CANONES PÆNITENTIALES CUM QUIBUSDAM NOTIS ANTONII AUGUSTINI...

PRAEFATIO.

Neq. verum est, quod hostes huius sacrament. cunt, Nectarium expulisse confessioni praefecti sacerdotes; neq. amplius in Oriente paenitentia indictas fuisse. Nam contra est, quod permulti Graecis synodis postea habitis eadem est religio obseruatio. Et in octaua ...ita CP. actio... ...onis sin-

munionis eucharistiae expertes fuerunt. Sed
praepretium est, Theodulfi Episcopi Aurelia-
nsis verba referre cap. XXXVI. ad presbyteros
Aurelianenses. Fuit autem is temporibus Caroli
Magni, et Ludouici Pii Imperatorum. Hebdom-
da vna, inquit, ante initi...
fessiones ...
cipien...

fletib. ac ieiunio inſiſtere, corpus cilicio, et ci
induere,animum maeroribus deicere, gaudium
triſtitiam vertere,quouſq. veniat tempus reſurre
ctionis Chriſti. Et in concilio Toletano tertio
cap.XII. Quicumq. inquit,ab Epiſcopo, vel preſ-
bytero ſanus,vel infirmus paenitentiam poſtulat
id ante omnia Epiſcopus ſeruet,et presbyter;vt ſi
vir eſt ſiue ſanus,ſiue infirmus,prius eum tondeat,
aut in cinere, et cilicio habitum mutare faciat; et
[illegible] Si vero [illegible]er fuerit;
[illegible] fuerit,
[illegible]cilio

n inuenio ab Innocentio epist.I. cap.VII. De
nitentib. qui siue ex grauiorib. comissis, siue ex
uiorib. paenitentiam gerunt, si nulla interueniat
aegritudo, quinta feria ante Pascha eis remittendum, Romanae ecclesiae consuetudo demonstrat.

CVM igitur haec esset vetus satisfactionis, et paenitentiae obseruatio: in tanta hominum, et temporum varietate, necesse fuit, vt modus, et ratio indicendi has poenas conscriberetur; et vt canones colligerentur de eisdem delictis, siue criminib. script
nones di
voc

bas paenitentiae regulas constituit. Hunc n longo interuallo Beda secutus est, qui etiam Ro manum librum vidisse dicitur, et ex eo Theodori librum auxisse, aliis etiam aliunde acceptis. Hos libros fateor me numquam legisse, sed tantum in Burchardi Vormaciensis, et Iuonis Carnotensis collectionib. fragmenta quaedam eorum inuenisse, item apud Anselmum Lucensem, et alios, quorum mentionem in notis nostris inuenies. Et quamuis a nobis collectio quaedam nomen Bedae praeferens, et alia Paenitentialis Romani edatur; non esse credimus veteres illos libros. sed Bedae libellum inuenimus inter opera Bedae editum cum ea inscriptione De remediis peccatorum, vt a nobis quoq. in vulgus datur. Eius libri aliquam partem inueni a Burchardo referri alio nomine: et facile ex his, quae in notis dixi, et ex collatione cum fragmentis Bedae Paenitentialis ab eodem Burchardo, et ab aliis relatis, differentia vtriusq. libri apparebit. Paenitentiale Romanum [illegible] nobis editum multo posterius est Beda, et illo [illegible] Romano libro, quorum verba etiam refert. Namque hic Gregorii VII. et Vrbani, et Callisti, et Innocentii Minoris verba scribuntur, qui multis annis fuerunt Beda posteriores. Sed et quaedam videntu

Gratiani libro esse accepta, vt postea dicemus. Hunc librum in Michaëlis Thomasii Ilerdensis Episcopi bibliotheca inueni sine scriptoris, aut libri inscriptione, quem non inutilem esse iudicaui, et Romanum appellaui; quod ex ea vrbe ad nostras manus venerit. Tertius a me liber hac de re est editus Rabani libellus, qui Paenitentium inscribitur, qui licet nonnullorum manibus tereretur, non satis erat cognitus, quantum in hoc genere excelleret. Fuit is Archiepiscopus Maguntiae, temporib. Ludouici Pii Imp. Caroli filii, de quo supra diximus. Vsus autem Rabanus esse videtur Corpore canonum, et Isidori Mercatoris priori editione, quod ad concilia tantum attinet prouincialia. Nam Romanorum Pontificum epistulas nullas refert, praeter eas, quae post Damasum conscriptae sunt, et in Corpore canonum exstant. Quarto loco posuimus pulcherrimam Gregorii Nysaeni epistulam, qua tota haec satisfactionis di[illegible] accurate traditur. Cui addita est de loci[illegible]ntium breuis collectio, quae Gregorii Thaumaturgi esse dicitur. Postremo Canones XLVII. Paenitentiales, sine nomine in Gratiani collectione referri solitos, posuimus ex Astensis summa, qui ab Ostiensi acceperat, sumptos: quos

falso

ſalſo nonnulli putant, ad forum tantum iudiciai pertinere. Non tamen negamus, et illos, et magnam eorum partem, quae hoc volumine continentur, vix poſſe extra iudicium ab his, qui occulta crimina audiunt, et ſatisfactiones indicunt, exequi. Tamen admonere paenitentes poſſunt, quam olim veteres vindictam eiſdem criminib. indixiſſent. In publicis vero criminibus coërcendis in vtroq. vt vocant, foro, maior eſſe vſus poteſt: illis exceptis, quae temporum ratio non patitur. Eſt etiam delectus habendus, et ratio auctoritatis conſtituentium, in quo video multos iuris Pontificii ſtudioſos vehementer decipi, qui Gratiani collectionem parem vim cum Gregoriana habere putant. Cum tamen Gregorius nonus Pontificia auctoritate vſus, omnibus in eo volumine Decretalium contentis vim legis ſtatuerit; Gratianus vnius Magiſtri, et monachi perſonam gerens ea, quae refert, non maiori pollere potuit efficere auctoritate, quam antea fuerunt. Itaq. ſi qua ſunt ab eodem relata ex Pontificiis epiſtulis, aut ex concilis generalibus ſumpta, ea ſuprema illa poteſtate, qua excellunt, apud omnes vim legis obtinent: at quae ex prouincialib. conciliis, aut ex Epiſcoporum, aut aliorum ſanctorum virorum libris, aut

epi-

stulis accepta sunt, ea generalem non habent auctoritatem. Accidit autem saepe, vt falsae sint apud Gratianum inscriptiones singulorum capitum, quod etiam in nostro Paenitentiali Romano euenit, vt ex notis nostris cognosci potest: ita fit, vt ne illa quidem capita vim legis obtineant, quae dicantur esse sumpta ex Romanorum Pontificum, aut ex generalium conciliorum decretis: sed necesse est adire fontes, vnde emanarunt, vt certa ab incertis distinguamus. Quod supra de Gratiani auctoritate diximus, idem in Theodori, Bedae, et Rabani paenitentialib. libris, idem in Burchardi, Iuonis, et Anselmi collectionib. locum habet. Rabanus tamen ceteris praestat in aliorum verbis referendis, quae vel ex conciliis, vel ex Corpore canonum sunt; qui liber approbari videtur a Leone quarto in epist. ad Episcopos Britanniae. Ad extremum id lectores admoneo: vt in hoc genere librorum Paulli Apostoli oraculi meminerint: OMNIA probate; quod bonum est, tenete.

V

EDITIONIS AVCTORITAS.

EGO *Iacobus Reig I.D. Canonicus ecclesiae Tarraconensis, atq. Officialis, & Vicarius generalis illustriss. D. mei Antonii Augustini Archiepiscopi, visa relatione facta per Reuerendum Bartholomaeum Roca Doctorem Theologum, Canonicum, ac Paenitentiarium huius sanctae metropolitanae ecclesiae, cui commissus fuit videndus liber hic, qui* CANONES PAENITENTIALES *cum quibusdam notis Antonii Augustini Archiepiscopi Tarraconensis, inscribitur; licentiam concedo imprimendi, atq. vendendi in vrbe, & dioecesi Tarraconensi dictum librum. In cuius rei fidem has litteras fieri iussimus. Tarracone die* XVII. *Martii* M D LXXXII.

V. Reig Vic. generalis, et
Offic. Tarracon.

Hoc libro continentur

PAE-

PAENITENTIALE ROMANVM.

Tit. I. De homicidio.

INDEX CAPITVLORVM.

Ex concilio Magotiensi, cap. XXIV.

De interfectoribus sacerdotum. CAP. I.

QVI presbyterum occiderit, duodecim annorum ei paenitentia secundum canones imponatur. aut si negauerit, si liber est, cum septuaginta duobus iuret; si autem seruus, super duodecim vomeres feruentes se expurget. Conuictus noxa, vsque ad vltimum vitae tempus militiae cingulo careat, et absque spe coniugii maneat.

Ex concilio Vvormaciensi, cap. III.

De eadem re. C. II.

QVI sacerdotem voluntarie occiderit, carnem non comedat, et vinum non bibat cunctis diebus vitae suae; ieiunet vsque ad vesperam, exceptis festiuis diebus, atq. Dominicis; non arma sumat, equum non ascendat, ecclesiam per quinque annos non ingrediatur, sed ante fores ecclesiae stet: post quinque annos ecclesiam ingrediatur, nondum vero communicet, sed inter audientes stet. Cum autem fuerit duodecim annorum cursus finitus, communicandi ei licentia concedatur, et equitandi tribuatur remissio: maneat autem in reliquis obseruatio-

tionib. tres dies per hebdomadem, vt perfectius purificari mereatur.

Ex concilio Ancyritano.

De homicidio non sponte commisso. C. III.

SI quis casu non volens homicidium fecerit, quadraginta dies in pane, et aqua paeniteat; his vero peractis, biennio ab oratione fidelium segregetur, non communicet, nec offerat. Post biennium in communionem orationis suscipiatur: offerat autem, non tamen communicet. Post quinquennium ad plenam communionem recipiatur. Abstinentia ciborum in arbitrio sacerdotis maneat.

Ex concilio Elibertano.

De domina, quae in furore suo ancillam suam verberauerit, & sic perierit. C. IV.

SI qua domina furore zeli accensa flagellis ancillam suam verberauerit, ita vt intra tertium diem animam cruciatu effundat; eo quod incertum sit, voluntate, an casu occiderit: si voluntate, post septem annos; si casu, post quinquennii tempora, acta legitima paenitentia, ad communionem placuit admitti. Quod si intra tempora constituta fuerit infirmata, accipiat communionem.

Ex decreto Siluestri Papae.

De illo, qui publice paenitentem occiderit. C. V.

SI quis hominem publice paenitentem interfecerit, vt homicidium sponte commissum dupliciter paeniteat; et nisi in finem non communicet.

Ex concilio Turonensi.

De insano, si homicidium perpetrauerit. C. VI.

SI quis insaniens aliquẽ occiderit, si ad sanã mẽtem peruenerit, leuior ei paenitentia imponenda est, quam ei, qui sana mente tale quid commiserit: cui, quamuis paenitentia sit imponenda, quia ipsa infirmitas causa peccati fuisse creditur, tantum tamen leuior, quam ei, qui sanus aliquem occiderit, quantum inter sanum, et insanum, et irrationabile a rationabili constat esse discriminis.

Ex epistula Clementis Papae.

Quod tria sint genera homicidarum. C. VII.

HOmicidarum vero tria genera esse dicebat, et poenam eorum parilem fore docebat. Sicut enim homicidas interfectores fratrum, ita et detractores eorum, eosq. odientes, homicidas esse manifestabat. Quia et qui occidit, et qui odit fratrem suum, et qui detrahit, pariter homicida esse monstratur.

Ex decreto Fabiani Papae.

De illo, qui non vult reconciliari fratri suo. C. IIX.

SI quis non vult reconciliari fratri suo, quem odio habet; tamdiu in pane, et aqua paeniteat, vsque dum reconcilietur ei.

Ex concilio Agathensi.

De detractoribus. C. IX.

SI quis promptus, facilisq. ad detrahendum est, dicensq. quod verum non est; septem dies in pane, et aqua sequestratus a fraterno consortio paeniteat.

Ex paenitentiali Theodori.

De illis, qui pro vindicta parentum homicidium committunt. C. X.

QVI pro vindicta fratris, aut aliorum parentum hominem occiderit;ita paeniteat,vt homicidia sponte commissa:cum ipsa veritas dicat,Mihi vindictam,ego retribuam.

Ex decreto Pii Papae.

*De illo,qui vxorem suam sine iudicio interfecerit.*C.XI.

ADmonere te cum lacrymis,et multo gemitu curo,fili Heistulfe; si tamen filius dici debeas, qui tam crudeliter infelix homicidium perpetrasti. Nam occidisti partem corporis tui, scilicet vxorem tuam legitimo matrimonio sociatam, sine causa mortis; non tibi resistentem, non insidiantem quoquo modo vitae tuae: non inuenisti eam cum alio viro nefariam rem facientem:sed incitatus a diabolo, impio inflammatus furore, latrocinii more, atrocior,et crudelior omni bellua, eam gladio tuo interemisti. Et nunc post mortem eius addis iniquitatem super iniquitatem,filiorum tuorum improbe praedo; qui matri non pepercisti, et filios tuos ideo orphanos fecisti, vt superinduceres mortis causam post mortem. Et per vnum homicidam,et reprobum testem incusare vis mortuam. hoc nec Euangelium,nec vlla diuina,humanaq. lex concedit,vt vnius testimonio, etiam idoneo, aliquis condemnetur, vel iustificetur. Quanto magis per istum tam flagitiosum,et scelestum,nec illa viua debuit condemnari; nec tu poteris post eius mortem excusari. Prius causa criminis subtiliter erat inuestiganda; et tunc,si rea fuisset inuenta, secundum legis trami-

tem debuit excipere vltionis vindictam. Nam et si verum,quod absit,fuisset,sicut ille adulter mentitus est;post septem annos paenitentia peracta dimittere eam per approbatam causam poteras,si voluisses:occidere eam nullatenus debuisti. Duo consilia proponimus tibi; accepta tecum deliberatione, duorum elige magis, quod placeat, et miserere animae tuae: et tu hic in isto angusto tempore positus, ne sis tu ipse tuimet homicida, et in aeternum pereas. Relinque hoc malignum saeculum, quod te traxit ad tam immanissimum peccati facinus: ingredere monasterium,humiliare sub manu Abbatis;et multorum fratrum precibus adiutus,obserua cuncta simplici animo,quae tibi ab Abbate fuerint imperata; si forte ignoscat infinita Dei bonitas peccatis tuis. Istud consilium, vt certissime scias, leuius, ac salubrius est; vt sub alterius custodia lugeas deflenda peccata. Secundum autem consilium tale est. Arma depone,et cuncta saecularia negotia dimitte. Carnem, et sagimen omnibus diebus vitae tuae non comedas, excepto vno die Resurrectionis Domini,et vno die Natalis Domini. Ceteris temporibus in pane,et aqua,et interdum leguminibus,et oleribus paeniteas. In ieiuniis,in vigiliis,et orationibus, et in eleemosynis perseuera omni tempore. Vinum,et medonem,et mellitam,et ceruisam nunquam bibas,nisi in illis praedictis tribus dieb. Vxorem ne ducas, concubinam non habeas, adulterium non facias, absque coniugio in perpetuo permaneas. Numquam te in balneo laues, equum non ascendas,causam tuam,et alterius in conuentu fidelium nō agas. In conuiuiis laetantium numquam sedeas, in ecclesia segregatus ab aliis Christianis post ostium humiliter stes, ingredientium, et egredientium orationibus te suppliciter commendes. Communione sa-

cri

cri corporis, et ſanguinis Domini cunctis diebus vitae tuae indignum te exiſtimes: in vltimo termino vitae tuae pro viatico, ſi obſeruaueris conſilium, vt accipias, tibi concedimus. Sunt et alia multa duriora, quae tibi iuxta pondus tanti facinoris eſſent adicienda. Sed ſi haec omnia, quae ſupradicta, miſericorditer dicta ſunt, perfecto corde, Deo auxiliante, perfeceris, et cuſtodieris; confidimus de immenſa clementia Dei, remiſſionem tuorum peccatorum te habiturum; et ſecundum boni, iuſtique paſtoris imperium; reſoluat te ſancta Eccleſia ab hoc vinculo peccati in terris, vt per ipſius gratiam, qui eam ſuo ſanguine redemerat, ſis ſolutus in caelis. Sin autem aliter feceris, et ſanctae matris Eccleſiae ſalubre conſilium deſpexeris; ipſe tibi ſis iudex, et in laqueo diaboli, quo irretitus teneris, maneas: ſanguisq. tuus ſit ſuper caput tuum, et ſub indiſſolubili anathemate permaneas; donec Deo, et ſanctae Eccleſiae ſatisfacias.

Ex concilio Elibertano.

De eadem re. C. XII.

SI mulier maritum ſuum cauſa fornicationis veneno interfecerit, aut quacumq. arte perimere facit, quia dominum, et ſeniorem ſuum occidit, ſaeculum relinquat, et in monaſterio paeniteat.

De his, qui patrem, matrem, fratrem, aut ſororem occidunt. C. XIII.

GRegorius Bonifacio Maguntino Archiepiſcopo. De his, qui patrem, matrem, fratrem, aut ſororem occiderunt, decreuimus, vel decernimus, vt toto vitae ſuae tempore corpus non ſuſcipiant Dominicum, niſi in ſui tem-

poris exitu,pro viatico. Abſtineant autem ſe a carnis comeſtione,et potu vini,donec vixerint. Ieiunent ſecundã, et quartam,et ſextam feriam; vt ſic poſſint deflentes diluere commiſſum ſcelus.

SYNODVS C L. patr. ſub Theodoſio ſeniore Conſtantinopoli congregata.

De diuerſis homicidiis voluntarie,ſiue nolenter. C.XIV.

QVI voluntarie genitorem ſuum,aut genitricem occiderit,extra patriam ſeptem annis exul fiat: tunc demum vſq. ad mortem cum fletu,et gemitu paeniteat. Si autem nolens accidit, decem annis paeniteat, iudicio ſacerdotis. Qui voluntarie filium ſuum,vel filiam ſuam, vel germanum, aut germanam ſuam occiderit, quinque annis extra metas ipſius terrae exul fiat: deinceps viginti annis inermis cum fletu,et luctu paeniteat. Si autem nolens, ſeptem annis paeniteat. Qui vero voluntarie auum ſuum,vel auiã, vel neptem ſuam, vel patruum,aut auunculum, ſeu amitam, ſiue materteram, aut filium, vel filiam germani ſui,aut germanae,ſeu conſobrinum ſuum, ſiue conſobrinam ſuam occiderit; viginti annis inermis cum fletu, et luctu paeniteat. Qui voluntarie de propria cognatione ſua occiderit, id eſt a tertia vſque ad ſeptimam: ſi vero tertia fuerit,duodecim annis inermis paeniteat: ſi quarta,vndecim annis paeniteat: ſi quinta,decem: ſi ſexta,nouem: ſi ſeptima,octo annis paeniteat. Si autem nolens, arbitrio ſacerdotis paeniteat. Qui voluntarie patrem ſuum,aut matrem, vel filium, aut filiam de Sancto lauacro, ſeu fratrem, ſiue ſororem in Chriſto, aut dominum ſuum, vel dominam, ſeu vxorem ſuam occiderit,quinque annis extra metas ipſius terrae exul fiat: tunc

demum

demum quindecim annis inermis paeniteat. Si vero nolens, ſeptem annis paeniteat. Qui vitricum ſuum voluntarie occiderit, aut nouercam,ſeu priuignum, ſiue priuignam, vel ſocerum ſuum, aut ſocrum ſuam, ſeu generum ſuum,ſiue nurum,decem annis paeniteat.Si vero nolens, quinque annis paeniteat. Si laicus alterum laicum occiderit,ſeptem annis paeniteat.Si autem in ſaecularib. hominibus hoc deteſtamur ſcelus,quanto magis in clericis,et in monachis. Fortaſſis et enim ſi quando femineus ſexus de his ſceleribus aliquod malum attrectauerit, ſimiliter vt congruum femineo eſt ſexui,ita paeniteat.Valde penſandũ eſt ſupraſcriptis omnibus perſonis, e quibus aliquid ex his ſaeuiſſimis malis aliquibus irrepſerit; ſi per ignorantiam,ſi per infirmitatem,ſi per induſtriam. Grauius eſt infirmitate, quam per ignorantiam; grauius induſtria,quam per infirmitatem peccare. Sic ſemper prouidendum eſt peritiſſimis ſacerdotibus.

Ex concilio apud Vvarmerias.

Si plures homines vnum impugnauerint. C. XV.

SI quattuor, aut quinque homines,ſeu etiã plures cõtra vnum hominem rixati fuerint, et ab his vulneratus mortuus fuerit; quicumq. eorum plagam ei impoſuit, ſecundum ſtatuta canonum vt homicida iudicetur. Reliqui autem,qui eum impugnabant,volentes eum interficere,ſimiliter paeniteãt. Qui nec eum impugnabant,nec vulnerabant,nec conſilio, nec auxilio cooperatores fuerint,ſed tantum affuerunt; extra noxam ſint.

De homicidiis diuerſis ab eccleſiaſticis viris commiſſis.

C. XVI.

IVdicium canonum. Si quis homicidium fecerit, si Episcopus, quindecim annis paeniteat, et deponatur: cunctos dies vitae suae peregrinando finiat: Presbyter duodecim annis paeniteat; quattuor ex his in pane, et aqua: et deponatur superiori sententia. Diaconus decem annis paeniteat; tres ex his in pane, et aqua. Clericus, et laicus septem annis paeniteat; tres in pane, et aqua: ad gradus cuiuslibet sacerdotii accedere non praesumat.

De illo, qui consentit ad homicidium faciendum.
C. XVII.

SI quis ad homicidium faciendum consenserit, et factum fuerit, septem annis paeniteat; tres in pane, et aqua. Si autem voluerit, et non poterit, tribus annis paeniteat. Si quis nolens homicidium fecerit, quinq. annis paeniteat; duob. in pane, et aqua.

De illo, qui aliquem percusserit, & sanguinem fuderit.
C. XIIX.

SI quis aliquem per iram percusserit, et sanguinem fuderit, aut debilitauerit; soluat ei prius impensas, et opera, et medicum quaerat: et si laicus est, quadraginta dieb. in pane, et aqua paeniteat: si clericus, duas quadragesimas: si diaconus, septem mensib. si presbyter, anno vno.

De eo, per cuius consilium homicidium fit. C. XIX.

COnsiliatus es homicidium, et non fecisti, et occisus est homo ille propter tuum consilium: quadraginta dies in pane, et aqua, cum septem sequentibus annis paeniteas.

De illo, qui iussu Principis tyrannum occiderit. C. XX.

Feci-

FEcisti homicidium in bello iussu legitimi Principis, qui pro pace hoc fieri iusserat; et interfecisti tyrannum, qui pacem peruertere studuit: tres quadragesimas per legitimas ferias paeniteas. Si autem aliter fuerit, id est, si sine iussu legitimi Principis; vt homicidium sponte commissum paeniteas, id est, quadraginta dies, cum septem sequentibus annis.

De eo, qui pugnauerit cum aliis contra aliquem, & occisus fuerit. C. XXI.

FVisti cum aliis, qui pugnauerunt contra aliquem, aut in domo propria, aut in alterius domo, aut in aliquo loco, vbi se defendere sperauerat; et lapidem in eum proiecisti, aut sagittam, aut spiculum aliquod aduersus eum misisti, et occidere voluisti; et non est a te percussus, nec vulneratus; tamen ab aliis, cum quibus eum impugnabas, occisus est: quadraginta dies in pane, et aqua paeniteas, et septem sequentes annos ita obserues, vt con suetudo est.

De illo, qui patrem, aut matrem, aut alios propinquos occiderit. C. XXII.

FEcisti parricidium, id est, interfecisti patrem, aut matrem, fratrem, sororem, patruum, auunculum, materteram, aut aliquid tale fecisti: si casu, non sponte, neq. in ira tua percutere voluisti, sed casu euenit; vt homicidium sponte commissum debes paenitere: si autem ex industria, et in ira tua fecisti, istud obseruare debes: vt per vnius anni circulum ante fores basilicae orans Domini clementiam perseueres. completo anni circulo introducaris in ecclesiam; tamen in angulo ecclesiae, vsque dum

vnius

vnius anni ſpatium finiatur, ſtes. his ita peractis, ſi paenitentiae fructus in te conſpicitur; corporis, et ſanguinis Domini particeps fias, vt non obdureris deſperatione. Carnem non manduces omnibus diebus vitae tuae. Ieiunes autem vſq. ad nonam cotidie, exceptis feſtis diebus, atq. Dominicis. Abſtineas autem te a vino, medone, mellita, ceruiſa, tres dies per hebdomadem. Arma portare non debes, niſi contra paganos. Et vbicūq. ire volueris, nullo vehiculo deducaris; ſed pedibus propriis pergas. Ab vxore, ſi habeas, non ſepareris; ſi autem non habueris, aliam non ducas. Tempus autem huius paenitentiae in Epiſcopi tui arbitrio ſit; vt ſecundum conuerſationem tuam, aut extendere, vel minuere valeat.

De illo, qui debilitauerit aliquem in aliquo membro.
C. XXIII.

FEciſti truncationem manuum, aut pedum, aut oculos fratris tui eruiſti, aut vulneraſti aliquem: pro truncatione, quia proximum, et fratrem tuum debilem, et ſibi inutilem feciſti; niſi pro furto, aut pro latrocinio, ſiue pro pace communi feciſſes, vno anno grauiter paenitere per legitimas ferias debes: pro vulnere autem, ſi graue eſt, et ſi cicatrices deformes habuerit, eo quod proximum tuum, et fratrem deformem reddideras, quadraginta dies in pane, et aqua paenitere debes.

De illo, qui interfecerit furem, aut latronem. C. XXIV.

INterfeciſti furem, aut latronem, vbi comprehendi poterat abſq. occiſione, et tamen interfeciſti; quia ad imaginem Dei creatus, et in nomine eius baptizatus, et ſanguine eius redemptus eſt, quadraginta dies non intres eccleſiam. lanea veſte indutus, ab eſcis, et potibus, qui interdi-

terdicti ſunt, et a thoro, a gladio, et ab equitatu illos ſupradictos dies te abſtineas. In tertia autem feria, et in quinta, et ſabbato, aliquo genere leguminum, vel oleribus, et pomis, vel paruis piſciculis, cum mediocri ceruiſa vtere, et temperate. Si autem ſine odii meditatione, te, tuaq. liberando, diaboli membrum interfeciſti; ſecundum indulgentiam dico, propter imaginem Dei, ſi aliquid ieiunare volueris, bonum eſt tibi; et eleemoſynam fac largiter. Si presbyter eadem fecerit, non deponatur: tamen quamdiu viuit, paenitentiam agat.

De illo, qui accuſauerit aliquem, & occiſus fuerit.
C. XXV.

ACcuſaſti aliquem, et per tuam accuſationem occiſus eſt, niſi pro pace; quadraginta dies in pane, et aqua, cum ſeptem ſequentib. annis paenitere debes. Si autem per tuam delaturam debilitatus eſt, tres quadrageſimas paenitere debes per legitimas ferias.

De ea, quae interficit filium ſuum poſt partum.
C. XXVI.

INterfeciſti filium, vel filiam voluntarie poſt partum, duodecim annis paenitere debes; et numquam ſis ſine paenitentia. Mulier autem paupercula, ſi fecerit pro difficultate nutriendi, ſeptem annis paeniteat.

De eadem re. C. XXVII.

MVlieres quaedam, vt audiuimus, quae ex fornicatione concipientes, metuentes ne ſcelus, quod occulte perpetrauerunt, manifeſtum fieret; infantes, quos pepererunt, occiderunt, in terrae congerie cooperuerunt, aut in aquas proiecerunt. Quod quantum nefas ſit, canones

Ancy-

Ancyrani,et Elibertani,atq. Ilerdensis cõcilii testes sunt. His itaq. vix in fine dandam esse communionem decernunt. Sed humanius tractantes, post decem annorum paenitentiam,tales placuit ad communionem recipi.

De eadem re. C. XXIIX.

DE mulierib. quae fornicantur, et partus suos necant; vel quae agunt secum,vt vtero conceptos excutiant; antiqua quidem definitio vsque ad exitum vitae eas ab Ecclesia remouet. Humanius autem nunc definimus, vt eis decem annorum tempus secundum praefixos gradus paenitentia largiatur.

De his, qui opprimunt infantem suum nolenter.
C. XXIX.

OPpressisti infantem tuum sine voluntate tua,aut pondere vestimentorum tuorum suffocasti, et hoc post baptismum factum fuerit; quadraginta dies in pane, et aqua,et oleribus paenite, atq. leguminib. et a coniuge te abstineas, donec illi quadraginta dies pertranseant. Post tres annos paeniteas per legitimas ferias, et tres quadragesimas in anno obserues. Quod si ante baptismum infans oppressus fuerit, proximos quadraginta dies, vt supra dictum est, paeniteas: postea vero quinquennium expleas.

De eadem re. C. XXX.

INuenisti infantem tuum iuxta te oppressum, vbi tu, et vir tuus simul in lecto iacuisti,et non apparuit, vtrum a patre,seu a te suffocatus esset;non debetis securi esse,nec esse sine paenitentia.Sed tamen in his magna consideratio debet esse pietatis, vbi nulla mala voluntas fuit, sed

propria

propria mors, tamē propter negligentiā, quadraginta dies debetis paenitere. Si autem vos non latet, interfectores esse infantis, non voluntate, sed negligentia; tres annos paenitere debetis, vnum ex his in pane, et aqua: et tempore paenitudinis ab omni luxuria vos custodire debetis.

De his, quorum filii sine baptismo per negligentiam moriuntur. C. XXXI.

CVius paruulus sine baptismo per negligentiam moritur, tres annos paeniteat; vnum in pane, et aqua. Infans infirmus, et paganus commendetur presbytero: si moritur absq. baptismo, deponatur: et si per negligentiam parentum fuit, annum vnum paeniteat.

De illis, qui conceptum excutiunt. C XXXII.

SI quis causa explendae libidinis, vel odii meditatione, vt non ex eo soboles nascatur, homini, aut mulieri aliquid fecerit, vel ad potandum dederit, vt non posset generare, aut concipere; vt homicida teneatur.

Ex Paenit. Rom.

De illis feminis, quae aborsum fecerint. C. XXXIII.

SI qua mulier aborsum fecerit voluntarie, tres annos paeniteat.

De illo, qui occiderit aliquem de ecclesiasticis viris. C. XXXIV.

OCcidisti tu ipse, aut aliquis per tuū consiliū aliquē de ecclesiasticis viris Deo dicatis, aut psalmistam, aut ostiarium, aut lectorē, aut exorcistā, aut acolytum, aut subdiaco-

diaconum, aut diaconum, aut presbyterum; per ſingulos ordines, et ſingulos gradus ſingulariter paenitere debes. Ita faciendum eſt tibi, vt pro pſalmiſta, quadraginta dies in pane, et aqua, quod Theotonice carina vocatur, cum ſeptem ſequentibus annis paeniteas. Pro oſtiario, ſimiliter. Pro lectore, ſimiliter. Pro exorciſta, ſimiliter. Pro acolyto, ſimiliter. Pro ſubdiacono, ſimiliter. Pro diacono, ſimiliter. Pro presbytero, ſimiliter. quia omnis presbyter octo ordines habet. Quapropter omnis qui interfecerit voluntarie presbyterum, ita debet paenitere vt octo homicidia ſponte commiſſa; et numquam debet eſſe ſine paenitentia. Tamen ſecundum Vvormacienſe concilium ita debes paenitere. Si ſacerdotem voluntarie occideris, carnem non manduces, vinum non bibas cunctis diebus vitae tuae. Ieiunes cotidie vſque ad veſperam, exceptis dieb. feſtis, et Dominicis. Arma non feras, equum non aſcendas, eccleſiam per quinquennium non ingrediaris, ſed ante fores eccleſiae ſtes. Poſt quinquennium eccleſiam ingredere, nondum vero communices; ſed in angulo eccleſiae ſtes, vel ſedeas. Cum autem fuerit duodecimi anni circulus finitus, communicandi tibi licentia concedatur, et equitandi tribuatur remiſſio. Maneas autem in reliquis obſeruationibus tres dies per hebdomadam, vt perfectius purificari merearis.

Tit.

Tit. II. De periuriis, et de paenitentia eorum.

INDEX CAPITVLORVM.

De illis, qui iubentibus dominis suis, periurium fecerint.

CAP. I.

QVI compulsus a domino, periurat se sciens; vtriq. sunt periuri, et dominus, et miles: dominus, quia praecepit; miles, quia plus dominum, quam animam dilexit. Si liber est, quadraginta dies in pane, et aqua paeniteat, et septem sequentes annos. Si seruus eiusdem est, tres quadragesimas per legitimas ferias paeniteat.

De illis, qui pro vita redimenda periuriū fecerint. C. II.

SI quis coactus, pro vita redimenda, vel pro qualibet causa, vel necessitate se periurat; quia plus corpus, quam animam dilexit, tres quadragesimas; alii iudicant tres annos; vnum ex his in pane, et aqua paeniteat. Qui periurium in ecclesia fecerit, decem annos paeniteat.

De eadem re. C. III.

FEcisti periurium coactus per necessitatem, aut pro vita tua; quia dilexisti corpus, plus quam animam, quadraginta dies in pane, et aqua paenitere debes; et omnes sextas ferias, quae sunt in vnius anni circulo, in pane, et aqua paeniteas; et non redimas vllo pretio.

Ex Paenit. Theod.

De illis, qui se scienter periurauerint. C. IV.

SI quis suspicatur, quod ad periurium ducatur, et tamen ex cōsensu iurat; quadraginta dies paeniteat, et septem sequentes annos, et numquam sit sine graui paenitentia.

Ex decreto Pelagii Papae.

De eadem re. C. V.

SI quis se periurauerit, et alios sciens in periurium duxerit; quadraginta dies paeniteat in pane, et aqua, et septem sequentes annos, et numquam sit sine paenitentia. Et alii, si conscii fuerint, similiter paeniteant: sin autem, singuli, vt periurium non spōte commissum paeniteant.

Ex decreto Fabiani Papae.

De eadem re. C. VI.

QVicumq. sciens se periurauerit, quadraginta dies in pane, et aqua, et septem sequentes annos paeniteat,

teat,et numquam sit sine paenitentia,et numquam in testimonium recipiatur: et post haec communionem percipiat.

Ex dictis Augustini.

De illis, qui sacramentum Regis violant. C. VII.

SI quis laicus iuramentum violando profanat, quod Regi,et domino suo iurat, et postmodum peruerse eius regnum,et dolose tractauerit,et in mortem ipsius aliquo machinamento insidiatur; quia sacrilegium peragit,manum suam in Christum Domini mittens, anathema sit,nisi per dignam paenitentiae satisfactionem emendauerit,sicuti constitutum est a sancta synodo:id est,saeculum relinquat, arma deponat, in monasterium eat, et paeniteat omnibus diebus vitae suae.Verumtamen communionem in exitu vitae cum eucharistia accipiat. Episcopus vero,presbyter,vel diaconus, si hoc crimẽ perpetrauerit,degradetur.

De illo, qui periurat per cupiditatem. C. IIX.

FEcisti periurium per cupiditatem, quadraginta dies in pane, et aqua, quod vulgus carinam vocat, et septem sequẽtes annos ita obserues,vt consuetudo est; et quamdiu viuis, omnes sextas ferias in pane,et aqua ieiunes. Et si redimere volueris, vno denario, vel pretio vnius denarii; vel tres pauperes pascendo,potestatem habeas redimẽdi. Talem paenitentiam Paenitentialis Romanus praecipit.

SI quis per cupiditatem periurauerit,omnes res suas vendat,et pauperib. distribuat, et monasterium ingressus, iugi paenitentiae se subdat.

De eadem re. C. IX.

FEcisti periurium sciens, et alios in periurium adduxisti; quadraginta dies in pane, et aqua paenitere debes, et septem sequentes annos, ita vt consuetudo est, obseruare debes: et tot periuria debes ieiunare, quot homines sciens ad periurium adduxisti. Et ipsi sua periuria emendent, vt supra notatum est, si scienter fecerint: sin autem, leuius.

De eadem re. C. X.

SI iurasti per capillum Dei, aut per caput eius, vel alio modo blasphemia contra Deum vius fueris; si semel nesciens fecisti, septem dies in pane, et aqua paeniteas. Si secũdo, vel tertio increpatus fecisti, quindecim dies in pane, et aqua paeniteas. Si per caelum, aut per terram, siue per solem, aut lunam, aut per aliam aliquam creaturam; quindecim dies paeniteas.

De eadem re. C. XI.

SI sacramento te obligasti, vt ad pacem alicuius inimici tui nullo modo redires; pro periurio vno anno a corpore, et sanguine Domini sis sequestratus, et quadraginta dies in pane, et aqua paeniteas. Ad caritatem vero, quae operit multitudinem peccatorum, celeriter redi.

De illo, qui consentit ad falsum testimonium. C. XII.

QVI consenserit ad falsum testimonium, quinq. annos paeniteat.

De falso testimonio, quod capitale sit crimen. C. XIII.

NOuerint falsi testes, quod si falsum testimonium capitale crimen non esset, nequaquam Dominus in Euange-

uangelio inter principalia crimina hoc annumeraſſet. Ait enim: De corde exeunt homicidia, adulteria, furta, falſa teſtimonia. Et ideo ſimiliter debet paenitere, et excōmunicari falſus teſtis, ſicut adulter, et fur, et homicida.

Qualiter puniatur falſus teſtis. C. XIV.

FViſti in falſo teſtimonio, ita dico, vt teſtimoniares, et affirmares, hoc verum eſſe, quod falſum erat; et hoc feciſti propter amorem alicuius, ſiue per praemium, ſiue propter timorem; ita debes paenitere, ſicut adulterium, et homicidia ſpōte commiſſa, Domino dicente: De corde enim exeunt homicidia, adulteria, furta, falſa teſtimonia. Et ideo debet paenitere, et excommunicari falſus teſtis, ſicut adulter, et fur, et homicida. Si propter timorem feciſti illius, a quo timere potuiſti, et membra perdere, aut vitam, et ad vltimum bona tua; tunc diuide paenitentiam, et poſtea praeuide, ne tibi vlterius contingat.

Hieronymus.

Quod iuramenta ſoluenda ſunt, quae ad malum faciendum facta ſunt. C. XV.

TRia iuramenta ſoluenda ſunt. Primum, cum quis malefacere iurat, hoc eſt, homicidium, vel quodlibet malum; non eſt ſeruandum iuramentum, vel ſacramentum: veluti ſi quiſpiā adulterae cōiunctus, perpetuā cum ea permanendi fidem polliceatur; tolerabilius eſt, non implere ſacramentum, quam permanere in ſtupri flagitio. inde dicitur: Omnem nodum iniquitatis diſſolue. Secundo, cum quis incaute iurat, non putans eſſe peccatum. Tertio, ſi mulier ſita in aetate pueríli, in domo patris, ſe iuramento conſtrinxerit, ſi pater ſtatim cum au-

dierit, contradixerit; vota eius, et iuramenta irrita erunt.

Ex concilio Hibernensi.

Quod definitio incauta soluenda sit. C. XVI.

DEfinitio incauta laudabiliter soluenda: nec praeuaricatio est, sed temeritatis emendatio.

Ex eodem.

De eadem re. C. XVII.

SI puella sita in puerili aetate, in domo patris se iuramento constrinxerit, et si pater statim vt audierit, contradixerit; vota eius, et iuramenta irrita erunt, et facilius emendabitur.

Ex concilio Aurel.

Iuramentum filii. C. XIIX.

IVramentum filii, aut filiae, nesciente patre; et vota monachi, nesciente Abbate; et iuramenta irrita sunt pueri.

Tit.

Tit. III. De fornicatione, et incesto diuersi generis; et de paenitentia vtriusq. sexus, et diuersae aetatis.

INDEX CAPITVLORVM.

Si laicus absolutus cum laica absoluta peccauerit. C.I.

SI laicus cum laica femina, id est, vterque absolutus a lege coniugii, concubuerit; tres annos paeniteat: et quanto saepius, et negligentius ea peccata commiserit, tanto magis et tempus addatur, et modus paenitentiae.

Ex concilio Magotiensi.

De vxore, quae conscio marito, moechata fuerit. C.II.

SI conscio marito, et ipsa consentiente, vxor fuerit moechata; placuit, nec in finem dandam eis communionem. Si vero eam reliquerit, et separati fuerint, et digne paenituerint; post decem annos accipiant cõmunionem.

De viro vxorem non habente, si cum alterius vxore adulterium perpetrauerit. C. III.

QVod si vir non habens vxorem, cum alterius vxore adulterium perpetrauerit; aut si qua mulier non habens virum, cum alterius viro: ille qui foedus violauit coniugii, septem annos paeniteat; ille qui lege coniugii non tenetur, quinque annos paeniteat. Neq. enim aequalis paenitentia danda est his, quibus sufficere poterit ad explendam libidinem suam coniugum amplexus; et illis, qui coniuge carentes, ardore libidinis impellente, in fornicationem inciderunt.

De

De eo, qui habens vxorem ſemel lapſus fuerit. C. IV.

SI quis forte habens vxorem, ſemel lapſus fuerit; placuit eum quinquennium agere debere paenitentiam, et ſic reconciliari: niſi neceſſitas infirmitatis coegerit, ante tempus dare communionem. Hoc et circa feminas obſeruandum eſt.

Ex concilio Triburienſi.

De illo, qui ſe ignorante cum ſorore vxoris ſuae fornicatus eſt. C. V.

IN lectum mariti, abſente vxore, ſoror iuit vxoris, quam ille vxorem ſuam putans, dormiuit cum ea. Super hoc viſum eſt, ſi ipſe per ſecuritatem veram hoc probauerit, quod inſcius fecerit; paenitentiam quidem, quae ſibi indicta fuerit, agat; legitimum ſuum coniugium habere permittatur: illam digna vindicta affligi, et in aeternum coniugio priuari.

Ex eodem concilio.

De eadem re. C. VI.

SI quis cum duabus ſororibus fornicatus fuerit, et ſoror ſororem ab eodem antea ſtupratam neſcierit; vel ſi ipſe ſororem eius, quam antea ſtuprauit, non intellexerit; ſi digne paenituerint, et ſe continere non valuerint, poſt ſeptem annos coniugia illis non negentur. Si autem non ignorauerunt, vſq. ad mortem a coniugio abſtineāt.

Ex eodem concilio.

De eadem re. C. VII.

SI quis cum duabus ſororibus fornicatus fuerit, vir diebus vitae ſuae paeniteat: ſoror autem,quae de alia ſorore neſciuit,licentiam habeat nubendi.

Ex concilio Magotienſi.

De illo,qui cum duabus ſororibus,vel cum nouerca ſua, vel cum ſorore ſua,vel cum reliquis propinquis fornicatus eſt. C. IIX.

SI quis fornicatus fuerit cum duabus ſororib. vel cum nouerca ſua, vel cum ſorore ſua, vel cum amita ſua, vel cum matertera ſua,vel cum filia patrui ſui, aut auunculi ſui, vel cum filia amitae ſuae, ſiue materterae ſuae, vel cum nepte ſua,vel cum commatre ſua,vel filiola ſua, quam de fonte ſuſcepit,vel ante Epiſcopum tenuit; et ſi qua mulier ſimili modo fornicata fuerit; abſtineat ſe ab ingreſſu domus Dei anno vno: et eodem anno, niſi Dominicis, et feſtis dieb. ſolummodo pane,et aqua, et ſale vtatur; arma non ferat, oſculum nulli praebeat, ſacrificium, niſi pro viatico, minime ſumat. Sex deinde annis ingrediatur quidem domum Dei; ſed carnibus, et vino, et ſicera minime vtatur,niſi feſtis diebus: de armis vero, et oſculo,ſiue ſacrificio,ſicut ſupra dictum eſt.Poſtea vero duobus annis quando carne veſcitur, a potu omni, quo inebriari poteſt,ſe contineat.Et ſi potum biberit,minime carne veſcatur, niſi Dominicis diebus, atque praecipuis feſtis: de armis vero, vel oſculo, et ſacrificio modum teneat iam dictum.Inde vſque ad obitum ſuum,niſi praedictis feſtis dieb.a carne abſtineat. Tres ferias legitimas in omni hebdomade, et tres quadrageſimas in anno legitime cuſtodiat. De armis vero, vt ſupra dictum eſt; et numquam coniugio copuletur.Haec eadem paeniten-

nitentia imponenda est parricidis,fratricidis,vel consanguinei interfectoribus; et qui sponte per fraudem, et auaritiam hominem innoxium occidunt,quod morchi dum vocant.

De illo, qui cum matrem habuerit vxorem, cum filiastra fornicatus fuerit. C. IX.

SI quis viduam vxorem duxerit,et postea cum filiastra fornicatus fuerit; seu cum duabus sororibus concubuerit:aut si qua duobus fratribus nupserit; seu cum patre,et filio fornicata fuerit;tales copulationes anathematizari,et disiungi praecipimus,nec vmquam amplius coniugio copulari,sed sub magna districtione esse.

De illo, qui cum filia, ignorante matre, fornicatus est. C. X.

SI quis cum matre, et filia fornicatus fuerit, ignorante matre de filia, et filia de matre; vir qui haec fecerit, numquam accipiat vxorem. Illae vero,si voluerint,accipiant maritos; tamen paenitentiam agant.Si autem hoc scierint ipsae feminae,absq. maritis in perpetuo maneāt.

De illo, qui stuprauerit quandam, quam frater eius postea duxerit vxorem. C. XI.

SI homo fornicatus fuerit cum muliere, et frater eius nesciens eandem duxerit vxorem; frater,eo quod fratri crimen celauerit, quattuor annos paeniteat, et post paenitentiam, si vult, nubat. Mulier autem vsq. ad mortem paeniteat, et sine spe coniugii maneat.

De muliere, cū qua pater, et filius fornicati sunt. C.XII.

Quidam

QVidam fornicatus est cum quadam muliere, postea filius, nesciens patris factum, stuprauit eandem. quod cum pater resciuisset, de se, filioq. confessus est. Statuerunt, melius esse, vt taliter lapsis cum digna paenitentia legitima permittantur coniugia, quam forte deterius delinquant. Fornicaria autem sine spe coniugii maneat.

De illo coniugato, qui cum filia materterae suae, vel auunculi, vel patrui, vel amitae fornicatus fuerit.
C. XIII.

INterrogatum est, si quis cum filia materterae suae, vel amitae, vel auunculi, vel patrui concubuerit, si coniugatus fuerit, liceat ne illi vlterius suo vti coniugio; aut non coniugatus vxorem accipere. Iustum est enim, sicut aliqua statuta priorum habent, vt in perpetuum a coniugio tales abstineant. Visum est tamen, humanae fragilitatis intuitu, vt post paenitentiam non quidem penitus priuentur coniugio; durissime tamen tam immanis fornicatio vindicetur: sicut sanctus Papa Nicolaus, et alii Romani Pontifices statuerunt, ne forte desperati multiplicius peccent.

Qualiter paenitere debeat, qui incestum fecerit. C.XIV.

QVI dormierit cum nouerca sua, et qui cum nuru sua, et qui filiam, et matrem duxerit, et qui acceperit sororem suam, morte moriatur. Si enim in lege turpitudinem incestus mortis sententia vindicare iussit; quomodo in Euangelio, vbi summa iustitia est, incestuosus peccati paenitentiam euadet? Igitur Thedorus iudicauit, eum, qui incestum fecerit, duodecim annos paenitere debere; alii quindecim, alii decem, alii septem. Sed nos prisco-

priſcorum Patrum veſtigia ſequentes, his ſolis ſpatium paenitentiae temperemus, qui deuote, et cum lacrymis paenitentiam egerint. Ceteri definitũ tempus obſeruent.

De mulieribus, quae aliquo molimine inter ſe fornicantur. C. XV.

MVlier, quocunq. molimine aut in ſe ipſa, aut cum altera fornicans, duos annos paeniteat.

De his, qui irrationabiliter verſati ſunt. C. XVI.

DE his, qui irrationabiliter verſati ſunt, ſiue verſantur, id eſt, qui cum pecoribus, et maſculis ſe coinquinauerint; quotquot ante viginti annos aetatis tale crimen commiſerint, quindecim annis exactis in paenitentia, communionem mereantur orationum. Deinde quinquennio in hac communione durantes, tunc demum oblationis ſacramenta contingant. Diſcutiatur autem et vita eorum, qualis tempore paenitudinis extiterit; et ita miſericordiam conſequantur. Quod ſi inexplebiliter his haeſere criminibus, ad agendam paenitentiam prolixius tempus inſumant. Quotquot autem poſt viginti annos aetatis vxores habentes in hoc peccato prolapſi ſunt, viginti quinque annos paenitentiam agentes ad orationis communionem recipiantur: in qua quinquennio perdurantes, tunc demum plenam communionem, et oblationis ſacramenta percipiant. Quod ſi vxores habentes, et tranſcendentes quinquageſimum annum aetatis, ita deliquerint, ad exitum vitae communionis gratiam conſequantur.

De illis, qui cum pecudibus fornicantur. C. XVII.

Qui

QVI cum pecude peccat, quidam iudicant annos decem, quidam septem, quidam tres, quidam centum dies, iuxta qualitatem paeniteat personae.

De illis, qui fornicantur sicut Sodomitae. C. XIIX.

QVI fornicatus fuerit sicut Sodomitae, si seruus est, scopis castigabitur, et duos annos paeniteat: si liber est, et coniugatus, decem annos: si priuatus, septem annos paeniteat. Pueri centum dies, si in consuetudine est. Laicus coniugatus, si in consuetudine habet, quindecim annos paeniteat. Si ex ordinibus est, et in consuetudine habet; degradatus, vt laicus paeniteat. Qui autem cum fratre naturali fornicatus fuerit per tam sordidam [illegible]tionem, ab omni carne se abstineat, et quindecim [illegible]teat. Si clericus est, amplius pelli debet.

Ex Paenitentiali Roman.

Item de commixtione animalium. C. XIX.

SI quis cuiuslibet animalis commixtione peccauerit, quindecim annis in humilitate subiaceat ad ecclesiae ianuam, et post hos aliis quinq. annis in orationis communione receptus, paenitentiam agat, et sic gratiam sacramenti percipiat. Interrogentur autem alii de eo, qualem vitam, et paenitentiam egerit; et sic communionis misericordiam consequatur. Si quis autem post viginti annos habens vxorem huic peccato succubuerit, viginti quinque annos humilitati subiaceat, et quinq. annos in orationibus; et sic communicet.

Item de fornicatoribus. C. XX.

MOechatus es cum vxore alterius tu non habens vxorem, quadraginta dies in pane, et aqua, quod in com

muni

muni sermone carina vocatur, cum septem sequentibus annis paeniteas.

SI moechatus es tu vxoratus cum alterius vxore, quia habuisti, quomodo impleres tuam libidinem, duas carinas, cum quattuordecim sequentibus annis paeniteas: vnam, quia super vxorem tuam alteram habuisti; ecce vnum adulterium. habuisti etiam alterius vxorem; ecce alterum adulterium. et numquam debes esse sine paenitentia.

SI tu solutus ab vxore cum femina vacante stuprum perpetrasti, quadraginta dies in pane, et aqua paeniteas: si cum propria ancilla, similiter paeniteas.

SI fecisti fornicationem cum sanctimoniali, id est, cum sponsa Christi; quadraginta dies in pane, et aqua, cum septem sequentibus paeniteas: et quamdiu viuas, omnes sextas ferias in pane, et aqua obserues.

SI corrupisti virginem, et postea eam suscepisti vxorem, eo quod solas nuptias, quod maximum est, violasti; annum vnum per legitimas ferias paeniteas. Si autem non duxisti eam post corruptionem vxorem, duos annos per legitimas ferias paeniteas.

ACcepisti illam tibi vxorē, quā alter sibi desponsatam habuerat; dimitte illam, quia numquam tibi potest fieri legitima; et quadraginta dies in pane, et aqua, cum septem sequentibus annis paeniteas.

COntigit tibi, vt vxor tua, te conscio, et hortante, cum alio viro, illa autem nolente, adulterium perpetraret: si fecisti, quadraginta dies in pane, et aqua paeniteas, et septē annos, vnū ex his in pane, et aqua; et numquā sis sine paenitētia. Si autem vxor tua hoc probare potuerit, quod tua culpa, et tuo iussu se renuente, et luctante adulterata sit; si se continere non potest, nubat cui voluerit, tantum

in Do-

in Domino. Tu autem sine vxoria spe in perpetuo maneas. Illa autem, si cōsentiens fuerat, eadem ieiunet, quae tibi proposita sunt, et sine spe coniugii maneat.

COncubuisti cum vxore tua, vel cum alia retro canino more; quadraginta dies paeniteas.

COncubuisti cum vxore tua die Dominico, quattuor dies paeniteas.

SI concubuisti cum vxore tua postquam infans motum in vtero fecerat, vel saltim quadraginta dies ante partum, vel in tempore purificationis suae, vel menstruo tempore; decem dies paeniteas.

SI fecisti fornicationem cum matre tua, quindecim annos paeniteas, vnum ex his in pane, et aqua; et absque spe coniugii permaneas, et numquam sis sine paenitentia. Mater autem tua, si non consentiens fuit, iuxta arbitrium sacerdotis paeniteat; et si se continere non vult, nubat in Domino.

SI fecisti fornicationem cum cōmatre tua, separari debes ab ea; et quadraginta dies in pane, et aqua, cum septem sequentibus annis paeniteas.

SI fecisti fornicationem cum filiola tua spirituali, quam de fonte suscepisti, aut ad manus Episcopi tenuisti; separari debes ab ea, et quadraginta dies, cum septem sequentibus annis paeniteas.

SI fecisti fornicationem cum sorore tua, decem annos per legitimas ferias, vnum ex his in pane, et aqua paenitere debes; et quamdiu viuas, paenitentiam agas, et esse sine spe coniugii. Soror autem tua, si consentiens non fuit, paenitentia peracta, si se continere non potest, nubat in Domino.

FEcisti fornicationem, sicut Sodomitae fecerunt, ita vt in masculini terga, et in posteriora virgam tuam immitte-

mitteres, et sic secum coires more Sodomitico; si vxorem habuisti, et semel, vel bis fecisti, decem annos per legitimas ferias paenitere debes, vnum ex his in pane, et aqua. Si in consuetudine habuisti, duodecim annos per legitimas ferias paenitere debes. Si cum fratre tuo carnali idem scelus perpetrasti, quindecim annos per legitimas ferias paeniteas.

SI cum masculo inter coxas, vt quidam solent, fornicationem fecisti, ita dico, vt tuum virile membrum inter coxas alterius mitteres, et sic agitando semen effunderes; quadraginta dies in pane, et aqua paeniteas.

FEcisti fornicationem, vt quidam facere solent, ita dico, vt tu ipse in manum tuam veretrum alterius acciperes, et alter tuum in suam, et sic alternatim veretra manibus vestris commoueretis, et sic per illam delectationem semen a te proiceres; triginta dies in pane, et aqua paeniteas.

SI fecisti solus tecum fornicationem, vt quidam facere solent, ita dico, vt tu ipse tuum virile membrum in manum tuam acciperes, et sic duceres praeputium tuum, et manu propria commoueres, et sic per delectationem semen a te proiceres; decem dies in pane, et aqua paeniteas.

FEcisti fornicationem, vt quidam facere solent, vt tuum virile membrum in lignum perforatum, aut in aliquod huiusmodi mitteres, et sic per illam commotionem a te semen proiceres; viginti dies in pane, et aqua paeniteas.

FEcisti fornicationem contra naturam, id est, vt cũ masculis, vel cum animalibus coires, id est, cum equa, vel vacca, vel cum asina, vel cum alio aliquo animali; si semel, vel bis fecisti, et si vxorem non habuisti, quod adimplere tuam libidinem potuisses; quadraginta dies in pa-

ne,et aqua, cum septem sequentibus annis paenitere debes, et numquam sis sine paenitentia. Si autem vxorem habuisti, decem annos per legitimas ferias paeniteas. Si autem in consuetudine habuisti scelus illud, quindecim annos paenitere debes. Si in pueritia tibi contigerit, centum dies in pane, et aqua paenitere debes. Si autem seruus est qui haec fecerit,et vxoratus est,et cum animalib. peccat; si cum scopis bene castigatus fuerit, tres annos per legitimas ferias paeniteat.Si autem seruus sine vxore haec fecerit, item verberibus castigatus, duos annos per legitimas ferias paeniteat.Si autem talis est seruus,vt gratis verbera pati non velit,et est tam digna persona,ita paeniteat,vt ille qui ingenuus est.

SI obtrectasti turpitudinem tu coniugatus alicuius feminae,ita dico,si mammillas eius, et verenda obtrectasti; tres dies in pane, et aqua paeniteas. Si autem non fuisti coniugatus,vno die in pane,et aqua paenitere debes.

FEcisti quod quaedam facere solent, quando libidinem se vexantem extinguere volunt: quasi coite debeant, et post[illegible] coniungunt inuicem puerperia sua,et sic confricando pruritum illarum extinguere desiderant: si fecisti, tres quadragesimas per legitimas ferias debes paenitere.

Ex Paenitentiali Bedae.

De illis, qui per illecebrosos amplexus feminarum polluuntur. C. XXI.

QVI per illecebrosos amplexus feminae, vel osculo polluitur,tres dies paeniteat. Qui tetigerit inuerecunde carnem eiusdem feminae,tres dies paeniteat.Qui per turpiloquium polluitur, septem dies paeniteat. Presbyter, si osculatus fuerit per immundum desiderium feminam

minam, decem dies paeniteat. Si inquinatus fuerit, viginti dies paeniteat. Qui in ecclesia per somnium polluitur, tres dies paeniteat. Qui insomnis voluntate pollutus est, surgat, et cantet septem psalmos paenitentiales, et in die triginta. Qui peccare voluerit insomnis, et non fuerit pollutus, viginti quattuor psalmos cantet.

Ex Paenit. Rom.

De clericis, qui per malas cogitationes semen effuderint.

C. XXII.

CLericus, si semen fuderit non tangendo per malas delectationes, septem dies paeniteat. Si tangit cum manu, decem dies paeniteat. Si diaconus, viginti dies. Si presbyter, tres hebdomadas. Presbyter, si semen fuderit per cogitationem, septem dies paeniteat. Monachus similiter. Qui voluntarie semen fuderit in ecclesia, si clericus est, duodecim dies: si monachus, aut diaconus, triginta dies: si presbyter, quadraginta: si Episcopus, quinquaginta.

Ex Paenit. Rom.

De Sodomitico peccato. C. XXIII.

EPiscopus fornicationem faciens naturalem, duodecim annos paeniteat; presbyter decem, diaconus nouem, subdiaconus octo, clericus septem, laicus sex annos paeniteat. Frater carnalis cum fratre carnali fornicationem faciens, quindecim annos ab omni carne se abstineat. si semen in os miserit, septem annos paeniteat. Alii dicunt, vsq. in finem vitae paenitere debere. Viri inter femora fornicantes, vnum annum paeniteant. Si inter nates, duos: Si inter crura fornicantes, si pueri sunt, vnum

annum paeniteant:si viri,duos annos:si autem in consue tudine est,modus paenitentiae addatur iudicio sacerdotis. Vir semetipsum coinquinans,primo decem dies paeniteat:si iterans,viginti dies:si cum gradu est,addatur pae nitētia. Pueri quindecim annorū quadraginta dies paeniteant. Qui concupiscit mente fornicari, sed non potuit; decem dies paeniteat. Qui per turpiloquium, vel aspectum coinquinatus est,tamen non voluit peccare corporaliter; viginti dies paeniteat. si autem impugnatione tentationis violēter coinquinatus est, viginti dies paeniteat. Qui diu illudetur a cogitatione, molliter ei repugnans; septem dies,vel quantum exegerit diuturnitas cogitationis,paeniteat. Pueri ante viginti annos se inuicem manibus coinquinantes, et confessi; ante quam communicent,viginti dies paeniteant. Si iterauerint post paenitentiam, centum dies paeniteant. Si vero frequentius, separentur, et annum vnum paeniteant. Supradicta aetas inter femora fornicans, centum diebus paeniteat. si id iterans,annum vnum paeniteat. Puer paruulus oppressus a maiore, decem annos habens, hebdomadem ieiunet. si consenserit,viginti diebus paeniteat. si autem coinquinatus est,cētum diebus paeniteat. si vero, vt moris est,suam compleat voluntatem,annum paeniteat.

Ex Paenitentiali Theodori.

De his, qui fornicati sunt vt Sodomitae. C. XXIV.

SI quis fornicatus fuerit, vt Sodomitae fecerunt, si Episcopus,viginti quinq. annos paeniteat; quinque ex his in pane,et aqua; et ab omni officio deponatur; peregrinando finiat dies vitae suae. Presbyter quindecim annos paeniteat,quinque ex his in pane, et aqua; superiori sententia

tentia deponatur. Diaconus, et monachus duodecim annos, tres in pane, et aqua, et deponatur; peregrinando vitam finiat.

Theodorus.

De eo, qui fornicari vult, et non potest. C. XXV.

SI quis concupiscens fornicari, non poterit, aut mulier non susceperit eum; si Episcopus, septem annos paeniteat; presbyter quinque; diaconus, vel monachus tres; ex his vnum in pane, et aqua. clerici, vel laici duos annos paeniteant.

Ex dictis Augustini.

De incestis occulte commissis. C. XXVI.

SI quis incestum occulte commiserit, et sacerdoti occulte confessionem egerit; indicetur ei remedium canonum, quod subire debuisset, si eius facinus publicatum fuisset. Verum quia late[illegible] datur ei [illegible]dote consilium, vt ad salutem animae suae pro occulta paenitentia proficiat: hoc est, vt veraciter ex corde se grauiter deliquisse confiteatur, et per ieiunia, et eleemosynas, vigiliasq. atque sacras orationes cum lacrymis se purgare contendat; et sic se ad spem veniae per misericordiam Dei peruenire confidat.

Ex Paenitentiali Romano.

De illis, qui libidinose puellam obtrectauerint, aut mulierem. C. XXVII.

SI quis obtrectauerit puellae, aut mulieris pectus, vel turpitudinem earum, si clericus est, quinq. dies paeniteat: si laicus, tres dies paeniteat. Monachus, vel sacerdos, a mi-

nisterio diuino suspensi, si aliquid tale fecerint, viginti dies paeniteant. scriptum est enim: Neq. tetigeritis, neq. obtrectaueritis turpitudinem feminarum.

Theodorus.

De illis, qui in balneo cum mulieribus se lauerint.

C. XXIIX.

SI quis in balneo cum mulieribus se lauare praesumpserit, tres dies paeniteat; et vlterius non praesumat.

Qualiter paenitere debeat, quae lenocinium operatur.

C. XXIX.

EXercuisti lenocinium, aut in te ipsa, aut in aliis, ita dico, vt tuo meretricio more tuis amatoribus corpus tuum ad tractandum, et ad sordidandum, pro pretio tradidisses: seu, quod crudelius est, et periculosius, alienum corp[illegible] filiae dico, vel ne[illegible] alicuius Christianae amato[illegible] vendidisti, [illegible] li, vel inte[illegible]nuntia fuisti, vel conciliata es, vt stuprum aliquod tali modo perpetraretur; duos annos paeniteas per legitimas ferias.

Tamen in concilio Elibertano praecipitur, vt illa, quae haec perpetrauerit, nisi in fine, non accipiat communionem.

Tit.

Tit. IV. De praedatoribus, et furib. et incendiariis; et de paenitentia eorum.

INDEX CAPITVLORVM.

De rebus ecclesiasticis, quomodo restitui debeant. C. I.

SI quis ecclesiasticas oblationes, et quod Deo consecratum fuerit, rapuerit, vel consenserit facientibus; vt sacrilegus diiudicetur, et damnum in quadruplum restituat, et canonice paeniteat.

Quod sacrilegi sunt ecclesiarum praedones. C. II.

SAcrilegi sunt ecclesiarum praedones: vnde et in concilio Agathensi sub IV. cap. habetur ita. Amico quidpiam rapere, furtum est; Ecclesiae vero fraudari, vel abs-

trahi, subripiq. sacrilegium. Omnes enim contra legem facientes, resq. Ecclesiae diripientes, vel ecclesias, sacerdotesq. contra diuinas sanctiones vexantes, sacrilegi vocantur; atq. indubitanter infames, sacrilegiq. habendi sunt.

Augustinus.

Maioris poenae est, violenter aliquid eripere, quam furari. C. III.

POenale est, occulte auferre: multo maioris est poenae, visibiliter rapere. Auferre ergo nolenti, siue occulte, seu palam, habet praeceptum suum: furti enim nomine bene intelligitur omnis illicita vsurpatio rei alienae. Non enim rapinam permisit, qui furtum prohibuit; sed sub furti nomine rapinam intelligi voluit: a parte enim totum significauit, quidquid aufertur.

Theodorus.

De eadem re. C. IV.

SI quis per necessitatem furatus fuerit cibaria, vel vestem, vel pecus per famem, aut per nuditatem, paeniteat hebdomadas tres. Si reddiderit, non cogatur ieiunare.

Idem.

De eadem re. C. V.

SI quis furtum capitale commiserit, id est, quadrupedia tulerit, vel casas effregerit; septem annos paeniteat, et quod furatum est, reddat. Si quis autem de minoribus semel, aut bis furtum fecerit; reddat quod tulit, et anno vno paeniteat.

Hie-

Hieronymus.

De eadem re. C. VI.

FVR autem non ſolum in maioribus,ſed in minorib. etiam iudicatur.non enim quod furto ablatum eſt,ſed mens furantis attēditur.Quomodo in fornicatione non idcirco diuerſa ſit fornicatio,ſi mulier pulchra,aut defor mis; aut ancilla, aut ingenua; pauper, aut opulenta; ſed qualiſcumque illa fuerit, vna eſt fornicatio: ita in furto quantumcumq. quis abſtulerit,furti crimen incurrit.

De violatoribus ſepulchrorum. C. VII.

SI quis ſepulchrum violauerit,ſeptem annos paeniteat; tres ex his in pane, et aqua.

De eadem re. C. IIX.

VIolaſti ſepulchrum, ita dico, dum aliquem videres ſepeliri, et in nocte infringeres ſepulchrum, et tolleres veſtimenta eius:ſi feciſti, duos annos per legitimas ferias paeniteas.

Ex Paenitentiali Theodori.

De furto Eccleſiae. C. IX.

PEcunia eccleſiaſtica furata, vel rapta reddatur in quadruplum; populi vero duplicetur. Si quis aliquid de miniſterio eccleſiae quolibet modo furatus fuerit, ſeptē annos paeniteat.

Ex Paenit. Romano.

De clericis furtum facientibus. C. X.

SI quis clericus furtum capitale fecerit, id eſt,quadrupedem,vel domum fregerit,aut quamlibet rem melioris

pretii furatus fuerit,ſeptem annos paeniteat:laicus quinq. Si quis de minoribus ſemel, aut bis furtum fecerit, reddat proximo ſuo, et annum vnum paeniteat: ſi reddere non poterit,tres annos paeniteat.

Theodorus.

Quod vt ſacrilegus iudicandus eſt, qui patrem, vel matrem expulerit. C. XI.

SI quis patrem,vel matrem expulerit,impius, et ſacrilegus iudicandus eſt: paeniteat autem aequali tempore, quamdiu in impietate illa extiterit.

De eadem re. C. XII.

MAledixiſti patri,vel matri tuae, vel flagellaſti eos, vel in aliquo dehoneſtaſti; quadraginta dies in pane, et aqua,cum ſeptem ſequentibus annis paeniteas.quia Dominus dixit: Qui maledixerit patri ſuo,vel matri, morte moriatur.

Ex Paenitentiali Romano.

De eadem re. C. XIII.

SI quis inhonorauerit patrem, aut matrem; tres annos paeniteat: quod ſi manum leuauerit, aut ei percuſſionem intulerit; ſeptem annos paeniteat.

De illis, qui de miniſterio eccleſiae aliquid furati fuerint. C. XIV.

FVratus es aliquid de eccleſiaſtico theſauro infra eccleſiam,ſiue aurum,ſiue argentum, ſiue gemmas, ſiue libros,ſiue pallia altaris, ſiue ſacerdotalia veſtimenta, ſiue

vela

vela, siue tapetia, siue aliquid, quod ad ecclesiae vsum vel datum est, vel factum est: si fecisti, redde quod tulisti, et tres carinas, cum septem sequentibus annis paeniteas. Si ipsas sacras reliquias furatus es, reportatis sacris, septem carinas ieiunare debes.

De eadem re. C. XV.

SI infregisti alicuius Christiani domum per noctem, et ibi tulisti eius quadrupedia, id est, equum, aut bouem, aut alia eius animalia, aut fortiorem causam valentem quadraginta solidos; pretium redde, et anno vno paenitere debes. si non reddis, duos annos paenitere debes. Si maius furtum fecisti, magis debes paenitere: et si saepe fecisti, tanto magis debes augere paenitentiam. Si paruum fecisti, decem dies in pane, et aqua paenitere debes. Paeniteant pueri quinque dies in pane, et aqua.

De eadem re. C. XVI.

SI rapinam fecisti, grauius debes paenitere; quia miserabilius est, quod per vim se vidente rapuisti, quam quod si dormienti, vel absenti furatus es. Si fecisti furtum necessitatis causa, sic dico, vt non haberes vnde viueres, et propter famis penuriam, et tantum furatus es victualia extra ecclesiam, et non propter consuetudinem fecisti; redde quod tulisti, et sex ferias in pane, et aqua paeniteas. Si autem reddere non potueris, decem dies in pane, et aqua paeniteas.

De illo, qui incenderit ecclesiam. C. XVII.

INcendisti ecclesiam, aut consensisti: si fecisti, ecclesiam restitue, et pretium tuum, id est vvireldum tuum pauperibus distribue, et quindecim annos paeniteas.

De

De illo, qui domum, vel aream proximi sui incenderit.

C. XIIX.

SI quis domum, vel aream cuiuscumq. voluntarie igne cremauerit, sublata, vel incensa omnia restituat, et tres annos paeniteat.

De illo, qui truncationes membrorum fecerit. C. XIX.

QVI per rixam ictu debilem, vel deformem hominem fecerit, reddat impensas medici, et medium annum paeniteat. Si non habuerit vnde reddat, vnum annum paeniteat. Et si non habet vnde reddat, soluat opera proximi sui, quamdiu infirmus est; et postea quadraginta dies in pane, et aqua paeniteat.

De eadem re. C. XX.

QVI ictum proximo dederit, et non nocuerit, tres dies paeniteat in pane, et aqua: si clericus, vnum annum paeniteat, vel dimidium. Si quis alicui quodlibet membrum voluntate sua truncauerit, tres annos paeniteat; vnum ex his in pane, et aqua. Paruuli inuicem se percutientes, tres dies paeniteant: si vero adolescentes, viginti dies paeniteant.

Tit.

Tit. V. De crapula, et ebrietate.

INDEX CAPITVLORVM.

Ex decreto Eutychiani Papae.

Ut malum ebrietatis omnino vitetur. C. I.

MAGNVM malum ebrietatis, vnde omnia vitia pullulant, Christianis modis omnibus cauere praecipimus. Qui autem hoc vitare noluerit, excommunicandum esse decreuimus vsq. ad congruam emendationem.

Quales conuiuae sacerdotum epulis interesse debeant.

C. II.

OPortet Episcopum moderatis epulis contentum esse, suosq. conuiuas ad comedendum, et potandum non vrguere; quin potius semper sobrietatis praebeat exemplum. Remoueantur ab eius conuiuio cuncta turpitudinis argumenta; non ludicra spectacula, non ioculatorum vaniloquia, non fatuorum stultiloquia, non scurrilium admittantur praestigia. Adsint peregrini, et hospi-

tes.

tes, pauperes, et debiles, qui de sacerdotali mensa Christum benedicentes, benedictionem percipiant. Recitetur sacra lectio, subsequatur viuae vocis exhortatio; vt non tantum corporali cibo, immo verbi spiritualis alimento conuiuantes se refecti gratulentur, vt in omnibus honorificetur Deus per Iesum Christum dominum nostrum.

Theodorus.

De eadem re. C. III.

SAcerdos quislibet, si inebriatur per ignorãtiam, septem dies paeniteat in pane, et aqua; si per negligentiam, quindecim dies; si per contemptum, quadraginta dies. Diaconus, vel monachus, secundũ ordinem, vt scriptum est, seu et reliqui clerici, vt ministri iuxta ordinem, iudicio sacerdotis paeniteant. Laici, velut vota non habẽtes, si inebriantur, arguãtur a sacerdote, quod ebriosi regnum Dei non possidebunt, et interitus sit ebrietas; et compellat eos paenitere. Qui cogit hominem vt inebrietur humanitatis gratia, acerrime corripiatur, et septem dies paeniteat; si per contemptum, triginta dies. Nullus Christianus alium plus bibere cogat, quam naturae sufficiat: quod si fecerit, iuxta id, quod in Paenitentiali habetur, paeniteat.

De eadem re. C. IV.

SI quis ecclesiastica praeditus ordinatione, aut monachus repertus fuerit ebriosus; in pane, et aqua tribus mensibus paeniteat.

De illis, qui per ebrietatem vomitum fecerint. C. V.

QVI per ebrietatem vomitum facit, si presbyter, aut diaconus est, quadraginta dies paeniteat; si monachus, triginta dies; si laicus, quindecim dies.

De eadem re. C. VI.

Laicus

LAicus, si per ebrietatem vomitum facit, tres dies a carne, et vino, et ceruisa se abstineat.

De eadem re. C. VII.

FEcisti vomitum corporis, et sanguinis Domini, propter ebrietatem; quadraginta dies, id est, carinam vnam paeniteas. Si per nequitiam alios inebriasti, viginti dies in pane, et aqua paeniteas.

Theodorus.

De illo, qui euomit sacrificium. C. IIX.

QVI sacrificium euomuerit, quadraginta dies paeniteat; si infirmitatis causa, septem dies: si in ignem proicit, centum psalmos cantet. si vero canes lambuerint talem vomitum, centum dies qui euomuit paeniteat.

Ex concilio Aurel.

De eucharistia inueterata. C. IX.

OMne sacrificium sordida vetustate perditum, igne comburendum est, et cinis iuxta altare sepeliendus.

Ex decreto Pii Papae.

De hoc, si aliquid de calice sacri sanguinis stillauerit. C. X.

SI vero per negligentiam de calice aliquid stillauerit in terrã, linguabitur, tabula radetur. Si non fuerit tabula, vt non cõculcetur, locus conradetur, et igne consumetur, et cinis intra altare recondetur; et sacerdos quadraginta dies paeniteat. Si super altare calix stillauerit, sorbeat minister stillã, et III. dies paeniteat: si per linteũ altaris ad aliud stilla peruenerit, quattuor dies paeniteat: si vsq. tertium, IX dies: si vsq. quartum, XV. dies paeniteat, et linteamina, quae tetigerint stillam, trib. vicib. minister abluat, calice subter posito; et aqua ablutionis sumatur, et iuxta altare recõdatur.

De

De illis, qui non bene custodierint corpus, & sanguinem Domini. C. XI.

QVI non bene custodierint sacrificium, et mus, vel aliquod aliud immūdum animal comederit illud, quadraginta dies paeniteāt. Qui autē perdiderit illud in ecclesia, aut pars eius ceciderit, et non inuenta fuerit, xxx. dies paeniteat. Perfundēs aliquid super altare de calice quādo offert, sex dies paeniteat; aut si abundantius, vii. dies paeniteat. qui autē perfundens calicem dum sollēnitas Missae celebratur, quadraginta dies paeniteat. Si vero celebrata Missa presbyter neglexerit accipere sacrificium, similiter quadraginta dies paeniteat. Et qui acceperit sacrificiū pollutus nocturno tēpore, vii. dies paeniteat. Diaconus obliuiscēs oblationē offerre, donec offeratur linteamen, quādo recitātur nomina pausantium; similiter paeniteat. Qui negligētiam erga sacrificiū fecerit, aut a vermib. consumptum ad nihilū deuenerit; iii. quadragesimas in pane, et aqua paeniteat. Si integrū inuētum fuerit, in eo vermis cōburatur, et cinis sub altare cōdatur: et qui neglexerit, quaternis dieb. suā negligentiam soluat. Si cum amissione saporis decoloratur sacrificium, viginti dies expleatur ieiunio. Conglutinatū vero, septem dies qui mersit, paeniteat.

Ex Paenit. Romano.

De eadem re. C. XII.

SI ceciderit sacrificium de manib. offerentis, terra tenus, vt non inueniatur; omne quodcūq. inuentum fuerit in loco in quo ceciderit, comburetur, et ignis vt supra abscondatur: et cui acciderit, medium annum paeniteat. Si vero sacrificium inuentum fuerit; locus scopis mundetur, et stramen, vt supra ignetur, et cinis vt supra recondatur; et sacerdos viginti dies paeniteat.

Tit.

Tit. VI. De incantatoribus, et auguribus, de diuinis, de sortilogiis, et variis illusionibus diaboli, et de maledicis.

INDEX CAPITVLORVM.

De illis, qui diuinationes requirunt. C. I.

QVI diuinationes expetunt, et more Gentilium subsequuntur, aut in domos suas huiuscemodi homines introducunt, exquirendi aliquid arte malefica, aut expiandi causa; sub regula quinquennii iaceant secundum gradus poenitentiae definitos.

De illis, qui auguriis, & incantationibus seruiunt.

C. II.

D Qui

QVI auguriis, vel diuinationib. inseruiunt, vel qui crẽdit, vt aliqui hominum sint immissores tempestatum, vel si qua mulier diuinationes, vel incantationes diabolicas fecerit; septem annos paeniteant.

De illo, qui immiserit tempestatem. C. III.

SI quis immissor tempestatum fuerit, septem annos paeniteat, tres in pane, et aqua.

De illis, qui dies, & menses obseruant. C. IV.

APostolus dicit: Dies obseruatis, et menses, et tẽpora, et annos; timeo, ne forte sine causa laborauerim in vobis. Dies obseruant, qui dicunt: Puto, crastino proficiscendum non est, post crastinum enim non debet aliquid inchoari. et sic solent magis decipi. Hi autẽ colunt menses, qui cursum Lunae perscrutãtur, dicentes: Septima Luna frumenta confici non debent, nona autem Luna emptum seruum domum duci non oportere. et per haec facilius solẽt aduersa prouenire. Tempora vero obseruant, cum dicunt: Hodie veris initium est, et ideo festiuitas est. et rursum: Posterum est, domum egredi non licet. Annos sic colunt, cum dicunt: Kalendae Ianuarii nouus annus est; quasi non cotidie annus impleatur. Haec superstitio longe debet esse a seruis Dei. Si quis in hac perfidia detegitur, clerici anno vno, laici dimidium paeniteant.

De mulierculis incantatricibus. C. V.

MVlier, si diuinationes, vel incantationes diabolicas fecerit, annum vnum paeniteat, vel tres quadragesimas, vel quadraginta dies, secundum qualitatem delicti.

De

De illis, qui manducant, aut bibunt, aut portant super se aliquid ad Dei iudicium subuertendum. C. VI.

SI aliquis manducat, aut bibit, aut portat super se, vnde existimet Dei iudicium peruertere posse, et exinde comprobatus fuerit; eadem sententia feriatur, qua magi, et arioli, et incantatores feriuntur.

De illis, qui in tabulis, vel in codicib. futura requirunt. C. VII.

IN tabulis, vel in codicibus sorte futura non sunt requirenda; et vt nullus in Psalterio, vel in Euangelio, vel in aliis rebus sortiri praesumat, nec diuinationes aliquas in aliquibus rebus obseruare. Quod si fecerit, quadraginta dies paeniteat.

De illis, qui ad fascinum incantationes fecerint. C. IIX.

SI quis praecantauerit ad fascinum, vel qualescumque praecantationes; excepto symbolum, et orationem dominicam: qui cantat, et cui cantatur, tres quadragesimas in pane, et aqua paeniteant.

Ex concilio Magotiensi.

De illis, qui murmurant. C. IX.

SI quis murmurans extiterit, videat, ne poenam murmurantium incurrat, de qua Apostolus dicit: Neque murmuraueritis, sicut quidam eorum murmurauerunt, et perierunt ab exterminatore, iuxta mensuram, opusq. peccati. quia in hoc sententia Apostoli pleniter declaratur, sacerdotis iudicio paeniteat.

Ex eodem.

De eadem re. C. X.

QVI contentiosus, aut murmurans extiterit, secundum arbitrium Prioris ita paeniteat, qualiter culpae qualitas extat.

De contentiosis. C. XI.

SI quis contentiosus videtur esse, dicente Apostolo: Nos talem consuetudinem non habemus, neque ecclesia Dei. si quis hoc facit, notetur vsquequo corrigatur.

De eadem re. C. XII.

SI quis contentiones, vel rixas amauerit, vel manifestum conuicium fratri intulerit; iuxta arbitrium Prioris, vel Rectoris, modumque peccati, diuturna expietur paenitentia.

De illis, qui in lingua lasciui fuerint. C. XIII.

SI quis in lingua lasciuus fuerit, triduana paenitentia expietur.

Ex concilio Carthaginensi.

De clericis maledicis. C. XIV.

CLericus maledicus, maxime a sacerdotibus cogatur ad postulandam veniam: si noluerit, degradetur; nec vmquam ad officium absq. satisfactione reuocetur.

De eadem re. C. XV.

SI detraxisti, vel maledixisti alicui causa inuidiae; septem dies in pane, et aqua paeniteas.

De

De illis, qui Prioribus suis detraxerint. C. XVI.

SI quis detraxerit ei qui praeest, septem dies a conuentu Ecclesiae separatus, vt Maria soror Aaron, quae detraxit Moisi, paeniteat.

De illis, qui contra Episcopos suos insurgunt. C. XVII.

QVisquis per dolum mittit manum suam in Christum Domini, Episcopum videlicet, patrem, et pastorem suum; quia sacrilegium committit, vt qui ecclesiam Dei deuastat, et incendit, quia et hoc sacrilegium est; placuit sanctae synodo, vt in vno loco, id est, in monasterio, paeniteat omnibus diebus vitae suae.

De clericis, & monachis coniurantibus, vel conspirantibus contra Episcopum suum. C. XIIX.

SI qui ergo clerici, vel monachi reperti fuerint coniurantes, aut conspirantes, aut insidias ponentes Episcopis, aut clericis; gradu proprio penitus abiciantur.

De eadem re. C. XIX.

COnspirasti cũ aliis insidiatorib. contra Episcopũ tuũ, aut aduersus cooperatores suos, ita dico, vt doctrinã, vel praecepta tui Episcopi, vel presbyteri irrideres, vel subsannares; quadraginta dies in pane, et aqua paeniteas.

De eadem re. C. XX.

IGitur si clerici, aut monachi inuenti fuerint coniurati, aut per coniurationem calumniam machinantes Episcopis, vel clericis; proprium amittant gradum.

COnsuluisti magos, et in domum tuam induxisti, exquirendi aliquid arte malefica, aut expiandi causa, vel consuetudinem Paganorum sequens, diuinos, qui tibi diuinarent, et futura ab eis requirens, quasi a Propheta; et illos, qui sortes exercent, vel qui per sortes sperant se futura praescire; vel illos, qui vel auguriis, vel incantationib. inseruiunt, ad te inuitasti: si fecisti, duos annos per legitimas ferias paeniteas.

COllegisti herbas medicinales cum aliis incantationibus, nisi cum oratione dominica, et symbolo; viginti dies paeniteas.

REquisisti sortes in codicibus, vel in tabulis, vt plures solent, qui in Psalteriis, et in Euangeliis, vel in aliis huiusmodi rebus sortiri praesumunt: si fecisti, decem dies paeniteas.

CRedidisti vmquam, vel particeps fuisti illius perfidiae, vt incantatores, et qui se dicunt esse tempestatum immissores esse possent per incantationes daemonum, aut tempestatem commouere, aut mentes hominum mutare: si credidisti, aut particeps fuisti, vno anno per legitimas ferias paeniteas.

Tit.

Tit. VII. De variis criminibus.

INDEX CAPITVLORVM.

De illis, qui ballationes fecerint, & se in alienas formas transmutauerint. C. I.

SI quis ballationes ante ecclesias Sanctorum fecerit, seu qui faciem suam transformauerit in habitu muliebri, et mulier in habitu viri; emendatione pollicita, tres annos paeniteat.

Ex concilio Nicaeno.

De his, qui praeter necessitatem praeuaricati sunt. C. II.

DE his, qui praeter necessitatem praeuaricati sunt, aut praeter ablationem facultatum, aut praeter periculum, vel aliquid huiusmodi, quod factum est sub tyrannide Licinii; placuit sanctae synodo, licet indigni sint misericordia, tamen aliquid circa eos humanitatis ostendi. Si qui ergo ex animo paenitent; tribus annis extra ecclesiam; id est, inter audientes habeantur; si tamen fideles sint, et septem annis aliis inter paenitentes sint; duob. autem annis extra communionem: in oratione sola participent populo.

De eadem re. C. III.

SI quis a fide catholica discesserit sine vlla necessitate, et postea ex toto animo paenitentiam acceperit; tres annos

nos paeniteat extra ecclesiam, id est, inter audientes. iuxta Nicaenum concilium, septem annos in ecclesiis inter paenitētes, et adhuc duos extra cōmunionem paeniteat.

De his, qui de Ecclesia catholica ad haeresim transitum fecerint. C. IV.

SI quis de catholica Ecclesia ad haeresim transitum fecerit, rursusq. ad Ecclesiam recurrerit; placuit huic paenitentiam non esse denegandam, eo quod cognouerit peccatum suum: qui etiam decem annis agat paenitentiam: cui post decem annos praestari communio debet. Si vero infantes fuerint transducti, quod non suo vitio peccauerunt, incunctanter recipi debent.

Iudicium canonum.

Quod non licet clerico, vel monacho, postquam Deo se vouerit, ad saecularem habitum reuerti. C. V.

SI quis clericus, vel monachus, postquam se Deo vouerit, ad saecularem habitum iterum reuersus fuerit, aut vxorem duxerit; decem annos paeniteat, tres ex his in pane, et aqua: et numquam postea coniugio copuletur. Quod si noluerit; sancta synodus, vel sedes Apostolica separabit eum a communione catholicorum. Similiter et mulier.

De ecclesiastico thesauro ablato. C. VI.

TVlisti aliquid de ecclesiastico thesauro, in quadruplū restitue; aut tres annos per legitimas ferias paeniteas.

Vt per totius anni circulum abstineat a carne, qui in quadragesima comederit carnem. C. VII.

QVicumque in quadragesimae diebus esum carnium praesumpserit attemptare, non solum reus erit resurrectionis Dominicae, verum etiam alienus ab eiusdē diei sancta cōmunione: et hoc illi cumuletur ad poenam, vt in ipsius anni circulo ab omni esu carnium abstineat, quia sacris diebus abstinentiae oblitus est disciplinam.

Ex concilio Elibertano.

Quod coniugati in Quadragesima abstinere debeant a coniugibus. C. IIX.

QVI in quadragesima ante Pascha cognouerit vxorem suam, et noluerit abstinere ab ea; vnum annum paeniteat, aut pretium videlicet viginti quinq. solidorum ad ecclesiam tribuat, aut pauperibus diuidat. Si per ebrietatem, et sine consuetudine acciderit, quadraginta dies paeniteat.

Ex eodem.

Quibus temporibus viri ab vxoribus abstinere debeant. C. IX.

IN tribus quadragesimis anni, et in die Dominica, et in quarta feria, et in sexta feria coniugales se continere debent; nec illis diebus copulari, quamdiu grauata fuerit vxor, id est, a quo die filius in vtero motum fecerit vsq. ad partum: a partu post triginta tres dies, si filius est; si autem filia, post sexaginta quinque.

De eadem re. C. X.

NEglexisti vt non acciperes corpus, et sanguinem Domini istis quattuor temporib. id est, in cena Domini, et in Pascha, et in Pentecoste, et in Natale Domini: et totam

totam quadragesimam non te sustinuisti a coitu, et postea in aliis praedictis tēporib. aut septem dies, aut quinq. ante acceptionem sacri corporis Domini; viginti dies debes paenitere in pane, et aqua.

De illo, qui contemnit indictum ieiunium. C. XI.

CONtempsisti indictum ieiunium a sancta Ecclesia, et noluisti illud obseruare cum ceteris Christianis; viginti dies in pane, et aqua paeniteas.

NOluisti ieiunium quattuor temporum, et non custodisti illud cum ceteris Christianis; quadraginta dies paeniteas.

De illo, qui Missam spernit sacerdotis coniugati. C. XII.

SPreuisti Missam, vel orationem, vel oblationem coniugati presbyteri, ita dico, vt nolles tua peccata sibi confiteri, vel ab eo accipere corpus, et sanguinem Domini, ob hoc, quia peccator tibi esse videretur; vno anno paeniteas in pane, et aqua, per legitimas ferias.

Ut nullus iniustas mensuras, & pondera iniusta, & a ciuibus non collaudata lucri causa dare praesumat. C. XIII.

ET mensurae, et pondera iusta fiant, sicut in diuinis legibus censitum est, et in capitulari Dominico continetur, et iste sacer conuentus statuit. Sic omnibus nobis obseruare placet. Et si quis iustas mensuras, et iusta pondera lucri causa mutare praesumpserit; in pane, et aqua paeniteat.

De

De eadem re. C. XIV.

FEcisti falsitatem, vel fraudem aliquam in mensuris, aut in ponderib. ita dico, vt falso modio, aut cum ponderibus iniustis tua bona venderes aliis Christianis: si fecisti; aut consensisti; viginti dies in pane, et aqua paenitere debes.

De illo, qui tenet oblationes mortuorum. C. XV.

TEnuisti oblationem mortuorum, ita vt Ecclesiae tradere noluisses; vno anno paeniteas.

De illo, qui retraxit, vel tenuit aliquid de oblationibus, quae Deo oblatae sunt. C. XVI.

DEtraxisti, vel tenuisti aliquid de oblationib. quae Deo oblatae sunt in mancipiis, in terris, siluis, vineis, vtensilibus, vestimentis, et in reliquis possessionib. et quae ecclesiis sine dubio Christo qui earum sponsus est, oblata sunt, vel testamento ecclesiis ab aliquo fideli relicta: si fecisti, vel consensisti; quadraginta dies in pane, et aqua paeniteas.

De illo, qui decimam sibi retinuit. C. XVII.

NEglexisti decimam tuam Deo dare, quam Deus ipse sibi dare constituit, id est, non dedisti ei decimam de cunctis fructibus tuis, quos ad tuos vsus colligere desiderasti, vel collegisti; et de cunctis tuis animalibus, et decimum animal quod Deo dare debueras, et quod suum erat, illum peiori commutasti: si fecisti, vel consensisti; Deo quod suum erat in quadruplum prius restitue, et viginti dies in pane, et aqua paeniteas.

De

De illo, qui pauperes opprimit. C. XIIX.

OPpressisti pauperes, qui tibi vicini erant, et qui se defendere non poterant, vel eorum bona, illis nolentibus tulisti; redde illis sua, et triginta dies in pane, et aqua paeniteas.

De illo, qui in ecclesiam ad fabulas, & ad vaniloquia festinat. C. XIX.

FEcisti quod quidam facere solent, dum ad ecclesiam venerint, in primis labia commouent, quasi orent, propter alios circunstantes, vel sedentes; et statim ad fabulas, et ad vaniloquia festinant; et cum presbyter eos salutat, et adhortatur ad orationem, illi ad fabulas subs reuertuntur, non ad responsionem, nec ad orationem: si fecisti, decem dies in pane, et aqua paeniteas.

De illis, qui reticuerint peccatum fratris, quod est ad mortem. C. XX.

SI reticuisti peccatum fratris, quod erat vsque ad mortem, neque corripuisti eum, nec exhortatus es eum vt resipisceret, nec succurristi fratri sub onere iacenti; tamdiu paeniteas, quamdiu reticuisti.

De eadem re. C. XXI.

QVI reticuerit delictum fratris, quod est vsq; ad mortem, neque eum corripuerit iuxta regulam Euangelicam, primum inter se, et ipsum solum, deinde inter alios, deinde ad Ecclesiam culpam referens, si necesse fuerit; et quanto tempore fuit, tanto paeniteat.

De

De illo, qui fetus animalium verbo, vel visu, vel auditu obfascinare, & perdere posse affirmat. C. XXII.

CRedidisti quod quaedam credere solet, vt in quamcunq. domum intrauerint, pullos aucarum, pauonum, pullos gallinarum, etiam porcellos, et aliorum animalium fetus verbo, vel visu, vel auditu obfascinare, et perdere posse affirmant: si fecisti, aut credidisti; vnum annum per legitimas ferias paeniteas.

De illo, qui negligit infirmos visitare. C. XXIII.

NEglexisti visitare infirmos, et non venisti ad eos, qui in carcere erant, et non subministrasti eis; decem dies in pane, et aqua paeniteas.

De illo, qui de cibo Iudaeorum, vel aliorum Paganorum comedit. C. XXIV.

SI comedisti de cibo Iudaeorum, vel aliorum Paganorum, quem ipsi sibi praeparauerunt; decem dies paeniteas.

De illis, qui eundo ad ecclesiam otiosa loquuntur. C. XXV.

FEcisti quod quidam facere solent, dum ad ecclesiam vadunt; in ipsa via proferunt suas vanitates, et loquuntur otiosa, nec in eadem via cogitant aliquid, quod animae vtilitatem pertineat; et cum venerint in atrium ecclesiae, vbi sepulta sunt corpora fidelium, et dum calcauerint sepulchra proximiorum, non recordantur, quod eis futurum sit, nec vllam mentionem, nec vllas preces

pro

pro eis ad Dominum fundunt, quod facere debuerunt: si neglexisti, decem dies in pane, et aqua paeniteas, et vide vlterius ne tibi contingat: sed quandocumque in atrium ecclesiae intraueris, ora pro eis; et roga illas sanctas animas, quarum corpora ibi requiescunt, vt quantum possint, pro tuis peccatis ad Dominum intercedant.

De illo, qui alicui fratri suum imputat peccatum, nisi eum prius arguerit seorsum. C. XXVI.

QVI peccatum imputādo fratri imponit, prius quam seorsum arguat eum; satisfaciens ei tres dies paeniteat.

De illis, qui diu reticent peccata sua. C. XXVII.

SCiendum vero est, quanto quis tempore moratur in peccatis, tanto ei augenda est paenitentia.

De illis, qui aliquem in ira percusserint. C. XXIIX.

SI quis alium per iram percusserit, et sanguinem effuderit, si laicus est, viginti dies paeniteat; clericus triginta: illi autem qui gradum habent, amplius pelli debent, diaconus sex menses, presbyter vnum annum, Episcopus duos annos, et sex menses.

De illis, qui ad feriendum hominem surrexerint, volentes eum occidere, sed non potuerunt. C. XXIX.

QVI ad feriendum hominem surrexerit, volens eum occidere; tres hebdomadas paeniteat: si clericus fuerit, sex menses. quod et si vulnerauerit, dies quadraginta; si

ta; si clericus clericum, annum vnum: sed et pecuniam pro modo vulneris, cui inflixit tribuat.

Ex Paenit. Theodori.

De illis, qui Christiana mancipia captiuauerint. C. XXX.

SI quis quemcumq. hominem quolibet ingenio captiuauerit, aut transmiserit; tres annos paeniteat.

Eiusdem.

De administratione xenodochii, & decimae. C. XXXI.

SI quis xenodochias pauperum administrat, vel decimas populi susceperit, et exinde vel suis saecularib. lucris sectandum aliquid subtraxerit; quasi rerum alienarum inuasor reus damnum restituat, et sub canonico iudicio reformetur, et agat paenitentiam tres annos. Scriptum est enim: Talem Dominus dispensatorem quaerit, qui sibi de suis nihil vsurpet.

Tit.

Tit. III. De variis criminibus.

INDEX CAPITVLORVM.

Ex concilio Ilerdensi.

De viris ordinatis, si ante, vel post ordinationem in criminalibus peccatis ceciderint. C. I.

De his ergo visum est vobis conscribi, qui sacros ordines habent, et ante, vel post ordinationem contaminatos in capitalib. criminibus se esse profitentur. In quibus, vt mihi videtur, haec distantia esse debet: vt hi, qui deprehensi, vel capti fuerint pu-

blice in periurio, furto, aut fornicatione, ceteris huiusmodi criminib. secundum sacrorum canonum instituta a gradu proprio deponantur; quia scandalum est populo Dei, tales personas super se positas habere, quas vltra modum vitiosas constat esse; nempe inde detrahuntur homines a sacrificio Dei, Sicut quondã filiis Heli peccantibus fecisse leguntur: et rebelles hinc inde contrarii existentes, eorum prauis exemplis cotidie peiores fiunt. Qui autem de praedictis viris per occultam confessionem mala a se absconse commissa coram oculis Dei, praesente etiam sacerdote, qui eis indicturus est paenitentiam, confitentur, et semetipsos grauiter deliquisse accusant; si veraciter paenituerint, et se per ieiunia, et eleemosynas, vigiliasq. sacras orationes cum lacrymis purgare certauerint, his etiam seruato gradu, spes veniae de misericordia Dei promittẽda est, qui omnes homines vult saluos fieri, et ad agnitionem veritatis venire, neq. vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur, et viuat.

Ex concilio Toletano.

De viris ordinatis, quorum occulta sunt peccata.

C. II.

De viris ordinatis, quorum occulta peccata sunt, nec manifeste ab aliquo argui possunt; si salubriter compuncti pro peccatis suis confessionem Episcopo, siue presbytero occulte faciunt: bonum mihi videtur, vt secundum id, quod sibi decretum fuerit ab Episcopo, siue presbytero, paenitentiam agant, non tepide, nec tarde, sed feruenter, et sollicite; ac sic se veniam peccatorum a Domino percepturos, et gradum se retenturos confidant.

Sym-

Symmachus Papa.

Par paenitentia indicitur cui spiritualem filiam, & paenitentialem suam violauerit. C. III.

OMnes, quos in paenitentia suscipimus, ita nostri spirituales sunt filii, vt ipsi, quos vel nobis suscipientibus, vel sub trinae mersionis vocabulo mergentib. vnda sacri baptismatis regenerauerit. Siluester quoq. docet, et admonet vnumquemq. sacerdotem, vt nullus causa fornicationis ad suam paenitentialem accedat, quia scriptum est: Omnes, quos in paenitētia suscipimus, vel accipimus, ita nostri sunt filii, vt baptismate suscepti. quapropter, si quis hoc scelus perpetrauerit, non solum dignitatis honorem amittat, verum etiam vsque ad exitum vitae iugi paenitentiae se subdat.

Caelestinus.

De eodem. C. IV.

SI quis sacerdos cum filia sua spirituali fornicatus fuerit, hoc est, paenitentiali filia; sciat, se graue adulterium commisisse. Idcirco femina omnia derelinquat, et res suas pauperibus tradat, et conuersa in monasterio Deo vsque ad mortem seruiat. Sacerdos autem, qui malum exemplum dedit hominib. ab omni officio deponatur, et peregrinando quindecim annis paeniteat; postea vero ad monasterium vadat, ibiq. cunctis diebus vitae suae Deo seruiat.

Idem.

De eodem. C. V.

NON debet Episcopus, aut presbyter commisceri cum mulierib. quae ei sua confessae fuerint peccata.

Si forte,quod absit,hoc contigerit,sic paeniteat quomodo de filia spirituali,Episcopus quindecim annis,presbyter duodecim, et deponatur, tamen si in conscientia populi deuenerit.

Ex concilio Gangrensi.

Quae paenitentia sit imponenda sacerdotib. qui de fornicatione conuicti fuerint. C. VI.

PResbyter,si fornicationem fecerit,quamquam secundum canones Apostolorum debeat deponi; tamen iuxta auctoritatem beati Siluestri Papae, si in vitio non perseuerauerit,si sua sponte confessus adiecit vt resurgat, decem annis in hunc modum paeniteat. Trib. siquidem mensibus a ceteris remotus,pane,et aqua a vespera in vesperam vtatur; diebus autem Dominicis,et praecipuis festis modico vino,et pisciculis, atq. leguminib. recreetur, sine carne,et sagimine, ouis, et caseo; sacco indutus humi adhaereat; die,ac nocte misericordiam Dei omnipotentis imploret. finitis tribus mensibus continuis exeat, tamen in publicum non procedat, ne grex fidelis in eo scandalum patiatur: nec enim debet sacerdos publice paenitere,sicut laicus. postea aliquantisper resumptis virib. vnum annum,et dimidium in pane,et aqua expleat, exceptis Dominicis diebus,et praecipuis festiuitatibus,in quibus vino, et sagimine, et caseo, et ouis, iuxta canonicam mensuram vti poterit. Finito primo anno, et dimidio, corporis, et sanguinis Domini, ne induresc at, particeps fiat,et ad pacem veniat. Psalmos in choro cum fratribus vltimus canat, ad cornu altaris non accedat, iuxta beati Clementis vocem minora gerat officia. deinde vero vsq. ad expletionem septimi anni omni quidem tempore

pore

pore,exceptis Paſchalibus diebus, tres legitimas ferias in vnaquaq. hebdomada in pane, et aqua ieiunet. Expleto ſeptimi anni circulo,ſi fratres,apud quos paenituerit,eius condignam paenitentiam laudauerint,Epiſcopus in priſtinum ordinem, iuxta beati Calixti Papae auctoritatem eum reuocare poterit.Sane ſciendum eſt,quia ſecundam feriam vnum pſalterium canendo, aut vnum denarium pauperib. dando,ſi operarius eſt,redimere poterit.Finitis ſeptem annis, deinde vſq. ad finem decimi anni ſextam feriam,nulla interueniente redemptione, obſeruet in pane,et aqua.Eadem quoq. paenitentia erit ſacerdoti de omnibus aliis peccatis, et criminib. quae eum in depoſitionem adducunt. Neque hoc cuilibet videatur oneroſum, ſi ſacerdos poſt lapſum, digne,vt ſupra dictum eſt, paenitens ad priſtinos redeat honores.

Innocentius Papa II.

Poſt profeſſam continentiam quiſquis vxorem duxerit, ab ea ſeparetur. C. VII.

VT lex continentiae, et Deo placens munditia in eccleſiaſticis perſonis,et ſacris ordinibus dilatetur; ſtatuimus,quatenus Epiſcopi,presbyteri,diaconi,ſubdiaconi,regulares Canonici,monachi,atque conuerſi profeſſi, qui ſacrum tranſgredientes propoſitum, vxores ſibi copulare praeſumpſerint,ſeparentur: huiuſmodi namq. copulationem, quoniam contra eccleſiaſticam regulam conſtat eſſe contractam, matrimonium non eſſe cenſemus.qui etiam ab inuicem ſeparati pro tantis exceſſibus condignam paenitentiam agant.Id ipſum quoq. de ſanctimonialibus feminis, ſi, quod abſit, nubere temptauerint, obſeruari decernimus.

Calixtus Papa.

In sacris ordinibus constituti non ducant vxores, & si duxerint, separentur. C. IIX.

PResbyteris, diaconib. subdiaconib. et monachis concubinas habere, seu matrimonia contrahere, penitus interdicimus: contracta quoq. matrimonia ab huiusmodi personis disiungi, et personas ad paenitentiam debere redigi, iuxta sacrorū canonum definitiones iudicamus.

Hieronymus.

Damnabile est vouentib. etiam velle nubere. C. IX.

VOuentib. virginitatem non solum nubere, sed etiam velle damnabile est.

Idem.

Damnationem habebit si nupserit, quae virginitatem vouit. C. X.

SI nupserit virgo, non peccat; non illa virgo, quae semel se cultui diuino dedicauerit: harum enim, si qua nupserit, habebit damnationem, quia primam fidem irritam fecit.

Augustinus.

Nubentes post votum non sunt ab inuicem separandi. C. XI.

QVidam nubentes post votum asserunt adulteros: ego autem dico vobis, quod grauiter peccant qui tales diuidunt.

Theo-

Theodorus.

De eodem. C. XII.

SI vir votum virginitatis habens adiungitur vxori, postea non dimittat vxorem, sed tribus annis paeniteat. SIC distinguendum est, quod vouentium alii sunt simpliciter vouentes, de quibus Augustinus, et Theodorus locuti sunt: alii sunt, quibus post votum accedit benedictio consecrationis, vel propositum religionis, de quibus Hieronymus, et Calixtus, et Innocentius scripserunt: vnde Hieronymus contra Iouianum dicens.

Incestae sunt virgines, si post consecrationem nubunt. C. XIII.

VIrgines, quae post consecrationem nupserint, non tam adulterae sunt, quam incestae.

Turpior, & flagitiosior est vsus contra naturam, quam fornicationis, & adulterii. C. XIV.

VSus naturalis et licitus est, sicut in coniugio; et illicitus, sicut in adulterio: contra naturam vero, semper illicitus, et procul dubio flagitiosior, atq. turpior. quem sanctus Apostolus et in feminis, et in masculis arguebat; damnabiliores volens intelligi, quam si vsu naturali, vel adulterando, vel fornicando peccarent.

Ex concilio Chalcedonensi.

Octo annis paeniteat qui duabus commatribus commiscetur. C. XV.

SI pater, et filius, aut duo fratres cum vna muliere, aut si cum matre, et filia, aut cum duabus sororib. aut cum

duab. commatribus aliquis concubuerit,ſecundum anti quam, et humaniorem definitionem, octo annis paeniteat.

Ioannes Chryſoſtomus.

Qui vxorem ſuam adulteram dimittere noluerit, duob. annis paeniteat, ſi debitum reddiderit ſibi. C. XVI.

SI quis vxorem inuenerit adulteram, et poſtea deinceps placuerit eam habere in matrimonio, duob. annis paeniteat; ideo quia cum adultera admixtus ſit, quae adhuc crimine ſuo non eſt purgata. aut abſtineat ſe a matrimonio eius, donec expleatur ſatisfactio criminis paenitentiae ſuae; ideo quia poſt ſatisfactionem paenitentiae non meretur vocari adultera. Similiter ſi vxor virum ſuum inuenerit adulterum, non ad imparia iudicatur.

Innocentius II.

Qua poena multentur incendiarii. C. XVII.

PEſſimam ſiquidem, et depopulatricem, et vrendam incendiorum malitiam, auctoritate Dei, et beatorum Apoſtolorum Petri, et Pauli omnino deteſtamur, et interdicimus. Si quis igitur poſt huius noſtrae prohibitionis promulgationem malo ſtudio, ſiue pro odio, ſiue pro vindicta ignem appoſuerit, vel apponi fecerit, aut appoſitoribus conſilium, vel auxilium ſcienter tribuerit, excommunicetur. et ſi mortuus fuerit incendiarius, Chriſtianorum careat ſepultura: nec abſoluatur, niſi prius damno, cui intulit ſecundum facultatem ſuam reſarcito, iuret, ſe vlterius ignem non appoſiturum. Paenitentia autem ei detur, vt aut Hieroſolymis, aut in Hiſpania in ſeruitio Dei per annum integrum permaneat. Si quis autem

Archie-

Archiepiscopus, vel Episcopus hoc relaxauerit, damnum restituat, et per annum ab officio episcopali abstineat. Sane Regibus, et Principibus faciendae iustitiae facultatem, cōsultis Archiepiscopis, et Episcopis, non negamus.

Nicolaus Papa.

Quae paenitentia sit imponenda inuasoribus rerum ecclesiasticarum. C. XIIX.

DE viro nefando Burgādo nomine, qui rabie insaniae commotus, diabolicis se irretire laqueis non dubitauit, atque Gentilium more per abrupta itinera, et compita insidians vobis, in vestrae ecclesiae villa vna cum clericis vestris manentibus, et populum salubribus instruere dogmatum monitis decertantibus, paneq. spirituali verbi vacua hominum corda reficientibus, atque laudabile salutis propriae desiderium habentibus, sancta Apostolorum Petri, et Pauli limina visitare, collectis malitiae suae sequacibus, et iniquitatis complicibus, nefarias inuasiones, et depraedationes violentas inferre daemoniaco ausu praesumpsit, et vt epistolae vestrae textus eloquitur, sacrum altare, sacraq. Dominici corporis, et sanguinis vasa, insuper et sanctum chrisma pollutis manibus arripere, quasi vilia, et ad vsum communem apta praesumpsit; dilectio vestra consuluit, si ipse, vel qui cum eo in tam impio, et iniquo scelere fuerunt, ad paenitentiam quandoq. gratia tacti Diuina venire voluerint, quo eos paenitentiae vinculo constringatis, nostrae institutionis censuram exposcere curastis. De quibus, si tamen ita est, iubemus, cum ad paenitentiam accelerauerint, vno anno extra ecclesiam Dei consistere, cuius sacratissima vasa, extra ritum Fidei Christianae diripiendo auferre non dubi-

tauerunt. Secundo vero anno ante fores ecclesiae sine communione maneant. Tertio vero anno ecclesiam Dei ingrediantur, et inter audientes astent sine oblatione, non manducantes carnem, neque bibentes vinum, praeter Natalis, et Resurrectionis Dominicae diem. Quarto praeterea anno, si his tribus prioribus eorum fructuosus fuerit paenitentiae labor, communioni fidelium restituantur, totaq. mentis intentione spondentes, talia se vlterius numquam facturos, corpus, et sanguinem Domini suscipere mereantur, et vsque ad septimum annum tribus in hebdomada diebus sine esu carnium, et vini potatione maneant paenitentes.

Tit.

Tit. IX. De variis criminibus, et paenitentiis.

INDEX CAPITVLORVM.

De

Augustinus.

Qui plus quam dederit, expetit, vsuram accipit. C. I.

SI feneraueris homini, id est, si tu mutuum dederis pecuniam tuam, a quo plus quam dedisti, expectes, non pecuniam solam, sed aliquid plus quam dedisti, siue illud triticum sit, siue vinum, siue oleum, siue quodlibet aliud, si plus quam dedisti, expectes accipere, fenerator es, et in hoc improbandus, non laudandus.

Ex concilio Agathensi.

Quādo amplius exigitur quam detur, vsura accipitur. C. II.

VSura est, vbi amplius requiritur, quam quod datur: verbi gratia, si solidos decem dederis, et amplius quaesieris; vel dederis frumenti modium vnum, et super aliquid exegeris.

Ambrosius.

Rapinam facit, qui vsuram accipit. C. III.

Si

SI quis vsuram accipit, rapinam facit, vita non viuit.

Ex Paenitentiali Romano.

De paenitentia eorum, qui vsuras exigunt. C. IV.

SI quis vsuras vndecumque exegerit, tribus annis paeniteat, vno in pane, et aqua.

Augustinus.

Furtum committit, qui inuentum non reddit. C. V.

SI quid inuenisti, et non reddidisti, rapuisti; quãtum potuisti, fecisti; quia plus non inuenisti, ideo plus non rapuisti. Qui alienum negat, si posset, et tolleret, Deus cor interrogat, non manum.

Hieronymus.

Peccat qui rem inuentam non reddit. C. VI.

MVlti sine peccato putant esse, si alienum, quod inuenerint, teneant, et dicunt, Deus mihi dedit, cui habeo reddere? Discant hoc ergo peccatum simile esse rapinae, si quis inuenta non reddat.

In periculo constitutis paenitentiae quantitas non est imponenda, sed innotescenda. C. VII.

AB infirmis in periculo mortis positis pura est inquirenda confessio peccatorum, non tamen illis imponenda est quantitas paenitentiae, sed innotescenda, et cum amicorum orationibus, et eleemosynarum studiis pondus paenitentiae subleuandum, si forte migrauerint, ne obligati, et communione, et consortio veniae fiant alieni

lieni: a quo periculo ſi diuinitus erepti conualuerint, paenitentiae modum a ſacerdote ſibi impoſitum diligenter obſeruent. Et ideo ſecundum auctoritatem canonicam, ne illis ianua pietatis clauſa videatur, orationibus, et conſolationibus eccleſiaſticis ſacra vnctione olei inuncti, ſecundum ſtatuta ſanctorum Patrum, communione viatici reficiantur.

Tempus, & modus paenitendi delinquentium, praeſidentium imponatur iudicio. C. IIX.

HOC ſit poſitum in iudicio eorum qui praeſunt, vel quanto tempore, vel quali modo paenitere debeant, qui delinquunt, quia aetas ad eruditionem multam haberi differentiam poenarum facit.

De eodem. C. IX.

PAenitentib. ſecundum differentiam peccatorum, Epiſcopi arbitrio paenitentiae tempora decernantur.

De eodem. C. X.

PRO qualitate delicti paenitentiae tempus impendatur.

De modis paenitentiae, qualiter imponenda ſit. C. XI.

MOdus, tempusq. paenitentiae peccata ſua confitentibus, aut per antiquorum canonum inſtitutionem, aut per ſanctarum ſcripturarum auctoritatem, aut per eccleſiaſticam conſuetudinem approbatam, imponi debet a ſacerdotibus. Nam qui peccatis grauib. leues quoſdam, et inuſitatos imponunt paenitentiae modos, conſuunt puluillos, ſecundum Propheticum ſermonem, ſub omni cubi-

cubitu manus, et faciunt ceruicalia sub capite vniuersae aetatis ad capiendas animas; sed discretio seruanda est inter publice paenitentes, et absconse. Nam qui publice peccat, oportet vt publice multetur paenitentia, et secundum ordinem canonum pro merito suo excommunicetur, et reconcilietur.

Quod diuersitas culparum diuersitatem facit paenitentiarum. C. XII.

DIuersitas culparum diuersitatem facit paenitentiarũ: nam et corporum medici diuersa medicamẽta componunt, vt aliter vulnera, aliter morbum, aliter tumores, aliter putredines, aliter caligines, aliter confractiones, aliter combustiones curent; ita et spiritales medici diuersis curationum generib. animarum vulnera sanare debent. Sed quia haec paucorum est, ad purum scilicet cuncta cognoscere, et curare, et mederi, atque vt in integrum salutis statum valeant reuocare; ideo sollerter admonemus doctum quemq. sacerdotem Christi, vt non ex suo sensu, sed secundum canonum statuta, et traditiones Patrum vniuersa disponat, et condicionem vtriusq. sexus, aetatem, paupertatem, causam, statum, personam cuiusq. paenitentiam agere volentis, ipsum quoq. cor paenitentis aspiciat: et secundum haec, vt sibi visum fuerit, vt sapiens medicus singula quaeq. diiudicet.

Quod multi sunt fructus paenitentiae. C. XIII.

MVlti sunt paenitentiae fructus, per quos ad expiationem criminum peruenitur. non enim tantum illo simplici paenitentiae nomine salus aeterna repromittitur, iuxta illud Apostolicum: Paenitemini, inquit, et conuerti-

uertimini, vt deleantur vestra peccata. et illud Propheticum: Cum conuersus ingemueris, tunc saluus eris. Propter illum nudum gemitum, et propter illud nudum nomen paenitentiae nullus saluabitur, sed per veram confessionem, et sacerdotis intelligentis consilium, et per caritatis affectum, et per eleemosynarum fructum peccatorum moles subruitur.

Quae sit falsa paenitentia. C. XIV.

FAlsas paenitentias dicimus, quae non secundum auctoritatem sanctorum Patrum pro qualitate criminum imponuntur. Ideoq. miles, vel negotiator, vel alicui officio deditus, quod sine peccato exerceri non possit, si culpis grauioribus irretitus ad paenitentiam venerit, vel qui bona alterius iniuste detinet, vel qui odium in corde gerit, recognoscat veram paenitentiam non posse peragere, per quam ad aeternam vitam peruenire valeat, nisi negotium relinquat, vel officium deserat, et odium ex corde dimittat, bona quae iniuste abstulit, restituat, arma deponat, vlteriusq. non deferat, nisi cōsilio religiosorum Episcoporum pro defendenda iustitia; nec tamen desperet: interim quidquid boni facere poterit, hortamur vt faciat, vt omnipotens Deus cor illius illustret ad paenitentiam.

De eodem. C. XV.

FRatres, nostros Episcopos, et presbyteros admonemus, ne falsis paenitentiis laicorum animas decipiant, et ad infernum pertrahi patiantur. Falsam autem paenitentiam esse constat, cum spretis plurib. de vno solo paenitentia agitur; aut cum sic agitur de vno, vt non discedat ab alio; vnde scriptum est: Qui totam legem obseruauerit

uerit) offendat in vno, factus est omnium reus, scilicet, quantum ad vitam aeternam: sicut enim si peccatis omnibus esset inuolutus, ita si in vno tantum maneat, aeternae vitae ianuam non intrabit. Falsa etiam est paenitentia, cum paenitens ab officio vel curiali, vel negotiali non recedit, quod sine peccatis nullatenus agi praeualet: aut si odium in corde gesserit, aut si offenso cuilibet non satisfaciat, aut si offendenti offensus non indulgeat, aut si arma quis contra iustitiam gerat.

De admonitione octo principalium vitiorum, & eorum speciebus. C. XVI.

NVnc tibi octo principalia vitia explicabo. si in illis te percussum, tactum, vulneratū sentis, vide ne me caeles: id est, superbiam, vanam gloriam, inuidiam, iram, tristitiam, auaritiam, ventris ingluuiem, luxuriam. Ex quib. si te culpabilem recognoscis, paenitentiam suscipe; nam ex his omnia vitia oriuntur.

DE superbia, quae initium omnis peccati est, et regina omnium malorum, nascitur omnis inobedientia, omnis praesumptio, et omnis pertinacia, contentiones, haereses, arrogantia.

De vanagloria iactantia, arrogantia, indignatio, discordia, inanis gloriae cupido; et hypocrisis.

De inuidia nascitur odium, susurratio, detractio, exultatio in aduersis proximi; et afflictio in prosperis.

De ira oriuntur rixae, tumor mentis, contumeliae, clamor, indignatio, praesumptio, blasphemiae, sanguinis effusio, homicidia, vlciscendi cupiditas, iniuriarum memoria.

De tristitia nascitur malitia, rancor animi, pusillanimi-

tas,amaritudo, desperatio,torpor, vagatio mentis; saepe etiam et praesentis vitae nulla delectatio.

De auaritia oriuntur inuidiae,furta, latrocinia, homicidia, mendacia, periuria, rapinae, violentiae, inquietudo, iniusta iudicia,contemptus veritatis,futurae beatitudinis obliuio,obduratio cordis.

De ventris ingluuie propagatur inepta laetitia, scurrilitas,leuitas,vaniloquium, immunditia corporis, instabilitas mentis, ebrietas,libido,hebetudo sensus.

De luxuria generatur caecitas mentis, inconsideratio, inconstantia oculorum, vel totius corporis praecipitatio,amor immoderatus sui,odium mandatorum Dei,affectus praesentis saeculi,horror,et desperatio futuri.

Item de virtutib. quibus eadem vitia superari possunt. C. XVII.

ERGO si superbus vsq. modo fuisti,humilia te ipsum in conspectu Dei.

Si vanam gloriam dilexisti, cogita,ne propter transitoriam laudem aeternam perdas mercedem.

Si inuidiae rubigo te hucusq. consumpsit,quod est peccatum maximum,et super omnia detestabile,quia diabolo comparatur inuidus, qui primo homini inuidit datum,quod ipse per suam culpam perdiderat; age paenitentiam,et profectum aliorum tuum deputa.

Si tristitia te superat, patientiam, et longanimitatem meditare.

Si auaritiae morbus te grauat, cogita, quia radix est omnium malorum, et idololatriae comparatur, et ideo largum te esse oportet.

Si ira te vexat,quae in stultorum sinu requiescit; dominari

nari debes animo tuo, et hanc a te mentis tranquillitate fuga.

Si ventris ingluuies te ad vorandum pertrahit, ſobrietatem ſectare.

Si luxuria, caſtitatem voue.

Ex concilio Magotienſi.

Ut vnuſquiſq. presbyter octo principalia vitia per ordinem ſciat. C. XIIX.

VEntilata eſt ratio octo principalium vitiorum, vt vnuſquiſq. diuerſitatem illorum ſciat, et ab illis Domino auxiliante ſe intelligat cuſtodire, et aliis praedicare.

Ut ſacerdotes diligenter examinent confitentium peccata. C. XIX.

VT Epiſcopi, et presbyteri examinent qualiter confitentibus peccata diiudicent, et tempus paenitentiae conſtituant.

Ut ſinguli presbyteri capitula auctoritatiua habeant ad ſuccurrendum paenitentibus. C. XX.

VT vnuſquiſq. presbyter capitula habeat de maiorib. vel minoribus vitiis, per quae cognoſcere valeat, vel praedicare ſubditis, vt caueant ab inſidiis diaboli.

Quod ſecundum canonum, & Paenitentialium ſtatuta paenitentiae dandae ſunt. C. XXI.

CVM igitur omnia concilia canonum, quae recipiuntur, ſint a ſacerdotibus legenda, et intelligenda, et per

ea sit eis viuendum; necessarium duximus, vt ea, quae ad Fidem pertinent, et vbi de extirpandis vitiis, et plantandis virtutibus scribitur, hoc ab eis crebro legatur, et in populo praedicetur.

Ut sacerdotes nullam paenitentiam iniungant ex corde, sed ex auctoritate. C. XXII.

OMnibus his actis ventilata est ratio paenitentiae, vt sacerdotes certius intelligerent, quomodo confessionem recipere, et paenitentiam secundum canonicam iustitutionem paenitentibus deberent indicare.

Ex Paenitentiali Romano.

Paenitentia illius anni, qui in pane, & aqua ieiunandus est, isto ordine obseruari debet. C. XXIII.

PAenitentia vnius anni, qui in pane, et aqua ieiunandus est, talis esse debet. In vnaquaq. hebdomada tres dies, id est, secundam feriam, quartam, et sextam in pane, et aqua ieiunet; et tres dies, id est, tertia feria, et quinta, et sabbato a vino, medone, mellito, ceruisa, a carne, et sagimine, et a caseo, et ouis, et ab omni pingue pisce se abstineat: manducet minutos pisciculos, si habere potest; si habere non potest, tantum vnius generis piscem, et legumina, et olera, et poma si vult comedat, et ceruisam bibat. Et in diebus Dominicis, et Natalis Domini illos quattuor dies, et in Epiphania Domini vnum diem, et in Pascha vsque in octauum diem, et in Ascensione Domini, et in Pentecoste quattuor dies, et in Missa sancti Ioannis Baptistae, et sanctae Mariae, et duodecim Apostolorum, et sancti Michaëlis, et sancti Remigii, et omnium Sanctorum, et sancti Martini, et in illius Sancti festiuitate, qui in

illo

illo episcopio celebris habetur, in his supradictis dieb. faciat caritatem cum ceteris Christianis, id est, vtatur eodem cibo, et potu, quo illi: sed tamen ebrietatem, et ventris distensionem semper in omnibus caueat.

Iste annus secundus est ab illo anno, qui in pane, & aqua obseruandus est, & post illum ieiunandus. Qui etiam dandus est illis, qui viros ecclesiasticos sponte occidunt, & in consuetudinem habent Sodomiticum scelus, & qui in consuetudine habent contra naturam peccare, & in ecclesiis homicidia sponte committunt, & ecclesias incendunt, & in ecclesiis adulteria committunt, & qui alia huiuscemodi perpetrauerint.

C. XXIV.

PAenitentia illius anni talis esse debet, vt hos duos dies, id est, secundam feriam, et quartam in vnaquaq. hebdomada ieiunet vsque ad vesperam, et tunc reficiatur de sicco cibo, id est, pane, et leguminibus siccis, sed coctis, aut pomis, aut oleribus crudis, vnum eligat ex his tribus, et vtatur, et ceruisam bibat, sed sobrie: et tertium diem, id est sextam feriam, in pane, et aqua obseruet: et tres quadragesimas ieiunet, primam ante Natalem Domini, secundam ante Pascha, tertiam ante Missam sancti Ioannis; et si totam quadragesimam ante Missam sancti Ioannis implere non possit, post Missam impleat. Et in his tribus quadragesimis ieiunet duos dies in hebdomada ad nonam, et de sicco cibo comedat, vt supra notatum est: et sexta feria ieiunet in pane, et aqua. Et in diebus Dominicis, et in Natali Domini illos quattuor dies, et in Epiphania Domini vnum diem, et in Pascha vsque in octa-

uum diem, et in Ascensione Domini, et in Pentecoste quattuor dies, et in Missa sancti Ioannis Baptistae, et sanctae Mariae, et duodecim Apostolorum, et sancti Michaelis, et sancti Remigii, et omnium Sanctorum, et sancti Martini, et in illius Sancti festiuitate, qui in illo episcopatu celebris habetur. in his supradictis diebus faciat caritatem cum ceteris Christianis: sed tamen ebrietatem, et ventris distensionem semper in omnibus caueat.

Ex eodem.

De redemptione illius anni, quem in pane, & aqua ieiunare debet. C. XXV.

PRO vno die, quem in pane, et aqua ieiunare debet, quinquaginta psalmos genibus flexis, in ecclesia, si fieri potest, decantet. sin autem, in loco conuenienti eadem faciat, et vnum pauperem pascat: et eodem die, excepto vino, carne, sagimine, sumat quidquid velit.

Ex eodem.

Item alio modo. C. XXVI.

QVI in ecclesia genua centies flexerit, id est, si centies veniam petierit, si fieri potest vt in ecclesia fiat, hoc iustissimum est: si autem hoc fieri non potest, secrete in loco conuenienti eadem faciat: si sic fecerit, eo die, excepto vino, carne, et sagimine, sumat quod placeat.

Ex eodem. *Item alio modo.*

QVI psalmos non nouit, vnum diem, quem in pane, et aqua paenitere debet, diues tribus denariis, et pauper vno denario redimat: et eo die, excepto vino, carne, et sagimine, sumat quidquid velit.

Ex

Ex eodem.

De illis, qui ieiunare non possunt, & psalmos nesciunt, quomodo paenitentiam unius anni, quem in pane, & aqua ieiunare debent, redimere possint. C. XXVII.

QVI vero psalmos non nouit, et ieiunare non potest, pro vno anno, quem in pane, et aqua paenitere debet, det pauperibus in eleemosynam viginti duos solidos, et omnes sextas ferias ieiunet in pane, et aqua, et tres quadragesimas, id est, quadraginta dies ante Pascha, et quadraginta dies ante festiuitatem sancti Ioannis Baptistae, et si ante festiuitatem aliquid remanserit, post festiuitatem adimpleat, et quadraginta dies ante Natiuitatem Domini. In his tribus quadragesimis quidquid suo ori praeparatur in cibo, vel in potu, vel cuiuscumq. generis illud sit, aestimet, quanti pretii sit, vel esse possit, et medietatem illius pretii distribuat in eleemosynam pauperib. et assidue oret, et roget Deum, vt oratio eius, et eius eleemosynae apud Deum acceptabiles sint.

Ex Paenitentiali Theodori.

De redemptione illius anni, quem in pane, & aqua ieiunare debet. C. XXIIX.

ITem qui ieiunare non potest, et obseruare quod in Paenitentiali scriptum est, faciat hoc quod sanctus Bonifacius Papa constituit. Pro vno die, quem in pane, et aqua ieiunare debet, roget presbyterum, vt Missam cantet pro eo, nisi sint crimina capitalia, quae confessa prius lauari cum lacrymis debent; et tunc ipse adsit, et audiat Missam, et deuote ipse offerat propriis manibus panem, et vinum

manibus ſacerdotis, et intente reſpondeat, quantum ſapit ad ſalutationes, et exhortationem ſacerdotis; et humiliter Deum deprecetur, vt oblatio, quam ipſe presbyter pro ſe, et pro peccatis ſuis Deo obtulerit, Deus omnipotens miſericorditer per Angelum ſuum ſuſcipere dignetur. et eo die, excepto vino, et carne, et ſagimine, comedat quidquid vult: et ſic redimat reliquos anni dies.

Ex eodem.

De illis, qui ieiunare non poſſunt, & habent vnde redimere poßint. C. XXIX.

SI quis forte nō potuerit ieiunare, et habuerit vnde poſſit redimere, ſi diues fuerit, pro ſeptem hebdomadibus det ſolidos viginti: ſi non habuerit, vnde tantum dare poſſit, det ſolidos decem: ſi autem multum pauper fuerit, det ſolidos tres. Neminem vero conturbet, quia iuſſimus dare ſolidos viginti, aut minus: quia ſi diues fuerit, facilius eſt illi dare ſolidos viginti, quam pauperi tres. ſed attendat vnuſquiſq. cui dare debeat, ſiue pro redemptione captiuorum, ſiue ſuper ſanctum altare, ſiue Dei ſeruis, ſiue pauperibus in eleemoſynam.

Ex eodem.

De illis, qui non poſſunt adimplere quod in Paenitentiali ſcriptum eſt. C. XXX.

QVI non poteſt ſic agere paenitentiam, vt ſuperius diximus, faciat ſic. Si tres annos continuos ieiunare debet, et non poteſt, ſic redimere poteſt. In primo anno eroget in eleemoſynam ſolidos viginti ſex, in ſecundo anno eroget in eleemoſynam ſolidos viginti, in tertio

tio anno solidos decem et octo, hi sunt sexaginta quattuor solidi. Potentes autem homines plus dare debent, quia cui plus committitur, plus ab eo exigitur. Et qui illicita committunt, etiam a licitis se abstinere debent, et corpus debent affligere ieiuniis, vigiliis, et crebris orationibus: caro enim laeta trahit ad culpam, afflicta reducit ad veniam.

Ex Paenitentiali Bedae.

De illis, qui ieiunare non possunt, & non habent vnde redimere possint. C. XXXI.

QVI ieiunare non potest, et non habet vnde redimat, et psalmos nouit, pro vno die, quem ieiunare debet in pane, et aqua, tribus vicibus, Beati immaculati, vsq. Ad Dominum cum tribularer, decantet; et sexies, Miserere mei Deus; et septuagies prosternat se in terra, et per singulas genuflexiones Pater noster decantet. Qui autem psalmos nescit, pro vno die, quem in pane, et aqua ieiunare debet, centies prosternat se in terra, et per singulas genuflexiones Pater noster.

Ex concilio Ilerdensi.

Quo tempore nuptiae celebrandae sint. C. XXXII.

QVod non oporteat a septuagesima vsque in octauas Paschae, et tribus hebdomadib. ante festiuitatem sancti Ioannis, et ab Aduentu Domini vsq. post Epiphaniam nuptias celebrare. Quod si factum fuerit, separentur.

De

De quodam ſacerdote, qui ſcienter ſacrificauit corpus Chriſti, ſcilicet hoſtiam iam conſecratam. C. VLT.

DE quodam ſacerdote quaeſtio propoſita eſt, qui cum populo deberet cantare Miſſam, et fuiſſet oblitus portare hoſtiam, pro verecundia populi ſcienter ſacrificauit corpus Chriſti, hoſtiam ſcilicet iam conſecratam, cum non haberet aliam. Conſilium Cardinalium, et plurium Epiſcoporum in hoc conſenſit, quod ſi occultum fuit, moneretur, deterrereturq. vt omni tempore vitae ſuae in paenitentia eſſet; et ſi poſſet ſine ſcandalo, abſtineret a conficiendo corpore Domini: ſi autem publicum, toto tempore ceſſaret a Miſſae celebratione. Pars tamen eorum dicebat, niſi ſe fecerit monachum, vel Canonicum, et tunc meritis exigentib. permiſſu Abbatis, et conſilio Apoſtolici, vel Epiſcopi, in neceſſitate poſſet accedere.

IN PAENITENTIALE ROMANVM NOTAE.

TITVL. I. DE HOMICIDIO.

CAP. I. ex concilio Magotiensi cap. XXIV.) *Ex synodo Moguntina sub Rabano Archiepiscopo cap. 24. in conciliis Surianae editionis. Habet Burchar. Vormacien. lib. 6. c. 7. Iuo Carnoten. parte 10. c. 136. decret. Gratian. siue Palea 17. q. 4. c. 24. Bernar. Papien. cap. 2. de purgat. vulg. in. 1. collectio. decretal. Gregor. 9. c. 2. de paeniten. & remiss.*

super duodecim vomeres feruentes se expurget) *Haec recte omissa sunt a Gregorio nono, vtpote cum sint hae ferri candentis, aquae feruentis, & singularis certaminis probationes, quae purgatio vulgaris dicebatur, probibitae Caelestini, Innocentii, & Honorii tertii constitutionib. quae exstant sub titulo de purgatione vulgari lib. 5. decretal. Olim tamen haec a barbaris accepta diu obseruata sunt, vt ex Iuonis Carnoten. epistolis tempore Urbani, et Paschalis minoris scriptis constat, epist. 68. ad Gildebertum Cenoman. Episcopum, et epist. 200. ad Guillelmum militem, et epist. 245. ad Ioan. Aurelian. Episcopum, & epist. 250. ad Ricardum Remen. Archiepiscopum. Viden. Grat. 2. q. 5. vel aliis q. 4. c. 7. Menam in fine, & c. 15 nobilis. et c. 20.*

et c.20.consuluisti.& c.22.monomachiam.& c.23. saepe.& alius.et Burch. in concilio Salegunst.c.7.& 14.Uide etiam probationem aquae amarae ad zelotypiae purgationem Numeror.cap. 5.& apud Grat. siue Paleam c.21.in libro. d.q.5.

Cap.2.ex concilio Vuormacien. cap.III.) *cap.26. est in conciliis,non tamen eisdem verbis.Sed eisdem habet Burchar. lib.6.c.8.& Iuo parte* 10.c.137.*decr. Uide Magun.sub Arnul.c.16.& Tribur.c.5.et infra cap.34.huius tituli.*

Cum autem fuerit duodecim annorum cursus finitus) *duodecimi anni, habent Burch. & Iuo. Dum autem duodecimi anni cursus fuerit finitus, Magun. Et cum decimus anni cursus fuerit finitus, Uormacien. Cum decimi anni cursus fuerit finitus, Tribur. Cum autem fuerit duodecimi anni circulus finitus, infra cap.34.& Burch.lib.19.*

Cap.3.ex concilio Ancyritano) *Exstat in Nannetensi cap.18.in conciliis,et apud Burch.lib.6.c.16. et Iuon.par.10.c.145.decr. et Ansel.Lucen.lib.11. cap.48.*

Cap.4.ex concilio Elibertano) *Adde cap.5.& in concil.Uormacien.c.39.et Magun.sub Raban.c.22. Refert Raban.c.14.paeniten. Burch.lib.6.c.19. Iuo part.10.c.22.& 148.decret. Ansel.lib.11.cap.35.*

Gra-

Gratian.dist.50.c.43.si qua femina.

si casu,post quinquennii tempora et c.) *sic etiam Iuo d.c.148.et Ansel.per pro post, Magun. & Raban.et Burch. per quinq. annorum tempora, Eliber. & Iuo d.c. 22 post quinq. annorum tempora, Grat. si casu, quinq. annorum tempora legitimam agat paenitentiam, Vorma. aliis omissis, quae habent alii, excepto Anselmo; qui ita scribit si casu, post quinquennii tempora, acta legitima paenitentia, ad communionem placuit admitti: ceteris omissis.*

Cap.5.ex decreto Siluestri Papae) *sic etiam Burch. li.6.c.20.Iuo par.10.c.149.decr.Ansel.li.11.c.49.*

nisi in finem) *fine, Burch: et Iuo.*

Cap. 6. ex concilio Turonensi) *Exstat in Vormacien.cap.28.et apud Burch.lib.6.c.25.et Iuon.parte 10.c.154.decr.et Grat.15.q.1.c.12.*

Cap.7.ex epist.Clementis Papae) *adde epist.1.prope finem. Refert Burch.li.6.c.28.Iuo par.10.c.157.decr. Ansel.lib.11.c.43: et Grat.de paenit.dist.1.c.24.homicidior.*

Cap.8. ex decreto Fabiani Papae) *sic etiam Burch. lib.10.c.60.Iuo par.13.c.61.decr.*

Cap.9.ex concilio Agathensi) *sic etiam Burch. lib. 10.cap.62.et Iuo parte 13.c.64.decr.*

Cap. 10. ex paenitentiali Theodori) *Burch. lib.6.*

 c.32.

c.32.Iuo par.10.c.161:decr.Ansel.li.11.c.53.

veritas dicat) *Deut.32. Ezech.9.Rom.12.Hebr.10.*

Cap.11.ex decreto Pii Papae) *Ex epist.Paulini Foroiulien.Episcopi ad Heistulfum, Burch.lib.6.c.40. Stephan.V. Astulfo, Iuo li.7.ii.2.c.3 Panor.et parte 8.c.126.decr.et Grat.33.q.2.c.8.*

Pag.6.ver.3.post septem annos) *post octo annos, Iuo d.c.126.& in veteri libro Panor.septem, est in edito, & apud Burch.& Grat.*

Ver.5.nullatenus debuisti) *addit Iuo. Non enim Deus vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur ad paenitentiam, & viuat. Ezech.33. Sic etiam Grat.*

Ver.16.Secundum autem consilium et c.) *Sin autem, publicam paenitentiam permanens in domo tua, vel in hoc mundo vis agere; quod tibi peius, & durius, & grauius esse non dubites: ita vt agere debeas, exhortamur. Omnib.dieb.quib.paenitere debes, vinum, & omnem siceram non bibas: carnem numquam vllo tempore comedas et c. Iuo, & Grat. De sicera vidend. Hieron.epist.2.ad Nepotian.*

Ver.17.Arma depone, et cuncta et c.) *Armis numquam cingere; nec in quolibet loco litigare praesumas. Iuo, & Grat.*

Versl.19.excepto vno die Resurrectionis Domini) *& vno die Pentecostes, addit Burch. solus tam d. c.40.*

c.40.quam lib.19.p.266.

Ver.21.et interdum leguminibus,et olerib. paeniteas) *sic etiam Burch. saleq. paenitere debes, Iuo d. c.126. et sale paenitētiam age,Iuo in Panor.et Grat.*

Ver.23. Vinum,et medonem,et mellitam, et ceruisam numquam bibas) *et mellitam ceruisiam, Burchar. omnia haec omittunt Iuo,et Grat. mellitam conicio esse cum melle confectam potionem. ceruisa, vel ceruisia, potio nota est Germanis, & Britannis. medonem ignoro, sed potionis genus esse apparet. Vinum, et omnem siceram non bibas, habent Iuo, et Grat. A vino, & medone, ac mellita ceruisa abstineat, Triburien.c.56.et 58. Vide infra c.22.*

Ver.28.equum non ascendas; causam tuam et c.) *Haec omittunt Iuo, & Gratian.*

Pag. 7. ver.6. quae supradicta) *quae supra, Burch. aptius, et Iuo. quae tibi, Grat.*

Ver.15.super caput tuum) *addit Burch. nos alieni a consortio tuo. item Iuo, qui addit his etiam alia: pro aliorum filiorum Dei salute, ipso opitulante, omni sollicitudine nitimur desudare, et Domini attentius misericordiam cotidie implorare. Qui cum Patre & c. Eadem ferme Grat. refert vsq. ad verbum implorare, vt etiam est in Panor. libro edito. Vetus vero liber habet omnia suprascripta.*

Ver.16.et sub indissolubili etc.) *sic etiam Burchar. omittunt haec Iuo, et Grat.*

Cap.12.ex concilio Elibertano) *cap.85.addit Burchar.li.6.c.39.& Iuo par.10.c.168.decr.sed in conciliis non inueni.*

Cap. 13. Gregorius Bonifacio Maguntino Archiepiscopo) *Exstat Gregorii minoris epist..8..in conciliis. Refert eadem verba Ansel.lib.11.c.51.*

decreuimus, vel decernimus) *decernimus, Anselm. tantum. desiderantur haec in concil.*

nisi in sui temporis exitu) *sic etiam Ansel.vetus. nisi tempore exitus, concil. obitu pro exitu, Romanus liber Ans.*

Cap.14.Synodus CL. Patrum et c.) *sic etiam Ansel.li.11.c.48.in Rom.inscriptionem falsam esse suspicamur.*

Pag.8.ver.11.nolens accidit) *sic Ansel.quoq. nolens occidit, malo; aut nolenti accidit.*

Ver.17.vel neptem) *seu nepotem, aut neptem, Ansel. plenius.*

Ver.20.viginti annis) *duodecim annos, Ansel.*

Ver. 21 paeniteat) *addit Ansel. Si enim nolens, septem annos paeniteat. vero, pro enim, scribo.*

Cap.15.ex concilio apud Vuarmerias) *Burch li.6. c.42.Iuo parte 10.c.170.decr.et Grat.23.q.8.c.vlt.*

Cap.

Cap. 16. Iudicium canonum) *sic etiam Ansel. li.* 11. *c.* 33 *sine inscriptione Grat. siue Palea dist.* 50. *c.* 41.

Cap. 17. Si quis ad homicidium et c.) *Iudicium ca-nō. Ansel. lib.* 11. *c.* 34.

non poterit) *sic etiam Ansel. non potuerit, malo.*

Cap. 18. Si quis aliquem et c.) *Ansel. lib.* 11. *c.* 36. *etiam sine inscriptione.*

aut debilitauerit) *et pro aut, Ansel.*

Cap. 19. Consiliatus es et c.) *Burchar. lib.* 19. *pag.* 264. *sine inscr. proxima est: ex Paeniten. Romano.*

quadraginta dies) *id est, carinam, addit Burchar. de qua voce mox scribemus.*

Cap. 20. Fecisti homicidium et c.) *Burch. ibid. ante cap.* 19.

quadraginta dies) *carinam vnam, Burch.*

Cap. 21. Fuisti cum aliis et c.) *Burch. ibid. pag.* 265. *post verba capitis* 19.

quadraginta dies) *id est, carinam, addit Burch.*

Cap. 22. Fecisti parricidium et c.) *Burch. ibid.*

materteram) *amitam, addit Burch.*

a vino, medone, mellita, ceruisa) *mellita ceruisia, Burch. Vide supra cap.* 11.

Cap. 23. Fecisti truncationem et c.) *Burch. vbi su-pra pag.* 266. *Ansel. lib.* 11. *c.* 62. *in Rom. ex Paeni-ten. Romano.*

per legitimas ferias) *sic etiam Anselm. omittit haec Burch.*

reddideras) *sic Ansel. reddideris, Burch.*

Cap. 24. Interfecisti furem et c.) *Burchar. ibid. ex Paeniten. Romano; Bernard. Papien. c. 4. de homicid. in 1. collect. et Greg. 9. c. 2. eiusd. tit. Uiden. Burchar. li. 11. c. 60. Iuo parte 13. c. 46. decr: Grat. siue Palea 13. q. 2. c. vlt. Bernard. Papien. c. 3. de homicid. in 1. collect.*

Cap. 25. Accusasti aliquem et c.) *Burch. vbi supra. ex Burchardo lib. 19. Bern. Papien. c. 9. de accusat. in 1. collect. & Greg. 9. c. 8. eiusd. tituli.*

quadraginta dies in pane, et aqua) *quod carinam vocant, addunt Burch. & alii.*

Cap. 26. Interfecisti filium et c.) *Burch. d. lib. 19. pag. 277.*

paenitere debes) *ante haec verba addit Burch. per legitimas ferias.*

Mulier autem et c.) *Burch. li. 19. c. 159. Iuo par. 15. c. 164. decreti, ex concil. Elibertino.*

septem annis) *annos, Burch. sex annos, Iuo.*

Cap. 27. Mulieres quaedam et c.) *Ex concilio Arelaten. c. 6. apud Burch. lib. 17. c. 53. & Iuon. parte 9. c. 103. decr.*

Ancyrani) *cap. 21. Mart. Brac. c. 78. infra cap. 28.*

Eli-

Elibertani) *cap.63. Burchar. lib.17.c.51. Iuo par.9. c.102. decr.*

Ilerdensis) *cap.2. Burch. lib.17.c.52. & lib.19. pag. 277. Iuo par.10.c.182. decr. Ansel. li.11.c.56.*

Cap. 28. De mulieribus et c.) *Dionysii Exigui verba in interpret. cap.21. Graeci Ancyrani in Corpore canonum. Est autem Latinis cap.20. Refert Raban. c.11. Paeniten. Burch. li.17.c.54. Iuo par.8.c.314. et par.10.c.181. et 183. decr. Ansl. li.11.c.40. Tarracon. li.5.c.32. Uiden. Mart. Bracar. c.78. Ansel. li.11.c.42. in Rom. et concil. Mag. sub Rabano c.21.*

Cap. 29. Oppressisti infantem et c.) *Burch. li.19. pag.279. Uiden. idem B. lib.17.c.58.*

quadraginta dies) *id est, carinam, addit Burch.*

Cap. 30. Inuenisti infantem et c.) *Burch. ibidem. Uid. lib.17.c.59.*

iacuisti) *iacuistis, Burch.*

suffocatus esset) *addit Burch. an propria morte defunctus esset.*

quadraginta dies) *in pane, & aqua, addit Burch.*

tres annos) *per legitimas ferias, addit idem B.*

Cap. 31. Cuius paruulus et c.) *Ansel. lib.11.c.41. & 42. ex Paenitentiali Romano. Uiden. Beda c.2. de remed. peccat.*

Cap. 32. Si quis causa et c.) *ex concilio Uormacien.*

G v *Bur-*

Burch. lib. 17. c. 57. Bern. Papien. c. vlt. de homicid. in 1. collect. Greg. 9. c. 5. eiusd. tit.

Cap. 33. ex Paenit. Rom.) *sic etiam Burch. lib. 17. c. vlt. Iudicium cano. Ansel. li. 11. c. 39.*

tres annos paeniteat) *trib. annis paeniteat, Burch. duos annos paeniteat, & si volens, tres quadragesimas. Ansel.*

Cap. 34. Occidisti et c.) *Burch. lib. 19. pag. 269.*

quadraginta dies in pane, et aqua, quod Theotonice carina vocatur) *Teuthonice, Burch. Longobardorum esse vulgarem vocem, ait Tancred. c. 9. de accusat. in 1. collect. a carentia hominum, vel ciborum. & carenam, siue carentenam quidam vocant apud Greg. 9. c. 8. eiusd. tit. et c. 2. de sponsa duor. hoc esse credimus, quod in indulgentiis Apostolicis dicitur; tot annos, & totidem quadragenas de iniunctis paenitentiis indulgemus. Hoc ipsum esse exsistimamus, quod ex constit. Innoc. III. in concilio gener. Later. c. 62. quadraginta dies de iniunctis paenitentiis indulta remissio Episcopor. excedere non debet in litteris indulgentiarum: cum Romanus Pontifex, qui plenitudinem obtinet potestatis, hoc in talib. inquit, moderamen consueuerit obseruare. Vide c. 5. de paenit. & remiss. in 4. collect. & Greg. 9. c. 14. cum ex eo. eiusd. tituli. Ab hoc itaque quadraginta dierum numero*

credi-

credimus, carenas, et carinas, & carantenas, et quadragenas dictas esse. Inuenies carinae mentionem in conc. Saleguns t. c. 17. & 19. post Burch. decr. et apud Iuo. par. 15. c. 183. & 185. decr.

presbyter octo ordines habet) *sic etiam Burchar. melius dixerat septem: quattuor minores, tres sacros. sed hic addit Psalmistae ordinem ante Ostiarium: nos primam tonsuram clericalem appellamus.*

Vuormaciense concilium) *cap. 26. & supra cap. 2.*

duodecimi anni circulus) *sic etiam Burch. decimus anni cursus, Uormac. Uide capitis 2. notas.*

TIT. II. DE PERIVRIIS.

CAP. 1. Qui compulsus etc.) *Ex decretis Pii, Burchar. lib. 12. c. 4. Iuo parte 12. c. 61. decr. Tarracon. liber Galesianus lib. 1. c. 241. et Grat. 22. q. 5. c. 1. Sed ex Paeniten. Theodori Ansel. lib. 11. c. 58. Uiden. Beda de remed. peccat. c. 3.*

per legitimas ferias) *et proper, Burch. & alii.*

Cap. 2. Si quis coactus etc.) *Ex Paeniten. Romano, Burch. lib. 12. c. 6. & Iuo parte 12. c. 63. decret. & Tarrac. li. 5. c. 6. Ex Paenit. Theodori, Ansel. li. 11. c. 60. et Grat. 22. q. 5. c. 3.*

se periurat) *se peierat, Burch. solus. vocem se, omittit Tarrac. et Grat.*

Qui periurium etc.) *haec omittit Burchar. et ceteri.*

Ui-

Viden. Beda c. 9. de remed. peccat.

Cap. 3. Fecisti periurium et c.) *Burch. li.* 19. *p.* 267.

quadraginta dies) *id est, carinam, addit Burch.*

Cap. 4. Ex Paenit. Theod.) *Theodori, Burch. li.* 12. *c.* 11. *Iuo par.* 12. *c.* 68. *decr. Ansel. li.* 11. *c.* 63.

ducatur) *perducatur, Ansel. inducatur, Burch. et Iuo.*

Cap. 5. Ex decreto Pelagii Papae) *sic etiam Burch. lib.* 12. *c.* 9. *Iuo par.* 12. *c.* 66. *decr. & Ansel. lib.* 11. *c.* 61. *Gelasius, Grat.* 22. *q.* 5. *c.* 4.

Cap. 6. Ex decreto Fabiani Papae) *Burch. lib.* 12. *c.* 8. *Iuo par.* 12. *c.* 65. *decr. Ansel. li.* 11. *c.* 62. *Tarracon. li.* 5. *c.* 5. *Grat.* 6. *q.* 1. *c.* 18.

se periurauerit) *Ansel. & Tarracon. vocem se, omittunt.*

et numquam sit sine paenitentia) *haec ab eisdem sunt omissa.*

Cap. 7. Ex dictis Augustini) *Burch. li.* 12. *c.* 21. *Iuo par.* 12. *c.* 78. *decr. Ansel. li.* 11. *c.* 68. *Grat.* 22. *q.* 5. *c.* 19. *Vide Tolet.* 16. *c.* 9. & 10.

Cap. 8. Fecisti periurium et c.) *Burch. li.* 19. *p.* 267.

quamdiu viuis) *viuas, Burch.*

Talem paenitentiam) *Tamen, Burch.*

Si quis per cupiditatem et c.) *Burch. ibid. & lib.* 12. *c.* 3. *ex Paeniten. Romano, & Iuo par.* 12. *c.* 60. *decr. et Tarrac. lib.* 5. *c.* 6. *ex Paenitentiali, Ansel. li.* 11. *c.* 72.

c.72. qui solus scribit. Si laicus per cupiditatem.

periurauerit) *sic etiam Iuo, et Tarrac. se peierauerit, Burch. lib. 19. peierauerit, d. cap. 3. se periurauerit, Ansel.*

et monasterium et c.) *Ansel. solus scribit. et conuersus ad monasterium, vsque ad mortem seruiat Deo. Si autem non per cupiditatem, sed mortis periculum incurrit: tres annos inermis, et exul paeniteat in pane, et aqua; et duob. se abstineat a vino, et carne; et dimittat pro se seruum, aut ancillam, aut ingenuam; et pro duob. annis eleemosynam faciat: et post septem annos iudicio sacerdotis communicet. In Tarracon. post verbum subdat, est: Qui vero coactus pro vita et c. vt supra cap. 2.*

Cap. 9. Fecisti periurium et c.) *Burch. d. li. 19.*

quadraginta dies in pane, et aqua) *quod vulgus carinam vocat, addit Burch. sic supra c. 8. & tit. 1. c. 34. et tit. 3. c. 20.*

Cap. 10. Si iurasti et c.) *Burch. ibid. Viden. Iulian. Nouella 77. Burch. lib. 12. c. 15. Iuo par. 12. c. 32. et 72. Ansel. li. 11. c. 66. Tarracon. li. 1. c. 242. Grat. 22. q. 1. c. 10. si quis.*

paeniteas) *in pane, et aqua paeniteas, Burch.*

Cap. 11. Si sacramento et c.) *Burch. d. lib. 19. Vid. Ilerden. c. 7. Trosle. c. 11. Raba. c. 20. Paeniten. Burc. lib.*

lib.12.c.17.Iuo par.12.c.74.decr. Grat.22.q.4.c.11.qui sacramento.

Cap.12. Qui consenserit et c.) *Ex Paeniten. Theodori, Ansel.lib.11.c.74.*

Cap.13. Nouerint falsi et c.) *Ex concilio Agathensi cap.8.apud Burch.lib.16.c.16.& Ansel.lib.11.c.77.sed in conciliis non inueni.*

Ait enim) *Mat.15.*

Cap.14. Fuisti in falso et c.) *Burch. d. lib. 19. pag. 269: Tarracon.li.5.c.26.*

falsum erat) *falsum sciebas, Tarrac.*

Domino dicente) *Mat.15.*

Si propter et c.) *haec non sunt in Tarrac.*

Cap.15. Hieronymus) *in libro de naturis rerum, addit Ansel.lib.11.c.69.in Rom. Uiden.Grat.22.q.4.c.19.si quis.them.1.tribus.*

si mulier sita et c.) *De his verbis vide cap.17.*

statim cum) *statim vt, Ansel.& c.17.*

irrita erunt) *nec tenebitur obnoxia, addit Ansel. et facilius emendabitur; cap.17.*

Cap.16. Ex concilio Hibernensi) *sic etiam Burch. li.12.cap.25.Elibertano, Iuo par.12.c.80.decr.& Grat.22.q.4.c.17.sine inscr. Tarrac.li.6.c.11.*

soluenda) *est, addit Grat. solus.*

Cap.17. Ex eodem) *sic etiam Burch.li.12.c.26.&*

Iuo

Iuo c.81.vbi supra. Ex concil.Elibert.idem Iuo li.8. tit.8.c.19.Panor.& Grat.22.q.5.c.15.in fine.Vide cap.15.in fine.

in domo patris) *sic etiam d.c.15. illo nesciente, addit Burch. & ceteri.*

Cap. 18. Ex concilio Aurel.) *Aurelianen. cap. 2. Burch.lib.12.c.27. & Iuo par.12.c.82.decr. & c. 20.d.tit.8.Panor.Hibernien.Ansel.li.11.c.69.in fine, in Rom.*

et iuramenta irrita sunt pueri) *et iuramenta pueri irrita sunt, Burch. et Iuo. iuramentum serui non permittente domino irrita erunt, Ansel.*

TIT. III. DE FORNICATIONE etc.

Cap. 1. Si laicus et c.) *Ex concilio Melden.c.7.Burchar.lib.9.c.68.et Iuo parte 8.c.205.decreti. In conciliis non inueni. Vide Nanneten.13.*

paeniteat) *sic etiam Iuo.paeniteant, Burch.*

commiserit) *sic Iuo. commiserunt, Burch.*

Cap. 2. Ex concilio Magotiensi) *Moguntino c.9. Burch.lib.9.c.69. Iuo c.206. vbi supra, Maguntinen.c.9. In conciliis non inueni.*

ipsa consentiente) *ipso pro ipsa, Burch.& Iuo.*

nec in finem) *fine pro finem, Burch.& Iuo aptius.*

Cap. 3. Quod si vir et c.) *Ex concilio Nannetensi c. 14. in concil. Refert Burchar. lib. 9. cap. 70. Iuo par-*

parte 8. cap. 207. decr.

septem annos) *vt supra dictum est, addunt concil. & Burch. & Iuo.*

inciderunt) *ceciderunt, conc. Burch. et Iuo.*

Cap. 4. Si quis forte et c.) *Eliberitan. c. 69. Refert Iuo par. 8. c. 281. decr.*

et sic reconciliari: nisi necessitas et c.) *Haec Iuo omisit.*

Cap. 5. Ex concilio Triburiensi) *Burch. li. 17. c. 4. Grat. 34. q. 1. c. 6. In conciliis non inueni. Videndus Burch. li. 19. pag. 273.*

illam digna vindicta affligi et c.) *sic etiam Burch. d. c. 4. Illa autem adultera, digna vindicta debet affligi, & in aeternum coniugio priuari, Burch. lib. 19. Illa vero vindicta digna affligatur, & in aeternum coniugio priuetur, Grat.*

Cap. 6. Ex eod. concilio) *Burch. lib. 17. c. 5. et Tarrac. li. 5. c. 29. et Grat. c. 8. d. q. 1.*

Cap. 7. Ex eod. concilio) *Burch. c. 6. eiusd. libri.*

Cap. 8. Ex concil. Magotiensi) *Moguntino cap. 3. Burch. lib. 17. c. 8. Aurelianensi, Iuo parte. 9. c. 70. decr. sine inscript. Tarrac. lib. 5. c. 30.*

Pag. 26. ver. 18. Sex deinde annis) *Secundo anno similiter faciat, sed ecclesiam intret. postea vero duob. annis vescatur carne, Tarrac.*

Ver.

Ver.24.nisi Dominicis,atq. praecipuis) *absq. praecipuis, Burch.& Iuo. absq. festis,Tarrac.*

P.27.v.1.consanguinei interfectoribus) *consanguineis,Burch.& Iuo,& Tarrac.*

morchidum) *homicidium, ab hominis caede dici videtur.*

Cap.9.Si quis viduam et c.) *Ex concil.Maguntino cap.56.in conciliis.Refert Burch.li.17.c.9.Iuo li.6. tit.11.c.2.Panor.& par.9.c.71.et 77.decr.et Tarrac.li.6.c.158.& Grat.32.q.7.c.20.& Capitul.Caroli,et alior.li.5.c.101.& li.7.c.116.in addit. Vide Magun.2.sub Rabano c.29.*

cum patre,et filio) *Iuo d.c.2.& d.c.77.addit.Si quis relictam fratris,si quis neptem, aut nouercam, aut nurum, aut consobrinam, aut filiam auunculi, aut eius relictam, aut priuignam polluerit; eos disiungi,et vlterius numquam coniugio copulari praecipimus. Haec eadem habet Grat.*

districtione esse) *fieri pro esse, concil.& Burch.et Iuo d.c.71.& Tarrac.et Capitul.*

Cap.10.Si quis cum matre et c.) *Ex concilio apud Vermeriam c.4. Burch.lib.17.c.12.& Iuo parte 9. c.72.decr.& Grat.35.q.2.cap.5.ex concil.Tribur. Grat.34.q.1.c.9.Vide conc.Vorma.c.63.*

Cap.11.Si homo et c.) *Ex eod.concil.cap.5.Burch.*

li.17.c.13.Iuo cap.73. vbi supra: Grat.35.q.2.c.6. Vide concil.Tribur.c.44.

quattuor annos) *septem annos, Grat. omittunt haec Bur.& Iuo.praedura arceatur paenitentia,Tribur.*

Cap. 12. Quidam fornicatus et c.) *Ex concil. Triburien.c.6.apud Burch.lib.17.c.16.& Iuo.parte 9. c.76.& Grat.34.q.1.c.vlt. Vide Triburien.c.43.*

Cap.13. Interrogatum est et c.) *Ex concil. Triburien. c.1.apud Burch.c.20. eiusd.libri,& Iuo.c.78. vbi supra.*

non coniugatus) *non coniugato,Bur.& Iuo.*

Cap.14.Qui dormierit et c.) *Ex concil.Moguntino c.5.apud Burch.li.17.c.21.et Iuo.d.par.9.c.79.latius. sic enim verba eius capitis referunt. Interrogatum est, si pater, et filius, vel si duo fratres, vel si auunculus, & nepos cum vna muliere fornicati sunt; quid inde faciendum sit? Manifestum est, quod graui vindicta plectendum est, quod graue facinus esse reperitur. Omnis enim moechia interdicitur, vbi scriptum*
Exo.20. *est: Non moechaberis. quanto magis cum cognata, vel cum coniuge, seu concubina cognati? Hinc in Leuitico*
Leui.20. *scriptum est. Si moechatus fuerit quis cum vxore alterius; morte moriantur & moechus, & adulter. Qui dormierit &c.*

paenitentiam euadet) *Burch. & Iuo addunt: Vnde*

Apo-

Apostolus. Irritam qui fecerit legem Moysi, sine vlla miseratione, sub duob. vel trib. testib. moritur: quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit, et sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est; et spiritui gratiae contumeliam fecerit? Hebr. 10.

Cap. 15. Mulier quocumque et c.) *Ex Paeniten. Theodori, Burc. li. 17. c. 27. & Iuo par. 9. c. 85. decr. Uiden. Beda c. 2. de remed. peccat.*

duos annos) *tres annos, Burch. & Beda. sed in veteri Burc. libro, duos annos, & apud Iuon.*

Cap. 16. De his, qui et c.) *verba sunt Dionysii Exigui interpretis cap. 16. concilii Ancyrani Graeci, vt in Corpore canon. est, c. 15. Refert Raban. c. 6. Paeniten. Burch. lib. 17. c. 30. Iuo par. 9. c. 88. decr. Anselm. li. 11. c. 96. Uiden. Mart. Brac. c. 82. et Capitul. li. 1. c. 49. & Ansel. c. 99. d. libri 11.*

id est, qui cum pecoribus, et masculis se coinquinauerint) *haec verba in Corpore canonum omittuntur hoc loco. sed in titulo sic est. De his, qui fornicantur irrationabiliter, id est, qui miscentur pecoribus, aut cum masculis polluuntur. eadem verba habet Raban. In alia editione apud Isidorum Mercatorem sic est in veteri libro. In hoc titulo Graeca verba sunt,* περὶ τῶν ἀλογευσαμένων ἢ καὶ ἀλογευομένων. *quae† nos Latine pos-* †quod

sumus dicere: De his, qui irrationabiliter versati sunt, siue versantur. Sensus autem in hac sententia duplex esse potest,† qui ex subiectis conicitur. Aut de his, qui cum pecorib. coitu mixti sunt, aut more pecorum† incestu cum propinquis sanguine commixti sunt. In Capitul. li. 7. c. 356. post Graecor. verbor. interpretationem additur. In qua sententia sensus triplex est. id est, de his, qui cum pecorib. coitu mixti sunt: aut more pecorum cum consanguineis vsq.† affinitatis lineam, incestum commiserunt: aut cum masculis concubuerunt. Martinus Bracar. c. 82. sic ait. Si quis ante XX. *annos in cuiuslibet animalis commixtione peccauerit. Ansel. d. c. 99. Si quis more pecorum cum propinqua sanguinis sui incestis nuptiis coniunctus fuerit.*

†oportet

†pecudū

†siue per

plenam communionem) *Haec non sunt in Corpore canon. neq. apud Raba. neq. apud Martin. Brac. neq. apud Burch. Iuo. & Ansel. d. c. 99. neq. in Graecis libris. sed sunt in editione Isidori Mercatoris in veterib. libris, et in aliis omnib. a me lectis. & apud Ansel. d. c. 96.*

Cap. 17. Qui cum pecude et c.) *Ex Paeniten. Theodori, Burchar. li. 17. cap. 32. & Iuo par. 9. cap. 90. decr.*

quidam tres) *sic etiam Burch. duos pro tres, Iuo. sed in marg. tres.*

pae-

paeniteat personae) *personae paeniteat, Iuo. personae paenitere, Burch. aptius.*

Cap. 18. Qui fornicatus et c.) *Ex eod. Paeniten. Burch. c. 34. e. li. & Iuo c. 92. vbi supra. & Tarrac. li. 5. c. 33.*

et quindecim) *vel pro et, Burch. Iuo, & Tarrac.*

Cap. 19. Ex Paeniten. Romano) *sic etiam Burc. li. 17. c. 38. & Tarrac. li. 5. c. 34.*

et paenitentiam) *in paenitentia, Burch.*

Cap. 20. Moechatus es et c.) *Burch. li. 19. pag. 268.*

Si moechatus et c.) *Burch. ibidem.*

Si tu solutus et c.) *Burch. ibid.*

quadraginta dies) *decem dies, Bur.*

Si fecisti et c.) *Burch. e. li. 19. pag. 268.*

in pane, et aqua) *quod carinam vocant, Burch. addit.*

sequentibus) *annis, addit Bur.*

Si corrupisti et c.) *Burch. vbi supra.*

Accepisti illam et c.) *Burch. ibid. Bernar. Papien. c. 2. de sponsa duor. in 1. collect. & Greg. 9. ex Burchardo li. 19.*

quadraginta dies in pane, et aqua) *quod carinam vocant, addit Burch. carenam, Bern. & Greg.*

Contigit tibi et c.) *Burch. ibidem.*

quadraginta dies) *id est, carinam, addit Burch.*

et luctante) *et reluctante, Burch.*

nubat cui voluerit) *post mortem viri, addi debuit.*
Concubuisti et c.) *Burch. d. lib. 19. pag. 269.*
quadraginta dies) *si fecisti, decem dies in pane, et aqua, Burch.*
Concubuisti cum vxore et c.) *Burch. ibid. & Tarrac. li. 5. c. 26. Vide tit. 7. c. 9.*
quattuor dies paeniteas) *sic etiam Tarrac. quattuor dies in pane, & aqua paenitere debes, Burch.*
Si concubuisti et c.) *Burch. et Tarrac. vbi supra. Vide d. c. 9.*
vel in tempore purificationis suae, vel menstruo tempore) *haec alio loco Burch. scribit, et in Tarrac. nulla sunt.*
decem dies paeniteas) *viginti pro decem, Tarrac. XX. dies in pane, et aqua paeniteas, Burc.: sed de menstruo tempore ait: decem dies in pane, & aqua paeniteas.*
Si fecisti et c.) *Burch. d. li. 19. pag. 273.*
quindecim annos) *per legitimas ferias, addit Burch. Legitimae feriae sunt, ni fallor, secunda, quarta, & sexta feria.*
Si fecisti fornicationem et c.) *Burch. ibidem.*
quadraginta dies) *id est, carinam, addit Burch.*
Si fecisti fornicat. cum filiola et c.) *Burch. ibid.*
quadraginta dies) *quod carinam vocant, addit Bur.*
Si fecisti fornicat. et c.) *Burch. vbi supra, pag. 274.*
Fe-

Fecisti fornicationem et c.) *Burch. ibid.*
masculini) *masculi, Burch. aptius.*
Si cum fratre et c.) *Vide supra cap. 18.*
Si cum masculo et c.) *Burch. ibid.*
inter) *intra, Burch. bis.*
Fecisti fornicationem et c.) *Burch. vbi supra.*
Si fecisti et c.) *Burch. ibid.*
et sic) *vt sic, Burch.*
Fecisti fornicationem et c.) *Burch. ibid.*
et sic) *vt sic, Burch.*
commotionem) *et delectationem, addit Burch.*
Fecisti fornicat. contra nat. et c.) *Burch. vbi supra.*
in pane, et aqua) *quod carinam vocant, addit Burch.*
quindecim annos) *per legitimas ferias, addit idem B.*
Si obtrectasti et c.) *Burchar. d. lib. 19. p. 275: Vide cap. 27.*
tres dies) *quinq. dies, Bur.*
vno die) *duos dies, Bur.*
Fecisti, quod quaedam et c.) *Burc. d. li. 19. pag. 277.*
Cap. 21. Ex Paenitentiali Bedae) *sic etiam Burch. li. 17. c. 42. Vide cap. 27. et vide Bedam c. 2. de remed. peccat.*
polluitur, tres dies) *sic est in veteri Bur. libro.* xx. *dies, in editis.*
feminae, tres dies) *sic etiam in veteri Burchar. libro,*

menses pro dies, in editis.

septem dies) *sex dies, Burch. vetus.*

decem dies) *sic etiam vetus B. liber.* XX. *dies, editi.*

viginti dies) *sic idem vetus.* XL. *dies, editi libri.*

Cap. 22. Ex Paeniten. Romano) *Bur. d. li.* 17. *c.* 43.

delectationes) *cogitationes, vetus B. liber.*

decem dies) *sic idem vetus liber.* XX. *dies, editi.*

Si diaconus, viginti dies. Si presbyter, tres hebdomadas) *sic etiam vetus B. liber.* XXX. *dies, et* IV. *hebdom. editus liber.*

septem dies) *sex dies, vetus B. liber.*

duodecim dies) *sic etiam in veteri B. libro,* XIV. *dies, in editis.*

Cap. 23. Ex Paenit. Romano) *sic etiã B. li.* 17. *c.* 56.

De Sodomitico peccato) *sic etiam Burch. sed falsa inscriptio est.*

Si inter nates) *Si iterantes,* Bur.

Pag. 36. Ver. 9. impugnatione tentationis) *cogitationis, Bur.*

V. 12. septem dies) *sex dies, Bur.*

v. 13. Pueri ante etc.) *Ante haec verba multa addit Burch. quae habet Ansel. li.* 11. *c.* 118.

Ver. 16. paeniteant) *in pane, & aqua, addit Ansel.*

Ver. 17. Supradicta aetas etc.) *haec omittit Burch. habet Ansel.*

in-

inter) *circa, Anſ.*

Ver. 21, viginti dieb. paeniteat) *ſic etiam Anſelm. xx. dies: mollis autem annum paeniteat,* Burch.

Ibid. Si autem et c.) *omittit haec Bur. habet Anſel.*

Cap. 24. Ex Paeniten. Theodori) *ſic etiam Anſel. li. 11. c. 97.*

dies vitae ſuae) *Si autem ſenex, aut aeger fuerit; carcerib. tenebroſis recluſus paeniteat omnib. dieb. vitae ſuae. Anſel. addit.*

Cap. 25. Theodorus) *Theodori, Anſel. li. 11. c. 119. Viden. Beda c. 8. de remed. pec. et c. 4. concil. Neocaeſ.*

duos annos) *annum, Anſ.*

Cap. 26. Ex dictis Auguſtini) *ſic etiam B. lib. 19. c. 36. et Iuo parte 15. c. 53. decr. Vide Tit. 8. c. 1. & 2.*

vt ad ſalutem) *vt ſaluti, Burch. & Iuo.*

Cap. 27. Ex Paeniten. Romano) *Burch. lib. 19. c. 137. Iuo parte 15. c. 147. decr. Vide ſupra cap. 20. prope finem, & c. 21.*

Cap. 28. Theodorus) *Ex Paeniten. Theodori, Burc. li. 19. c. 138. & Iuo par. 15. c. 148.*

Cap. 29. Exercuiſti et c.) *Burch. d. li. 19. pag. 279.*

vt tuo) *vt tu, Burch.*

duos annos) *quinque annos, vetus B. liber: ſex, editus.*

Elibertano) *cap. 12 refert Iuo par. 8. c. 306. decr.*

illa, quae) *ille, qui, Bur. eam, d. c. 12.*

TIT. IV. DE PRAEDATORIB. ET FVRIB. et c.

Cap. 1. Si quis ecclesiasticas et c.) *Ex decr. Eusebii Papae, apud Burch. li. 11. c. 27. in fine, Iuon. par. 13. c. 37. decr. Ansel. lib. 5. c. 41. Caesaraug. lib. 7. c. 42. et Grat. 12. q. 2. c. 10. in legib. in fine. Sed in conciliis non inueni: licet alia verba ab eisdem relata exstent epist. 2. in fine eiusd. Eusebii.*

Cap. 2. Sacrilegi sunt et c.) *Ex concil. Moguntí. c. 8. apud Burch. li. 11. c. 28. et Iuo. par. 13. c. 38. decr.*

in concilio Agathensi sub IV. cap.) *in Vasensi, est in conciliis.*

Amico quippiam et c.) *Hieronymi verba sunt in episto. 2. ad Nepotian. refert concil. Vasense cap. 4. Iuo par: 3. c. 155. decr. Grat. 12. q. 2. c. 71. gloria. in medio. & 13. q. 2. c. 10: qui oblationes.*

Cap. 3. Augustinus) *Ex dictis Augustini, Burch. li. 11. c. 54. sed Iuo par. 13. c. 3. decr. & Ansel. li. 11. c. 109. in Rom. ex Aug. in libro Quaestion. Exodi, & Grat. 14. q. 5. c. 13.*

visibiliter rapere) *eripere pro rapere, Burch. & alii.*

bene intelligitur) *paene pro bene, Bur.*

quidquid aufertur) *quidquid illicite rerum proximi aufertur, Iuo, & Ans. & Grat.*

Cap. 4. Theodorus) *Ex Paeniten. Theodori, Burc. li. 11. c. 56. Iuo par. 13. c. 42. decr. Bern. Pap. c. 5. de fur*

tis

tis in 1.*collect.* & *Greg.*9.*c.*3.*e.tit. Vide infra c.*16.
Cap. 5.Idem) *Ex Paenit.Theodori, Burc.li.*11.*c.*58. & *Iuo par.*13.*c.*44.*decr. Aliis verbis Ansel. li.*11. *c.*109.*et Grat.siue Palea* 17.*q.*4.*c.*17.*si quis, ex Paenit.Romano, vt infra cap.*10.
quadrupedia tulerit, vel casas effregerit) *quadrupedem, vel domum fregerit, Ans.* & *Grat.qui addunt, aut quamlibet rem melioris pretii.* & *infra c.*10.
septem annos paeniteat) *haec de clerico, Ansel.* & *Grat.qui addunt, laicus quinque.* & *infra c.*10.
anno vno paeniteat) *in pane, et aqua. si reddere non poterit, tres annos paeniteat, addunt Ans.* & *Palea. Vide infra c.*10.
Cap. 6.Hieronymus) *sic etiam Burch.li.*11.*c.*55.*et Iuo vbi supra c.*41. *Hieron.in epist. ad Titum. Grat.* 14.*q.*6.*c.vlt.sine inscript. Ansel.lib.*11.*c.*102. *Extant haec in d.epist.cap.*2.
in fornicatione) *et adulterio, addit Hier.*
sit fornicatio) *fit fornicatio, aut adulterium, Hier.*
si mulier pulchra et c.) *si pulchra vel diues, deformis aut pauper, meretrix vel adultera sit, Hier.*
fornicatio) *vel adulterium, addit Hier.*
quis abstulerit) *seruus pro quis, Hier.*
Cap. 7.Si quis sepulchrum et c.) *Ex Paenit.Theodori, Burchar.lib.*11.*cap.*58.*post verba capitis quinti.*

item

item Iuo par. 13. *cap.* 44.

Cap. 8. Violasti sepulchrum et c.) *Burch. lib.* 19. *pag.* 269:

Cap. 9. Ex Paeniten. Theodori) *Ansel. li.* 11. *cap.* 107. *& Grat. siue Palea* 17. *q.* 4. *c.* 16.

paeniteat) *tres in pane, & aqua, addunt Ansel. & Palea.*

Cap. 10. Ex Paenit. Romano) *sic etiam Grat. siue Palea c.* 17. *e. q.* 4. *sine inscript. Ansel. li.* 11. *c.* 109. *Vide supra cap.* 5.

annum vnum paeniteat) *in pane, & aqua, addunt Ans. & Palea.*

Cap. 11. Theodorus) *Eiusd. Theodori, Ansel. c.* 112. *e. libri.*

Cap. 12. Maledixisti patri et c.) *Burchar. lib.* 19. *pag.* 270:

quadraginta dies) *vnam carinam, addit Burch.*

Dominus dixit) *Exod.* 21. *b. Leui.* 20. *b.*

Cap. 13. Ex Paeniten. Romano) *Burc. li.* 19. *c.* 94. *& Iuo par.* 15. *c.* 106. *decr.*

Cap. 14. Furatus es et c.) Burch. *d. li.* 19. *pag.* 267:

Cap. 15. Si infregisti et c.) *Burch. ibid.*

ibi tulisti) *sic etiam* Bur. *inde tulisti, malo.*

anno vno) *annum vnum per legitimas ferias, Bur.*

Si paruum) *furtum, addit Bur.*

Cap.

Cap. 16. Si rapinam et c.) *Burch. vbi supra.*
Si fecisti furtum necessitatis causa) *Uide supra c. 4.*
et sex ferias) *et tres sextas ferias, Burch.*
Cap. 17. Incendisti ecclesiam et c.) *Burch. d. li. 19. pag. 275: Uiden. idem B. li. 3. c. 204. Iuo li. 2. tit. 6. c. 7. Panor. & par. 3. c. 127. decr. Ansel. lib. 5. c. 18. Tarrac. li. 5. c. 10. Caes. li. 15. c. 76. Grat. siue Palea 17. q. 4. c. 14. Si quis.*
pretium tuum, id est; vuireldum tuum) *vuiregeldum pro vuireldum, Burch. pretium suum distribuat pauperib. idem* B. *d. c. 204. & alii. Operae pretium est notare mendum scriptorum apud Grat. siue Paleam 17. q. 4. c. 26. ex concilio Triburien. c. 5. Omnes presbyteri interfectores compositione Episcopi, ad cuius parochiam pertinent, soluantur. ita videlicet, vt medietatem Renaldus Episcopus eius vtilitati ecclesiae, cui praefuerit, tribuat & c. In Capitul. Caroli, et Ludou. li. 4. c. 15. ita est. Presbyteri interfecti Episcopo, ad cuius parochiam pertinent, soluantur, secundum capitulare gloriosi Caroli genitoris nostri. ita videlicet, vt medietatem Uuirgildi eius Episcopus vtilitatib. ecclesiae, cui praefuit, tribuat et c. Apud Burchar. lib. 6. c. 11. est. Presbyteri interfecti compositio Episcopo, ad cuius parochiam pertinebat, soluatur. ita videlicet, vt medietatem vuirigeldi eius Episcopus*

vti-

vtilitatib. ecclesiae, cui praefuit, tribuat & c. Eisd. verbis vtitur Iuo par. 10.*c.*140.*decr. In concilio Tribur. c.*4. *de presbytero vulnerato si superuixerit, tota compositio, inquit, soluatur presbytero. Si autem articulo mortis praeuentus obierit, pretium vueregeldi tripartita partiatur diuisione & c. Bern. Papien. c.*2. *de poenis in* 1. *collect. Burchardi verbis vtitur, paucis exceptis, vt in notis diximus. At Greg.*9.*c.*2.*e.tit. vocem vuirigeldi omisit, voce compositionis retenta; quae apertior est. Itaq. apud Grat. siue Paleam vuirigildi pro Renaldus scribendum est, et pro interfectores scribe interfecti.*

Cap. 18. Si quis domum et c.) *Ex Paeniten. Romano,* Burch.*li.*19.*c.*136.*& Iuo par.*15.*c.*146.*decr.*

Cap. 19. Qui per rixam et c.) *Ex eod. Paeniten. Burchar. li.*19.*c.*101.*& Iuo d. par.*15.*c.*113.

Et si non habet et c.) *Ante haec verba omissa sunt haec, quae habent Burch. & Iuo. Si laicus per dolum sanguinem effuderit; reddat illi tantum, quantum nocuit.*

soluat opera) *soluat in opera, Burchar. soluat operas; malo.*

Cap. 20. Qui ictum et c.) *Ex Paenitentiali Bedae presbyteri, Burch. d. lib.*19.*c.*102. *& Iuo vbi supra c.*114.

TIT.

TIT. V. DE CRAPVLA, ET EBRIETATE.

Cap. 1. Ex decreto Eutychiani Papae) *sic etiam B. lib. 14. c. 2. & Iuo parte 13. c. 70. decreti. sine inscriptione, Capitul. li. 5. c. 96. & in addit. li. 7. c. 35. Verba sunt concilii Maguntini cap. 46. in conciliis.*

Cap. 2. Oportet Episcopum etc.) *Ex decr. Eusebii Papae c. 12. Burch. lib. 14. c. 7. Iuo d. par. 13. c. 75.*

non ioculatorum vaniloquia) *acromatum pro ioculatorum, Burch. & Iuo. acroamatum, scribendum. sunt autem acroamata dicta, siue dicteria Latinis, quae saepe in conuiuiis iaciebantur in aliquos; aut alia dicta, aut recitata auditione digna. Sed & ipsi, qui dicebant, acroamata vocabantur. Cicero in Verrem. Hic quasi festiuum acroama, ne sine corollario de conuiuio discederet & c. & pro Sextio. Ille ipse ludens non solum spectator, sed actor, et acroama. & pro Archia. Quod acroama, aut cuius vocem libenter audiret?*

et hospites) *omittit Bur. & Iuo.*

se refecti) *se refectos, Bur. & Iuo.*

Cap. 3. Theodorus) *Ex Paeniten. Theodori, Burch. lib. 14. c. 8. & Iuo par. 13. c. 76. decr. qui addit, Episcopi. Fuit autem Episcopus Cantuarien.*

seu et) *ceu et, Iuo.*

vt ministri) *et pro vt, Bur. & Iuo.*

quod

quod ebriosi et c.) 1, *Corin*. 6.
Cap. 4. Si quis ecclesiastica et c.) *Ex dictis Fructuosi Episcopi, Burch. d. li.* 14. *c.* 9. *& Iuo c.* 77. *vbi supra.*
Cap. 5. Qui per ebrietatem et c.) *Ex Paeniten. Romano, Burch. li.* 14. *c.* 13. *& Iuo d. par.* 13. *c.* 81.
si laicus) *Ante haec verba* Burch. *& Iuo scribunt. si clericus,* xx. *dies.*
Cap. 6. Laicus et c.) *Ex Paeniten. Bedae presbyteri, Burch. d. li.* 14. *c.* 14. *& Iuo c.* 82. *vbi supra.*
se abstineat) *voce se carent* Bur. *& Iuo.*
Cap. 7. Fecisti vomitum et c.) *Bur. li.* 19. *pag.* 271.
id est, carinam vnam) *in pane, & aqua, Bur.*
alios) *alium, Bur.*
et aqua paeniteas) *addit Burc. si per bonam voluntatem, decem dies in pane, & aqua paeniteas.*
Cap. 8. Theodorus) *Ex Paeniten. Romano, Burc. li.* 5. *c.* 49. *& Iuo par.* 2. *c.* 58. *decr.*
Si infirmitatis et c.) *haec omittit Iuo.*
Cap. 9. Ex concilio Aurel.) *Aurelian. c.* 5. *Burch. li.* 5. *c.* 50. *Arelaten.* 3. *c.* 5. *Iuo d. par.* 2. *c.* 59.
Cap. 10. Ex decreto Pii Papae) *sic etiam Burc. li.* 5. *c.* 47. *Iuo li.* 1. *tit.* 4. *c.* 33. *Panor. & par.* 2. *c.* 56. *decr. Ansel. li.* 7. *c.* 210. *in Rom. Tarrac. li.* 6. *c.* 229. *Caesar. li.* 11. *c.* 14. *& Grat. de consecr. d.* 2. *c.* 27.
linguabitur) *sic etiam Burch. & vetus Panor. liber. lin*

gua

gua lambetur, editus liber, & d. c. 56. & Grat. linguabitur, Ans. lingetur, Tarrac. linguatur, Caes.

quae tetigerint stillam) *sic vetus B. liber. tetigerunt, Bur. editus. quae tetigerit stilla, Iuo in Panor. & d.c. 56. et Grat. vox stillam omittitur ab Ans. Caes. vt Iuo.*

Cap. 11. Qui non bene et c.) *Ex concilio Aurelian. c.6. Burc. li. 5. c. 51. et Iuo c. 34. d. tit. 4. Panor. Arelaten. 3. c. 6. Iuo par. 2. c. 60. decr. Arelaten. Grat. de consecr. dist. 2. c. 94. Uiden. Beda c. 13. de remed. pec.*

immundum animal) *animal, Bur. & ceteri.*

xxx. dies) xx. *dies, Bur.*

Perfundens et c.) *haec omittit Panor. & Grat.*

quando offert) *quando offeret, vetus B. liber. quando offertur, editus, & Iuo.*

qui autem perfundens) *perfundit, Bur. et Iuo.*

Diaconus obliuiscens et c.) *Haec interpretem desiderant.*

similiter paeniteat) *septem dies paeniteat, Bur.*

aut a vermibus) *vt aut vermib. vetus B. lib. vt vermib. edit. vt in eo vermis consumptus sit, Iuo non sine mendo.*

in pane) *cum pane, Bur & Iuo.*

in eo) *& in eo, Iuo aptius.*

Cap. 12. Ex Paenit. Romano) *sic Burch. d. li. 14. c. 52. & Iuo c. 61. vbi supra.*

non inueniatur) *non conculcetur, Iuo.*

et ignis) *& cinis, Bur. aptius, & Iuo.*
ignetur) *igni detur, Iuo. igniatur, vetus B. liber. ignetur, editus.*

TIT. VI. DE INCANTATORIBVS etc.

Cap. 1. Qui diuinationes etc.) *Dionysii Exigui verba sunt interpretis cap. 24. Graecis, 23. Latinis Ancyrani concilii, vt constat ex Corpore canonum. Refert Raban c. 23. Paeniten. Burch. li. 10. c. 5. Iuo li. 8. tit. 5. c. 2. Panor. & parte 11. c. 2. decr. & Grat. 26. q. 5. c. 2. Viden. Martin. Brac. c. 71. concil. Trosle. c. 15. Leo 4. in epist. ad Episcopos Britan. c. 4. Capitul. li. 7. c. 21. in addit. 1.*

et more) *& morem, Dion. & Raba. & Iuo, & Grat.*
arte malefica) *sic Raba. arte magica, Iuo, & Grat.*
Cap. 2. Qui auguriis etc.) *Ex Paeniten. Romano, Burch. li. 10. c. 8. Iuo par. 11. c. 36. decr. Vide infra c. 3. et c. 20. in fine. et Bed. c. 10. et 11. de remed. pec.*
Cap. 3. Si quis immissor etc.) *Ex eod. Paeniten. Ansel. lib. 11. c. 120. in fine. Vide infra c. 20. in fine. supra c. 2. & Bedam c. 7. de remed. peccat.*
Cap. 4. Apostolus dicit etc.) *Ex dictis Ambrosii, Burc. li. 10. c. 11. Exstant in commen. eiusd. ad epist. ad Galat. c. 4.*
Dies obseruatis etc.) *Galat. 4. b.*
timeo, ne forte sine causa) *Timeo vos, ne frustra, Amb.*

Amb. vox forte a Bur. est omissa.
Puto) *vt puta, Amb.*
post crastinum enim et c.) *Romani dies atros putabant esse postridie Kalendas, Nonas, & Idus. Varro lib. 5. de lin. Lat. Gelli. li. 5. c. 17. & alii.*
strumenta) *sic Ambr. & sic fuerat in veteri B. libro, mox instrumenta scriptum est. Huic simile est, quod quidam Spaniam, & Spanos, & Spalim, & Spalense concilium, pro Hispania, Hispanis, Hispali, & Hispal, concilio scripserunt.*
nona autem luna) *noua item luna, Amb.*
festiuitas est) *post cras Vulcanalia sunt. et talia. Ambros. addit.*
annus impleatur) *anni impleantur. sed vt Iani illius recolant memoriam bifrontis, hac superstitione vtuntur, Amb.*
Si quis in hac et c.) *Haec non leguntur apud Amb. habet Burch.*
anno vno) *annum vnum, Bur.*
Cap. 5. Mulier et c.) *Ex Paeniten. Romano, Burc. d. li. 10. c. 24. & Iuo par. 11. c. 50. decr.*
Cap. 6. Si aliquis manducat et c.) *Ex concilio Triburien. c. 4. apud Burch. c. 25. et Iuo. c. 51. vbi supra.*
Cap. 7. In tabulis et c.) *Ex Paeniten. Theodori, Bur. c. 26. et Iuo. c. 52. vbi supra. Bern. Papien. c. 1. de sortileg.*

tileg.in 1*.collect.et Greg.*9*.c.*1*.e.tit.Vide infra c.*20.

futura) *furta, Greg.*9.

et vt nullus et c.) *haec omisit Greg.*

Cap. 8. Si quis praecantauerit et c.) *Ex concilio Cabilon.c.*5*.apud Burch.li.*10*.c.*49*. & Iuon.par.*11*.c.*74 *decr. Vide infra c.*20.

ſymbolum, et orationem dominicam) *ſymbolo, & oratione dominica, Iuo. Viden. Bur. d. li.* 10*. c.*20.

Cap. 9. Ex concilio Magotienſi) *Moguntino c.* 8*. apud Burch. li.*10*.c.*52*. Magontien. Iuo par.*13*.c.*53 *decr. Ex* VIII*. ſynodo, Grat. diſt.*90*.c.*4*. alienus. In conciliis non inueni.*

Si quis murmurans et c.) *ſic etiam Bur. & Iuo. Alienus ſit a fratrum vnitate, qui murmurat, & opus eius abiciatur, qui murmurans exiiterit & c. Grat. & Bur.c.*54*.& Iuo c.*55*. vbi ſupra.*

Apoſtolus dicit) 1*. Corin.* 10.

ab exterminatore, iuxta) *ſcribe, ab exterminatore. Iuxta, vt apud Burch. & Iuon.*

peccati.quia) *ſcribe, peccati, quia.*

Cap. 10. Ex eodem) *ſic etiam Burch.c.*53*. & Iuo c.*54*. vbi ſupra. & Grat.c.*5*. ſi quis, in fine. e. diſt.*90.

Cap. 11. Si quis contentioſus et c.) *Ex decret. Hilarii Papae, Burch.li.*10*.c.*55*. Iuo c.*56*. vbi ſupra.*

dicente Apoſtolo) 1*. Corin.*11.

Cap.

Cap. 12. Si quis contentiones et c.) *Ex concilio Agathen.c.5.apud Burch.lib. 10.c.62.& Iuon.c.63. vbi supra. Ex* VIII. *synodo, Grat.dist.90.c.5.si quis monachus contentiones.*

Prioris, vel Rectoris) *Rectoris, Bur.& alii.*

Cap. 13. Si quis in lingua et c.) *Ex Paeniten. Theodori, Burch.c.56.& Iuo c.57.vbi supra.*

Cap. 14. Ex concilio Carthagin.) *adde quarto cap. 57.ex concil.Refert* Burch.*lib.* 10.*c.66.& Iuo par.* 11.*c.*11.*et par.*13.*c.66.decr.et Caesar.li.4.c.*112. *& Grat.dist.46.c.5.*

a sacerdotib.) *in pro a, concil.et Iuo, et Caesar.et Grat.*

Cap. 15. Si detraxisti et c.) *Burch.li.*19 *pag.*272.

Cap. 16. Si quis detraxerit et c.) *Ex dictis Basilii Episcopi, Bur.li.*10.*c.67.& Iuo par.*13.*c.67.decr. In marg.dicitur, In regulis breuiorib. ad quaest.*27.

Cap. 17. Quisquis et c.) *Ex concilio Tungrensi c.5. apud Burch.li.*10.*c.65.et Iuon.par.*12.*c.86.et par.* 13.*c.65.decr. Ex dictis Gregorii Papae, apud Grat.* 24.*q.*3.*c.*22.

Episcopum patrem, et pastorem suum) *Episcopum, vel presbyterum, Grat.*

vt qui) *et qui, Bur.& Iuo. et si quis, Grat.*

vt in vno) *vt in primis omnia bona eius proscriptione publicentur, deinde in vno, Grat.*

Cap. 18. Si qui ergo etc.) *Dionysii Exigui verba sunt interpretis capitis 18.concilii Chalcedon.Graeci ex Corp.cano.Refert Raban.c.19.Paeniten.& Burc. li.10.c.68.& ex alia interpret.c.69.et Iuo par.12. c.87.et 88.decr.& Ansel.li.8.c.16.et 18.& Grat. 11.q.1.c.24.& ex aliis interpretat. c.22.coniurationum in fine,et c.25.si clerici.Uiden.concil.Tullen. post epist.synodi.Uide etiam infra cap.20.*

Cap.19.Conspirasti et c.) *Burch.li.19.pag.272.*

Cap.20. Igitur si clerici et c.) *Ex sententia cap.18. concilii Chalcedon.vt supra cap.18. Refert Burch.li. 10.c.69.& Iuo parte 12.c.88.& Ansel.li.8.c.18. & Grat.11.q.1.c.25.si clerici.*

coniurati) *conspiratores,Grat.*

Consuluisti magos et c.) *Burch.li.19.p.269:*

Collegisti herbas et c.) *Burch.ibid.p.270.Uide supra c.8.*

viginti dies) *decem dies,Bur.*

Requisisti sortes et c.) *Burc.vbi supra.Bern.Papien. c.2. de sortileg. in 1.collect.decret.ex* Burch.*lib.19. Uide supra c.7.*

decem dies) *sic etiam Bur.* XL. *dies, Bern.editus.veteres decem.*

paeniteas) *in pane, & aqua, addit Burc.editus. quae neq. in veteri B. libro sunt, neq. apud Bern.*

Cre-

Credidiſti vmquam et c.) *Burch. ibid. Uide cap.* 2. *&* 3.

TIT. VII. DE VARIIS CRIMINIB.) *Haec inſcriptio non erat in veteri libro.*

Cap. 1. Si quis ballationes et c.) *Ex ſexta pſeudoſynodo* CP. *in Trullo cap.*62. *Refert Bur.li.* 10.*c.*39. *& Iuo par.* 11.*c.*64.*decr.*

ante eccleſias) *Haec in Graeco canone non ſunt.*

tres annos paeniteat) *clericus deponatur, laicus excommunicetur, Graec.*

Cap. 2. Ex concilio Nicaeno) *adde cap.* XI. *Uerba ſunt Dionyſii Exigui interpretis, vt conſtat ex Corpore canon. Refert Anſel. li.* 11. *c.* 126. *Uide cap.* 3.

placuit ſanctae ſynodo et c.) *quae ſequuntur, non Dionyſii ſunt, ſed eius interpretis verba, qui refertur ab Iſidoro Mercatore. Eadem verba habet Anſel.*

extra eccleſiam, id eſt) *haec non ſunt in concil. neque apud Anſ. neq. Graeci habent. ſunt infra c.* 3.

inter audientes) *ſic etiam Anſel. et vetus concil. liber. inter paenitentes, editus.* ἐν ἀκροωμένοις, *Graeci.*

extra communionem) *ſic vetus concil. liber, & Anſ. iidem ſine oblatione, editus concil. liber.* χωρὶς προσφορᾶς, *Graeci.*

Cap. 3. Si quis a fide et c.) *Ex decret. Eutychiani Papae, apud Burch. lib.* 19. *cap.* 105. *& Iuon. parte* 15. *c.* 117.

c.117.decr. & Ansel.li.11.c.127.in fine.

inter audientes.iuxta Nicaenum concil.) *scribe, audientes, iuxta & c. est autem cap.11.vt supra cap.2.*

Cap.4. Si quis de catholica et c.) *Exstat in concilio Elibertino c.22.Refert Ansel.li.11.c.128.*

Cap.5.Iudicium canonum) *sic Ans.d.li.11.c.146.*

Cap.6.Tulisti et c.) *Burch.lib.19.pag.270:*

Cap.7.Quicumq. in quadrag.et c.) *Exstat in concilio Toletano 8.cap.9.Refert Burc.li.19.c.76.et Iuo par.15.c.89.decr. Sed in conciliis plura verba sunt: et post multa.Quisquis sine ineuitabili necessitate, atq. fragilitate, & euidenti languore, seu etiam impossibilitate aetatis dieb. quadragesimae & c.Iuo quoq. ita scribit.Quicumq. sine ineuitabili & c.vt in concil.*

anni circulo) *anni tempore, concil.*

disciplinam) *alia adduntur in conciliis.*

Cap.8.Ex concilio Elibertano) *cap.5.addit Burc. li.19.c.75. & Iuo c.88.vbi supra.sed in conciliis non inueni.*

Cap.9.Ex eodem) *Burch.d.li.19.c.155. & Iuo vbi supra c.163. Vide supra tit.3.cap.20. & Bedam c.2.& 10.de remed.peccat. &* Bur.*d.li.19.c.141. & Iuo.par.15.c.151.*

post sexaginta quinque) *post* LVI. *Burch. & Iuo. post* XL. *Beda.*

Cap.

Cap.10.Neglexisti et c.) *Burch.li.19.pag.271:*

Cap.11.Contempsisti et c.) *Burch.ibid.p.271.*

Noluisti ieiunium) *Soluisti ieiunium, Bur.aptius.*

quadraginta dies) *in pane, & aqua, addit Burc. editus. in veteri libro ea non sunt.*

Cap.12.Spreuisti missam et c.) *Bur.d.p.271: Vide conc. Gangr.c.4. apud Grat.dist.28.c.15.si quis.*

Cap.13. Et mensurae et c.) *Ex concilio Moguntino c.21.apud Burch.li.19.c.148. & Iuon.par.15.cap. 158.decr. & Bern.Papien.c.3.de empti. & vend. in 1.collect. & Greg.9.c.2.e.tit. In omnib. autem est, Ut mensurae & c.*

in diuinis legib.) *Leuit.19. Prouer.11.& 20.*

in capitulari Dominico) *li.1.c.74.Capitular.Caroli, & in appendice 2.post lib.4.c.6.*

Et si quis) *Ut pro Et, Burch.*

paeniteat) *viginti dies paeniteat, Bur. & Iuo, et Bern.* xxx. *dies, Greg.9.*

Cap.14. Fecisti falsitatem et c.) *Burchar.d.lib.19. pag.275.*

Cap.15. Tenuisti oblationem et c.) *Burch. ibid. p. 275: Retinuisti oblationes & c.*

ecclesiae) *ecclesiis, Bur.*

vno anno) *unum annum per legitimas ferias, Bur.editus. sed in veteri est, vnum annum paeniteas.*

Cap. 16. Detraxisti et c.) *Burch. vbi supra.*

Cap. 17. Neglexisti decimam et c.) *B. ibid. p. 276.*

Cap. 18. Oppressisti pauperes et c.) *Burch ibidem.*

Cap. 19. Fecisti, quod quidam et c.) *Idem B. ibid.*

Cap. 20. Si reticuisti et c.) *Idem vbi supra.*

Cap. 21. Qui reticuerit et c.) *Ex Paeniten. Theodori, Burch. li.* 19 *c.* 121. *Iuo par.* 15. *c.* 133. *decr. Vide infra c. 26.*

Cap. 22. Credidisti, quod quaedam et c.) *Burch. d. li.* 19. *pag.* 278.

pullos aucarum) *plebeio sermone ocas vocant Itali anseres, aliquando aucas forta sse: vt Latinis ex aula olla, ex Paullo Polla factus est.*

Cap. 23. Neglexisti visitare et c.) *Idem Burc. ibid. pag.* 279:

Cap. 24. Si comedisti et c.) *Idem B. ibid.*

paeniteas) *in pane, & aqua paeniteas, Bur.*

Cap. 25. Fecisti, quod quidam et c.) *Bur. vbi supra.*

quod animae) *quod ad animae, Bur. aptius.*

quod eis) *quid eis, Bur.*

Cap. 26. Qui peccatum et c.) *Ex Paeniten. Romano, Burch. lib.* 19. *c.* 117. *Iuo par.* 15. *c.* 129. *decreti. Vide supra c.* 21.

Cap. 27. Sciendum et c.) *Ex Paeniten. Bedae presbyteri, Burch. c.* 118. *Iuo c.* 130. *vbi supra.*

Cap.

Cap.28.Si quis alium et c.) *Burch.c.119.Iuo c.131. vbi ſupra, ex concilio Rotomagen.c.9.*

pelli debent) *compelli debent, Iuo.*

Cap.29.Qui ad feriendum et c.) *Ex Paeniten. Romano, Bnrch.c.120.Iuo c.132.vbi ſupra.*

Cap. 30. Ex Paenit. Theodori) *Bur.d.li.19.c.135. Iuo d.par.15.c.145.*

Cap.31.Eiuſdem) *Bur.c.139. Iuo c.149.vbi ſupra.*

ſuis ſaecularib. lucris) *ſuis lucris, Iuo.*

TIT. IIX. DE VARIIS CRIMINIBVS) *Hic etiam titulus ſine inſcriptione eſt in veteri libro.*

Cap.1.Ex concilio Ilerdenſi) *Rabani verba ſunt c. 1.Paenit.in prin.Refert Iuo li.3.tit.11.c.20.Panor. & par.6.c.400.decr. & Tarracon.li.6. c.227. & Grat.diſt.50.c.34.*

Sicut quondam filiis Heli peccantib. feciſſe leguntur) *apud Raban. haec verba poſita ſunt poſt illa, peiores fiunt. Adde 1.Reg.2.*

hinc inde) *hinc, atq. Rab. & Iuo, & Tarr. & Grat.*

coram oculis Dei) *coram angelis Dei, Grat.*

vigiliasq. ſacras) *vigilias, atq. ſacras, Rab. vigiliasq. & ſacras, Iuo, & Tarr. & Grat.*

qui omnes et c.) *haec Iuo omiſit, & Tarrac. & Grat. Vide 1.Tim.2.a.*

neq. vult et c.) *Ezech.33.c.*

Cap.

Cap.2.Ex concilio Toletano) *Rabanus vbi supra. Vide tit.3.c.26.*
De viris ordinatis) *De his autem, Rab.*
Cap.3.Symmachus Papa) *sic etiam Tarracon.li.1. c.199. & Grat.30.q.1.c.8.*
Siluester et c.) *Tarrac.c.200.e.libri.*
vel accipimus) *omittit Tarrac.accipimus, Grat.omissis illis, suscipimus, vel.*
Cap.4.Caelestinus) *Tarrac.c.201.vbi supra. & Grat.c.9.d.q.1.sine inscr. Caesar.li.15.c.37.*
hoc est, paenitentiali filia) *haec non sunt in Tarrac. neq. in Caes.neq. apud Grat.*
Idcirco femina) *si laica est, addit Tarr.& Caesar. et Grat.*
ab omni officio) *ab omni diuino officio, Tarr.*
quindecim annis) XII. *annis, Grat.*
ibique cunctis et c.) *haec omittit Caes.*
Cap.5.Idem) *Tarrac.vbi supra, & Caesar.c.38.e.li. & Grat.c.10.d.q.1.*
aut presbyter) *aut diaconus, addit Tarrac.presbyter, aut diaconus, Caes.*
presbyter duodecim) *diaconus decem, addit Tarr.et Caes.*
conscientia populi) *Episcopi, Tarr.*
Cap.6.Ex concilio Gangrensi) *sic etiam Grat.dist. 82.c.*

82.c.vlt.Hibernien. Ansel.li.8.c.vlt.in Rom.Viden. Burch. li.17.c.39. ex Paeniten. Theodori, & Beda c.8.de remed. peccat.

Pag.68.ver.8.Canones Apostolor.) *cap.25.*

Ver.13.mensibus) *priuato loco, addit Ans.*

V.17.ac nocte) *iugiter, addit Ans.*

V.29.Clementis) *epist.2.*

P.69.v.3.si fratres) *si sui confratres, Ans.*

V.5.ordinem) *honorem, Ans. & Grat.*

Ibid. Calixti) *epist.2.ad Episcopos Calliae.*

V.8.si operarius est) *si opus est, Grat.*

Cap.7.Innocen. Papa II.) *in concil.Romano cap.5. exstat post Iuonis Panor. Refert Grat. 27.q.1.c.40. Viden. Eugen. 3.in concil.Remen.c.7.*

quoniam contra) *quam contra, Grat. & Eug.*

Cap.8.Calixtus Papa) *Callist.2.in concilio Romano cap.20. Refert Ansel. lib.4. c.vlt. in Rom. & Grat. dist.27. cap.8. Vid. Urban. 2.c.2. in decret. non editis.*

seu matrimonia contrahere) *omittit haec Ans.*

Cap.9. Hieronymus) *Augustinus, apud glossam ordin.1.Tim.5. & Pet Lombar.li.4.dist.38. Hierony. apud Grat. dist 27.c.4. & 17.q.1.c.2. Viden. Augustin. de bono viduitatis c.9. & Grat.27.q.1.c.41. nuptiar.*

Cap.

Cap. 10. Idem) *Uerba Hieronymi sunt lib. 1. contra Iouinian. Refert Iuo lib. 3. tit. 17. c. 6. Panor. & par. 7. c. 124. decr. & Caesar. li. 10. c. 117. & Grat. dist. 27. c. 5.*

non peccat) *non peccauit, Hier. & Iuo, & Caes. Uide 1. Corin. 7.*

quae semel se cultui diuino dedicauerit) *quae semet Dei cultui dedicauit, Hier. quae se semel cultui Dei dedicauit, Iuo, & Caes. quae semet cultui diuino dedicauit, Grat.*

habebit damnationem et c.) 1. *Tim.* 15.

Cap. 11. Augustinus) *in libro de bono coniugali ad Iulianum, Grat. dist. 27. c. 2. scribe, de bono viduitatis ad Iulianam c. 10. etsi non eadem verba sint.*

Cap. 12. Theodorus) *in Paenitentiali, addit Grat. e. dist. 27. c. 3.*

Si vir votum) *Si vir simplex votum, Grat.*

Sic distinguendum et c.) *Ex Gratiano dist. 27. c. 12. presbyteris. par. 1. Hic pro Sic, Grat.*

et Calixtus, et Innocentius) *et Nicolaus, & Calixtus, Grat.*

contra Iouianum) *contra Iouinianum Hieron. libro primo, Grat.*

Cap. 13. Virgines et c.) *Uerba sunt Hieron. d. lib. 1. contra Iouinian. refert Iuo d. c. 6. Panor. & d. c. 124.*

decr.

decr. & Caesar.d.c.117. & Grat.c.vlt.dist.27.

Cap.14. Vsus naturalis et c.) *Augustinus contra Iulian.li.5. apud Iuonem par.9.c.106.decr.contra Iou.li.1.apud Grat.32.q.7.c.14.sed non inueni.*

Apostolus) *Rom.1.*

Cap.15. Ex concilio Chalcedon.) *sic etiam Grat. 30.q.4.c.2.sed non exstat.*

Cap.16.Ioannes Chrysostomus) *Ex Paenit.Theodori, Ansel.li.11.c.94. et Grat.32.q.1.c.6.cum magna varietate.*

inuenerit adulteram) *suam scit adulteratam, Ans. et Grat.*

et postea et c.) *et non vult dimittere eam, sed in matrimonio habere, Ans. et Grat.*

duob. annis) *tres annos, Ans. trib. annis, Grat.*

ideo quia et c.) *et quamdiu illa paenitet, abstineat se ab illa, Ans. et quamdiu paenitet, abst. se ab illa, G.*

Cap.17.Innocen.11.) *in concilio Romano c.18.et in calce Iuonis Panor.c.16. Refert Grat.23.q.8.c.32. Uiden.Eugen.3.in concilio Remen.c.15.quod est editum cap.9.Eugenii 2.*

siquidem) *quidem, Grat.*

vrendam) *horrendam, Iuo, & Grat.*

interdicimus) *plura addit Iuo, & exstant in ipso concilio non edito.*

resar-

resarcito iuret et c.) *restituat, & se vlterius emendauerit & c. Iuo ceteris omissis.*

Si quis autem Archiepiscopus et c.) *cap. 19. eiusd. concilii. refert Grat. vbi supra. Mihi non videtur aliud caput esse, sed pars superioris.*

Sane Regib. et c.) *Cap. 20. appellatur, sed mihi pars est capitis 18.*

Cap. 18. Nicolaus Papa) *Frontario Archiepiscopo Burdegalen. addit Grat. 12 q. 2. c. 17.*

TIT. IX. DE VARIIS CRIMINIB. ET PAENITENTIIS) *Hic etiam titulus, siue inscriptio in veteri libro desiderabatur.*

Cap. 1. Augustinus) *in psalm. 36. vt ait Iuo par. 13. c. 17. decr. et Caesar. li. 8. c. 73. & Grat. 14. q. 3. c. 1. est autem apud B. August. concione 3. in eum psalm. ver. Tota die miseretur, & feneratur.*

si tu mutuum dederis pecuniam tuam) *mutuam pecuniam tuam dederis, Aug. voce tu, caret Iuo: si mutuo dederis pecuniam tuam, Grat.*

a quo plus) *a quo aliquid plus, Aug.*

expectes) *expectes accipere, Aug.*

in hoc) *ob hoc, Iuo. ex hoc, Caes.*

Cap. 2. Ex concilio Agathensi) *sic etiam Burc. li. 2. c. 126. et Iuo li. 3. tit. 13. c. 6. Panor. sed par. 6. c. 200. decr. ex concil. Carthag. c. 13. ex Agathen. Grat. d. q.*

3. c.

3.c.vlt. Ego in conciliis non inueni, sed in Capitul. Caroli lib. 1.c.125.

quam quod datur) *quam datur, Capit. & Burch. & Iuo.*

si solidos decem dederis) *si dederis solidum, Cap.*

quaesieris) *requisieris, Cap. & Bur.*

vel dederis et c.) *vel si dederis modium vini, frumenti, & iterum super aliud exegeris, Cap.*

Cap. 3. Ambrosius.) *in libro de bono mortis, addit Grat. 14.q.4.cap.10. Ambrosii verba sunt in eod. libro cap. 12.*

accipit) *acceperit, Amb.*

Cap.4. Ex Paeniten. Romano) *sic etiam Ansel. lib. 11.c.115. in Rom.*

vno) *omittit Anselm. in Roman. sed in alio veteri est cap.108.*

Cap. 5. Augustinus) *sic etiam Grat. 14. q.5. cap.6. exstant huius cap. verba apud August. sermone 19. cap. 8. de verbis Apostoli, & sermone 9. in libro 50. homiliar.*

Si quid inuenisti) *Nam quod inuenisti, Aug.*

non inuenisti) *non potuisti, Aug.*

plus non rapuisti) *non plus fecisti, Aug.*

Deus cor interrogat, non manum) *haec Aug. postea cap. 9. scribit.*

Cap. 6. Hieronymus) *in libro Leuitici, addit Grat. c.8.e.q.5. Origines est homil. 4. ad cap.6. Leuit. Rufino interpr.*

hoc ergo) *ergo peccatum hoc, Orig. hoc, Grat.*

Cap. 7. Ab infirmis et c.) *Ex Paenitent. Theodori, Burch.lib.18.c.14. & Iuo parte 15. c.36.decr. sine inscript. Caesaraug.lib.15.c.26. Theodorus Cantuarien. Archiepiscopus in Paenitentiali suo, Grat.26. q.7. cap.1. Inuenitur in concil. Magun. sub Raban. cap.26.*

positis) *per presbyteros, addit Burch. & Iuo, & Caes. & conc.*

si forte) *et si forte, Burch. & Iuo, & Caesar. vt pro et, conc.*

et communione et c.) *ex communione alieni, vel ex consortio veniae fiant, Burc. edit. vel consortio, vetus B. liber, cetera, vt editus. et a communione alieni, vel consortio veniae fiant, Iuo. excommunicatione pro ex communione, Caes. cetera, vt B. editus. a communione pro et communione, Grat. cetera, vt edita sunt. excommunicatione, alieni ex consortio bene fiant, conc. non sine mendo.*

a sacerdote sibi) *a suo confessore, conc. & Bur. & Iuo. a suo confessionario, Caes.*

canonicam) *canonum, Caes.*

vn-

vnctione olei inuncti) *cum vnctione olei animati, Burc. & Iuo. cum sacra vnctione olei animati, Caes.*

Cap. 8. Hoc sit positum etc.) *In octaua synodo, Grat. 26. q. 7. c. 8. sed non exstat in conciliis.*

Cap. 9. Paenitentibus etc.) *Verba sunt concilii Carthagin. 3. cap. 31. & concilii Africani cap. 10. & Carthag. Graeci cap. 43. Refertur in Capitul. lib. 7. cap. 30. in concil. Trosle. c. 13. a Rabano c. 35. Paeniten. apud Burch. li. 19. c. 40. & Iuon. par. 15. c. 3. decr. & Ansel. lib. 11. c. 20. & Caesar. li. 15. c. 46. & Grat. d. q. 7. c. 5.*

Cap. 10. Pro qualitate etc.) *In octaua synodo, Grat. d. q. 7. c. 7. Mihi videtur titulus esse, siue summa capitis 31. concilii Carthag. 3. de quo supra cap. 9.*

Cap. 11. Modus, tempusq. etc.) *Ex concilio Moguntino c. 10. Burch. lib. 19. c. 28. & Iuo parte 15. c. 46. decr. Ego inueni in concilio Magun. sub Raba. c. 31. & Cabilon. sub Carolo c. 38. incip. Modus autem paenitentiae. & in Capitul. lib. 7. cap. 64. in additis. Vide concil. Paris. sub Ludou. & Loth. lib. 1. cap. 32.*

consuetudinem approbatam) *consuetudinem, sicut superius dictum est, concil. Cabil. & Cap.*

imponi debet) *additur in concil. Cabil. & in Capit. repudiatis, ac penitus eliminatis libellis, quos Paeni-*

tentiales vocant, quorum sunt certi errores, incerti auctores. de quib. recte dici potest. Mortificabant animas, quae non moriuntur,† & viuificabant animas, quae non viuebant. Sciendum autem haec non de trib. Paenitentialib. dici, Theodori, Bedae, et Romano; sed de aliis incerti nominis. Vide d. conc. Paris.

Ezec. 13. d.
† moriebantur

a sacerdotibus) *haec omittunt conc. Cabil. & Cap.*

Nam qui peccatis) *Qui dum pro peccatis, concil. Cab. & Cap.*

consuunt puluillos et c.) *Ezech.* 13. *c.*

sed discretio et c.) *haec non sunt in concil. Cabil. neq. in Capit. habet Magun. & Bur. & Iuo. Vide Burc. c.* 37. *& Iuon. c.* 37. *vbi supra.*

Cap. 12. Diuersitas culparum et c.) *Burch. cap.* 29. *Iuo c.* 47. *vbi supra, Ex dictis Augustini.*

quia haec) *quia hoc, Iuo.*

aspiciat) *inspiciat, Bur. & Iuo.*

Cap. 13. Multi sunt et c.) *Ex dictis eiusdem, Burch. c.* 30. *Iuo c.* 48. *vbi supra.*

illud Apostolicum) *Act.* 3.

illud Propheticum) *Esa.* 30.

Cap. 14. Falsas paenitentias et c.) *Gregor.* VII. *in concilio Romano* 4. *c.* 6. *Pontif. an.* 6. *Christi* 1078. *Indict.* 2. *die* XIII. *Kal. Decem. ex registro. Refert Ansel. lib.* 7. *cap. vlt. in Rom. Tarrac. lib.* 5. *cap.* 50.

Grat.

Grat. de paenit. dist. 5. *c.* 6. *Uiden. Greg.* 7. *lib.* 7. *registri epist.* 10.

miles) *quicumq. miles, registr. & Ans. & Tarr.*

recognoscat veram) *recognoscat se veram, regist. & Grat. & Ans. & Tarrac.*

nec tamen) *ne tamen, regist. & Tarrac. & Gratian. nec inde, Ans.*

ad paenitentiam) *ad veram paenitentiam, Ans.*

Cap. 15. Fratres nostros et c.) *Innocen.* 11. *in concilio Romano cap.* 22. *Urban.* 11. *in concil. Melfit. c.* 16. *refert Caesaraug. lib.* 15. *c.* 15. *& Grat. c. vlt. e. dist. Uiden. Greg.* 7. *lib.* 7. *regist. in concilio Roman. an.* 1080. *c.* 5.

laicorum) *clericorum, Caes.*

scriptum est) *Iaco.* 2.

vel negotiali) *negotio, Grat.*

Cap. 16. Nunc tibi octo et c.) *Ex Paeniten. Theodori, Burch. lib.* 19. *c.* 6. *Uiden. Beda c.* 5. *de remed. peccat. & fragmen. Caroli, vel potius Amilarii, sic enim in veteri libro legi. Item Cassian. lib.* 5. *c.* 1. *de instit. coenob. & collat.* 5. *cap.* 2. *&* 16. *& Theodul. ad presbyteros Aurelian. c.* 31.

Pag. 81. v. 18. De superbia et c.) *De superbia, quod est caput omnium vitiorum, oriuntur suprascripta septem vitia criminalia. Amilar. De superbia, con-*

temptus, inuidia, inobedientia, blasphemia, murmuratio, detractio. Caßian. collat. 5. c. 16.

V. 22. De vana gloria et c.) *De inani gloria, id est vana, quae Graece dicitur cenodoxia, nascitur inobedientia, iactantia, hypocrisis, contentiones, pertinacia, discordiae, et nouitatum praesumptiones. Amil. De cenodoxia, contentiones, haereses, iactantia, ac praesumptio nouitatum, Caßian. d. c. 16. Cenodoxia, id est, iactantia, seu vana gloria, Idem c. 2. collat. 5. Cenodoxia, quod sonat vana, seu inanis gloria, Idem c. 1. lib. 5. de inst. coenob. Vana gloria, Theod.*

V. 24. De inuidia et c.) *De inuidia, siue inuido, qui ab inuidendo alterius felicitati dicitur, nascitur odium & c. Amil.*

V. 26. De ira et c.) *De ira longa, quae ab indignatione dicitur, a qua & iracundia,† eo quod accenso sanguine in furorem compellitur, nascuntur rixae & c. Amil. De ira, homicidium, clamor, et indignatio, Caßian. d. c. 16.*

† iracūdus.

V. 30. De tristitia et c.) *De tristitia, quae oritur ex ira, nascitur malitia & c. Amil. Accidia, siue tristitia, Theodul. De tristitia rancor, pusillanimitas, amaritudo, desperatio, Caßian. d c. 16.*

Pag. 82. vers. 1. torpor, vagatio mentis) *torpor circa praecepta, vagatio mentis erga illicita, Amil.*

De

De acedia, otiositas, somnolentia, importunitas, inquietudo, peruagatio, instabilitas mentis, & corporis, verbositas, curiositas, Cassia. d. c. 16.

Ver. 3. De auaritia et c.) *De auaritia, quae Graece dicitur philargyria, id est, amor pecuniae, ab auiditate dicta, nascitur proditio, fraus, fallacia, periurium,* † *inquietudo, violentia, & contra misericordiam obduratio cordis, Amil. philargyria, quod intelligitur auaritia, vel vt proprius exprimatur, amor pecuniae, Cassia. d. li. 5. c. 1. De philargyria mendacium, fraudatio, furta, periuria, turpis lucri appetitus, falsa testimonia, violentia, inhumanitas, ac rapacitas, Idem d. c. 16. tertium philargyria, id est, auaritia, siue amor pecuniae. Idem d. c. 2.*

† periuria

V. 7. De ventris ingluuie et c.) *quae Graece dicitur gastrimargia, id est, horrida voracitas, atque gulositas,* † *quae a gula dicitur, nascitur inepta laetitia & c. Amil. addit. De gastrimargia namq. nascuntur comessationes, ebrietates. Cassian. d. cap. 16. Primum gastrimargia, quod sonat ventris ingluuies. Idem d. c. 2. gastrimargia, quae interpretatur gulae concupiscentia, Idem d. c. 1. gastrimargia, hoc est ventris ingluuies, Theod.*

† gluto, siue gulosus.

Ver. 8. vaniloquium) *stultiloquium, multiloquium, Amil.*

Ver. 9. hebetudo ſenſus) *circa intelligentiam, addit Amil.*

V. 10. De luxuria et c.) *De luxuria, quae a luxu nomen accepit, & eſt immunditia corporalis, vnde & luxurioſus, quaſi ſolutus, & corruptor dicitur, naſcitur caecitas mentis & c. Amil. De fornicatione turpiloquia, ſcurrilitas, ludrica, ac ſtultiloquia, Caſſia. d. cap. 16.*

Cap. 17. Ergo ſi ſuperbus et c.) *Burchar. cap. 7. e. libri.*

Cap. 18. Ex concilio Magotienſi) *Moguntino c. 5. Burch. d. lib. 19. c. 97. Maguntienſi c. 5. Iuo par. 15. c. 109. decr. Exſtat in concil. Remenſi cap. 13.*

vnuſquiſque) *presbyter, addit Iuo.*

Cap. 19. Vt Epiſcopi et c.) *Ex eodem cap. 6. Burc. c. 98. & Iuo c. 110. vbi ſupra.*

Cap. 20. Vt vnuſquiſq. et c.) *Ex eodem c. 26. Burc. c. 99. Iuo c. 111. vbi ſupra.*

Cap. 21. Cum igitur omnia et c.) *Ex concilio Maguntino 2. c. 2. & Cabilon. ſub Carolo c. 37. in conciliis. Refert Burch. d. lib. 19. c. 147. & Iuo par. 15. c. 157. decr.*

quae recipiuntur) *qui pro quae, Cabil.*

viuendum) *& praedicandum, addit Cabil. & Burc. & Iuo.*

lega-

legatur) *& bene intelligatur, addit Cabil. & Burch. & Iuo.*

Cap. 22. Omnib. his et c.) *Ex concilio Moguntino c.24. apud Burch. d. li. 19. c. 96. & Iuon. d. par. 15. c. 108. Exstat in concil. Remen. c. 12.*

indicare) *indicere, Iuo in marg.*

Cap. 23. Ex Paeniten. Romano) *sic etiam Burch. d. lib. 19. c. 9. & Iuo d. par. 15. c. 189. Vide e. Bur. lib. 6. c. 1. 2. 3. & 4. & Iuon. par. 10. c. 130. 131. 132. & 133. decr.*

ſecundam feriam, quartam, et ſextam in pane, et aqua ieiunet) *Hoc est, quod alibi dicitur, annum in pane, & aqua per legitimas ferias ieiunet.*

a vino, medone, mellito, ceruiſa) *a vino, medone, mellita, ceruiſia, Bur. & Iuo. Ceruiſa tamen est in veteri B. libro, cereuiſia apud Iuonem.*

pingue piſce) *pingui piſce, Bur. et Iuo, licet vetus B. liber pingue piſce habeat.*

in Miſſa ſancti Ioannis Baptiſtae) *ſic appellari ſolebat dies festus eiuſd. ſancti, vt apparet ex Capitularib. Caroli, & aliorum Regum. ſic etiam Miſſa ſancti Martini, ſancti Remigii, & aliorum ſanctorum: a parte diei celebri, totus dies dicebatur.*

in illo epiſcopio) *in illo epiſcopatu, Bur. & Iuo.*

Cap. 24. Iſte annus ſecundus et c.) *ſic Burch. in titulo*

tulo capitis 10. *& Iuo in contextu verborum capitis* 190. *vbi supra.*

in consuetudinem) *in consuetudine, Bur.*

Paenitentia illius et c.) *Ex eodem, Bur. ibid. sine inscript. Iuo.*

hos duos) *duos, Bur. & Iuo.*

primam ante) *vnam ante, Iuo, & Bur. editus.* 1. *ante, vetus liber.*

Cap. 25. Ex eodem) *sic Burch. d li. 19. cap. 12. sine inscr. Iuo d. par. 15. c. 192. Uiden. Beda c. 14. de remed. peccat.*

decantet) *saepe hac voce, & similib. vtitur pro dicere, vel legere, vel recitare, ex alicuius vulgaris linguae dialecto. Et cum psalmis, vel canticis minus inepte, quam cum orationibus coniungitur. nam & ipsi Poëtae, cum carmina scribunt, canere dicuntur. vt Arma, virumq. cano: & Iusq. datum sceleri canimus: et Quid faciat laetas segetes & c. Hinc canere incipiam.*

et vnum pauperem pascat) *Uides hic pauperum cibis, & orationib. pro indicta paenitentia ieiuniorum satisfieri: alibi peregrinatione, & bello sacro, & genuflexione, aut percussione, aut aliis corporis afflictionibus. Hinc indulgentiae Episcoporum, & maiorum Pontificum, & ipsius Christi Vicarii celebratae sunt.*

Cap.

Cap. 26. Ex eodem) *sic etiam Burch. c. 14. & Iuo c. 194. vbi supra.*

Qui psalmos et c.) *Burch. c. 15. Iuo c. 195. ibid.*

diues trib. denariis, et pauper vno denario redimat) *Denarium Romanum veteri aestimatione accipio, vt saltem sit drachmae argenti pondere, quo possit pauper cibum eo die sibi emere. vt in Euangelio denarius est merces operarii, Mat. 20. d. Manus adiutrices postea haec redemptio appellata est.*

Cap. 27. Ex eodem) *sic Burch. c. 20. & Iuo c. 200. vbi supra. Uiden. Beda c. 14. de remed. peccat.*

paenitere debet) *ieiunare debet, Iuo.*

viginti duos solidos) *Cuius aestimationis sint hi solidi, plane ignoro. sed cum vnius diei redemptio sit denariorum trium, fit summa 365. dier. 1095. denarii. ita fit, vt in singulis solidis sint 49. denarii, & aliquid amplius. Sed malo, vt singuli solidi aestimentur denariis sexdecim, & vt redemptio fiat singulis denariis in singulos dies. Ita fit minor summa, quae est magis veri similis. Sed & habenda ratio est festorum dierum, qui redimi non debent.*

ante festiuitatem sancti Ioannis Baptistae) *Hic non Missa dicitur, vt supra c. 23. & 24.*

Cap. 28. Ex Paeniten. Theodori) *sic etiam Burch. c. 21. & Iuo c. 201. vbi supra.*

vt Missam cantet pro eo) *cantet interpretor dicat, vt supra c.25. Est autem hic notandum, a tempore Bonifacii Papae sacrificium Missae priuatae offerri pro paenitente, eoq. indulgentiam mereri grauioris paenitentiae: et confessionem praecedere oportere, si capitalia sint crimina.*

audiat Missam, et deuote ipse offerat) *in seuerioribus paenitentiis ne ingredi quidem licet ecclesiam, nisi post certum tempus; alio vero tempore audire potest orationes, sed discedit cum catechumenis; postea audit omnia, sed non offert: tandem offert, & ad extremum communionis particeps fit. Vidend. Gregor. Thaumat.*

quam ipse presbyter) *quam ipse, & presbyter, Burc. & Iuo.*

obtulerit) *obtulerunt, Bur. & Iuo.*

Cap. 29. Ex eodem) *sic etiam Burch. d. li. 19. c. 22. sine inscript. Iuo d. par. 15. c. 202.*

pro septem hebdomadib. det solidos viginti) *supra cap. 27. pro redemptione vnius anni dat solidos* XXII.

pro redemptione captiuorum et c.) *hic enumerantur causae iustae eleemosynarum, quae postea causae indulgentiae illius fuerunt, quam diximus appellari manus adiutrices. Sed plures hic omittuntur, vt est*

fabri-

fabrica, siue aedificatio ecclesiarum, monasteriorum, hospitalium, & aliorum locorum piorum, item pontium, atq. murorum, & similium.

Cap. 30. Ex eodem) *sic Burch. c. 23. vbi supra. sine inscr. Iuo d. par. 15. c. 203. Viden. Beda c. 14. de remed. peccat.*

solidos viginti sex) *supra c. 27. solidos viginti duos. & c. 29. pro septem hebdom. solidos viginti.*

sexaginta quattuor solidi) *ex proportione posita cap. 27. esse debuerunt solidi sexaginta sex.*

Cap. 31. Ex Paeniten. Bedae) *sic Iuo c. 204. presbyteri, addit Burch. c. 24. vbi supra.*

in terra) *in terram, Bur. & Iuo. & postea.*

in fine. Pater noster) *addit, dicat, Bur. & Iuo.*

Cap. 32. Ex concilio Ilerdensi) *cap. 3. addit Burch. li. 9. c. 4. et Iuo li. 6. ti. 1. c. 2. Panor. et par. 8. c. 142. decr. nihil addit Grat. 33. q. 4. c. 10. Ex decret. Hormisdae Papae, Tarrac. lib. 1. c. 238. Vide Salegunst. conc. c. 3. post Burchardi librum. Hoc caput non videtur esse huius collectionis: vt neq. aliud huic proximum, quod apertius in titulis omittitur.*

VENERABILIS BEDAE PRESBYTERI DE REMEDIIS PECCATORVM.

PRAEFATIO.

DE REMEDIIS peccatorum paucissima haec, quae sequuntur, ex priorum monimentis excerpsimus: in quibus tamen omnibus non auctoritate censoris, sed consilio potius compatientis vsi sumus, sollerter admonentes doctum quemq. sacerdotem Christi; vt in vniuersis, quae hic adnotata reperit, sexum, aetatem, condicionem, statum, personam cuiusque paenitentiam agere volentis, ipsum quoq. cor paenitentis curiose discernat, et secundum haec, vt sibi visum fuerit, singula quaeq. iudicet. Quibusdam namq. a cibis abstinendo, nonnullis genua saepius flectendo, siue in cruce stando, aut aliud aliquid huiusmodi, quod ad purgationem peccatorum pertineat, faciendo; plurimis vniuersa haec agendo, sua necesse est errata corrigere: quae vniuersa in examine discreti debēt pendere iudicis.

Excerptum de canonib. catholicorum Patrum, vel paenitentiae, ad remedium animarum, domini Agberti Archiepiscopi. CAP. I.

INstitutio illa sancta, quae fiebat in diebus patrum nostrorum, rectas vias numquam deseruit, qui instituerunt paenitentibus, atq. lugentibus suas passiones ad vera medicamenta salutis: quia diuersitas culparum diuersitatem facit paenitentib. medicamentorū. vel sicut medici cor-

porum diuersa medicamina, vel potiones solent facere contra diuersitatem infirmitatum, vel iudices saecularium causarum diuersa igitur* iudicia, qui boni sunt, et recti, pensant, et tractant, quomodo recte iudicent inter miseros, et diuites, inter causam, et causam. Quanto magis igitur, o sacerdotes Dei, diuersa medicamenta animarum inuisibilium hominib. pensare, et tractare oporteat; ne per stultum medicum vulnera animarum fiant peiora, Propheta dicente: Computruerunt, et deteriorauerunt cicatrices meae a facie insipientiae meae. O stulte medice, noli decipere animam tuam, et illius, ne duplicem poenam accipias, vel septupla, vel millena. Audi Christum dicentem, Si caecus caecum duxerit, ambo cadent in foueam. Si tu non cogitas iudicium meum, alter homo non audit, neq. videt, qui me iudicet. o non intelligis, quia Deus iudex iustus, et fortis videt, et audit, et in palam abscondita deducit, et reddit secundum opera: et item vere sunt nonnulli caecorum, canum similitudine* currentium ad cadauera mortuorum, vel coruorum volantium, qui ad sacerdotium vehuntur, qui non propter Dominum, sed plus propter honorem terrenum inhiantes caeci* diuina sapiētia*. De talibus dixit Gregorius Nazianzenus: Timeo hoc, quod canes adiectantur officium pastorale, maxime cum in semetipsis nihil pastoralis praeparauerint disciplinae. Ezechiel namq. ait: Vae pastoribus Israël, qui pascebant semetipsos, et non gregem; lac bibebant, et lanis eorum operiebantur, et quod crassum fuit mādacabant, quod fractum fuit non alligabant, et c. Item Ezechiel ait: Vae sacerdotibus, qui comedunt populi mei peccata, hoc est, sibi eorum sumentes victimas, et non orantes pro eis; comedentes hostias, et non corripientes: qui vbi morituros homines audiunt, inde gau-

dentes

dentes, et praeparant ſe ad praedam,quaſi corui ad cada uera mortuorum. Nunc ergo,o fratres,qui voluerit ſacerdotalem auctoritatem accipere, in primis cogitet propter Deum, et praeparet arma eius,ante quam manus Epiſcopi tangat caput,id eſt,pſalterium,lectionarium,antiphonarium,miſſale,baptiſterium,martyrologium, homilias in anni circulo ad praedicationem cum bonis operibus,et computum cum cyclo,hoc eſt ius ſacerdotum. Poſtea autem ſuum paenitentialem, qui hoc ordine ſecundum auctoritatem canonum ordinatur,vt diſcretiones omnium cauſarum inueſtiges. Primitus ſine quib. rectum iudicium non poteſt ſtare,quia ſcriptum eſt: In nulla re appareas indiſcretus, ſed diſtingue quid,vbi, quamdiu,quando, qualiter debeas facere. Non omnibus ergo in vna, eademq. libra penſandum eſt, licet in vno conſtringantur vitio: ſed diſcretio ſit vnoquoq. eorum, hoc eſt,inter diuitem, et pauperem; liberum,ſeruum; infantem,puerum; iuuenem,adoleſcentem; aetate,ſenem; hebetem,gnarum; laicum,clericum; monachum, Epiſcopum; presbyterum,diaconum; ſubdiaconum,lectorem; in gradu,vel ſine; in coniugio,vel ſine; peregrinum, virginem,feminam,canonicam,vel ſanctimonialem; debilem,infirmum,ſanum. De qualitate pecudum,vel hominum; continens,vel incontinens; voluntate,vel in caſu; in publico,vel in abſcondito,quali compunctione emendat,neceſſitate, vel in voluntate, loca, et tempora collationum conſtituerunt ſancti Apoſtoli: deinde ſancti Patres,et ſanctus Penuſius: deinde canones ſanctorum Patrum,deinde alii,atq. alii; vt Hieronymus,et Auguſtinus, et Gregorius,et Theodorus. Ex quorum omnium iſta deſcripſimus dictis, et ſententiis veraciter, vt ſalui ſint omnes, et non puſillanimes, quia potentes potenter tor-

menta patiuntur. Item in Iesu filii Sirach: In iudicando esto misericors, pusillis vt pater, et pro viro matri illorũ. Item sanctus Iacobus dixit: Iudicium sine misericordia erit illi, qui non facit misericordiam, superexaltat autem misericordia iudicium, vt idem ipse consequatur: vt sanctus Benedictus. hoc est, qui veram paenitentiam faciunt in ieiunio, et fletu, in eleemosynis, in orationib. et perpetrata iterum non faciunt; et si faciunt, tamen non perseuerant in eis. quia Deus dixit: Malum cogitasti, ignoui: malum dixisti, ignoui: malum fecisti, ignoui: perseueras in malo, non ignosco. Ergo si qui perseuerãt in malo, non ignosce, sed iudica iudicium districtum secundum canones, vt alii timorem habeant.

De fornicatione. C. II.

ADolescens si cum virgine peccauerit, annum vnum paeniteat. Si semel, et fortuito, leuietur; et tamen vsq. ad annum plenum. Si intra viginti annos puella adolescens, tres quadragesimas, et ferias legitimas. Si propter hoc peccatum seruitio humano addicti sunt, quadraginta dies: si nitens tantum, et non coinquinatus, viginti dies paeniteat. Si vidua constuprata, annum totum, et dies ieiuniorum in altero: si vsq. ad generatum filii, annos duos integros, et duos alios leuius. Si et occiderint, annos tres, et alios quattuor leuius. Si monachus laicam, tres annos paeniteat: illa duos, et legitimas ferias. Si monacham laicus, duos annos paeniteat, et legitimas ferias: illa tres. Si vsque ad generatum filium, annos quattuor: si et occiderint, septem annos paeniteant. Si quis vacans vxorem alterius polluit, duos annos paeniteat. Si vxoratus virginem, similiter; ita vt primo horum a sua contineat, si ei consenserit: alioquin addatur modus paenitentiae. Si

vxo-

vxoratus vxorem alterius, tres annos paeniteat. primo horum a propria consentiente abstineat. Si vxoratus ancillam suam, annum vnum paeniteat, et tres quadragesimas, et legitimas ferias tribus mensibus primis, et a sua se contineat. Illa, si inuita passa est, quadraginta dies paeniteat: si consentiens, tres quadragesimas, et legitimas ferias. Si adolescens sororem, septem annos paeniteat: si matrem, septem annos; et quamdiu vixerit, numquam sine paenitentia. Si Sodomitae, annos septem: si in consuetudine, annos septem. vel si monachus, annos septem. si inter femora, tres quadragesimas. Si paruulus vi oppressus talia patitur, quadraginta dies paeniteat; vel psalmis, vel continentia castigetur. Mulier qualicumque molimine, aut seipsam, aut cum altera fornicans, annos tres. si sanctimonialis femina cum sanctimoniali per machinam, annos septem paeniteat. Qui cum pecude peccat, annum vnum. si monachus est, duos annos. Qui saepe fornicantur, laicus cum laica, tres annos paeniteant; et quanto saepius, aut negligentius, tanto magis et tempus addat, et modum. Qui diutius fornicationi, periurio, latrociniis, ceterisq. flagitiis seruiuit; annos septem paeniteat. Si mater cum filio suo paruulo fornicationem imitatur, annos duos, et tres quadragesimas, cum legitimis feriis. Pueri se inuicem manibus inquinantes, dies quadraginta: maiores vero, centum. Pueri sese inter femora sordidantes, dies centum paeniteant: maiores, tres quadragesimas, ac legitimas ferias. Paruulus a maiore puero oppressus, septimanam: si consenserit, dies viginti. Qui complexu feminae illecebroso, vel osculo polluitur, dies triginta paeniteat. qui contactu eius inuerecundo ad carnem, tres menses paeniteat. Puer seipsum voluntate polluens, triginta dies paeniteat. iuuenis quadraginta. Qui in turpilo-

quio polluitur negligens, septem dies paeniteat. Qui impugnatione cogitationis, et naturae inquinatur nolens, per quattuor dies quinquagenos psalmos canat, et quarta, et sexta feria ieiunet ad nonam, vel ad vesperam. Qui in ecclesia consecrata nubunt, qui in ecclesia per somnium polluitur, tres dies paeniteat. Vxoratus contineat se quadraginta dies ante Pascha, vel Natale Domini, et omni die Dominico, et quarta, et sexta feria, a conceptione manifestata, vsq. post natam sobolem. Vir contineat se ab vxore tres menses. vxor post natam sobolem abstineat se ab ecclesia, si filius est, dies triginta; si filia, quadraginta, sed et in tempore menstrui sanguinis. nam qui tunc sumpserit, * triginta dies paeniteat, * qui septem dies. * Si quis cum vxore sua retro nupserit, quadraginta dies paeniteat, quia Sodomiticum scelus est. Parens, cuius filius per negligentiam non baptizatus obiit, vnum annum paeniteat, et numquam sit sine aliqua paenitentia. Si sacerdos, ad quem pertinebat, vocatus venire neglexerit, ipse in damnatione animae iudicio Episcopi sui castigetur. Sed omnibus licet fidelibus, vbi forte morituros inuenerint non baptizatos, immo praeceptum est, animas eripere a diabolo per baptisma: id est, benedictam simpliciter aquam in nomine Domini, baptizare illos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, intinctos, aut superfusos aqua: vnde oportet, eos qui possunt fideles, monachos maxime, et scientiam habere baptizandi, et si longius alicubi exierint, eucharistiam semper secum habere.

De occisione. C. III.

QVI occiderit monachum, aut clericum, arma relinquat, et Deo seruiat; vel septem annos paeniteat. Qui laicum, odii meditatione, vel possidendae haereditatis

tis eius, annos quattuor. Qui pro vindicta fratris, vnum annum; et in ſequentibus duobus annis tres quadrageſimas, ac legitimas ferias. Qui per iram ſubitam, et rixam, tres annos paeniteat. Qui caſu, vnum annum. Qui in bello publico, dies quadraginta. Qui iubente domino ſuo ſeruus, dies quadraginta. Qui liber, iubente maiore ſuo innocentem, annum vnum; et ſequentes duos, tres quadrageſimas, et legitimas ferias. Qui ſuper rixam ictu debilem, vel deformem hominem reddit, impenſas in medicos, et maculae pretium, et opus eius donec ſanetur, reſtituat, et dimidium annum. ſi vero non habet vnde reſtituat haec, annum integrum. Qui ad feriendum hominem ſurrexerit, volens eum occidere, duas ſeptimanas paeniteat. ſi clericus fuit, ſeptem menſes. quod ſi et vulnerauerit, dies quadraginta. ſi clericus, annum totum. ſed et pecuniam pro modo vulneris, licet lex non commendat, cui inflixit, tribuat, ne laeſus ſcandalizet. Mulier partum ſuum ante dies quadraginta ſponte perdens, vnum annum paeniteat. ſi vero poſt quadraginta dies, tres annos paeniteat. ſi vero poſtquam natus fuit, quaſi homicida. Sed diſtat multum, vtrum paupercula per difficultatem nutriendi, an fornicaria cauſa ſceleris caelandi faciat. Qui periurat ſciens, compulſus a domino ſuo, tres quadrageſimas paeniteat, ac legitimas ferias. Qui ſciens virtutem iuramenti, vel periurii, periurat in manu Epiſcopi, aut presbyteri, vel altari, vel cruce conſecrata, tres annos paeniteat. ſi vero in cruce non conſecrata, vnum annum paeniteat. Si autem in manu hominis, apud Graecos nihil eſt. Qui ſeducit neſcium periurare, pernoxio,* qui et poſtea periurium ſuum cognouit, vnum annum paeniteat.

De immunda carne. C. IV.

QVI manducat carnem immundam, aut dilaceratam a bestiis, quadraginta dies paeniteat. si necessitate famis cogente, multo leuius. Mus si ceciderit in liquorem, tollatur inde, et aspergatur liquor ille aqua benedicta: si vero mortuus sit, abiiciatur totus liquor, nec ab hominibus sumatur, siue lac sit, siue ceruisia, vel aliquid huiusmodi. quod si mortuus sit; liquor ille, in quo mus, vel mustela incidens moritur, purgetur, et aspergatur aqua sancta, et sumatur, si necessitas sit. Si auis stercorauerit in quemcumque liquorem, huiusmodi tollatur stercus, et mundetur cibus aqua benedicta, et sumatur. Qui sanguinem nescius cum saliua sorbet, non ei nocebit. Qui manducans proprio polluitur inscius, non ei nocet. Si autem scit, paenitentiam agat iuxta modum pollutionis.

De capitalibus criminibus. C. V.

NVnc igitur capitalia crimina secundum canones explicabo. Prima superbia, inuidia, fornicatio, inanis gloria, ira longo tempore, tristitia saeculi, auaritia, ventris ingluuies. Augustinus adiecit sacrilegium, id est, sacrarum rerum furtum; et hoc est maximum furtum, vel idololatriis seruientem; id est, auspiciis, et reliqua. Deinde adulterium, falsum testimonium, furtum, rapina, ebrietas assidua, idololatria. molles, Sodomita, maledici, periuri. Ista sunt ergo capitalia crimina. Sanctus Paulus, et Augustinus, et alii Sancti computauerunt, pro istis fieri oportere eleemosynas largas, et longum tempus ieiunium teneatur. id est, vt alii iudicant, pro capitalibus, id est, adulteris, homicidis, periuris

iuris,fornicariis,et similibus; laicus quattuor annos paeniteat, clericus quinque, subdiaconus sex, diaconus septem,presbyter decem,Episcopus duodecim, si consuetudo erat.

De minoribus peccatis. C. VI.

DE furto, falso testimonio, et similibus, laici annum vnum,clerici duos,subdiaconus tres, diaconus quattuor, presbyter quinque, Episcopus septem annos paeniteant. Item de Sodomitis, si consuetudo erat, Episcopus quattuordecim annos paeniteat, presbyter duodecim,diaconus decem,subdiaconi octo,clerici septem, laici quinque.Monachus si fornicationem facit cum ancilla Dei,quattuor annos paeniteat.si cum puella,sex annos paeniteat. De parricidis, vel fratricidis, quidam septem,quidam quattuordecim,*et septem.*

De cupiditate,ceterisq. flagitiis. C. VII.

ITem cupidus,vel auarus,vel ebriosus,vel superbus, vel inuidus, vel rapax, vel iracundia longa, vel maledicus, vel his similia, quae enumerare longum est; tres annos paeniteat. Item si clericus cum quadrupede fornicauerit, duos annos paeniteat. subdiaconus tres. diaconus quinque. presbyter septem.Episcopus decem annos paeniteat. Qui cum matre fornicauerit, quindecim annos paeniteat. si cum filia, vel sorore, duodecim annos paeniteat.Qui cum fratre naturali fornicauerit per commixtionem carnis, ab omni carne se abstineat, quindecim annos paeniteat; Si clericus venationes exercuerit, annum vnũ paeniteat.diaconus duos,presbyter tres.Si mater cum filio suo paruulo fornicauerit, tres annos absti-

neat ſe a carne, et diem vnum in hebdomade ad veſperam ieiunet. Si presbyter, vel diaconus, vel monachus vxorem duxerit in conſcientia populi, deponatur. ſi adulterium perpetrauerit cum ea, et in conſcientia populi deuenit, proiiciatur extra eccleſiam, et inter laicos paeniteat, quamdiu vixerit. Qui dimiſerit vxorem ſuam alteri coniugi, ſeptem annos paeniteat. Si clericus homicidium fecerit, et proximum ſuum occiderit, decem annos paeniteat: exul ſeptem paeniteat, ſi odii meditatio fuit. Si laicus homicidium fecerit per furorem, et meditationem, quattuor annos paeniteat; vel quinque, vel ſeptem annos paeniteat. ſi per rixam, quattuor annos paeniteat. Item, qui immolant daemonibus, in magnis, ſi conſuetudo eſt, decem annos paeniteat; in minimis, annum vnum. auguriis, et diuinationibus, quinque annos paeniteat. Emiſſores tempeſtatum ſeptem annos paeniteant. vt paenitentia ſemper illo ordine ſeruata ſit ab vno anno, et deinceps de qualicumq. peccato. Id eſt, in vnaquaq. hebdomade tres dies ſine vino, et medone, et carne; et ieiunet vſq. ad veſperam, et mãducet de ſicco cibo; et tres quadrageſimas ſemper de ſicco cibo, et ieiunet tres dies ad nonam, et tres ad veſperam, et in dieb. Dominicis, et in Natale Domini quattuor dies, et in Epiphania, et in Paſcha, vſq. in albas; et Aſcenſione Domini, et Pentecoſte, et ſancti Michaëlis, et S. Mariae, et S. Ioannis Baptiſtae, et duodecim Apoſtolorum, et S. Martini, et illius Sancti feſtiuitate, qui in illa prouincia eſt: in his praedictis diebus faciat caritatem, ſicut ſui compares, clerici, ſiue laici. Ebrietatem, et ventris diſtenſionem in omnib. caueant. Faciant quod Apoſtolus dicit: Siue manducatis, ſiue bibatis, vel quidquid facitis, omnia ad gloriam Dei facite. Tunc ergo digna paenitentia eſt, ſi hoc impleatur.

De

De clericorum paenitentia. C. IIX.

ITem in canone Apostolorum indicatur, vt Episcopus, presbyter, diaconus, qui in fornicatione, aut periurio, aut furto captus est, deponatur; non tamen communione priuetur, quia non iudicat Deus bis in id ipsum. Si quis Pontifex fornicationem faciens naturalem, iudicauit, vt duodecim annos paeniteat; per multas lacrymas, et eleemosynas veniam a Domino petat: post annos tres, vel quattuor, leuius. Presbyter cum puella, non praelato monachi voto, annos tres, vel quattuor paeniteat, tres quadragesimas, et quartas, et sextas ferias semper de sicco cibo. Si cum ancilla Dei, aut cum masculo, plus addetur: id est, septem annos paeniteat, si consuetudo est. Similiter diaconi, si monachi non sunt, duos, vel tres annos paeniteant. Sic et monachus sine gradu, si cum puella, annos tres. si diaconus, vel monachi sunt, quinque, vel septem annos paeniteant. Monachi cum gradu septem annos paeniteant. si sine voto monachi cum puella, nouem annos, vel decem paeniteant. Clericus sine voto monachi fornicatus, vnum annum paeniteat. si frequenter, duos annos paeniteat. Si cum canonica, duos annos: frequenter, tres. Si genuerit filium, plus paeniteat: id est, quattuor, vel quinque annos, alii dicunt septem, exul fiat. Sic et virgo sanctimonialis cum laicis sine gradu. Si clerici, qui canonici sunt, vnum annum; frequenter, duos. in gradu autem, sicut monachus, id est, tres annos. Theodorus dixit: Monachus faciens fornicationem, et non inuenit, vnum annum paeniteat, et dimidium. Item monachus faciens cum puella, sex annos paeniteat. Si cum sanctimoniali, septem annos paeniteat. Laicus maculans se cum ancilla Dei, annos duos paeniteat. Si ge-

nuerit ex ea, tres annos paeniteat. Si ſine coniugio ſunt, tres quadrageſimas. quidam quadraginta dies iudicant, id eſt conſuetum. Item Sodomitae quidam decem, id eſt, qui ſaepe fecerit, vel in gradu: quidam ſeptem annos, quidam annum, vt mollis, quidam centum dies, vt pueri. *viri inter annos,* ſi pueri, duos annos. Qui cum pecude peccauerit, vel iumento, decem annos paeniteat: quidam ſeptem, quidam tres, quidam vnum, quidam centum dies, vt pueri. Oportebat diſcretionem eſſe inter qualitatem pecudum, vel hominum, ſicut ſupra diximus. Item Epiſcopus ſi cum quadrupede fornicauerit, octo annos paeniteat. ſi conſuetudo, decem. presbyter quinq. diaconus tres, clericus duos.

De iuramento. C. IX.

QVI iuramentum fecerit in eccleſia, aut in Euangelio, ſiue in reliquiis Sanctorum; ſeptem annos paeniteat. alii duodecim annos iudicant. Siue in manu Epiſcopi, aut presbyteri, vel diaconi, ſiue in cruce conſecrata, vnum annum paeniteat. alii tres, vel quattuor iudicant. Et in cruce non conſecrata, vnum annum: vel ſeptem menſes, vt alii. Qui autem ſeductus ignorans, et poſtea cognoſcit, vnum annum paeniteat: vel tres quadrageſimas, vel quadraginta dies paeniteat. Si quis coactus pro qualibet cauſa neceſſitatis, tres quadrageſimas: alii annum vnum, et ex eis * in pane, et aqua, vt alii iudicant. Item periuri, tres annos. Qui ſuſpicatur prius, quam ad iuramentum ducatur, et tamen iurat per conſenſum; duos annos paeniteat. Si quis in manu laici iurauerit, apud Graecos nihil eſt.

De

De abstinentia mulierum. C. X.

MVlier abstineat se a viro suo,quando conceperit,ante quam pepererit:et post partum quadraginta dies. Qui autem nupserit his diebus,decem dies paeniteat, vel triginta, vel viginti. Qui in matrimonio sunt, abstineant se tres quadragesimas, et in Dominica nocte, et in sabbato,et feria quarta,et tertia, quae legitimae sunt; et tres noctes abstineant se, ante quam communicent. Qui in quadragesima ante Pascha cognoscit vxorem suam, et noluit abstinere; vnum annum paeniteat,vel suum pretium reddat ad ecclesiam,vel pauperibus diuidat, vel viginti sex solidos reddat. Si per ebrietatem,vel aliqua causa accesserit sine consuetudine; quadraginta dies paeniteat.Mulier,si diuinationes fecerit,vel incantationes diabolicas; vnum annum paeniteat, vel tres quadragesimas,vel quadraginta dies, iuxta qualitatem culpae. Mulier, si aliquem interfecerit imitantem maleficia sua; id est per poculum, aut per artem aliquam; quattuor annos paeniteat. Si paupercula,quattuor annos. Mulier, si occiderit filium suum,per homicidium,vndecim annos paeniteat. Si vir cum muliere sua retro nupserit, paeniteat quomodo cum animalibus: id est,si consuetudo erit, tres annos paeniteat. Si vero interea nupserit, et consuetudo erit,septem annos paeniteat.

De auguriis,vel diuinationibus. C. XI.

AVguria,vel sortes,quae dicuntur falso sanctorum,vel *diuinationibus obseruare*, vel quarumcumq. scripturarum inspectione futura promittunt,vel votum voverint in arborem,vel in quamlibet rem, excepta ecclesia, si clericus * laici excommunicentur ab ecclesia, vel

tres

tres annos clericus paeniteat, laici duos, vel vnum, et dimidium. Mulier, si filium suum supra tectum ponit, vel in fornacem, pro sanitate febrium; quinque annos paeniteat. Nolite exercere, quando luna obscuratur, vt clamoribus, ac maleficiis sacrilego vsu, se defensare posse confidunt. Caragios, et diuinos praecantatores*, laici tres dies sine ceruisia, vel vino, et carne: alii duodecim dies. Si fidelis laicus sit, qui pro nequitia inebriat alterum; quadraginta dies paeniteat. Si vomitum facit infirmitatis causa, sine culpa est.

De ebrietate. C. XII.

SI per ebrietatem, vel voracitatem euomerit eucharistiam; quadraginta dies paeniteat, clericus, monachus, diaconus, sexaginta, presbyter septuaginta, Episcopus centum decem. Si infirmitatis causa, septem dies vnusquisq. sine infirmitatis causa sacrificii die, quattuor dies. quidam psalterium*, quidam bis psalterium* suum sacrificii die in ignem proiecit, vel in flumine, centum psalmos cantet. Si canes comedunt talem vomitum, centum diebus, si scit: si non scit, quadraginta. Qui vero inebriantur contra praeceptum Domini, si votum sanctitatis habent: hoc est ebrietas, quando statum mentis mutat, et linguae balbutiunt, et oculi turbantur, et vertigo erit, et ventris distensio, ac dolor sequitur: si clericus sit, quattuor dies paeniteat, monachus quattuordecim, diaconus quattuor hebdomades, presbyter quattuor, Episcopus quinq. Praelati tres, sine vino, et carne.

De eucharistia. C. XIII.

SI quis eucharistiam negligentiae causa perdiderit, vnum annum paeniteat. tres quadragesimas, seu quadraginta

ginta dies paeniteat. Si ſacrificium in terrā ceciderit cauſa negligentiae, quinquaginta pſalmos cantet. Qui neglexerit ſacrificium, vt vermes in eo ſint, vt colorem non habeat, ſaporemq. viginti dies paeniteat, vel triginta, vel quadraginta. et in igne accendetur; cinis eius ſub altare abſcondatur. ſi vſque ad terram ceciderit, vnum diem paeniteat. *ſi ſtella arſerit*, altare ceciderit, quattuor dies paeniteat. Qui in eccleſia modicam partem perdiderit, et non inuenerit; viginti dies paeniteat, vnoquoque die pſalmos quadraginta cātet. Qui autem in plebem ſuum chriſmalem perdiderit, et non inuenerit; quadraginta dies paeniteat, vel tres quadrageſimas. Qui perſuderit calicem in fine ſollemnitatis, triginta dies paeniteat.

De diuerſis cauſſis. C. XIV.

QVI creaturam* perdiderit, thus, tabulas, aut ſchedulam ſuam, ſal benedictum, panem nouum conſecratum, vel aliquid huic ſimile; quattuor dies paeniteat. Qui morticinum inſcius comederit, quadraginta dies paeniteat. ſi autem ſciens, centum dies paeniteat. Qui fraudatum comedit, et eſt inops, vel hebes; quattuor dies paeniteat. ſani autem, et infirmi, ſi ſciunt, quadraginta dies paeniteant. qui ſaepe faciunt, tres quadrageſimas, vel annum. Qui comedit, vel bibit intinctum a familiari beſtia, id eſt cane, vel catto, et ſcit; centum pſalmos cantet, vel vnum diem ieiunet. Si quis dederit alicui liquorem, in quo mus, vel muſtela, mortua inueniuntur; ſi ſaecularis, quattuor dies paeniteat, in coenobiis tercentos pſalmos cantet. qui poſtea nouerit, quod talem potum biberit, pſalterium cantet. Si quis ſemicoctum comederit inſcius; tres dies paeniteat, vel pſalterium can-

tet. ſciens autem, quattuor dies paeniteat. pro modico furto triginta dies paeniteat in viginti annis. Pueri decem annorum aliquod furtum facientes, quattuor dies paeniteant. Si quis intinxerit manum in aliquo cibo, et non idonea manu, centum palmatis emendetur. Si in farina, aut in aliquo cibo ſicco, aut in pulte, aut lacte coagulato mus, vel muſtela mortua inueniuntur, quod in circuitu eius remanſerit, proiicietur foras; et quod reliquum eſt, manducetur. Item, qui autem quod in Paenitentiale ſcriptum eſt, implere poterit, bonum eſt: qui autem non poteſt, conſilium damus per miſericordiam Dei: in primis, pro vno die in pane, et aqua quinquaginta pſalmos, genu flectendo: aut ſine flexu, ſexaginta pſalmos, infra eccleſiam, vel in vno loco per ordinem pſallat: et pro vno die valent ducentae genuflexiones, vel vnus denarius pro die valet, et tres eleemoſynae trib. pauperibus* valent: quidam dicunt quinquaginta percuſſiones, quinquaginta pſalmi pro vno die valent. Id eſt, in hieme, in autumno, et in verno, centum percuſſiones, vel pſalmos, et in aeſtate centum quinquaginta pſalmos, vel percuſſiones. Item pro vno menſe, quem in pane, et aqua paenitere debet, pſalmos in genu flexu, vel ſine flexu: id eſt, ſexcentos octoginta, et poſtea omnes dies reficiant ad ſextam, niſi quarta, et ſexta feria ieiunet ad nonam. A carne, et vino abſtineat ſe; alium cibum poſtquam pſallat, ſumat. In ſecundo anno remiſſior paenitentia erit, de Natale Domini vſque in Epiphaniam, et illos praedictos dies, qui ſupra ſcribuntur, qui in paenitentia non computantur. Item qui non poteſt ſic agere paenitentiam, ſicut ſuperius diximus, in primo anno eroget in eleemoſynam ſolidos viginti tres. pro vno anno in pane, et aqua, donet in eleemoſynam ſolidos viginti duos, et in vnaquaque hebdo-

hebdomade vnum diem ieiunet ad nonam, et alium ad vesperum; et tres quadragesimas; in secundo anno viginti solidos, pro tertio anno decem, et octo solidos: qui sunt sexaginta quattuor solidi. Potentes homines pro culpis criminalibus faciant, vt Zacchaeus ait: Domine omnium bonorum meorum dimidium do pauperibus, et si aliquid iniusti abstuli, in quadruplum reddam. et de mancipiis dimittant liberos, et captiuos redimant; et a quo die desinant peccare, non desinant communicare, sicut Apostolus ait: Qui per corpus peccat, per corpus emendat. hoc est, ieiuniis, et vigiliis, et orationibus ad Dominum. Qui conuersus fuerit, et omne malum fecit, in effundendo sanguinem, in furto, in fornicatione, in mendacio, et iuramento, et omnibus malis; et postea Deo seruire vult vsque in finem: tres, et duos annos paeniteat, vel quomodo sacerdos iudicet. Ipse tamen cogitet de medicamento animarum, quomodo suam, vel eorum animas saluare valeat in erudiendo, in docendo sanum sermonem, quod qui bene ministrat, bonum gradum sibi adquirit apud eum, qui est super omnia, Deus benedictus in saecula saeculorum. Amen.

Item de pretio anni, vel diei. C. XV.

PRimo anno quidam promiserunt quattuor triduanas, interueniente vna nocte. Alii aiunt duodecim triduanas: hoc est, semel in vno mense triduanas, quidam dixerunt. quidam verberibus, aut in vigiliis insistendo quatriduum. alii sic, alii vero sic. Pretium autem diei, hoc est, agapen, duobus, vel tribus pauperibus. Alii totum psalterium: id est, in aestate; in hieme vero, et in verno, vel autumno quinquaginta psalmos. quidam duode-

duodecim plagas, vel percussiones, vel plus minus; vel discernat tempora. Quidam in labore alieno, vel in fle-
* ctendo quadraginta bis desinat, quadraginta ter *
* desinat, centum viginti sexies desinat; et ad- *
* dentur decem, secundo viginti, su- *
* periori triginta, si labor *
* non sit. *

IN BEDAM PRESBYTERVM DE REMEDIIS PECCATORVM NOTAE.

IN PRAEFAT.

sexum, aetatem et c.) *Haec inueni in fragmen. Caroli, vel potius apud Amilarium, vt in veteri libro est. Consideret etiam sexum & c.*

a cibis abstinendo) *alios eleemosynas dando, addit Amil.*

siue in cruce stando) *Valde placet, quod hic dicitur, licet id alibi non legerim in hoc genere librorum, nisi apud Amilar. Affine est, quod saepe Christus admonet, vt tollat vnusquisq. crucem suam, & eum sequatur. Mat. 10.g. Mar. 8.d. Luc. 9.c. & 14.f.*

ad purgationem et c.) *ad animae salutem pertinent, Amil.*

CAP. I. Excerptum de canonib. catholicorum Patrum, vel paenitentiae, ad remedium animarum domini Agberti Archiepiscopi) *Ex scriptis Prophetae, (malo, Prophetarum,) & Gregorii, Hieronymi, & Augustini, & de tribus Paenitentialib. collectum, Burchar. Vormac. lib. 19. cap. 8. Inscriptio vero eius capitis est, Salubre antidotum animarum. In veteri alio libro sic est, De qualitate culparum, & de disciplina, atque doctrina sacerdotum, idem sancti*

Apostoli, deinde alii, vt Hieron. Aug. Paphnutius, Gregorius, Theodorus.

ad vera medicamenta salutis) *ac vitia, medicamento salutis aeternae superare, Bur. & via medicamenta salutis aeternae, vetus liber mendose.*

paenitentib. medicamentorum) *sic etiam liber Bur. editus. sed in veteri est, paenitentiarum. in alio veteri, diuersum facit paenitentib. medicamentum.*

Pag. 2. vers. 3. diuersa igitur iudicia) *diuersa agunt iudicia, Bur. aptius.*

V. 6. o sacerdotes) *vocem o, Bur. omittit.*

V. 7. oporteat) *oportet, Bur. & vetus ille liber.*

V. 8. ne per stultum) *propter, malo, quam per.*

Ibid. fiant peiora) *sic etiam vetus liber. putrescant, et peiora fiant, Bur.*

V. 9. Propheta dicente) *Psal. 37. b.*

Ibid. Computruerunt, et deteriorauerunt cicatrices et c.) *Computruerunt cicatrices & c. Bur. Computruerunt omnia ossa mea, vetus liber.*

V. 11. ne duplicem poenam) *sic etiam Burch. ne duplices poenas, vet. liber.*

Vers. 12. vel septupla, vel millena) *vel septuplam, vel millenam, Burch. vel septuplas, vel millenas, vetus liber.*

V. 13. Si caecus et c.) *Mat. 15. b. Luc. 6. f.*

V. 14.

V.14.Si tu non cogitas) *Et si tu cogitas;Bur. aptius. In vet. libro haec non sunt vsq. ad illa, item vere sunt.*
V.17.deducit,et reddit) *deducet,& reddet,Bur.editus. deducet,& reddit, vetus B. liber.*
V.18.nonnulli caecorum,canum similitudine currentium) *nonnulli, caecorum canum similitudinem habentium currentium, Bur. nam nulli caecorum canum similitudinem currentium, vetus liber. habentes pro habentium scribo, cetera, vt Bur.*
V.20.vehuntur) *euehuntur, B. prouehuntur, vet.lib.*
Ibid.qui non) *non,Bur.& vetus liber.*
V.21. inhiantes caeci diuina sapientia) *sic etiam B. inhiantes caeci diuinae sapientiae, vetus liber. quod minus displicet.*
V.25.Ezechiel et c.) *haec omittit vetus liber vsq. ad illa, qui voluerit. Vide Ezech.* 34.
V.29. Item Ezechiel) *Quaerendus locus Ezech. vide Osee* 4.
V.32.gaudentes) *gaudent, Bur.*
P.3.v.2. qui voluerit sacerdotalem auctoritatem accipere) *qui voluerit sacerdotis nomen habere, Bur. Si quis voluerit, vetus liber, cetera, vt edita sunt. Idem Burch.li.2.c.2.et Iuo Carnot.li.3.tit.2.c.17.Panor. et parte* 6.*c.*22.*decreti, et Ansel.Lucen li.*7.*c.*109. *& liber Caesar.li*4.*c.*108.*& Tarracon.li.*1.*c.*244.

 & Gra-

& Gratian. dist. 38. *c.* 5. *ex dictis Augustini verba quaedam referunt, quae magis videntur huius collectionis esse. Quae ipsis sacerdotib. necessaria sunt ad discendum, id est, liber sacramentorum & c.*

Ver. 4. et praeparet arma eius, antequam et c.) *sic etiam vetus liber. vt discat ea, quae ei necessaria sint, antequam & c. Bur.*

V. 5. tangat caput) *caput eius tangat, Bur. tangat eius cuput, vetus liber.*

Ibid. id est, psalterium, lectionarium) *cum euangeliis, addit Burc. vtriusq. veteris, nouiq. vetus liber, in quo desideratur vox testamenti, et cetera omnia, quae sequuntur. Idem Bur. d. lib. 2. c. 2. enumerat hos libros hoc ordine. liber sacramentorum, lectionarius, antiphonarius, baptisterium, computus, Canon paenitentialis, psalterium, homeliae & c. In Panor. desideratur vox antiphonarius, & in decr. Iuonis, & in libro Caes. Ans. omnia vt Burc. & Tarrac. & Grat. qui solus scribit, Canones paenitentiales. Lectionarii nomen adscriptum vidi cuidam libro, qui B. Hieronymi Comes dicitur, in quo sunt initia lectionum Prophetar. & epistolarum, & euangelior. in singulis dominicis, & dieb. festis, & ieiuniorum dicendae in missis. Antiphonarius vero* B. *Gregorii habet introitus, & gradualia, et offertoria, & communiones totius anni.*

Liber

Liber ſacramentorum triplex exſtat, vnus eſt B. Gregorii, alter Grimoldi Abbatis, tertius dicitur eſſe Alcuini. In his continentur orationes totius anni. De ſeptem ſacramentis pauca inuenies.

Ibid. antiphonarium, miſſale, baptiſterium, martyrologium, homilias) *baptiſterium, & computum cum cyclo cum commendationib. animar. martyrologium, homelias, Burch d.c. 8.*

V. 6. homilias in anni circulo ad praedicationem cum bonis operibus) *homelias per circulum anni plebibus praedicandas, Bur. d.c. 8. homeliae per circulum anni Dominicis dieb. & ſingulis feſtiuitatibus aptae. Idem B. d. c. 2. & Iuo, & alii. ſed Iuo, & Grat. homiliae, alii homeliae habent.*

V. 8. hoc eſt ius ſacerdotum) *iſtud eſt ſimpliciorum, Bur. editus. illud eſt ſimplicium, vetus liber.*

Ver. 9. Poſtea autem et c.) *Ante haec verba addit Burc. quia ſi vnum ſupradictor. defuerit, ſacerdotis nomen in eo non conſtabit. Item Burc. d.c. 2. Ex quib. omnibus ſi vnum defuerit, ſacerdotis nomen vix in eo conſtabit. quia valde periculoſae ſunt euangelicae minae, quib. dicitur: Si caecus caeco ducatum praeſtet, ambo in foueam cadunt. ſtabit pro conſtabit, vetus B. liber. Iuo, vt B. editus, & ceteri. Pro voce Poſtea, Bur. d.c. 8. ſcribit, Ad haec.* Mat. 15.

Ibid. qui hoc ordine et c.) *qui et secundum canonum auctoritatem, et iuxta sententias trium Paenitentialium, Theodori Episcopi, & Romanor. Pontificum, et Bedae ordinetur. Sed in Paenitentiali Bedae plura inueniuntur vtilia; plura autem inueniuntur ab aliis inserta, quae nec canonib. nec aliis Paenitentialibus conueniunt. Sapiens autem medicus excipiat quaeq. meliora. vt discretiones & c. Burch. Haec fortasse omissa sunt, ne suspectus esset hic libellus, in quo Beda Bedae faceret mentionem. Mihi quidem Burchardus certior est. et ex verbis elicio ordinem trium Paenitentialium, Theodori, Romani, et Bedae: ordinem autem temporum, non auctoritatis: nam si Romanum est Romanorum Pontificum, vt hic scriptum videmus, id primas obtinebit. Sed ex fragmentis ex Romano sumptis magis videtur aliquis Romanus in Gallia eum librum scripsisse. Id apparet ex missa S. Ioannis, et S. Martini, et S. Remigii, & ex verborum sordibus, quibus vtitur. quae aliena sunt ab vrbe Romana.*

V. 11. inuestiges. Primitus) *scribe, inuestiges primitus, & Bur. habet, inuestigare posit.*

V. 14. Non omnib. et c.) *Amilar. vbi supra.*

V. 16. vna quoque) *in vnoquoq. scribo. inter vnumquodq. Bur. vnicuiq. Amil.*

adolescentem; aetate, senem) *et adolescentem aetate,*

et se-

et senem, vetus Amil. liber. aetatem senem habentem, frag. Caro. non recte.

V. 18. hebetem, gnarum) *sic vetus Bur. liber. hebetem ignarum, editus. quod non aeque placet. hebetem, & stultum; scientem, & ignarum, Amil. habentem & stultum, scientem & ignarum, frag. Caro.*

V. 21. in coniugio, vel sine; peregrinum, virginem, feminam) *coniugatum, vel sine coniugio; peregrinum, indigenam; virginem, viduam; Bur. aptius. in gradu, in coniugio, vel sine coniugio; inter virginem, & feminam; inter canonicam, & sanctimonialem, Amil.*

V. 22. vel sanctimonialem) *monacham, Bur.*

Ibid. debilem, infirmum, sanum) *inter debiles, et infirmos; inter sanos, & peregrinos, Amil.*

V. 23. De qualitate pecudum, vel hominum) *fornicantem cum animalibus, vel cum hominib. contra naturam, Burc. De qualitate etiam pecorum, vel hominum, Amil.*

V. 24. continens, vel incontinens) *continentem, vel incontinentem, Bur. inter continentem, vel incontinentem, Amil.*

Ibid. voluntate, vel in casu) *dele in. voluntate, necessitate, vel casu, B. edit. in veteri post vocem necessitate locus est litteris sex. vtrum voluntate, vel casu, Amil.*

V.25.in publico) *seu in publico peccantem, Bur. omisit omnia Amil.*

Ibi.quali compunctione emendat) *emendet, Amil. emendat, frag. non recte. et quali compunctione haec omnia emendet, Bur.*

V.26.necessitate, vel in voluntate, loca, et tempora collationum et c.) *inuoluntate scribo pro sine voluntate. quae sequuntur, mendosa sunt, sed videtur significare: Loca, et tempora paenitentiae constituerunt sancti & c. necessitate, vel voluntate loca, & tempora discernat. Attendat etiam sacerdos, vt salui sint omnes & c. Amila. Burch. habet, vt & loca, & tempora paenitendi discernat. Haec omnia de canonib. et de sanctor. Patrum sententiis, de Hieronymo, de Augustino, Gregorio, Theodoro, Beda, et de Paenitentiali Romano verat† collegimus: vt nulli necesse sit perire, scientib. & intelligentib. animarum medicis haec temperanda committimus. In Iesu filio Sirach & c.*

† verba f.

V.28.sanctus Penusius) *Paphnutius, scribo, vt supra in inscriptione huius capitis ex veteri libro. Apud B. li. 17. c. 48. scriptum est, Ex dictis Pophnutii aeremitae pro Paphnutii eremitae. id melius scriptum est apud Iuon. par. 9. c. 99. decreti. Vide vitas Patrum, et Cassianum. Est etiam celebre Paphnutii Episcopi nomen, qui interfuit in concilio Nicaeno.*

V.30.

V.30. et Theodorus) *omittit* Bedae *nomen, vt prius fecit.*

V.32.potentes potenter et c.) *Sap.6.a.*

Pag.4.v.1. patiuntur) *sustinebunt, Amil. patientur, fragm.*

Ibid. Iesu filii Sirach) *Ecclesiastici 4.b.*

V.2.pusillis) *pupillis, Eccl. & Bur. pusillis, Amil.*

Ibid. et pro viro matri illorum) *sic Eccl. omittit B. illor. matri, Amil.*

V.3.sanctus Iacobus) *Iaco.2.c.*

V.5.vt idem ipse consequatur) *Haec neq. Iaco. neq. Bur. habent. vnde consequitur, Amil. vt idem consequatur, fragm.*

Ibid. vt sanctus Benedictus et c.) *Et sanctus Augustinus dicit de illis, qui veram & c. Bur. vt ait S. Bened. Qui veram & c. Vox ait, non est in fragm.*

V.7.in ieiunio) *agant in ieiunio, Amil.*

et perpetrata) *et vt perpetrata, Bur.*

V.8.non faciunt;et si faciunt) *non faciant: et si fecerint, Bur. edit. non committant, et si fecerint, vetus lib. non faciant, et si faciunt, Amil. et si faciant, fragm.*

Ibi. non perseuerant) *non perseuerent, vetus B. liber. non perseuerunt, edit. non recte. non perseuerent, Ami.*

V.10.perseueras) *perseuerare,* Bur. *& Amil.*

V.11.ignosco) *ignoscam, Amil.*

V.12.ignosce) *ignoscet, Amil.*

Ibid.iudicium districtum) *iudicium, Amil. iustum iudicium, fragm.*

Ibid.canones, vt alii) *canones, & iuxta instituta maiorum, vt ceteri, Bur.*

CAP.II. de fornicatione) *Vide Paenit. Roma. tit.* 3.

Adolescens si cum virgine et c.) *De stupro virginis vide d.tit.*3.*c.*20. *& Burch.li.*19.*pag.*268:

P.4.v.25. Si monacham et c.) *vide d.c.*20. *& Burc. d.p.*268:

V.28.Si quis vacans et c.) *vide d.tit.*3.*c.*3.*&* 20.

P.5.v.1.Si vxoratus vxorem et c.) *vide d.c.* 20. *& Burch.li.*19.*p.*268.

V.7. Si adolescens sororem et c.) *vide d. tit.* 3. *c.*8. *& c.*14.*& c.*20.

V.11.Si paruulus et c.) *vide d.tit.*3. *c.*23.*in fine, & Burch.li.*17.*c.*56.

V.13. Mulier qualicumq. et c.) *Ex Paenitentiali Theodori, vt dictum est d.tit.*3.*c.*15.*refert Bur.li.*17. *c.*27.*& Iuo par.*9.*c.*85.*decr.qui scribunt, quocumq. pro qualicumq. Viden.Bur.li.*19.*p.*277.

V.14.aut se ipsam) *aut in se ipsa, d.c.*15.*& Burc. & Iuo. aut in se ipsam, fort.*

Ibi.annos tres) *duos annos, d.c.*15.*& Iuo, & vetus B. liber. tres annos, editus. quinq. Bur.d.lib.*19.

Ibid.

Ibid. si sanctimonialis et c.) *ex eod. Paeniten. vt refert Burch.d.li.17.c.28.& Iuo d.par.9.c.86.*
V.15.per machinam) *per aliquod machinamentum, Bur. & Iuo.*
V.17.Qui saepe et c.) *vide d.tit.3.c.1.& 20.*
V.21. Si mater et c.) *viden.Burch.d.lib.19.p.277. & infra c.7.*
V.23.Pueri se et c.) *vide d.tit.3.c.23.& Burc.li.17. c.56 ex Paenit.Romano.*
V.28.Qui complexu et c.) *vide d.tit.3.c.21.et c.27. ex Paenit.Bedae, & Romano.*
P.6.v.4.Qui in ecclesia consecrata nubunt) *non de legitimis nuptiis intelligas, sed de turpi coitu.*
V.6. Vxoratus contineat et c.) *vide d.tit.3.c.20.et tit.7.c.8.& 9.& infra c.10.*
V.12. nam qui tunc sumpserit) *malo, nupserit, ex Burch.li.19.p.269. Iunxisti te vxori tuae menstruo tempore; si fecisti, decem dies in pane, & aqua paeniteas. Mulier tua si intrauerit ecclesiam ante mundum sanguinem post partum; tot dies paeniteat, quot ecclesia carere debuerat. Si autem concubuisti cum ea his dieb. viginti dies in pane, & aqua paeniteas. Ex his verbis poterunt Bedae verba, quae sequuntur, emendari. Sed certiora sunt, quae B. Gregorius ad Augustinum de eisd. reb. scribit.*

V.14.

V.14. Si quis cum vxore et c.) *vide d.tit.3.c.20. & Burch.d.p.269. & infra c.10.*

V.15. Parens, cuius et c.) *vide Paen.Rom.tit.1.c.31. & Ansel.lib.11.c.41.& 42. ex Paenit.Rom. Vide Burch d li.19.p.277:*

V.18. Si sacerdos et c.) *viden. Burch.lib.4.c.46.& 47.& 49.& Iuo par.1.c.240.& 241.et 243.decr. & Theodul. Episcopus ad presbyteros Aurelian. c. 17.& Ansel. li.9.c.54.& Tarrac li.1.c.2.et 3. & Grat. de consecr.dist.4.c.22.quicumq.*

V.22. id est benedictam simpliciter aquam in nomine Domini) *haec interpretatio non placet. cum necessitate vrguente liceat omnib. in quacumq. aqua naturali baptizare.*

V.27. eucharistiam semper secum habere) *fortasse chrisma pro eucharistiam scriben. ex Burch.d. li.4. c.73.& Iuone par.1.c.267.& Grat.de consecr.d.4. c.125.nullus. Est in concil. Arausic. c.1.*

CAP. III. de occisione) *vide in Paenit.Roman.tit.1.*

Qui occiderit monachum aut clericum et c.) *vide c.1.& 2.& 34 eiusd. tituli 1.*

P.7.v.1. Qui pro vindicta et c.) *vide c.10.d.tit.1. ex Paenit. Theodori.*

V.4. Qui in bello et c.) *vid.Bur.li.6.c.23.Iuo li.10. c.152.decr.& Paen.Rom.tit.1.c.20.*

V.5.

V. 5. Qui iubente domino et c.) *vid. Burch. d. lib. 6. cap. 17. & li. 19. p. 264: & Iuo vbi supra c. 146. & Ansel. li. 11. c. 55.*
V. 8. Qui super rixam et c.) *vide c. 23. d. tit. 1. et tit. 4. c. 19. & 20. & tit. 7. c. 28. et 29. & Burc. p. 266. d. li. 19. et li. e. c. 101. et 102. ex Paenit. Rom. et Bedae.*
V. 16. licet lex non commendat) *hoc est, iubeat, ex plebeio sermone Italorum, qui commandare pro iubere dicunt, vt alii mandare. Uide Exodi 21. & Bern. Papien. c. 1. de iniuriis in 1. collect. & Gregor. 9. c. 1. eius. tit. & Capitul. lib. 6. c. 10. & Iuon. par. 16. c. 348. decr.*
V. 17. ne laesus scandalizet) *scandalizetur, malo.*
Ibid. Mulier partum et c.) *vide d. tit. 1. c. 26. 27. & 28. & Burch. lib. 17. c. 51. 52. 53. & 54. & lib. 19. p. 277:*
V. 21. Sed distat et c.) *Burc. d. p. 277: et vide d. c. 26. d. tit. 1.*
Ibid. per difficultatem) *pro difficultate, Bur.*
V. 23. Qui periurat et c.) *Paenit. Rom. tit, 2. c. 1. ex Paenit. Theodori, Ansel. li. 11. c. 58.*
V. 24. Qui sciens et c.) *Ex Paenit. Theodori, Burch. li. 12. c. 5. Iuo par. 12. c. 62. decr. Ansel. li. 11. c. 59. Pius Papa, Grat. 22. q. 5. c. 2. Uide infra c. 9.*
V. 28. Si autem in manu hominis, apud Graecos
nihil

nihil eſt) *idem repetit c. 9. ſed neq. Burch. neq. alii hoc ſcribunt. & falſum eſt Graecos contemnere periuria, vide Phot. tit. 13. c. 18. et poſtea, & eius interpr. Theodor. Balſam. Graecos fortaſſe appellat paganos, vt Apoſtolus Paulus.*

V. 29. Qui ſeducit neſcium periurare pernoxio) *Qui autem ſeductus ignorans, infra c. 9. Qui autem ſeductus fuerit, & ignorans ſe peierauerit, Burch. ſe periurauerit, Iuo. ſe periurauit, Anſ. qui coactus pro ſeductus ſcribit, et Grat. qui ſe peierauerit, habet. Ex his arbitror ſcriben. Qui ſeductus neſcius periurare, peierat.*

V. 30. qui et poſtea) *deleo vocem qui.*

CAP. IV. de immunda carne.

Qui manducat et c.) *viden. Burch. lib. 19. p. 275. & e. li. c. 84. 85. 86. 87. & 88. & poſtea. & Iuo par. 15. c. 96. 97. 98. 99. & 100. & poſtea decr. ex Paenit. Bedae, & Theodori. vide infra c. 14. Uiden. etiam Humbertus Siluae Candidae Epiſcopus Cardin. Leonis 9. Legatus contra Graecos.*

Mus ſi cciderit et c.) *vide infra c. 14.*

Qui ſanguinem et c.) *De ſanguine, & ſuffocato praeter illud Act. 15. exſtat Apoſt. c. 63. & Trullianum c. 67. Leo Nou. 58. item de occiſo a feris, vel morticino, idem c. 63. Uide etiam Humb. vbi ſupra, Burc. d. li. 19.*

li.19.p.275.& 278: & d.c.85.& aliis.& c.90.et 91. Certius est, quod ex August. refert Nicol. ad consulta Bulgar.c.90.

CAP. V. de capitalib. criminibus) *vide Paenit. Roman.tit.9.c.16. Burc.li.19.c.6.ex Paenitent.Theodori, & fragmen.Caroli, siue Amilar.*

Prima superbia, inuidia et c.) *alio ordine Burch. & Amil.& Paen.Rom. superbiam, vanam gloriam, inuidiam & c. et apud Cassian.lib.5.cap.1. gastrimargia, fornicatio, philargyria, & c. cenodoxia, superbia. Theodul.c.31. ad presb. Aurelia. gastrimargia, hoc est, ventris ingluuies.* II. *fornicatio.* III. *accidia, siue tristitia.* IV. *auaritia.* V. *vana gloria.* VI. *inuidia.* VII. *ira.* VIII. *superbia. Nostri septem litteris septem peccata comprehendunt.* S.A.L.I.G.I.A. *vanam, siue inanem gloriam cum superbia coniungunt.*

fornicatio, inanis gloria, ira longo tempore) *illi post inuidiam ponunt iram, & octauam luxuriam. de ira longo tempore, Amil.*

tristitia saeculi, auaritia, ventris ingluuies) *tristitiam, auaritiam, ventris ingluuiem, B. & Paen. Nostri tristitiam vocant acidiam, siue* ἀκηδίαν. *de qua Suid.* ἀκηδία ἡ ῥαθυμία. ἀχθηδών. λύπη. Δαβίδ. καὶ ἠκηδίασεν ἐπ' ἐμὲ τὸ πνεῦμά μου. *Locus est Psal.* 142. *Et anxiatus est super me spiritus meus. De tristitia saeculi,*

quae

quae mortem operatur, Paulus 2. Tim. 7. sed Graece λύπη dicitur. Apud Amilar. post alia inuenio. Acediosus ab acedia dicitur, qui anxietatem, siue taedium cordis patitur, qui & inconstans, et vagus dicitur, ab aliquibus inter octo vitia reputatur. Apud Cassian. post philargyriam est ira, tristitia, acedia, quod est anxietas, siue taedium cordis. Vide Psal. 118. ἐνύσταξεν ἡ ψυχή μου ἀπ' ἀκηδίας. *Dormitauit anima mea prae taedio. De gula vero pro ventris ingluuie credimus nostros fuisse plebeiam vocem Italorum secutos. Illi enim golam vocant id genus vitii.*

Augustinus adiecit sacrilegium et c.) *Haec neq. B. habet, neq. Paen. item quae sequuntur ab eisd. omissa sunt. Amilar. ait: sacrilegium Aug. inter septem vitia refert. sed octo pro septem scribe, ex veteri libro.*

P. 8. v. 23. vel idololatriis seruientem) *esse pro vel, scribo. quae postea in idolorum cultum cedunt, Amil. non sine mendo.*

Ibid. id est auspiciis, et reliqua) *vel auspiciis, vel reliquis, muto.*

V. 25. molles, Sodomita) *scribo, molles, Sodomitae.*

CAP. VI. de minoribus peccatis.

Monachus et c.) *viden.* Burch. *lib.* 8. *c.* 29. & 68. & *li.* 17. *c.* 39. *vide infra c.* 8.

De parricidis et c.) *viden. Burch. lib.* 6. *c.* 34. & 35. & *li.*

& li. 19. p. 265. & Paen. Rom. tit. 1. c. 22.

CAP. VII. de cupiditate, ceterisq. flagitiis.

vel iracundia longa) *vel in iracundia longa positus, scribi debuit.*

vel his similia quae) *vel his similes, quos, scribo: aut addo faciens.*

P. 9. v. 20. Item si clericus etc.) *Haec scribi debuerunt c. 2. de eisd. agitur c. 8. Perturbatur ordo; quia ex diuersis scriptorib. variis temporib. haec, vt existimo, sumpta sunt.*

Ibi. fornicauerit) *sic saepe pro fornicatus fuerit. sic B. Augustin. feneraueris pro feneratus fuerit: vt populus intelligat.*

V. 23. Qui cum matre etc.) *vide Paen. Rom. tit. 3. c. 20. & Burch. d. li. 19. p. 273:*

V. 27. Si clericus venationes etc.) *viden. Burc. li. 2. c. 213. Iuo li. 3. tit. 15. c. 1. Panor. & par. 6. c. 288. et par. 13. c. 30. decr. & Grat. siue Palea dist. 34. c. 2. et Bern. Papien. c. 1. de clerico venat. et Greg. 9. c. 1. e. tit. ex concil. Agathen. c. 55. & Epaun. c. 3.*

V. 28. Si mater et c.) *vide supra c. 2.*

P. 10. v. 2. Si presbyter et c.) *viden. Apost. c. 26. Neo caes. c. 1. Mart. Brac. c. 27. Paris. sub Lud. et Lotha. c. 35. Burch. li. 2. c. 108. Iuo li. 3. ti. 8. c. 8. & par. 6. c. 185. decr. & infra c. 8. & Paen. Rom. tit. 3. c. 23.*

& Burch.lib.17.cap.56.

V.6.Qui dimiserit et c.) *viden.Paen.Rom.d.tit.3.c.20. & Burch.lib.19.p.268:*

V.7.Si clericus homicidium et c.) *haec scribi debuerunt cap.3. Viden.Burch.lib.6.c.47.Iuo par.10.c.174.decr ex conc.Triburi.c.11.quod exstat.*

Ver.13.Qui immolant et c.) *vide infra c.11. Haec sunt ex Paenit.Theodori, vt refert Burc.li.10.c.12. & Iuo par.11.c.39.decr.*

V.16.Emissores tempestatum et c.) *vide Paeniten. Roma.tit.6.c.3.*

Ver.17.vt paenitentia semper isto ordine seruata sit) *Haec ad modum paenitentiae pertinent, qua de re agitur in Paenit.Rom.c.23.tit.9.& apud Burch. li.19.c.9.& Iuon.par.15.c.189.decr. Scribo igitur haec alio in capite. Ut paenitentia semper isto ordine seruanda sit & c.*

V.19.tres dies sine vino, et medone) *qui sint hi tres dies, dicitur d.23.cap. feriam secundam, quartam, & sextam. sed illic dicitur, vt his trib. dieb. in pane, & aqua ieiunet; & aliis trib. a vino, & medone abstineat. sed cap. 24. sextis tantum feriis in secundo anno ita ieiunat, secundis, & quartis ad vesperam reficitur sicco cibo, vt hoc capite. Quem siccum cibum appellet, illic explanatur: panem, legumina, poma, ole-*

olera. Hoc est, quod dicitur in concil. Laodice. c. 50. νηστεύειν ξηροφαγοῦντας. aridiorib. vti, est apud Grat. de consecr. dist. 3. c. 8. non oportet. Mart. Brac. c. 50. sincere abstinentes, scripsit; Dionysius districto venerari ieiunio. Martini verba refert Grat. d. dist. 3. c. 7. non liceat.

V. 28. faciat caritatem) *id est, vtatur eodem cibo, & potu, quo illi, Bur. & Iuo, & Paen. Rom.*

V. 30. Apostolus dicit) 1. *Corin.* 10 *g.*

CAP. IIX. de clericorum paenitentia.

Item in canone et c.) *Ex Paeniten. Theodori, Burc: lib. 17. c. 39. Vide Paeni. Rom. tit. 8. c. 6. Ansel. li. 8. c. vlt. Grat. dist. 82. c. vlt.*

Apostolorum) *cap. 25.*

indicatur) *iudicatur, Bur.*

vt Episcopus, presbyter et c.) *Dionysii Exigui verba interpretis d. c. 25. in Corp. canon. Refert Burch. lib. 2 c. 189. Iuo par. 6. c. 234. decreti, Ansel. li. 11. c. 30. & Grat. dist. 81. c. 12. Viden. Triburien. c. 11. & Raban. c. 1. Paeniten.*

Pag. 11. v. 5. quia non iudicat Deus et c.) *sic Burc. d. cap. 39. Dicit enim Scriptura: Non iudicat Dominus & c. idem d. c. 189. & Iuo, & Ansel si paruerit sententiae. dicit enim Scriptura: Non iudicat Deus & c. Grat. Vide Naum c. 1. Dicit enim Scriptura;*

Non vindicabit Dominus &c. Diony. οὐκ ἐκδικήσει δὶς ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν θλίψει. LXX. *Non consurget duplex tribulatio, Vulgaris editio.*

V. 6. faciens naturalem, indicauit) *fecerit naturalem, synodus iudicauit, vetus B. liber. indicauit, editus. synodus Hibernien. fortasse, de qua dictum est d. tit. 8. c. 6.*

V. 7. duodecim annos) *decem annos, Bur.*

V. 8. post annos tres et c.) *haec omisit Bur.*

V. 9. Presbyter cum puella et c.) *Presbyter non praelato monachi voto, cū puella, vel meretrice peccans, B.*

V. 10. annos tres, vel quattuor) *annos duos, vetus B. liber. tres, editus.*

Ibid. tres quadragesimas et c.) *& in tribus quadragesimis secundam, & quartam, & sextam feriam, & in sabbato, Bur.*

V. 11. sicco cibo) *paeniteat, addit Bur.*

V. 12. plus addetur) *ieiunium, addit B.*

V. 13. septem annos) *sic etiam Bur. editus. quinque annos, vetus liber.*

V. 14. vel tres) *omittit* Bur.

V. 15. si cum puella, annos tres) *haec omisit Bur.*

V. 16. si diaconus, vel monachi sunt) *scribe, si diaconi monachi sunt, vt Bur.*

Ibid. quinque, vel septem) *septem,* Bur. *aliis omissis.*

V. 18.

V.18.si sine voto et c.) *Apud Burch. hoc loco de Episcopo iterum dicitur. Item Episcopus, si sine voto monachi cum puella, vel meretrice peccauerit, decem annos paeniteat. Clericus & c.*

V.19. Clericus sine) *Clericus cum tali puella sine, B.*

V.20. vnum annum) *sic Burc. editus. dimidium annum, vetus liber.*

V.21. duos annos paeniteat) *sic etiam Burc. editus. vnum annum, vetus liber.*

Ibid. duos annos: frequenter tres) *duos annos: si frequenter, tres annos, Bur. editus. similiter. si frequenter, duos annos, vetus.*

Ver. 22. plus paeniteat et c.) *tres annos, alii dicunt sex, vet. B lib. quattuor annos, alii dicunt septem, edit.*

V.23. exul fiat. Sic et virgo et c.) *Haec omittit Bur. vsq. ad illa, Theodorus dixit.*

V.27. Monachus faciens et c.) *Monachus fornicationem faciens, septem annos paeniteat. Item fornicationem quaerens, & non inueniens, vetus Bu. liber. In edito pro illis, Item fornicat. est, Item Beda dixit. Monachus fornic. quaerens & c. Operae pretium est addere verba cap. 4. Neocaes. concilii. Si quis mulierem concupiscens, proposuerit cum ea concumbere, et cogitatio eius non perueniat ad effectum: apparet, quod gratia Dei liberatus sit. Vide Paen. Rom. tit. 3. c. 25.*

Ver.28.vnum annum paeniteat,et dimidium) *annum, & dimidium paeniteat, vetus B.liber. annum dimidium paeniteat,editus non recte.*

Ibid.Item monachus et c.) *Item Romanus Paenitentialis dicit. Monachus fornicationem faciens cum meretrice,vel puella,tres,si cum moniali & c. Burc.vetus. sanctimoniali,editus.*

V.30. Laicus maculans et c.) *Addit plura Burch. Item laicus maculans vxorem proximi sui, vt adulterium paeniteat. Si cum virgine peccauerit, vterq. paeniteat annum vnum. Si cum ancilla Dei & c. Bur. vetus. laicus priuatus, est in edito.*

V.31. annos duos) *sic etiam vetus B.liber. quattuor annos, editus.*

P.12.v.1.tres annos) *quinque annos, Burc.vetus. septem annos, editus.*

Ibid.si sine coniugio et c.) *Haec omittit Bur.*

V.3.id est,qui saepe et c.) *qui in consuetudine habet, amplius pelli debet. Si autem in gradu sunt, degradentur, & sicut laici paeniteant. Bur.*

V.6.viri inter annos et c.) *Vir, qui inter femora fornicatus fuerit, vnum; si iterauerit, duos annos paeniteat. Si autem in terga fornicatus fuerit, tres annos; si pueri, duos annos, Bur.*

V.7.quidam septem et c.) *haec omittit Bur.*

V.9.

V.9.Oportebat)*Oportet enim,Bur.*

V.10.ſicut ſupra diximus) *cap.*1.

V.11.octo annos) *decem annos,Bur.*

V.12.ſi conſuetudo, decem) *et gradum amittat, B.*

CAP. IX. de iuramento) *vide ſupra cap.*3.*in fine, & in Paenit.Roma.tit.*2.

Qui iuramentum et c.) *vide d.c.*3.

Si quis coactus et c.) *viden.Burch.li.*12.*c.*6.*ex Paenit.Romano, & d.tit.*2.*c.*2.

alii annum vnum, et ex eis in pane, et aqua, vt alii iudicant) *Mendoſa ſunt haec.alii iudicant tres annos, vnum ex his in pane, & aqua paeniteas. d.tit.* 2. *c.*2.*& Bur.& alii illic relati.*

Si quis in manu et c.) *De his verbis diximus d.c.*3.

CAP. X. de abſtinentia mulierum) *vide Paenit. Roma.tit.*3.*c.*20.*& tit.*7.*c.*9.*& ſupra c.*2.

Qui autem nupſerit) *coierit ſignificat, vt alibi.*

vel ſuum pretium reddat) *hoc eſt, anni pretium, de quo dictum eſt in Paenit.Rom.tit.*9.*c.*27.

vel viginti ſex ſolidos) *d.c.*27.*ſunt viginti duo.*

Mulier ſi diuinationes et c.) *Burc.li.*10.*c.*8.*ex Paenit.Romano, & Iuo par.*11. *c.*36.*decr.Paenit.Rom. tit.*6.*c.*2.

Mulier ſi aliquem interfecerit imitantem maleficia ſua) *vocem imitantem, mendoſam eſſe arbitramur.*

mur. irridentem ſcriberem, ſi cetera cohaererent.

Mulier ſi occiderit et c.) *viden. Burch. li. 19. c. 156. et Iuo par. 15. c. 164. decr. Uide Paen. Rom. tit. 1. c. 26.*

Si vir et c.) *vide Paen. Rom. tit. 3. c. 20. & ſupra c. 2. et Anſ. li. 11. c. 119. eius inſcriptio eſt: Statuta Patrum.*

interea nupſerit) *in terga nupſerit, ex Anſelm. cuius verba ſunt. Statuta Patrum. Si quis cum muliere ſua retro nupſerit; quadraginta dies paeniteat. Si autem in terga, paeniteat ſicut de animalib.*

CAP. XI. de auguriis, vel diuinationib.

Auguria, vel ſortes et c.) *Ex Paeniten. Romano, B. li. 10. c. 9. et Iuo par. 11. c. 37. decr. et Anſ. li. 11 c. 121.*

vel diuinationib. obſeruare) *vel diuinationes, qui eas obſeruauerint, Bur. aptius. Iuo vocem eas omittit.*

inſpectione futura promittunt) *omiſit haec B. et Iuo.*

votum vouerint in arborem) *votum vouerint, vel perſoluerint ad arborem, vel ad lapidem, vel ad quamlibet, Bur. plenius, & Iuo.*

ſi clericus laici et c.) *omnes excommunicentur. Si ad paenitentiam venerint; clerici annos tres, Bur. aptius, & Iuo.*

laici duos, vel vnum) *laici annum vnum, Bur. et Iuo.*

P. 14. v. 2. Mulier ſi filium et c.) *Ex Paeniten. Bedae presbyteri, Burch. c. 14. Iuo c. 41. vbi ſupra. Uiden. Burch. d. li. 19. p. 272.*

V.3.quinq. annos) *vnum annum, Bur. & Iuo.*

V.4.Nolite exercere) *Quicumq. exercuerint hoc, B. d.li.10.c.33.& Iuo d.par.11.c.58.ex concil. Arelaten.c.5. haec pro hoc, Iuo.*

V.5.se defensare posse confidunt) *se posse defendere credant, Bur. credunt, Iuo.*

V.6.Cariagios, et diuinos praecantatores) *et quicumq. diuinos praecantatores, phylacteria etiam diabolica, vel characteres diabolicos, vel herbas, vel succos† suis, vel sibi impendere temptauerint, Bur. & Iuo. In veteri libro inueni haec verba. Admoneo vos pariter, vt nullus ex vobis cariagios, & diuinos, et sortilegos requirat. Et in concil. Narbonen. non edito c. 14. Si qui viri, ac mulieres diuinatores, quos dicunt esse cariagios, atq. sorticularios in cuiuscumq. domo fuerint inuenti &c. Cara autem, non caria scriptum est in his trib. libris, quod Hispani sine praefatione honoris dicere non possumus. Eadem vox inueniebatur apud Augustin. in sermo. de tempore 163.& 215.& 241. vt apparet ex Iuone parte 1.c.134.& par.11. c.17. decr. & libro Caesar. li.12.c.44.*

† succinos

Ibid. laici tres dies et c.) *monachus quinq. clericus quattuor, laicus duos annos paeniteat, Bur. & Iuo.*

V.8. Si fidelis et c.) *Ex Paenten. Bedae presbyteri, Burch. li.14.c.15.& Iuo par.13.c.83.decr.*

CAP. XII. de ebrietate) *vide Paenit. Roman. tit.* 5.
Si per ebrietatem et c.) *Ex Paeniten. Bedae, Burc. li.* 5. *c.* 46. *&* 49. *Iuo lib.* 1. *tit.* 4. *c.* 32. *Panor. & par.* 2. *c.* 55. *decr. Caesaraug. li.* 11. *c.* 13. *et Grat. de consecr. dist.* 2. *c.* 28. *si quis.*
Episcopus centum decem) *Episcopi* XC. *Bur. et alii, quod malo. est enim errati facilis occasio in his litteris* CX. *&* XC. *vt in* XL. *pro* LX. *in hoc ipso capite, apud Burch. & Iuon. in Panor. & Caesar. vtrumque omissum est in decr. Iuonis, & apud Grat.*
quidam bis psalterium suum sacrificii die et c.) *Haec mendosa sunt. Apud Bur. d. li.* 5. *c.* 49. *Si sacrificium in ignem proiicit. & Iuon. par.* 2. *c.* 58. *decr. ex Paeni. Roma. Theodoro adscribit noster liber Paenit. Roman. d. tit.* 5. *c.* 8. *scribo: quidam bis psalterium. Si suum sacrificium & c.*
P. 14. v. 24. si clericus et c.) *viden. Burc. li.* 14. *c.* 13. *et Iuo par.* 13. *c.* 81. *decr. ex Paenit. Rom. et vide cap.* 5. *d. tit.* 5.

CAP. XIII. de eucharistia.

Si quis eucharistiam et c.) *vide Paen. Rom. tit.* 5. *cap.* 10. *&* 11. *&* 12.
P. 15. v. 5. et in igne accendetur) *in eo vermis comburatur, d. c.* 11. *& Burch. li.* 5. *c.* 51.
V. 7. si stella arserit, altare cciderit) *verba mendosa.*
for-

fortasse, si stillauerit, & in altare ceciderit. Uide d. tit. 5. c. 10.

V. 10. Qui autem in plebem et c.) *malo, in plebe. sic autem appellant Itali ecclesiam cum cura, siue parochiam.*

V. 12. Qui perfuderit calicem) *sic etiam d. cap. 11. Perfundens aliquid super altare de calice. & postea. perfundens calicem, dum sollemnitas Missae celebratur. Uide d. c. 10.*

Cap. XIV. de diuersis causis.

Qui creaturam perdiderit) *craterem forte pro creaturam scribendum.*

Qui morticinum et c.) *vide supra cap. 4.*

Qui fraudatum comedit) *Fraudatum interpretor furto, aut fraude quaesitum. Uide Tobiae c. 2. b.*

V. 24. Qui comedit et c.) *Ex Paeniten. Romano,* B. *li. 19. c. 106. & Iuo par. 15. c. 118. decr. Uide supra cap. 4.*

Ver. 25. cane, vel catto) *sic vulgus vocat felem, aelurum Graeci, & Aegyptii.*

V. 26. vel vnum diem ieiunet) *aliquid ante haec verba desidero. nam Burch. ita scribit. Si nescit, duos dies ieiunet, vel si redimere voluerit,* L. *psalmos cantet. Item Iuo.*

Ver. 28. si saecularis, quattuor dies) *si laicus est, septem*

ptem dies, Burch. & Iuo.
V.30. psalterium cantet) CL. *psalmos cantet, Burc. & Iuo.*
P.16.v.1.quattuor dies) *septem dies, Bur. & Iuo.*
V.2.triginta) *viginti, Bur. & Iuo.*
Ibid.in viginti annis) *qui est* XX. *annorum, B. & Iuo.*
V.3.quattuor dies) *septem dies, Bur. & Iuo.*
V.4.in aliquo cibo) *liquido, addunt Bur. & Iuo.*
V.9.Item qui autem et c.) *Ex eod. Paen. Rom. Burc. d.li.19.c.11. & Iuo d.par.15.c.191.*
V.12.pro vno die et c.) *Ex eod. Bur.c.12. & Iuo c. 192. vbi supra, & Paen. Rom. tit.9.c.25.*
V.13.genu flectendo) *genib. flexis in ecclesia, Burc. & Iuo, & Paen.*
Ibid.aut sine flexu sexaginta psalmos) *haec Burch. omittit, & Iuo, & Paen.*
V.14.per ordinem psallat) *eadem faciat, & vnum pauperem pascat; & eo die, excepto vino, carne, et sagimine sumat quidquid velit, Bur. & Iuo, & Paen.*
V.15. ducentae genu flexiones) *Qui in ecclesia genua centies flexerit, Burch.c.14. ex eod. Paen. & Iuo c.194. vbi supra, & Paen. Rom. d. tit.9.c.26.*
Ibid.vel vnus denarius) *si pauper est; si diues, tres denarii, Burch.c.15. ex eod. Paen. & Iuo c.195. vbi supra, & Paen. Rom. d.c.26.*

V.16.

V. 16. et tres eleemosynae trib. pauperib. valent) *et tres eleemosynas tres pauperes valent, editus Bedae liber mendose. sed fortasse sic tunc loquebantur. Apud Burch. scriptum est c. 16. & Iuon. c. 196. vbi supra ex eod. Paen. Rom. Pro vno die, quem in pane, & aqua paenitere debet, tres pauperes pascat; & eo die, excepto vino, carne, & sagimine, sumat quod placeat. Vide infra c. 15.*

V. 17. quidam dicunt quinquaginta percussiones et c.) *Apud* Bur. *c. 17. ex eod. Paen. & Iuon. c. 197. vbi supra. Quidam dicunt* XX. *palmatas valere pro vno die.*

V. 18. Id est in hieme et c.) *vide infra c. 15.*

V. 21. Item pro vno mense et c.) *Ex eod. Paeni. Roman. Burch. c. 19. & Iuo c. 199. vbi supra.*

V. 22. psalmos in genu flexo et c.) *psalmos mille ducentos genib. flexis decantet. Si autem hoc facere non potest: sine genu flexione sedendo, aut stando in ecclesia, si fieri potest; sin autem, in vno loco* M D CLXXX. *psalmos decantet, Bur. & Iuo.*

V. 24. A carne, et vino) *et a carne, & a sagimine, et a vino totum mensem, Bur. & Iuo.*

V. 26. In secundo anno et c.) *haec non habent Bur. & Iuo.*

V. 29. Item qui non potest et c.) *Bur. d. li. 19. c. 23.*

ex

ex Paenit. Theodori, & Iuo d. par. 15. c. 203. et Paenit. Rom. tit. 9. c. 30.

Vers. 31. donet in eleemosynam solidos viginti duos) *haec superuacanea videntur, & ea omittunt Bur. & alii. sed ex alio loco sumpta sunt, vt apparet ex Burch. c. 20. & Iuone c. 200. & Paenit. c. 27. vbi supra.*

V. 32. et in vnaquaq. et c.) *haec non inuenio apud B. vbi supra. sed d. c. 20. dicitur: Et omnes sextas ferias ieiunet in pane, & aqua. idem Iuo d. c. 200.*

P. 17. v. 2. in secundo et c.) *haec habet Burc. d. c. 23. & ceteri.*

V. 4. Potentes homines pro culpis et c.) *Potentes autem homines plus dare debent: quia cui plus committitur, plus ab eo exigetur. Bur. & Iuo.*

V. 5. Zacchaeus ait) *Luc. 19. b.*

V. 7. in quadruplum reddam) *reddo, Luc.*

V. 10. Apostolus ait) *Quaerendus locus. vid. 2. Cor. 5.*

V. 15. tres, et duos) *duos, vel tres, malo.*

CAP. XV. Item de pretio anni, et diei) *Hoc videtur fragmentum esse, et pars superioris capitis, sed valde mendose editum est.*

Primo anno quidam promiserunt) *Pro vno anno quidam permiserunt, scribo. Viden. Burch. d. lib. 19. c. 25. & Iuo d. par. 15. c. 205. ex Paenit. Romano.*

quat-

quattuor triduanas interueniente vna nocte) *haec ita interpretor: vt* XII. *dies abstineat cibo; sed tertia quaq. nocte cibum sumat.*

duodecim triduanas: hoc est, semel in vno mense triduanas) *Cum* XII. *sint menses, si semel singulis mensibus inedia triduo vtatur, fiunt* XII. *triduanae, sed interpollatae. Apud* Burch. *& Iuonem est. Duodecim triduanae singulae cum psalteriis trib. impletis, & cum palmatis trecentis per singula psalteria, excusant vnius anni paenitentiam.*

quatriduum) *triduum, malo.*

Pretium autem diei, hoc est, agapen, duob. vel trib. pauperibus) *Pretium autem diei, hoc est, agape, duobus, vel trib. pauperibus, scribo. Viden Bur. c.* 12. *&* 16. *& Iuo c.* 192. *&* 196. *vbi supra, & Paen. Rom. tit.* 9. *c.* 25. *& supra c.* 14. *Agape autem significatur conuiuium, aut caritas, siue dilectio. vnde Agapetus dilectus, vel vnicus filius apud Pollucem. quo verbo Christus vocatur a Patre Matth.* 3. *Mar.* 1. *et Lu.* 3. *De agape Christianorum, vide concil. Gangren. c.* 11. *& Laodic.* 27. *&* 28.

quinquaginta psalmos) *Idem Bur. d. c.* 12. *et Iuo d. c.* 192. *& Paen. Rom. d. c.* 25. *indistincte. Cetera aliis intacta relinquimus: quae sine veteribus libris emendari nequeunt.*

RABANI MAVRI MOGVNTINENSIS ARCHIEPISCOPI PAENITENTIVM LIBER.

PRAEFATIO.

Domino in domino dominorum dilectissimo, Othgario Archiepiscopo, Rabanus peccator, in Christo optat salutem.

QVAMDIV vos, sancte Pater, sperabamus ad nos venturos, citius fore aduentum vestrum optabamus. Sed quia postquam abistis a nobis, et maestos nos de abscessu vestro reliquistis, orandum nobis esse censebamus, vt Diuina maiestas incolumes vos seruans, concedat nobis, iterum vos sanos videre; quia sanitas vestra sospitas est nostra. Si autem aliquid vobis aduersi contigerit, tristes nos, ac conturbatos sine dubio efficiet. De cetero quoque quia quando hic praesentialiter fuistis, placuit sanctitati vestrae, cum paruitate nostra aliquid tractare, atque conferre, de diuersis transgressionibus, in quibus fragilitas humana diuina praecepta transgreditur, quomodo per paenitentiam restaurari possint, atq. Deo reconciliari hi, qui in diuersis sceleribus praeuaricantur legem Dei. Ideo quae iussistis mihi, vt de canonibus, et sanctorum Patrum sententiis breuiter excerperem, atq. in vnum colligerem, quae a magistris Ecclesiae huiusmodi personis ad emendationem vitiorum promulgata sunt; feci quod mandastis, et in vno libello ea descripsi, quo haberetis in

promptu ante oculos ad legendum, quod mihi necesse erat ex diuersis libris in vnum congregare, vt noster labor vestrae voluntati aliquo modo satisfaceret. Et ne forte necessarium vobis foret, in diuersis voluminibus id quaerere, quod vos item constat in breui exquisitum habere, huic quoq. libello subiunxi alterum, quem nuper de consanguineorum nuptiis, et de magorum praestigiis, falsisq. diuinationibus confeceram; vt haberetis eos simul, quos ordo rationis concordes fecit. Legite ergo opusculum, quod vobis directum est: et si quid in eo minus recte positum videatur, vestro sacro studio ad vtilitatem legentium corrigatur. Bene valete, et in sacris orationibus vestris mei peccatoris memoriam habetote in nomine Domini.

CAPITVM ELENCHVS.

De

De his, qui post sacram ordinationem capitalia crimina committunt, & eorum paenitentia, seu excommunicatione. CAP. I.

N PRIMIS ergo visum est, vobis conscribi de his, qui sacros ordines habent, et ante, vel post ordinationem, contaminatos in capitalibus criminib. se esse profitentur: in quibus, vt mihi videtur, haec distantia debet esse, vt hi, qui deprehensi, vel capti fuerint publice in periurio, furto, atque fornicatione, et ceteris huiusmodi criminibus, secundum sacrorum canonum instituta, a gradu proprio deponantur: quia scandalum est populo Dei, tales personas super se positas habere, quas vltra modum vitiosas constat esse. nempe inde detrahunt homines sacrificio Dei, et rebelles hinc, atq. contrarii existentes, eorum prauis exemplis cotidie peiores fiunt; sicut quondam filiis Heli peccantibus fecisse leguntur. Qui autem de praedictis viris per occultam confessionem male a se absconse commissa, coram oculis Dei, praesente etiam sacerdote, qui eis indicturus est paenitentiam, confitentur, et semetipsos grauiter deliquisse accusant; si veraciter paenituerint, et se per ieiunia, et eleemosynas, vigilias, atque sacras orationes cum lacrymis purgare certauerint, his etiam gradu seruato, spes veniae de misericordia Dei promittenda est; qui omnes homines vult saluos fieri, et ad agnitionem veritatis peruenire; neque vult mortem peccatoris

toris, ſed vt conuertatur, et viuat.

Nam de illis, qui ad honorem presbyterii ſine examinatione prouecti ſunt, in Nicaeno concilio cap. VIII. taliter ſcriptum eſt: Si qui presbyteri ſine examine ſunt prouecti, vel cum diſcuterentur peccata ſua, confeſſi ſunt, et homines contra canones commoti, manus confeſſis imponere tentauerunt, tales regula non admittit: quia quod irreprehenſibile eſt, catholica defendit eccleſia.

Item in Neocaeſarienſi concilio cap. IIX. de hoc ita definitum eſt: Presbyter, ſi praeoccupatus corporali peccato prouehatur, et confeſſus fuerit de ſe, quod ante ordinationem deliquerit, oblata non conſecret, manens in reliquis officiis propter ſtudium bonum. Nam peccata reliqua pleriq. dixerunt, per manus impoſitionem poſſe dimitti. Quod ſi de ſe non fuerit ipſe confeſſus, et argui manifeſte non quiuerit; poteſtatis ſuae iudicio relinquatur.

Item in eodem concilio cap. x. Simili modo etiam diaconus, ſi eodem peccato ſuccubuerit, ab ordine miniſterii ſubtrahatur.

De illis quoq. qui poſt acceptum gradum peccauerint, in Apoſtolorum canone ita legitur: Epiſcopus, aut preſbyter, aut diaconus, qui in fornicatione, aut periurio, aut furto captus eſt, deponatur; non tamen communione priuetur. Dicit enim Scriptura: Non vindicabit Dominus bis in id ipſum. Nahũ. 1.

Item in eodem concilio cap. XXVIII. Si quis Epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus, depoſitus iuſte ſuper certis criminibus, auſus fuerit adtrectare miniſterium dudum ſibi commiſſum; hic ab Eccleſia penitus abſcindatur. Accuſationem autem aduerſus ſacri ordinis viros facile non recipiendam; ſed prius cauſam diligenter examinan

dam, et poſtea iudicium inferendum, Apoſtolus docet
1.Tim.5. ſcribens ad Timotheum: Accuſationem, inquit, aduerſus presbyterum non recipias, niſi ſub duobus, aut tribus teſtibus. Peccantes autem coram omnibus argue, vt ceteri metum habeant. Quales autem ipſi teſtes eſſe debeant, in Africano concilio cap. XCVI. manifeſtatur, vbi ita ſcriptum eſt: Placuit, vt omnes ſerui, vel proprii liberti ad accuſationem non admittantur; vel omnes, quos ad accuſanda publica crimina leges publicae non admittunt. Omnes etiam infamiae maculis aſperſi, id eſt, hiſtriones, ac turpitudinibus ſubiectae perſonae. Haeretici etiam, ſiue Pagani, ſeu Iudaei: ſed tamen omnib. quibus accuſatio denegatur in cauſis propriis, accuſandi licentia deneganda eſt.

Item in eodem concilio cap. XCVIII. Teſtes autem ad teſtimonium non admittendos, qui nec ad accuſationem admitti praecepti ſunt, vel etiam quos ipſe accuſator de ſua domo produxerit. Ad teſtimonium autem, intra annos XIIII. aetatis ſuae non admittatur.

Item in eodem concilio cap. XCVII. Placuit, vt quotieſcumq. clericis ab accuſatoribus multa crimina obiiciuntur, et vnum ex ipſis, de quo prius egerit, probare non valuerit, ad cetera non admittatur.

De his autem, quorum occulta peccata ſunt, nec manifeſte ab aliquo argui poſſunt, ſi ſalubriter compuncti pro peccatis ſuis, confeſſionem Epiſcopo, ſiue presbytero occulte faciunt, bonum mihi videtur, vt ſecũdum id, quod ſibi decretum fuerit ab Epiſcopo, ſiue presbytero, paenitentiam agant, non trepide, nec tarde, ſed feruenter, et ſollicite: ac ſic ſe veniam peccatorum a Domino percepturos, et gradum ſe recuperaturos confidant. Quod etiam beatus Gregorius Papa in epiſtola, quam ad Secundinum

num

num seruum Dei inclusum scripsit, ita probat dicens: Nam tua sanctitas inde a nobis requisiuit, vt tibi rescriberem de sacerdotali officio post lapsum resurgendi, dum dicis de hoc canones, diuersas te legisse, diuisasq. sententias, alias resurgendi, alias nequaquam posse. Nam nos generaliter a Nicaena incipientes, hanc cum reliquis quattuor veneramur, quae ipsam sequentes, ceterae in cunctis sententiis vnanimes concordant. Nos ergo praecedentes nos Patres sequimur: quia auctore Deo, a sacra doctrina illorum non discordamus. A capite itaq. incipientes, vsq. in quartum altaris ministrum hanc formam seruandam cognoscimus; vt quem minorem maior praecedit, sicut honore est maior, ita sit in crimine: et quem maior sequitur culpa, maior ei implicetur vindicta: et sic postea paenitentia credatur esse fructuosa. Quid enim prodest, triticum seminare, et fructum illius non colligere? aut domum construere, et non illic habitare? Post dignam enim satisfactionem, credimus posse redire ad honorem, Propheta dicente: Numquid qui cadit, non adiiciet vt resurgat? et qui auersus est, non reuertetur? Idem peccatori ait: Psal. 40.
In quacumq. die conuersus ingemueris, tunc saluus eris. Ezech. 3.
vnde et Psalmista ait: Cor mundum crea in me Deus, et 18.
spiritum rectum innoua in visceribus meis. Ne proiicias Psal. 50.
me a facie tua, et spiritum sanctum tuum ne auferas a me. Dum enim petiit, ne a Deo proiiceretur pro lapsi culpa; alienam quippe Rex, et Propheta rapuisse se vxorem tremefactus expauit; Propheta indicante flagitium suum, paenitentiam agens addidit: Redde mihi laetitiam salutaris tui, et spiritu principali confirma me. Si enim ipse dignam Deo paenitentiam non fecisset, nequaquam aliis praedicaret. ait enim: Doceam iniquos vias tuas, et impii ad te conuertentur. Dum enim peccata sua prospexit

Propheta mundata per paenitentiam, non dubitauit praedicando castigare aliena; et sic sacrificium de semet-
Ibidem. ipso Deo offerre studuit, cum dicebat: Sacrificium Deo spiritus contribulatus. Ad haec ista sufficerent: sed omnis sententia quo plus, sacrae scripturae testimoniis confir-
Ezec. 18. matur, facilius creditur. de hoc enim Propheta dicit: Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur, et viuat. de hoc peccantibus dicitur: Peccator in quacumq. die conuersus ingemuerit, omnes iniquitates eius in obliuionem tradun tur. Si enim Redemptor noster, qui peccatores non perdere, sed iustificare venit, in obliuione peccantium delicta dereliquit, quis hominum condemnanda reseruet, cum Apostolus dicat: Si Deus iustificat, quis est qui condemnet? Ad fontem etiam misericordiae recurren-
Luc. 15. tes, Euangelicam proferamus sententiam: Gaudebo, inquit, super vno peccatore paenitentiam agente, plus quam super nonaginta nouem iustis, qui non indigent paenitentia: et ouem perditam nonagesimam nonam*, non errantibus relictis, humero ad ouile reportauit. Si ouis errans post inuentionem humero ad ouile reportatur, cur ista post poenam ad Ecclesiae ministerium non reuocetur? Quid est ergo grauius, carnale delictum admittere, sine quo non multi, sed pauci inueniuntur; aut Dei filium timendo negare? in quo peccato ipsum beatum principem Apostolorum Petrum, ad cuius nunc corpus indigni sedemus, lapsum esse cognoscimus: sed post negationem paenitentia secuta est, et post paenitentiam misericordia data: quia illum ab apostolatu non deiecit, qui ante se ipsum negare praedixit. Tibi haec fili carissime dicta sufficiant; vt illum, quem conspicis delicta fletu delere, in conspectu Diuinitatis non dubites misericordiam consequi: quia nullum peccantem reuersum despi-

despicit, qui peccatores sanguine suo redimere venit. Hinc etiam et beatus Augustinus ad Petrum diaconum de Fide scribens, ait: Omni homini in hac vita esse potest vtilis paenitentia; quam quocumq. tempore homo egerit, quamlibet iniquus, quamlibet annosus, si toto corde renuntiauerit peccatis praeteritis, et pro eis in conspectu Dei non solum corporis, sed etiam cordis lacrymas fuderit, et malorum operum maculas bonis operib. diluere curauerit, omnium peccatorum indulgentiam mox habebit. Hoc enim nobis Dominus Prophetico promittit eloquio, dicens: Si conuersus ingemueris, saluus eris. Et alio loco dicitur: Fili, peccasti; ne adiicias iterum: sed et Eccl. 21.
de praeteritis deprecare, vt tibi dimittantur. Numquam peccanti esset indicta pro peccatis deprecatio, si peccanti non esset remissio concedenda. Sed etiam paenitentia peccatori tunc prodest, si eam in ecclesia catholica gerat; cui Deus in persona beati Petri, ligandi, soluendiq. tribuit potestatem, dicens: Quae alligaueris super terram, erunt Matt. 18.
ligata et in caelis; et quae solueris super terram, erunt soluta et in caelis. In quacumq. igitur homo aetate veram peccatorum suorum paenitentiam egerit, et vitam suam Deo illuminante correxerit, non priuabitur indulgentiae munere; quia Deus sic per Prophetam dicit: Nolo Ezec. 18.
mortem morientis, tantum vt reuertatur a via sua mala, et viuat anima eius. Verumtamen nullus hominum debet suo spe misericordiae Dei, in suis diutius remanere peccatis; cum etiam in ipso corpore nemo velit sub spe futurae salutis diutius aegrotare. Tales enim, qui ab iniquitatibus suis recedere negligunt, et sibi a Deo indulgentiam repromittunt, nonnumquam ita praeueniuntur repentino Dei furore, vt nec conuersionis tempus, nec beneficium remissionis inueniant. Ideo vnumquemq. ve-

 strum

ſtrum ſancta Scriptura benigne praemonet dicens: Ne tardaueris conuerti ad Dominum, et ne differas de die in diem. Subito enim veniet ira eius, et in tempore vindi-
Pſal. 94. ctae diſperdet te. Dicit etiam beatus Dauid: Hodie ſi vocem eius audieritis, nolite obdurare corda veſtra. Cui
Hebr. 3. quoq. beatus Paulus concordat his verbis: Videte fratres, ne forte ſit in aliquo veſtrum cor malum, incredulitas diſcedendi a Deo viuo; ſed adhortemini vos metipſos per ſingulos dies, donec hodie cognominatur, vt non obduretur quis ex vobis fallacia peccati. Obdurato igitur corde viuit, ſiue qui non conuertitur, deſperans de indulgentia peccatorum; ſiue qui ſic miſericordiam Dei ſperat, vt vſq. in finem vitae praeſentis in ſuorum criminum peruerſitate remaneat. Proinde diligentes miſericordiam Dei, metuentesq. iuſtitiam, nec de remiſſione peccatorum deſperemus, nec remaneamus in peccatis: ſcientes, quia illa, omnium hominum debita ſit exactura aequitas iuſtiſſimi iudicis, quae non dimiſerit miſericordia clementiſſimi Redemptoris. Sicut enim miſericordia ſuſcipit, abſoluitq. conuerſos; ita iuſtitia repellet, et puniet obduratos. Hi ſunt qui peccantes in Spiritum ſanctum, neq. in hoc ſaeculo, neque in futuro remiſſionem
Iſidorus. accipient peccatorum. Nam de hoc Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus, ad inquiſitionem Maſſionis Epiſcopi, ita reſcripſit dicens: Verum quod ſequenter in epiſtolis venerabilis fraternitas tua innotuit, nulla eſt in huiuſmodi ſententiis decretorum diuerſitas intelligenda, quod alibi legitur, in lapſu corporali reſtaurandum honoris gradum poſt paenitentiam, alibi poſt huiuſmodi delictum, nequaquam reparandum antiqui ordinis meritum. Haec enim diuerſitas hoc modo diſtinguitur: Illos enim ad priſtinos officii gradus redire canon praecepit, quos paeniten-

tentiae praecessit satisfactio, vel digna peccatorum confessio. At contra, hi,qui neq. a vitio corruptionis emendantur, atque hoc ipsum carnale delictum quod admittunt,etiam vindicare quadam superstitiosa temeritate nituntur;nec gradum vtiq. honoris, nec gratiam communionis accipiunt.Ergo ita est vtraq. dirimenda sententia; vt necesse sit illos restaurari in loco honoris,qui per paenitentiam reconciliationem meruerunt diuinae pietatis. Hi nec immerito consequuntur adeptae dignitatis statū, qui per emendationem paenitentiae recepisse noscuntur vitae remedium. Id enim,ne forte magis ambiguum sit, diuinae auctoritatis sententia cōfirmetur.Ezechiel enim Propheta sub typo praeuaricatricis Hierusalem,ostendit, post paenitentiae satisfactionem, pristinum restaurari posse honorem.Confundere,inquit,o Iuda,et porta igno Ezec. 16.
miniam tuam. Et post paululum : Et tu, inquit, et filiae tuae reuertimini ab iniquitate vestra.Quando dixit,confundere,ostendit, post confessiones id esse peccati opus, debere quemquam erubescere,et pro admissis sceleribus verecundam frontem humi prostratam demergere: pro eo,quod dignum confusionis perpetrauerat opus.Deinde praecepit,vt portet ignominiam depositionis suae,lugens cum humilitate quod peccauerat. Sic quoq. reuocari secundum Prophetam ad priorem statum poterit. Item Ioannes Euangelista Angelo Ephesi ecclesiae,inter cetera simile quiddam scripsit:Memor esto,inquit,vnde Apoc. 2.
cecideris, et age paenitentiam, et prima opera fac; alioquin veniam tibi, et mouebo candelabrum tuum de loco eius.In Angelo ecclesiae,praepositum vtique,id est sacerdotem ostendit,iuxta Malachiam,qui dicit: Labia sa- Malac. 2.
cerdotis custodiunt scientiam, et legem exquirunt de ore eius,quia Angelus Domini est.Praepositus ergo lapsus

in vitiũ,per Euangeliſtam monetur, vt memor ſit vnde ceciderit,et paenitentiã agat,et prima faciat opera,vt non moueatur candelabrum eius. Nam candelabrum Angeli,doctrina eſt ſacerdotalis:vel honor poteſtatis quam geſtat,intelligitur,iuxta quod ſcriptum eſt apud Samuelem

1.Reg.3. in damnationem Heli:Oculi eius caligauerant,nec poterat videre lucernam Dei, ante quam extingueretur. Lucerna quippe Dei fuerat, quando dignitate ſacerdotali pollens,iuſtitiae claritate fulgebat.quam extinctam Propheta aſſerit,dum ob ſcelera filiorum, ſacerdotis poteſtatem,meritorumq. lumen amiſit. Candelabrum ergo, ſiue lucerna ſacerdotis,quae intelliguntur chariſmata honoris, tunc, iuxta Ioannem, extinguitur, vel mouetur, quando poſt delicti caſum,neglecta paenitentia,admiſſa ſcelera non deflentur. Non enim dixit,pro eo,quod cecidiſti, commouebo candelabrum tuum; ſed, niſi paenitentiam egeris,mouebo cãdelabrum tuum. Ergo quemquam praepoſitum peccantem, ſi praeuenerit paenitentia, delicti vtique ſequitur et venia. Et in Prouerbiis ſcri-

Pro.28. ptum eſt: Qui abſcondit ſcelera ſua, non dirigetur; qui confeſſus fuerit,et reliquerit ea,miſericordiam conſequetur. Nam et ipſum quod canonum cenſura poſt ſeptem annos remeare paenitentem in ſtatum priſtinum praecepit; non hoc electione proprii arbitrii ſancti Patres, ſed potius ex ſententia diuini iudicii ſanxerunt.Nam legitur, quod Maria ſoror Aaron Prophetiſſa,dum ob detractio-

Num.12. nes aduerſus Moyſen incurriſſet delictum,illico ſtigmate leprae perfuſa eſt. Cumq. peteret Moyſes,vt emundaretur, praecepit eam Dominus extra caſtra ſeptem diebus egredi, et poſt emundationem rurſus eam in caſtra admitti. Maria ergo ſoror Aaron caro intelligitur ſacerdotis; quae dum ſuperbiae dedita ſordidiſſimis cogitatio-

num

num contagiis maculatur, extra castra septem dieb. hoc est, extra collegium sanctae Ecclesiae septem annis proiiciatur; vbi post emundationem vitiorum, loci, vel pristinae dignitatis recipiet meritum. Ecce in quantum valuimus, concilii antiquam plane, et plenã auctoritate sententiam, sacris testimoniis explanaui, ostendens, eum posse restaurari proprio honore, qui per paenitentiae satisfactionem nouit propria delicta deflere: eum vero non posse restaurari, qui nec luget quae egit, et lugenda sine vllo pudore religionis, vel timore iudicii diuini committit. In fine autem epistolae hoc adiiciendum putaui, vt quotiescumq. in gestis conciliorum discors sententia inuenitur, illius magis teneatur sententia, cuius antiquior, et potior extitit auctoritas.

In concilio igitur Ilerdensi cap.v. de his, qui altario seruiunt, si subito carnis fragilitate corruerint, et Domino respiciente digne paenituerint; ita vt mortificato corpore cordis contriti sacrificium Deo offerant, maneant in potestate Pontificis, vel veraciter adflictos non diu suspendere, vel desidiosos prolixiori tempore ab Ecclesiae corpore segregare: ita tamen, vt sic officiorum loca recipiant, ne possint ad altiora officia vlterius promoueri. Quod si iterato velut canes ad vomitum reuersi fuerint, non solum dignitate officii careant, sed etiam sanctam communionem nisi in exitu non percipiant.

Item in concilio Carthaginensi cap.xxvii. scriptum est, quod presbyteri, et diaconi in grauiori culpa conuicti, manus impositionem tamquam laici nequaquam suscipiant. Confirmatum est, vt si quando presbyteri, vel diaconi in aliqua grauiori culpa conuicti fuerint, qua eos a ministerio necesse sit remoueri, non eis manus tamquam paenitentibus laicis imponatur: neque permittendum, vt

reba-

rebaptizati ad clericatus gradum promoueantur.

De incestis coniunctionibus. C. II.

DE incestis coniunctionibus in concilio Agathensi cap. lxi. ita scriptum est: Incestis coniugiis nihil prorsus veniae reseruamus, nisi cum adulterium separatione sanauerint. Incestos vero nullo coniugii nomine deputandos, quos etiam designare funestum est. Hos enim esse censemus: Si quis relictam fratris, quae paene prius soror extiterat, carnali coniunctione violauerit. Si quis fratris germanam vxorem acceperit. Si quis nouercam duxerit. Si quis consobrinae suae se sociauerit. Quod ita praesenti tempore prohibemus, vt ita ea, quae sunt ante nos constituta, non dissoluamus. Si quis relictae, vel filiae auunculi misceatur, aut patris filiae, vel priuignae suae concubitu polluatur. Sane quibus coniunctio illicita interdicitur, habebunt ineundi melioris coniugii libertatem.

Item de eisdem in concilio Aurelianensi cap. xiv. scriptum est: Ne frater super torum defuncti fratris ascendat. Ne quisquam, amissa vxore, sorori audeat sociari. Quod si fecerit, ab ecclesiastica districtione feriatur.

Item de eisdem in concilio Ilerdensi cap. iv. ita dictum est: Qui se incesti pollutione commaculant; placuit, quousq. in ipso detestando, et illicito carnis contubernio perseuerant, vsq. ad missam tantum catechuminorum in ecclesia permittantur. cum quibus etiam nec cibum sumere
1. Cor. 5. vlli Christianorum, sicut Apostolus iussit, oportet.

Item de his in Ancyrano concilio cap. xxiv. ita scriptum est: Quidam sponsam habens, sororem eius violauit, et grauidam reddidit, postmodum desponsatam sibi duxit vxorem. illa vero, quae corrupta est, laqueo se peremit.

Hi

Hi, qui fuerunt conscii, post decennem satisfactionem iussi sunt suscipere gradus paenitentiae constitutos.

Item in Neocaesariensi concilio cap. II. ita dictum est, de his, quae duobus fratribus nupserint, vel qui duas sorores vxores acceperint: Mulier, si duobus fratribus nupserit, abiiciatur vsq. ad mortem. Verumtamen in exitu propter misericordiam, si promiserit, quod facta incolumis, huius coniunctionis vincula dissoluat, fructum paenitentiae consequatur. Quod si defecerit mulier, aut vir in talibus nuptiis, difficilis erit paenitentia in vita permanenti.

Item de his, qui duabus sororibus copulantur, in Eliberitano concilio cap. LXI. ita scriptum est: Si quis post obitum vxoris suae sororem eius duxerit, et ipsa fuerit fidelis, quinquennium a communione placuit abstineri: nisi forte velocius dari pacẽ, necessitas coëgerit infirmitatis.

Item de muliere, quae duos fratres sumit in coniugio, vel vir qui duas sorores habuerit, in concilio Martini Episcopi cap. LXXVIII. ita scriptum est: Si qua mulier duos fratres, aut si quis vir duas sorores duxerit, a communione abstineant vsq. ad mortem. In morte eis communio pro misericordia detur. Si vero superuixerint, communione accepta, et de infirmitate conualuerint, agant plenam paenitentiam tempore constituto.

Item in canone Apostolorum, cap. XIX. scriptum est: Qui duas in coniugium sorores acceperit, vel filiam fratris, clericus esse non poterit.

De his, qui adulterium committunt. C. III.

ADulterium autem non solum lex damnat, sed etiam euangelica auctoritas omnino fieri vetat. Vnde et sancti Patres caelesti magisterio imbuti, de hoc quid seruandum

dum sit, sanciuerunt. Nam in Ancyrano concilio cap. xviii. ita scriptum est: Si cuius vxor adulterata fuerit, vel si ipse adulterium commiserit, septem annorum paenitentiam agentem, oportet eum persequi secundum pristinos gradus.

Item in Africano concilio cap. lxix. de his, qui vxores, aut quae viros dimittunt, vt sic maneant, scriptum est: Placuit, vt secundum euangelicam, et apostolicam disciplinam, neq. dimissus ab vxore, neq. dimissa a marito, alteri coniungatur, vt ita maneant, aut sibimet reconcilientur. quod si contempserint, ad paenitentiam redigantur: in qua causa legem imperialem petendam promulgari.

Item in decretis Innocentii Papae cap. xxiv. scriptum est, quod viri cum adulteris non conueniant. Et illud desideratum est sciri, cur communicantes viri cum adulteris vxoribus non conueniant; cum contra vxores in consortio adulterorum virorum manere videantur. Super hoc Christiana religio adulterium in vtroq. sexu pari ratione condemnat. Sed viros suos mulieres non facile de adulterio accusant, et non habent latentia peccata vindictam. Viri autem liberius vxores adulteras apud sacerdotes deferre consueuerunt; et ideo mulierib. prodito earum crimine, communio denegatur. virorum autem latente commisso, non facile quisquam ex suspicionib. abstinetur. Qui vtiq. submouebitur, si eius flagitium detegatur. Cum ergo par causa sit, interdum probatione cessante, vindictae ratio conquiescit.

Item in eiusdem decretis cap. xxvii. scriptum est, quod hi, qui intercedente repudio, diuortium pertulerunt, si se aliis nuptiis adiunxerint, adulteri esse monstrentur. De his etiam requisiuit dilectio tua, qui interueniente repudio, alii se matrimonio copularunt: quos in vtraq. parte adul

teros

teros esse manifestum est. Qui vero vel vxore viuente, quamuis dissociatum videatur esse coniugium, ad aliam copulam festinarunt, neq. possunt adulteri non videri: in tantum etiam, vt hae personae, quibus tales coniuncti sunt, etiam ipsae adulterium commisisse videantur: secundum illud, quod legimus in Euangelio: Qui dimiserit v- Matt. 5.
xorem suam, et aliam duxerit, moechatur. Similiter et qui dimissam duxerit, moechatur. Et ideo omnes a communione abstinendos. De parentibus autem, aut propinquis eorum nihil tale statui potest, nisi incentores illiciti consortii fuisse detegantur.

In concilio quoq. Eliberitano cap.IX. de feminis, quae adulteros maritos reliquerunt, et aliis nubunt, scriptum est: Femina fidelis, quae adulterum maritum reliquerit fidelem, et alterum ducit; prohibeatur, ne ducat. Si duxerit, non prius accipiat communionem, nisi quem reliquit, de saeculo exierit: nisi forte necessitas infirmitatis dare compulerit.

De his, qui moechantur. C. IV.

ITem in concilio Eliberitano cap.XXX. de moechis scriptum est: Subdiaconos eos ordinari non debere, qui in adolescentia sua fuerint moechati; eo quod per subreptionem ad altiorem gradum promouebantur: si qui sunt in tempore praeterito ordinati, amoueantur.

Item in eodem concilio cap.XXXI. de adolescentib. qui post lauacrum moechantur, scriptum est: Adolescentes, qui post fidem lauacri salutaris fuerint moechati, cum duxerint vxores, acta legitima paenitẽtia, placuit ad communionem eos admitti.

Item in eodem concilio cap.XLII. de eo, qui vxorem habens saepius moechatur, scriptum est: Si quis fidelis ha-

bens vxorẽ,non ſemel,ſed ſaepe fuerit moechatus,in fine mortis eſt cõueniendus.Quod ſi ſe promiſerit ceſſaturũ, detur ei communio.Si reſuſcitatus rurſus fuerit moechatus, placuit vlterius non edere eum de cõmunione pacis.

Item in eodem concilio cap.XIII. de virginibus Deo ſacratis,ſi adulterauerint:Virgines,quae ſe Deo dicauerunt, ſi pactum perdiderint virginitatis,atq. eidem libidini ſeruierint,non intelligentes quid admiſerint;placuit, nec in finem eis dandam eſſe communionem. Quod ſi ſemel perſuaſu ſuo ab infirmi corporis lapſu poſt commiſſa vi tia tempore vitae ſuae huiuſmodi feminae egerint paenitentiam, vt abſtineant ſe a coitu, placuit, eas in finem communionem accipere debere.

Item in eodem concilio cap.XIV.de virginibus ſaecularib. ſi moechatae fuerint,ſcriptum eſt:Virgines quae virginitatem ſuam non cuſtodierint,ſi eos,qui eaſdem violauerint,duxerint,et tenuerint maritos; eo quod ſolas nu ptias violauerint,poſt annum ſine paenitentia reconcilia ri debebunt.Vel ſi alios cognouerint viros,eo quod moe chatae ſunt,placuit,poſt quinquennii tempora,acta legiti ma paenitẽtia, admitti eas ad communionem oportere.

Item in Ancyrano concilio cap.XVIII.de his, qui virginitatem profeſſi ſunt, et de his, qui ſub ſororis habitu cum aliquib. commorantur,ſcriptum eſt:Quotquot virginitatem promittentes,irritam faciunt ſponſionem, inter bigamos cẽſeantur.Virgines autem,quae conueniunt cum aliquibus tamquam ſorores habitare, prohibemus.

De his, qui ſacris virginibus ſe ſociant; & de virginibus velatis, ſi moechatae fuerint. C. V.

ITem in decretis Gelaſii Papae cap.XX. de his, qui ſe ſacris virginibus ſociant, et foedera inceſta committunt,

quod

quod communicare non possint, nisi forte publicam paenitentiam gesserint, dictum est: Virginibus sacris temere se quosdam sociare cognouimus, et post dicatum Deo propositum incesta foedera, sacrilegaque miscere: quas protinus aequum est a sacra communione detrudi, et nisi per publicam, probatamq. paenitentiam omnino non recipi. aut his certe viaticum de saeculo transeuntibus, si tamen paenituerint, non negetur.

Item in decretis Innocentii Papae cap. xx. de virginibus non velatis, si deuiauerint, scriptum est: Hae vero, quae necdum sacro velamine tectae, tamen in proposito virginali semper se simulauerant permanere, licet velatae non fuerint, si forte nupserint, his agenda aliquanto tempore paenitentia est; quia sponsio earum a Domino tenebatur. Si enim inter homines solet bonae fidei contractus nulla ratione dissolui; quanto magis ista pollicitatio, quam cum Deo pepigit, quomodo solui sine vindicta poterit? Nam si Apostolus Paulus illas, quae a proposito viduitatis discesserunt, dixerat habere damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt; quanto potius virgines, quae prioris promissionis fidem frangere sunt conatae? 1. Tim. 5.

De his, qui irrationabiliter fornicantur. C. VI.

IN concilio Ancyrano cap. xv. de his, qui fornicantur irrationabiliter, id est, qui miscentur pecoribus, aut cum masculis polluuntur, scriptum est; De illis, qui irrationabiliter versati sunt, siue versantur, quotquot ante vicesimum annum tale crimen commiserint, quindecim annis exactis in paenitentia, communionem mereantur orationum: deinde quinquennio in hac communione durantes, tunc demum oblationis sacramenta contingant.

Discutiatur autem et vita eorum; quales tempore paenitudinis extiterint: et ita misericordiam consequantur. Quod si inexplebiliter his haesere criminib. ad agendam paenitentiam prolixius tempus insumant. Quotquot autem peracta viginti annorum aetate, et vxores habentes hoc peccato prolapsi sunt; viginti quinq. annis paenitudinem gerentes, in communionem suscipiantur orationum. in qua quinquennio perdurantes, tunc demum oblationis sacramenta percipiant. Quod si qui et vxores habentes, et transcendentes quinquagesimum annum aetatis, ita deliquerint; ad exitum vitae communionis gratiam consequantur.

Item in eodem, de his, qui in pecudes, vel in masculos, aut olim polluti sunt, aut hactenus hoc vitio tabescunt, cap. xvi. scriptum est: Eos, qui irrationabiliter vixere, et lepra iniusti criminis alios polluerunt; praecepit sancta synodus, inter eos orare, qui spiritu periclitantur immūdo.

De coniugatis, si quis eorum ductus fuerit in captiuitatem. C. VII.

IN decretis quoque Innocentii Papae cap. xxxvii. scriptum est; quod si cuius vxor in captiuitatem fuerit abducta, et alteram maritus acceperit, reuertente prima, secunda mulier debet excludi. Innocentius Probo scripsit: Conturbatio procellae barbaricae facultati legum intulit casum. Nam bene constituto matrimonio inter Fortunium, et Vrsam, captiuitatis incursus faceret naeuum, nisi sacrae religionis statuta prouiderent. Cum enim in captiuitate praedicta Vrsa mulier teneretur, aliud coniugium cum Restituta Fortunius memoratus iniisse cognoscitur. sed fauore Domini reuersa Vrsa, nos adiit; et nullo diffi-

diffidente, vxorem se memorati esse perdocuit. Quare domine fili, merito illustris, statuimus, Fide catholica suffragante, illud esse coniugium, quod erat primitus diuina gratia fundatum: conuentumq. secundae mulieris, priore superstite, nec diuortio reiectae, nullo pacto posse esse legitimum.

Quod aliud sit vxor, aliud concubina; & quod non sit coniugii duplicatio, quando ancilla reiecta, vxor assumitur. C. IIX.

IN decretis Leonis Papae cap. xix. scriptum est, quod aliud sit vxor, et aliud concubina. nec erret, quisquis filiam suam in matrimonium tradiderit ei, qui habuit concubinam. Non omnis mulier viro iuncta, vxor est viri; quia nec omnis filius heres est patris. Nuptiarum autem foedera inter ingenuos sunt legitima, et inter aequales: et multo prius hoc ipsum, Domino constituente, quam initium Romani iuris existeret. Itaque aliud est vxor, aliud concubina; sicut aliud ancilla, aliud libera. Propter quod etiam Apostolus, ad manifestandam harum personarum discretionem, testimonium ponit ex Genesi, vbi dicitur Abrahae: Eiice ancillam, et filium eius. non enim heres erit filius ancillae, cum filio meo Isaac. Vnde cum societas nuptiarum ita ab initio constituta sit, vt praeter sexuum coniunctionem haberet in se Christi, et Ecclesiae sacramentum; dubium non est, eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua docetur, nuptiale non fuisse mysterium. Igitur cuiuslibet loci clericus, si filiam suam viro habenti concubinam in matrimonium dederit, non ita accipiendum est; quasi eam coniugato dederit, nisi forte illa mulier et ingenua facta, et dotata legitime Gene. 21.

me, et publicis nuptiis honestata videatur: paterno arbitrio viris iunctae, carent culpa, si mulieres, quae a viris habeantur, in matrimonio non fuerunt; quia aliud est nupta, aliud concubina.

Item in eiusdem decretis cap. xx. scriptum est; quod non sit coniugii duplicatio, quando ancilla reiecta, vxor assumitur. Ancillam a toro abiicere, et vxorem certae ingenuitatis accipere, non duplicatio coniugii, sed profectus est honestatis. Culpanda sit sane talium negligentia, sed non penitus desperanda; vt crebris exhortationibus incitati, quod necessarie expetiuerunt, fideliter exequantur. Nemo enim desperandus est, dum in hoc corpore constitutus est: quia nonnumquam quod diffidentia aetatis differtur, consilio maturiori perficitur, in matrimonio videtur esse.

De eo, qui vxorem capti sortitus est in matrimonium. CAP. IX.

ITem in decretis Leonis Papae cap. xliii. scriptum est: quod non videatur esse culpabilis, qui vxorem capti sortitus est: nec tamen culpabilis iudicetur, et tamquam alieni iuris peruasor habeatur, qui personam eius mariti, qui iam non esse existimabatur, assumpsit. Sic enim multa, quae ad eos, qui in captiuitatem ducti sunt, pertinebant, in ius alienum transire potuerunt: et tamen plenum iustitiae est, vt iisdem reuersis, propria reformentur. Quod si in mancipiis, vel agris, aut etiam in domibus, ac possessionibus rite seruatur; quanto magis in coniugiorum redintegratione faciendum est, vt quod bellica necessitate turbatum est, pacis remedio reformetur.

De

De illo, qui concubinam super vxorem habet. C. X.

IN Toletano concilio cap. vii. scriptum est, de eo, qui vxorem habet, si concubinam habuerit, quod non communicet. Si quis habens vxorem fidelis, si concubinam habeat, non communicet. Ceterum is, qui non habet vxorem, et pro vxore concubinam habeat, a communione non repellatur: tantum vt vnius mulieris, aut vxoris, aut concubinae, vt ei placuerit, sit coniunctione contentus. Alias vero viuens, abiiciatur donec desinat, et ad paenitentiam reuertatur.

De parricidio, & his, qui partus suos necant. C. XI.

PArricidium autem, quam sit detestabile crimen, in iudicio facto inter Caim, et Abel fratrem suum, Dominus ipse ostendit, cum ad Caim parricidam ait: Maledictus eris super terram, quae aperuit os suum, et suscepit sanguinem fratris tui de manu tua. Fructus eius: Vagus, et profugus eris super terram. In quo etiam posuit signum, hoc est, vt tremens, et gemens profugus semper viueret, nec auderet iam vspiam sedes habere quietas. Sed quia in modernis temporibus parricidae profugi discurrunt per diuersa loca, et variis vitiis, atq. gulae illecebris deseruiunt; melius mihi videtur, vt in vno loco manentes, paenitentia districta semetipsos castigent, si forte a Domini bonitate indulgentiam facinoris sui percipere mereantur. Non enim eis licebit vltra, militiae cingulum sumere, et nuptiis, atque coniugii copula vti; quia sacri canones hoc eis non consentiunt: sicut modo de paenitentib. pro culpis grauium criminum decreta synodalia decernere, ostensuri sumus. Genes. 4.

Itaq. in Ancyrano concilio cap. xx. scriptum est, de his,

qui partus suos ex fornicatione diuersis modis interimunt. De mulierib. quae fornicantur, et partus suos necant, vel quae agunt secum, vt vtero cōceptos excutiant, antiqua quidem definitio vsq. ad exitum vitae eas ab Ecclesia remoueet. Humanius autem nunc definimus, vt eis decem annorum tempus secundum praefixos gradus paenitentiae largiamur.

Item in concilio Eliberitano cap. lxiii. scriptum est de his, quae filios ex adulterio necant: Si qua per adulterium absente marito conceperit, idq. post facinus occiderit, placuit, vix in fine dandam esse communionem, eō quod geminauerit scelus.

Item in concilio Ilerdensi cap. ii. scriptum est de his, qui aborsum faciunt, vel natos suos extinguunt. Hi vero, qui male conceptos, ex adulterio factos, vel editos necare studuerint, vel in ventribus matrum potionibus aliquibus collisērint, in vtroq. sexu adulteris post septem annorum curricula communio tribuatur: ita tamen, vt omni tempore vitae suae, fletibus, et humilitati insistant.

De homicidiis voluntarie commissis. C. XII.

IN concilio Neocaesariensi cap. xxi. de homicidiis scriptum est: Qui voluntarie homicidium fecerint, paenitentiae quidem iugiter se submittant, perfectionem vero circa exitum consequantur.

De homicidiis, & falsis testibus. C. XIII.

ITem in cōcilio Agathensi cap. xxxiv. de homicidiis, et falsis testibus scriptum est: Itaq. censuimus, homicidas, et falsos testes a communione ecclesiastica submouendos, nisi paenitentiae satisfactione crimina admissa diluerint.

De

De his, qui seruos suos extra iudicem necant; & domina, quae per zelum ancillam occiderit. C. XIV.

ITem in concilio Agathensi cap.lxii.scriptum est de his, qui seruos suos extra iudicem necant: Si quis seruum proprium sine conscientia iudicis occiderit, excommunicatione, vel paenitentia biennii reatum sanguinis emundabit.

Item in concilio Elibertitano cap.v.scriptum est, si domina per zelum ancillam occiderit: Si qua femina furore zeli accensa, flagris verberauerit ancillam suam, ita vt intra tertium diem animam cum cruciatu effundat; eo quod incertum sit, voluntate, an casu occiderit, si voluntate, septem annos; si casu, per quinquennii tempora acta legitima paenitentia, ad communionem placuit admitti. Quod si infra tempora constituta fuerit infirma, accipiat communionem.

De homicidiis non sponte commissis; & illis, qui se excusant quasi insontes ab homicidio in proelio commisso iussu Principum. C. XV.

IN concilio Neocaesariensi cap.xxii.scriptum est de his, qui non sponte homicidium commiserunt: De homicidiis non spōte commissis, prior quidem definitio, post septennem paenitentiam, perfectionem consequi praecepit: secunda vero, quinquennii tempus explere.

Quod autem quidam homicidium, quod nuper in seditione, et proelio Principum nostrorum perpetratum est, excusant, quasi necesse sit, pro hoc cuilibet agere paenitentiam, eo quod iussu Principum peractum sit, et Dei iudicio ita finitum. Scimus enim, quod Dei iudicium

ſemper iuſtum eſt, et nulla reprehenſione dignum; de
Pſal.144. quo etiam ſcriptum eſt: Iuſtus Dominus in omnib. viis
ſuis, et ſanctus in omnibus operibus ſuis. Qui iudicat orbem terrae in aequitate, et populos in veritate ſua. Sine quo nec paſſer cadit ſuper terram. Sed nemo omnia iu-
Pſal. 35. dicia Dei penetrare poteſt, quoniam ſcriptum eſt: Iudicia Dei abyſſus multa. Vnde oportet eos conſiderare, qui hanc necem nefariam defendere cupiunt, vtrum illos coram oculis Dei quaſi innoxios excuſare poſſint, qui propter auaritiam, quae omnium malorum radix eſt, et idolorum ſeruituti comparatur, atque propter fauorem dominorum ſuorum temporalium, aeternum Dominum contempſerunt; et mandata illius ſpernentes, non caſu, ſed per induſtriam homicidium perfecerunt. Nam de his legimus, qui homines non ſpōte interfecerunt, Deum per legiſlatorem vrbes refugii deputaſſe, ad quas confugientes, ſaluarentur ab vltore ſanguinis proximi ſui, et non morerentur. Inde in Deuteronomio ſcriptum eſt:
Deu. 19. Haec erit lex homicidae, cuius vita ſeruanda eſt. Qui percuſſerit proximum ſuum neſciens, et heri, et nudiuſtertius nullum contra eum habuiſſe odium comprobatur, ſed abiiſſe ſimpliciter cum eo in ſiluam ad ligna caedenda, et in ſuccisione lignorum ſecuris fugerit de manu, aut ferrum lapſum de manubrio amicum eius percuſſerit, et occiderit; hic ad vnam vrbium ſupradictarum confugiet, et viuet: ne proximus eius, cuius ſanguis effuſus eſt, ſtimulo doloris percutiat animam eius. De eo vero, qui per induſtriam aliquem occiderit, in Exodo ita praece-
Exo. 21. ptum eſt: Si quis de induſtria, et per inſidias occiderit proximum; ab altari meo euellas eum, vt moriatur. Et in
Deu. 19. Deuteronomio: Si quis, inquit, odio habens proximum ſuum, inſidiatus fuerit vitae eius, et ſurgens percuſſerit il-
lum

lum,et mortuus fuerit, et fugerit ad vnam de supradictis vrbibus, mittent seniores ciuitatis illius, et eripient eum de loco refugii,et tradent eum in manus proximi eius,cuius sanguis effusus est, et morietur, nec misereberis eius. Si ergo eum,quem Dominus dignum morte esse iudicauit,reum non esse quis dicit; quomodo contrarius legi Dei non existit, qui hoc, quod Dominus praecepit, cassum esse contendit?Videndum ergo illi est,ne forte in illorum numero sit, quibus per Prophetam dicitur: Vae Ezec. 13.
vobis,qui consuitis puluillos sub omni cubito,et ceruicalia ad decipiendas animas.Et alibi, Vae vobis,inquit,qui Esaiae. 5.
dicitis bonum malum, et malum bonum: ponentes lucem tenebras,et tenebras lucem: dicentes amarum dulce, et dulce amarum. Tales ergo mortificant animas, quae non moriuntur; et viuificant, quae non viuunt. Quisquis ergo, malorum operum, sine condigna paenitentia,quemquam veniam a Deo percipere posse dixerit, penitus errat. Et cum deceptus alios decipere festinat,duplici noxa constringitur,hoc est,proprii erroris,et alienae deceptionis. Sed inter haec sciendum, quod magna distantia est inter legitimum Principem, et seditiosum tyrannum: inter eum,qui subuertere nititur Christianae pacis tranquillitatem; et illum, qui armis contra iniquitatem certat defendere aequitatem. De quo plurima sub lege vetere,et sub testamento nouo fortium virorum inueniuntur exempla; quae nos possunt instruere, quid de huiuscemodi facto debeamus sentire.

De administratorib. & his, qui preces criminales dictant. C. XVI.

DE administratoribus autem,qui iudicia saecularia secundum legem maiorum suorum exercent,quid sacri

cri canones inde ſentiant, facile eſt inuenire. nam in decretis Innocentii Papae cap.xxiii. ita legitur: Quaeſitum eſt ergo ſuper his,qui poſt baptiſmum adminiſtrauerunt, et aut tormenta ſola exercuerunt, aut etiam capitalem protulerunt ſententiam;de his nihil legimus a maioribus definitum.Meminerant enim,a Deo poteſtates has fuiſſe conceſſas;et propter vindictam noxiorum,gladium fuiſſe promiſſum; et Dei miniſtrum eſſe datum, vindicem eſſe in huiuſmodi. Quemadmodum igitur reprehenderent factum, quod auctore Domino viderunt eſſe conceſſum? De his ergo,ita vt hactenus ſeruatum eſt, ſic habemus:ne aut diſciplinam euertere, aut contra auctoritatem Domini venire videamur.Ipſi autem in ratione reddenda geſta ſua omnia ſeruabunt.

Item in eiuſdem decretis cap. xxx. ſcriptum eſt, quod qui preces criminales dictant,habeantur immunes. Illud autem ſciſcitari voluiſti, an preces dictantibus liberum concedatur. Vtique propter baptiſmi regenerationem a Principibus poſcere mortem alicuius,vel ſanguinem de reatu. Quam rem Principes numquam ſine cognitione concedunt; ſed ad iudices commiſſa ipſa, vel crimina ſemper remittunt, vt cauſa cognita vindicetur. Quae cum quaeſitori fuerint delegata,aut abſolutio, aut damnatio pro negotii qualitate profertur. Et dum legum in improbos exercetur auctoritas,erit dictator immunis.

De populi neceſſario commiſſu. C. XVII.

DE populi autem neceſſario commiſſu,quomodo inultum ſoleat praeteriri, idem Papa quibuſdam Epiſcopis de Macedonia ad interrogata reſpondens, ita ſcripſit dicens: Praeuideat ergo dilectio veſtra,hactenus talia manſiſſe: et aduertite,quod vtiq. vt dicitis,neceſſitas impera-

peraujt; in pace etiam ecclesias constitutas non posse praesumere. Sed vt saepe accidit, quoties a populis, et a turba peccatur, quia in omnes propter multitudinem non potest vindicari, multum solere transire. Priora ergo dimittenda dico Dei iudicio: de reliquo maxima sollicitudine praecauendum. Non enim hic, vt mihi videtur, ille doctor Apostolicus dicit non necessarium esse populo pro male commissis agere paenitentiam, sed quod in omnes propter multitudinem non potest vindicari, priora dimittenda Dei iudicio: de reliquo maxima sollicitudine praecauendum, ne fiant.

De furto. C. XVIII.

DE furto vero in concilio Agathensi cap. v. ita scriptum est: Si clericus furtum ecclesiae fecerit, peregrina ei communio tribuatur.

Item in eodem concilio cap. xxvi. scriptum est: Si qui vero clerici documenta, quibus ecclesiae possessio firmatur, aut supprimere, aut negare, aut aduersariis fortasse tradere damnabili, et punienda obstinatione praesumpserunt, quidquid per abstinentiam documentorum damni ecclesiae illatum est, et de propriis facultatib. reddant, et communione priuentur, etiam qui in damno ecclesiae impie sollicitati a traditoribus susceperint.

De coniuratione, vel conspiratione. C. XIX.

DE coniuratione, vel conspiratione in concilio Chalcedonensi cap. xiv. scriptum est: Coniurationis, vel conspirationis crimen et ab exteris legibus est omnino prohibitum; multo magis hoc in Dei ecclesia ne fiat, admonere conueniet. Si qui ergo clerici, vel monachi reperti fuerint coniurantes, aut conspirantes, aut insidias ponen-

nen-

nentes Episcopis, aut clericis, a gradu proprio penitus abiiciantur.

De his, qui sacramento se obligant, ne ad pacem redeant.
C. XX.

DE his vero, qui sacramento se obligant, ne ad pacem redeant, in concilio Ilerdensi cap. VII. ita scriptum est: Qui sacramento se obligauerit, vt litiget cum quolibet, ne ad pacem vllo modo redeat; pro periurio, vno anno a communione corporis, et sanguinis Domini segregatus, reatum suum eleemosynis, et fletib. et quantum potuerit, ieiuniis absoluat. Ad charitatem vero, quae operit multitudinem peccatorum, celeriter venire festinet.

De his, qui noxia iuramenta conficiunt, quomodo paenitere oporteat. C. XXI.

DE iniquo ergo iuramento, et ad proximi noxam pertinente, in Toletana Synodo cap. II. ita scriptum continetur: Etenim dum periurare compellimur, creatorem quidem offendimus, sed nos tantummodo maculamus. Cum vero noxia promissa complemus, et Dei iussa superbe contemnimus, vt proximis impia crudelitate noceamus, et nos ipsos crudeliori mortis gladio trucidamus. Illic enim duplici culparum telo percutimur, hic tripliciter iugulamur. Restat ergo, vt eo nostra pergat sententia, quo misericordiae patuerit via. Quae ita Domino probatur accepta, vt plus eam cupiat, quam sacrificia veneranda, dicente ipso: Misericordiam volui, et non sacrificium. Hac indulgentiae concessa licentia, miserationis ipsius opus in gloriosi Principis potestatem redigimus: vt quia Deus illi miserandi aditum patefecit; remedia pietatis

Matth. 9.

tatis, ipse quoq. non deneget; quae ita principali discretione moderata persistant, vt et illis ita sit, quatenus misericordia contributa; vt nusquam gens, aut patria per eosdem, aut periculum quodcumq. perferat, aut iacturam: haec miserationis obtentu temperasse sufficiat. Ceterum quia iuramenta pro regiae potestatis salute, vel constitutione gentis, et patriae, vel hactenus sunt exacta, vel deinceps extiterunt exigenda; omni custodia, omniq. vigilantia indissolubiliter decernimus obseruāda, membrorum truncatione, mortisq. sententia, religione penitus absoluta. Sed ne prauarum mentium versuta nequitia nosmet ad periurii aliquando prouocet culpam; neve a sanctae Fidei regula hanc adserat venire sententiam, tam diuinae auctoritatis oracula, quam praecedentium Patrum huic narrationi curauimus innectenda. Sic enim per Hieremiam dixit: Repente loquar aduersus gentem, aduersus regnum, vt eradicem, et disperdam illud. Si paenitentiam egerit gens illa a malo suo, quod locutus sum aduersus eam, agam et ego paenitentiam super malo, quod cogitaui, vt facerem ei. Et per Ezechielem: Si dixero, inquit, iusto quod vita viuat, et confisus in iustitia sua fecerit iniquitatem, omnes iustitiae eius obliuioni tradentur: et in iniquitate sua, quam operatus est, in ipsa morietur. Si autem dixero impio, morte morieris, et egerit paenitentiam, vita viuet, et non morietur. Si ergo nostra conuersio sic diuinam mutat sententiam, cur miserorum tantae lacrymae, vel pressura tam crudam non temperent ex miseratione vindictam? Hinc populo etiam Israelitico saepe vltio promissa suspenditur: et Nineuitarum perditio diuinae sententiae permutatione sedatur. Nam sanctus Ambrosius in libro tertio de Officiis cap. XII. ita ait: Purum igitur, ac sincerum oportet esse affectum, vt vnusquisq.

Hiere. 18.

Ezec. 18.

Ambros.

quisq. simplicem sermonem proferat: vas suum in sanctitate possideat, ne fratrem circumscriptione verborum inducat: nihil promittat inhonestum. At si promiserit, tolerabilius est promissum non facere, quam facere quod turpe sit. Saepe plериq. constringunt seipsos iurisiurandi sacramento: et cum ipsi cognouerint promittendum non fuisse sacramentum, tamen contemplatione faciunt
Matt. 14. quod spoponderunt. Sicut de Herode supra scripsimus, qui saltatrici praemium turpiter promisit, crudeliter soluit. Turpe, quod regnum pro saltatione promittitur: crudele, quod mors Prophetae pro iurisiurandi religione donatur. Quanto tolerabilius tale fuisset periurium sacramento. Et post pauca de Iephthe discernens, Miserabilis necessitas, quae soluitur patricidio. Melius est non vouere id, quod sibi is, cui promittitur, nolit exolui. Et post paululum: Non semper igitur promissa soluēda omnia sunt: Deniq. ipse Dominus, sicut Scriptura indicat, frequenter suam mutat sententiam. Vir quoq. sanctissimus Augusti-
Augusti. nus, inuestigationis acumine acutus: Inueniendi aditus patet, minora semper eligantur. Quia et qui murorum ambitu ne fugiat clauditur, ibi se in fugam praecipitat, v-
Isidorus. bi breuior murus inuenitur. Hinc et Isidorus ait: Tolerabilius est enim non implere sacramentum, quam permanere in stupri flagitio. Similiter in Synonymis: In malis promissis rescinde fidem; in turpi voto muta decretum; quod incaute vouisti, ne facias. Impia est promissio, quae scelere adimpletur. Vnde necesse est, vt male iurans dignam paenitentiam agat, eo quod nomen Domini con-
Exo. 20. tra praeceptum illius sumpsit in vano: quia in Exodo scriptum est: Nec enim insontem habebit Dominus eum, qui assumpserit nomen domini Dei sui frustra. Et in Leuitico: Non periurabis in nomine meo, nec polluES nomen

men domini Dei tui: ego Dominus. Tamen malum, quod facturum se sacramento deuouerat, omnino non faciat: quoniam stulta vota frangenda sunt.

De his, qui ad ecclesiae patrocinium confugiunt, ne tradantur persequentib. se sine foedere pacti. C. XXII.

DE his ergo, qui ad ecclesiae patrocinium confugiunt, ne tradantur, in concilio Arausico cap. v. ita scriptum est: Eos autem, qui ad ecclesiam confugerint, tradi non oportere; sed loci sancti reuerentia, et intercessione defendi. In concilio Aurelianensi cap. I. de homicidis, et adulteris, et furib. si ad ecclesiam confugerint, ita scriptum est. Id constituimus obseruandum, quod ecclesiastici canones decreuerunt, et lex Romana constituit; vt ab ecclesiae atriis, vel domo Episcopi eos abstrahere omnino non liceat: sed nec altari consignari, nisi ad Euangelia datis sacramentis, de morte, et debilitate, et omni poenarum genere sint securi; ita vt ei, cui reus fuerit criminosus, de satisfactione conueniat. Quod si sacramenta sua conuictus fuerit violasse reus periurii, non solum a communione ecclesiae, vel omnium clericorum, verũ etiam et a catholicorum conuiuio separetur. Quod si cui reus est, noluerit sibi intentione faciente componi, et ipse reus de ecclesia actus timore discesserit, ab ecclesiae clericis non quaeratur.

Item in eodem concilio cap. II. scriptum est de raptoribus, si ad ecclesiam confugerint. De raptoribus autem, id constituendum esse censuimus, vt si ad ecclesiam raptor cum rapta conuenerit, et feminam ipsam violentiam pertulisse constiterit, statim liberetur de potestate raptoris: et raptor, mortis, vel poenarum impunitate concessa, ad seruiendum subiectus sit, aut redimendi se liberam ha

beat facultatem. Si vero quae rapitur, patrem habere constiterit, et puella raptori consenserit, potestati patris excusata reddatur: et raptor a patre superioris condicionis satisfactione teneatur obnoxius.

Item in eodem concilio cap. III. scriptum est de seruis, si ad ecclesiam confugerint. Seruus, si ad ecclesiam confugerit pro qualibet culpa, si a domino omissa culpa sacramentum susceperit, statim ad seruitium domini sui redire cogatur. Et postea quam dato sacramento domino suo fuerit consignatus, si aliquid poenae pro eadem culpa, qua excusatur, probatus fuerit pertulisse; pro contemptu Ecclesiae, et praeuaricatione fidei a communione, et conuiuio catholicorum, sicut superius comprehensum est, extraneus habeatur. Si vero seruus pro culpa sua ab Ecclesia defensatus, sacramenta domini clericis exigentib. de impunitate perceperit; exire nolentem, a domino liceat occupari.

De his, qui diuinationes expetunt, & incantationibus, siue auguriis deseruiunt. C. XXIII.

IN Ancyrano concilio cap. XXIV. de his, qui diuinationes expetunt, et morem Gentilium subsequuntur, aut in domos suas huiuscemodi homines introducunt, exquirendi aliquid arte malefica, aut expiandi causa; sub regula quinquennii iaceant secundum gradus paenitentiae definitos.

In concilio Laodicensi cap. XXXVI. de his, qui incantationibus, et phylacteriis vtuntur, ita scriptum est. Quod non oporteat sacris officiis deditos, vel clericos magos, aut incantatores existere, aut facere phylacteria, quae animarum suarum vincula esse comprobantur: eos autem, qui his vtuntur, ab ecclesia pelli praecipimus.

In con-

In concilio Agathensi de sortilegiis, vel augurium seruantibus, vt ab Ecclesia separentur, cap. xlii. scriptum est. Ne de eo fortasse videatur omissum, quod maxime fidem catholicae religionis infestat, quod aliquanti clerici, siue laici student auguriis, et sub nomine fictae religionis, qua Sanctorum sortes diuinationis scientiam profitentur, aut quarumcumq. inspectione futura promittũt; hoc quicumq. clericus, vel laicus detectus fuerit, vel consulere, vel docere; ab Ecclesia habeatur extraneus.

In concilio Toletanensi cap. xxix. ita scriptum est. Si quis Episcopus, aut presbyter, siue diaconus, vel quilibet ex ordine clericorum magos, aut aruspices, aut ariolos, vel sortilegos, aut eos, qui profitentur artem aliquam curiosam, aut aliquis eorum similia exercentes consulens fuerit deprehensus; ab honore dignitatis suae depositus, monasterii curam excipiat: ibiq. perpetuae paenitentiae deditus, scelus admissum sacrilegii soluat.

In synodo Martini cap. lix. ita scriptum est. Non liceat sacerdotibus, vel clericis, incantatores esse, et ligaturas facere: quod est colligatio animarum. Si quis haec facit, de ecclesia proiiciatur.

Quod non liceat Christianis, seruare traditiones Gentilium; nec vllis obseruationibus festis eorum communicare. C. XXIV.

ITem in eadem synodo cap. lxxii. scriptum est. Non liceat Christianis, tenere traditiones Gentilium, et obseruare lunae, aut stellarum cursum. Non liceat Christianis, obseruare, vel colere elementa, aut lunae, aut stellarum cursum, aut inanem signorum fallaciam, pro domo facienda, vel segetibus, vel arboribus plantandis, vel coniugiis sociandis. Scriptum est enim: Omnia quae facitis, aut 1. Cor. 10.

in verbo, aut in opere, omnia in nomine domini nostri Iesu Christi facite, gratias agentes Deo.

Item in eodem concilio ca.lxxii.ita scriptum est, quod non liceat kalendas obseruare. Non liceat iniquas obseruationes agere kalendarum, et otiosis vacare rebus; neq. lauro, aut viriditate arborum circuire domos. Omnis haec obseruatio paganismi est.

Item in eodem concilio cap.lxxiii. scriptum est, quod non liceat medicinales herbas aliqua obseruatione colligere. Non liceat in collectione herbarum, quae medicinales sunt, aliquas obseruationes, aut incantationes intendere, nisi tantum cum symbolo diuino, et oratione Dominica; vt tantum Deus creator omnium, et dominus, honoretur.

In concilio Laodicensi cap. xxxix. scriptum est de his Christianis, qui celebrant festa Gentilium. Quod non oporteat cum Gentilibus festa celebrare, et communicare prauitatibus eorum, qui sine Deo sunt.

Quod non sit cum Paganis conuiuandum. C. XXV.

IN concilio Africano cap.xxvii. scriptum est de Paganorum conuiuiis auferendis. Illud etiam petendum, vt quoniam contra praecepta diuina conuiuia multis in locis exercentur, quae ab errore Gentili adtracta sunt, ità vt nunc a Paganis Christiani ad haec celebranda cogantur, ex qua re temporibus Christianorum Imperatorum persecutio altera fieri occulte videatur, vetari talia iubeant; et de ciuitatibus, et possessionibus imposita poena prohiberi: maxime cum etiam natalibus beatissimorum Martyrum per nonnullas ciuitates, et in ipsis locis sacris talia committere non reformident. quibus dieb. etiam, quod pudoris est dicere, saltationes sceleratissimas per vicos

atq.

atq. plateas exerceant,vt matronalis honor,et innumerabilium feminarum pudor deuote venientium ad sacratissimum diem,iniuriis lasciuientium appetatur:vt etiam ipsius sanctae religionis paene fugiatur accessus.

In decretis Leonis Papae cap. xxx. scriptum est de his, qui conuiuio Gentilium,et escis immolaticiis vsi sunt. Si qui conuiuio solo Gentilium, et escis immolaticiis vsi sunt, possunt ieiuniis, et manus impositione purgari: ab idolothytis abstinentes, sacramentorum Christi possunt esse participes.Si autem aut idola adorauerunt,aut homicidiis, aut fornicationib. contaminati sunt, ad communionem eos, nisi per paenitentiam publicam, non oportet admitti.

De Christianis,qui cum Iudaeis vescuntur; & quod Iudaeis non liceat habere Christianas vxores,vel concubinas, seu mancipium Christianum. C. XXVI.

IN concilio Eliberitano cap.lv.scriptum est de Christianis,qui cum Iudaeis vescuntur.Si vero quis clericus,vel fidelis cum Iudaeis cibum sumpserit,placuit eum a communione abstinere,vt debeat emundari.

In concilio Toletanensi c. xiv. scriptum est de Iudaeis. Suggerente concilio, id gloriosissimus Dominus noster canonibus inserendum praecepit, vt Iudaeis non liceat, Christianas habere vxores, vel concubinas; neq. mancipium Christianum in vsus proprios comparare.Sed et filii, qui ex tali coniugio nati sunt, assumendos esse ad baptismum: nulla officia publica eos opus est agere, per quae eis occasio tribuatur, poenam Christianis inferre. Si qui vero Christiani ab eis Iudaeis in ritu sunt maculati, vel etiam circumcisi, non reddito pretio, ad libertatem,et religionem redeant Christianam.

Quod non congruat Christianis, comessationibus interesse, nec histriones fieri, nec saltare in nuptiis, neque in conuiuiis. C. XXVII.

IN concilio Laodicensi cap. lv. scriptum est, non congruere Christianis, comessationib. interesse. Quod non oporteat sacerdotes, aut clericos ex collatis, vel comessationibus conuiuia celebrare. Hoc autem nec laicis posse congruere.

In concilio Africano cap.xxx.scriptum est de histrionibus, Christianis factis, et de his etiam petendum, vt si quis ex qualibet ludicra arte ad Christianitatis gratiam venire voluerit, ac liber ab illa macula permanere; non eum liceat a quoquam iterum ad eadem exercenda reduci, vel cogi.

In concilio Laodicensi cap.liii.scriptum est, vt in Christianorum non saltetur nuptiis. Quod non oporteat Christianos euntes ad nuptias plaudere, vel saltare; sed venerabiliter caenare, vel prandere, sicut Christianos decet.

Ut ad mensam Episcopi scripturae diuinae legantur: & quod sacris ordinib. deditos viros non conueniat ebrietatem sectari. C. XXIIX.

IN concilio Toletanensi cap.vii.scriptum est, vt ad mensam Episcopi scripturae diuinae legantur. Pro reuerentia Dei, et sacerdotum, id vniuersa sancta constituit synodus; vt quia solent crebro mensis otiosae fabulae interponi, in omni sacerdotali conuiuio lectio scripturarum diuinarum misceatur. Per hoc enim et animae aedificantur ad bonum, et fabulae non necessariae prohibentur.

In canone Apostolorum cap.xlii.scriptum est, quod Episco-

piscopus,presbyter,aut diaconus aleator, et ebriosus esse non debeat. Episcopus,presbyter,aut diaconus aleae,atq. ebrietati deseruiens,aut desinat,aut certe damnetur.

De continentia, & castitate clericorum. C. XXIX.

IN concilio Carthaginensi cap. III. de continentia,et castitate clericorum ita scriptum est. Aurelius Episcopus dixit: Cum praeterito concilio de continentiae,et castitatis moderamine tractaretur, gradus isti tres, qui constrictione quadam castitatis per consecrationes adnexi sunt, Episcopos inquam, presbyteros, et diaconos ita placuit, vt condecet,sacros antistites, ac Dei sacerdotes, nec non et leuitas, vel qui sacramentis diuinis inseruiunt, continentes esse in omnibus, quo possint simpliciter quod a Deo postulant,impetrare. Vt quod Apostoli docuerunt, et ipsa seruauit antiquitas,nos quoq. custodiamus.

Quod non debeant sacerdotes quaslibet in ecclesiae familiis truncationes facere; nec aliquid, quod morte plectendum sit, iudicare. C. XXX.

IN concilio Toletanensi cap. VI. scriptum est,non debere sacerdotes, quaslibet in ecclesiae familiis truncationes facere; nec aliquid,quod morte plectendum,iudicare. His vero, a quib. Domini sacramenta tractanda sunt, iudicium sanguinis agitare non licet; et ideo magnopere talium excessibus prohibendum est, ne indiscretae praesumptionis motib. agitati, aut quod morte plectendum est,sententia propria iudicare praesumant: aut truncationes quaslibet personis, aut per se inferant, aut inferenda praecipiant. Quod si quisquam horum immemor praeceptorum,aut in ecclesiae familiis,aut in quibuslibet per-

ſonis tale aliquid fecerit, et conceſſi ordinis honore priuatus, et loco, ſub perpetuo damnationis teneatur religatus ergaſtulo. Cui tamen communio exeunti ex hac vita non neganda eſt, propter Domini miſericordiam: qui non vult peccatoris mortem, ſed vt conuertatur, et viuat.

De clericis, qui in mutuam caedem prorumpunt.

CAP. XXXI.

IN concilio Ilerdenſi cap. xi. ſcriptum eſt de clericis, qui in mutuam caedem prorumpunt. Si qui clerici in mutuam caedem proruperint, prout dignitas officiorum in tali exceſſus contumelia pertulerit, a Pontifice diſtrictius vindicetur.

De auaritia, & cupiditate; & quod non ſit vſura exigenda. C. XXXII.

IN concilio Carthaginenſi cap. v. de auaritia ſcriptum eſt. Aurelius Epiſcopus dixit: Auaritiae cupiditas deteſtanda, quam rerum omnium malarum matrem eſſe, nemo dubitat. Proinde inhibendum eſt, ne quis alienos fines vſurpet, aut per praemium terminos Patrum ſtatutos tranſcendat; nec cuiquam clericorum liceat, de qualibet re fenus accipere: quamquam nouellae ſuggeſtiones, quae vel obſcurae ſunt, vel ſub genere latent, inſpectae a nobis, formam accipient. ceterum de quibus apertiſſime diuina ſcriptura ſanxit, non eſt differenda ſententia, ſed potius exequenda. Proinde quod in laicis reprehenditur, id multo magis debet in clericis praedamnari. Vniuerſum concilium dixit: Nemo contra Prophetas, nemo contra Euangelia facit ſine periculo.

In concilio Toletanenſi cap. xxxiii. ſcriptum eſt de auaritiae malo. Auaritia radix cunctorum malorum, cuius ſitis

tis etiam ſacerdotum mentes obtinet. Multi enim fideliũ in amore Chriſti, et Martyrum in parochiis Epiſcoporum baſilicas conſtruunt, oblationes conſcribunt; ſacerdotes haec auferunt, atq. in vſus ſuos conuertunt. Inde eſt, quod cultores ſacrorum deficiunt, dum ſtipendia ſua perdunt. Inde labentium baſilicarum ruinae non reparantur, quia auaritia ſacerdotali omnia auferuntur. Pro qua re conſtitutum eſt a praeſenti concilio, Epiſcopos ita dioeceſes ſuas regere, vt nihil ex earum iure praeſumant auferre: ſed iuxta priorum auctoritatem conciliorum, tam de oblationibus, quam de tributis, ac frugibus tertiam partem conſequantur. Quod ſi amplius quippiam ab eis praeſumptum extiterit, per concilium reſtauretur: appellantibus aut ipſis conditoribus, aut certe propinquis eorum, ſi iam illi a ſaeculo diſceſſerunt. Nouerint autem conditores baſilicarum, in rebus, quas eiſdem eccleſiis conferunt, nullam poteſtatem habere: ſed iuxta canonum inſtituta, ſicut eccleſiam, ita et dotem eius ad ordinationem Epiſcopi pertinere.

In concilio Nicaeno cap. XVII. de clericis vſuras accipientibus ſcriptum eſt. Quod multi ſub regula conſtituti auaritiam, et turpia lucra ſectantur, oblitiq. diuinae ſcripturae dicentis: Qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram; mutuum dantes centeſimos exigunt: iuſte cenſuit ſancta, et magna ſynodus, vt ſi quis inuentus fuerit poſt hanc definitionem vſuras accipiens; aut ex inuentione aliqua, vel quolibet modo negotium tranſigens; aut hemiolia, id eſt, ſeſcupla exigens; vel aliquid tale prorſus excogitans turpis lucri gratia: deiiciatur a clero, et alienus exiſtat a regula.

In decretis Leonis Papae cap. III. ſcriptum eſt, quod vſuram non ſolum clerici exigere non debeant, ſed nec laici

Christiani. Nec hoc quoque praetereundum esse duximus, quosdam lucri turpis cupiditate captos, vsuras iam exercere: quod nos, non dicam in eos, qui sunt in clericali officio constituti, sed et in laicos cadere, qui Christianos se dici cupiunt, condolemus, quod vindicari acrius in eos, qui fuerint confutati, decernimus; vt omnis peccandi oportunitas adimatur.

De apostatis. C. XXXIII.

IN decretis Syricii Papae cap. III. de apostatis scriptum est. Adiectum est etiam, quosdam Christianos ad apostasiam, quod dici nefas est, transeuntes, et idolorum cultu, ac sacrificiorum contaminatione profanatos, quos Christi corpore, et sanguine, quo dudum redempti fuerant, renascendo, iubemus abscindi. Et si resipiscentes forte aliquando fuerint ad lamenta conuersi, his, quamdiu viuunt, agenda paenitentia est, et in vltimo fine suo reconciliationis gratia tribuenda: quia docente Domino,
Ezec. 18. Nolo mortem peccatoris, tantum conuertatur, et viuat.

In concilio Arelatensi cap. XXII. de apostatis scriptum est. Qui tardius reuertuntur, nisi per dignam paenitentiam non recipiantur. De his, qui apostatant, et nũquam se ad Ecclesiam repraesentant, nec quidem paenitentiam agere quaerunt, et postea infirmitate arrepti, petunt communionem; placuit, non dandam eis communionem, nisi reuelauerint, et egerint fructus dignos paenitentiae.

Item in eodem concilio cap. XXV. de apostatis, si non reuertantur, scriptum est. Hi, qui post sanctae religionis professionem apostatant, et ad saeculum redeunt, et postmodum paenitentiae remedia non requirunt, sine paenitẽtia communionem penitus non accipiant: quos etiam iubemus ad clericatus officium non admitti. Et quicũq.

ille

ille, post paenitentiam habitum saecularem non praesumat: quod si praesumpserit, ab Ecclesia alienus habeatur.

De professione monachi. C. XXXIV.

IN synodo Toletana cap. lix. scriptum est de professione monachi. Monachum aut paterna deuotio, aut propria professio facit. Quidquid horum fuerit alligatum, tenebit. Proinde his ad mundum reuerti interdicimus aditum; et omnes ad saeculum interdicimus regressus.

De paenitentiae temperamento, & quando reconciliandi sunt ipsi paenitentes. C. XXXV.

IN Africano concilio cap. x. de paenitentib. ita scriptum est, Vt paenitentibus secundum differentiam peccatorum, Episcopi arbitrio paenitentiae tempora decernantur, et vt presbyter inconsulto Episcopo non reconciliet paenitentem, nisi absentia Episcopi necessitate cogente. Cuiuscumq. autem paenitentis publicum, et vulgatissimum crimen est, quod vniuersam Ecclesiam commouerit, ante absidam manus ei imponatur.

In decretis Innocentii Papae cap. vii. de paenitentibus scriptum est. De paenitentibus autem, qui siue ex grauioribus commissis, siue ex leuioribus paenitentiam gerunt, si nulla interuenit aegritudo, quinta feria ante Pascha eis remittendum, Romanae Ecclesiae consuetudo demonstrat. Ceterum de pondere aestimando delictorum, sacerdotis est iudicare, vt attendat ad confessionem paenitentis, et ad fletus, et lacrymas corrigentis: ac tum iubere dimitti, cum viderit satisfactionem. Sane quisquis in aegritudinem inciderit, atq. vsque ad desperationem deuenerit, ei est ante tempus Paschae relaxandum; ne de saeculo absq. communione discedat.

De

De his, qui in paenitentia positi vita excesserunt.
CAP. XXXVI.

IN concilio Arelatensi cap.xii.scriptum est de his,qui in paenitentia positi vita excesserunt.Placuit nullum communione vacuum dimitti,sed pro eo,quod orauit paenitendo,oblatio illius recipiatur.

In concilio Arausico cap.iii.scriptum est de paenitentibus, qui de corpore exeunt. Qui recedunt de corpore paenitentia accepta, placuit sine reconciliatoria manus impositione, eis communicare: quod morienti sufficit consolationis,* secundum definitionem congruentem, viaticum nominauerunt. Vt si superuixerint, stent in ordine paenitentium: vt ostensis necessariis paenitentiae fructibus, legitimam communionem cum reconciliatoria manus impositione recipiant.

De his, qui paenitentiam violantes spernunt; & rursus praeuaricantur. C. XXXVII.

IN concilio Aurelianensi cap.xv. scriptum est de his,qui paenitentiam violant. Eos vero, qui susceptam paenitentiam, religionemq. suae professionis obliti, ad saecularia relabuntur, placuit a communione suspendi, et ab omnium catholicorum conuiuiis separari. Quod si post interdictum, cum eo quisq. praesumpserit manducare, et ipse communione priuetur.

In concilio Toletano cap.lv. scriptum est de saecularibus accipientibus paenitentiam,qui se totondere, et rursus praeuaricantes laici effecti sunt. Comprehensi ab Episcopo suo,ad paenitentiam,ex qua recesserunt, reuocentur. Quod si aliqui per paenitentiam irreuocabiles sunt, nec admoniti reuertuntur, vere vt postea coram Ecclesia ana-

anathematis sententia condemnentur. Non aliter et hi, qui detonsi a parentibus fuerint, aut sponte sua missis parentib. se ipsos religioni deuouerunt, et postea habitum saecularem sumpserunt, et iidem a sacerdote comprehensi, ad cultum religionis, acta prius paenitentia, reuocentur. Quod si reuerti non possunt apostatae, anathematis sentētia abiiciantur. Quae forma seruabitur etiam in viduis, virginibusq. sacris, ac paenitentib. feminis, quae sanctum monialem habitum induere, et postea aut vestem mutauerunt, aut ad nuptias transierunt.

Quod nulli sit vltima paenitentia deneganda.
CAP. XXXIIX.

IN decretis Caelestini Papae cap. xv. scriptum est, quod nulli sit vltima paenitentia deneganda. Agnouimus enim paenitentiam morientibus non denegari, nec illorum desideriis abnui, quod obitus sui tempore animae suae cupiunt subueniri remedio. Horremus fateor tantae impietatis aliquem reperiri, vt de Dei pietate desperet, quasi non possit ad se quouis tempore concurrenti succurrere; et periclitantem sub horrore peccatorum hominem, pondere, quo se ille expedire desiderat, liberare. Quid hoc rogo aliud est, quam morienti mortem addere, eiusq. animam sua crudelitate, ne absoluta esse possit, occidere? cum Deus ad subueniendum paratissimus, inuitans ad paenitentiam sic promittat: Peccator in quacunq. die conuersus fuerit, peccata eius non reputabuntur ei. Ezec. 18. Et iterum: Nolo mortem peccatoris, sed tantum conuertatur, et viuat. Ibidem. Salutem ergo homini adimit, quisquis mortis tempore paenitentiam denegarit. Et desperauit de clementia Dei, qui eum ad subueniendum morienti sufficere, vel momento posse non credidit. Perdidisset

latro

latro in cruce praemium ad Christi dexteram pendens, si illum vnius horae paenitentia non iuuisset. Cum esset in poena paenituit, et per vnius sermonis promissionem habitaculum paradisi Deo promittente promeruit. Vera ergo ad Deum conuersio in vltimis positorum, mente potius est aestimanda, quam tempore, Propheta hoc taliter asserente: Cum conuersus ingemueris, tunc saluus eris. Cum ergo Dominus sit cordis inspector, quouis tempore non est deneganda paenitentia postulanti: cum ille se obliget iudici, cui occulta omnia nouerit reuelari.

Quod oporteat eum, qui pro illicitis veniam poscit, etiam a multis licitis abstinere; & quod non oporteat eum tempore paenitentiae lucra negotiationis exercere.

CAP. XXXIX.

IN decretis Leonis Papae cap. xxii. scriptum est, quod oporteat eum, qui pro illicitis veniam poscit, etiam a multis licitis abstinere. Aliud quidem est, debita iusta reposcere; aliud, propria perfectionis amore contemnere. Sed illicitorum veniam postulantem oportet etiam a licitis abstinere, dicente Apostolo: Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Vnde si paenitentes habent causam, quam negligere forte non debeant, melius expedit eis ecclesiasticum, quam forense iudicium.

1.Cor.6.

Item in eisdem decretis cap. xxiii. scriptum est, quod paenitenti nulla lucra negotiationis exercere conueniat. Qualitas lucri negotiantem aut excusat, aut arguit: quia est inhonestus quaestus, et turpis. Verumtamen paenitenti vtilius est dispendia pati, quam periculis negotiationis obstringi. Quia difficile est, inter ementis, vendentisque commercium, non interuenire peccatum.

Quod

Quod ad militiam saecularem post paenitentiam rediri non debeat. C. XL.

ITem in eisdem decretis cap.xxiv.scriptum est,quod ad militiam saecularem post paenitentiam rediri non debeat. Contrarium est omnino ecclesiasticis regulis, post paenitentiae actionem redire ad militiam saecularem; cum Apostolus dicat: Nemo militans Deo implicat se negotiis saecularibus.Vnde non est liber a laqueis diaboli,qui se militiae mundanae voluerit implicare. 2.Tim.2.

EPILOGVS.

HAEC tibi sancte pater pauca capitula ex sanctorum Patrum conciliis colligere curaui;vt haberes in promptu ex eorum sententiis,quo iudicare possis rudes,et indomitos animos nouellae gentis,apud quam modo conuersaris:vt sciant,se impunite peccare non posse,sed paratam sententiam semper a vobis fore; orientia vitia peruersorum citius resecare; et humilibus, atq. digne satisfactione peccata sua plorantib. oportunum solamen consolationis conferre.Oportet enim,vt quia vestra sanctitas inter illos modo consistit,per praedicationem verbi Dei,et custodiam verae religionis omnibus sacrum studium vestrum innotescat: quatenus hic fructus boni laboris laudem vobis adquirat, et in futuro mercedem, et gloriam pariat sempiternam. Amen.

IN RABANI LIBRVM PAENITENTIVM NOTAE.

PRAEFATIO Othgario Archiepiscopo) *Hunc arbitror fuisse eiusdem sedis Archiepiscopum, cui Rabanus successit. Heribaldum vocant Iuo, & Gratian. et liber Tarracon. in locis mox citandis.*

CAP. I. In primis ergo visum est et c.) *Haec verba referunt Iuo Carnoten. lib. 3. tit. 11. cap. 20. Panor. et parte 6. c. 400. decr. & liber Tarracon. lib. 6. c. 227. & Gratian. dist. 50. c. 34. de his. & Paeniten. Roma. tit. 8. cap. 1. ex concilio Ilerdensi non recte.*

Pag. 5. vers. 3. in Nicaeno concilio cap. VIII.) *Caput nonum est Graecis, & in Corpore canonum.*

Vers. 4. Si qui presbyteri et c.) *Verba sunt Dionysii Exigui interpretis Graeci canonis noni Nicaeni, vt apparet ex Corpore canonum. Refert Burchar. lib. 2. c. 13. & Iuo parte 6. c. 33. decr. & Ansel. li. 8. c. 13. Ex alio interprete Gratian. distin. 81. c. 4. si qui sine. & ex Martini Bracar. c. 24. dist. 24. c. vlt.*

Ver. 9. Item in Neocaesarien. concilio cap. IIX.) *Cap. IX. est Graecis, & in Corpore canonum.*

Ver. 10. Presbyter si praeoccupatus et c.) *Dionysii Exigui verba sunt interpretis Graeci canonis noni Neocaesarien. vt constat ex Corpore canonum. Refert Burch. lib. 2. c. 49. Iuo lib. 3. tit. 11. cap. 19. Panor. &*

par.6.c.150.decr.et ex alio interprete Grat.15.q.8. c.1.& ex Martino Bracar.c.25. Burc.d.li.2.c.48. & Iuo d.tit.11.c.18.Panor.& d.par.6.c.149.decr. & Grat.d.q.8.c.4.si quis presbyter.

Ver. 18. cap. x. Simili modo et c.) *Dionysii verba sunt interpretis cap.10.Neocaesar. in Corpore canonum. Ex alia interpretatione Grat.d.c.1.et ex Martino Burch.Iuo,& Grat.vbi supra.*

Ver.22.in Apostolorum canone ita legitur: Episcopus, aut presbyter et c.) *Verba sunt Dionysii interpretis canonis* XXV. *Apostolorum Graeci, vt apparet ex Corpore canonum. Refert Ansel. lib. 11. c. 30. & ex alio interprete Burch. li.2.c.189. & Iuo par.6.c.234.decr.& Grat.dist.81.c.12.presbyter. Vide concil. Triburien.c.11. & Burch.lib.6.c.47. & Iuon.par.10.c.174.decr.*

Ver.27. Item in eodem concilio cap XXVIII. Si quis Episcopus et c.) *Dionysii verba sunt interpretis canonis Apostolorum* XXIIX. *Graecis,* XXIX. *in Corpore canonum. Refert Bernar. Papien. cap.1. de clerico excom. in 1. collect. Decretal. & Greg.9.c.1. eiusd.tit.*

Ver. 30. Accusationem autem et c.) *Rabani verba sunt. Viden. Xyst.2.epist.2. et Grat.2.q.7.c.19.accusatio.*

Pag.

Pag.6.ver.6. in Africano concilio cap. XCVI.) *sic etiam est in Corpore canonum. cap.* CXXX. *est Graece Carthagin.concilii.& cap.2.concilii Carthagin.7 in conciliis Latinis.*

V.7. Placuit, vt omnes et c.) *Refert Iuo parte 16.c. 64.decr. & Gratian.4.q.1.cap.1.in fine, & 4.q.6. cap.2.*

Ver.13.denegatur in caußis propriis, accusandi licentia deneganda est) *scribe, denegatur, in caußis propriis accusandi licentia deneganda non est. In Corpore canonum habetur, accusandi licentia non neganda. et in concil. non neganda est, habet Iuo. non est deneganda, Grat.* μὴ ὀφείλειν ἀρνεῖσθαι, *Tilianus liber.*

V.15. Item in eodem concilio cap. XCVIII. Testes autem et c.) *sic etiam est in Corpore canonum, & in concilio Carthagin.7. cap.4. & in Carthagin. Graeco c.132. Refert Capitulare Caroli, & aliorum lib.7.c.101. Burch.lib.16.c.20. Iuo lib.4.tit.8.c.1. Panor.& par.6.c.364.decr. & Grat.4.q.2.& 3. cap.1.*

Ver.19.non admittatur) *non admittantur, Corp.canon. & alii.*

Ver.20. cap. XCVII. Placuit, vt quotienscumque et c.) *sic etiam est in Corpore canon. & in dicto concilio Carthagin. 7. cap. 3. & in Carthagin. Graeco*

cap. 131. Refert Capitulare d. libro 7. c. 100. & li. 1. c. 45. Burch. li. 2. c. 198. Iuo li. 4. tit. 7. c. 12. Panor. & par. 6. c. 271. decr. & liber Caesaraug. li. 5. c. 61. & Grat. 3. q. 10. c. 1.

Ver. 24. De his autem et c.) *Rabani verba sunt, quae inuenies in Paeniten. Romano tit. 8. cap. 2. vt ex concilio Toletano.*

Ver. 32. beatus Gregorius Papa in epistola et c.) *Exstat lib. 7. registri epist. 53.*

Pag. 7. ver. 2. Nam tua sanctitas inde et c) *Refert Burch. lib. 19 c. 43. Iuo li. 3. tit. 11. c. 15. Panor. & par. 6. cap. 85. decr. & Grat. dist. 50. cap. 16. quia sanctitas. Hoc pro inde, est in registro, & apud Iuon. in decr. inde, habet Burch. neutrum Panor. & Grat. & vetus registri liber.*

Ver. 4. de hoc canones, diuersas te legisse, diuisasq. sententias) *de hoc canones diuersos legisse, & diuersas sententias inuenisse, editus liber registri. de hoc in canonibus diuersas te legisse, diuisasq. sententias, vetus liber aptius. de hoc canones diuersos te legisse, diuersasq. sententias, Burchar. & Iuo. de hoc canonum diuersorum te legisse diuersas sententias, Grat.*

V. 12. vt quem minorem maior praecedit, sicut honore est maior, ita sit in crimine) *vt sicut minorem ma-*

maior praecedit in honore, ita & in crimine. regiſtr. edit. vt qui minor eſt, maior ei praecedat, ſed ſicut honore, ita & crimine, vetus lib. vt quia minorem, & c. Burc. cetera vt Raba. praecedit honore, ita ſit in crimine, Iuo in Panor. cetera vt regiſt. Idem in decret. vt Raban praecedit honore, ita etiam crimine, Grat. cetera vt regiſt.

V. 17. Poſt dignam enim et c.) *Auguſtin. apud Paleam c. 24. diſt. 50. Haec melius apud Burch. & Iuonem in decr. & Rabanum ſunt, quam apud Grat. d. c. 16. & Iuo. in Panor.*

P. 8. v. 2. caſtigare aliena) *ſic etiam Bur. et Iuo in decr. curare aliena regiſt.*

V. 13. Apoſtolus dicat) *ad Rom.* 8.

V. 18. ouem perditam nonageſimam nonam, non errantibus) *ouem perditam, nonaginta nouem non errantib. ſcribe.*

V. 21. cur iſta poſt poenam ad eccleſiae miniſterium non reuocetur?) *cur poſt paenitentiam ad eccleſiae miniſterium lapſus non reuocetur? regiſt. edit. poſt poenam vetus liber. cur iſte poſt paenitentiam ad eccleſiae miniſterium non reuocetur? Burc. cur lapſus poſt paenitentiam ad miniſterium non reuocetur? Iuo in decr. lapſus non reuocetur. Grat. cetera, vt Burch. Addit ſolus Grat. ſicut in Apocal. dicitur de mini-*

ſtro eccleſiae. Memento, vnde excideris, & age paenitentiam, et prima opera fac. Apoc. 2. Haec inuenies in Iſidori epiſt. de qua poſtea.

V. 24. timendo negare) *ſic etiam Burc. & vetus regiſtri liber. iureiurando negare, editus, et Iuo in Panor. & Grat. negare, idem Iuo in decr.*

V. 32. quia nullum peccantem reuerſum deſpicit) *quia ille peccatorem reuerſum non deſpicit, regiſtr. edit. peccantem, vetus liber. Burchardus, vt Rabanus, & Iuo vtrubiq.*

Pag. 9. ver. 2. Hinc etiam et beatus Auguſtinus ad Petrum et c.) *ſic etiam Burc. d lib. 19. d. c. 43. ſed is liber creditur non eſſe B. Auguſtini, ſed Fulgentii, haec autem verba ſunt cap. 3. refert etiam Iuo parte 15. c. 57. decr.*

V. 11. Si conuerſus ingemueris et c.) *Si conuerſus fueris, & ingemueris, Fulg. et B. & Iuo. Vide Eſa. 30.*

V. 14. ſi peccanti) *ſi deprecanti, Fulg. Bur. & Iuo.*

V. 18. Matt. 18.) *ſcribe, Matt. 16.*

V. 23. quia Deus ſic per Prophetam dicit: Nolo mortem morientis tantum vt et c.) *quia Deus, ſicut per Prophetam dicit, non vult mortem peccatoris, ſiue morientis, ſed magis vt & c. Fulg. quantum vt, pro ſed magis vt, Burch. & Iuo, cetera; vt Fulgen. Vide Ezech. 33.*

V. 32.

V.32.vnumquemq. vestrum) *nostrum pro vestrum, Fulg. Bur. & Iuo.*

P.10.v.1.Ne tardaueris et c.) *Eccles.5.*

V.7.cor malum, incredulitas) *cor malum incredulitatis, Fulg. Bur. & Iuo.*

V.8.adhortemini) *adhortamini, Fulg. & alii.*

V.10.Obdurato igitur corde viuit) *viuit corde, B. Obdurato ergo viuit corde, Iuo. Obduratus igitur viuit, Fulg.*

V.23.Nam de hoc Isidorus et c.) *sic etiam Burc.d.c.43. & Iuo d.c.57.*

V.24 Masſionis Episcopi) *Massonis Episcopi, Bur. et Iuo. Massanum appellat Grat. dist.50.c.28. domino. Masonem, 33. q.2. c.11. hoc ipsum. quod placet. Massonem, Bur. li.19.c.73. Massanum Iuo li.3. tit.11.c.17. Panor. Masſionem, idem par.6.c.397. decret. Masonem, par.15.c.86. & liber Tarrac. li.3. c.84. Masonum, Ansel. li.8. c.37. & Caesaraug. li.8.c.69. Exstat haec epist. Isidori ante librum sententiarum, siue de summo bono; in qua est editum, ad beatum Massenum. sed in veteri est, Masoni Episcopo.*

V.25. Verum quod sequenter) *consequenter, est in veteri libro prosequenter. Apud Bur. & Iuonem est sequenter. & in edita epist. apud Ansel. & in libro Tarrac. consequenter.*

Verſ. 27. quod alibi legitur in lapſu corporali) *ſic etiam Iſid. & Burch. d. c. 43. & 73. & Iuo d. c. 397. & 57. & 86. At in veteri libro, & apud Anſel. & in libro Tarr. eſt. quod alibi legitur; id eſt, in canone Anquiritano, capitulo* XIX. *poſt lapſum corporalem. & in Panor. Iuonis, videlicet, quod in canone Anquiritano cap.* XIX. *legitur poſt lapſum corporalem. ſic etiam apud Grat. Vide Ancyr. c. 20. Graece. Latinis quibuſd. c. 19. & Martin. Brac. c. 77. Raba. c. 3. huius libri.*

Pag. 11. v. 17. reuertimini ab iniquitate veſtra) *ſic etiam* Burc. *d. c. 43. reuertimini ad iniquitatem veſtram; vetus liber. reuertimini ad antiquitatem veſtram, Iſid. in d. epiſt. & Iuo in Panor. & d. c. 57. & Anſ. & liber Tarra. tuam pro veſtram, Grat. cetera, vt Iſid. Vide Ezech.* 16.

Ibid. Quando dixit, confundere, oſtendit poſt confeſsiones id eſſe peccati opus) *poſt confeſsionem id eſt peccati opus, vetus liber. Quod dixit, confundere, oſtendit poſt confuſionis confuſionem; id eſt, poſt peccati opus, Iſid. in epiſt. edita. poſt confuſionem, id eſt peccata, vetus liber. Quod dixit, confundere, oſtendit poſt confuſionis, id eſt, peccati opus, Bur. et Iuo d. c. 57. poſt confeſsionem, Iuo in Panor. cetera vt Bur. poſt confuſionem, Anſ. & Tarra. cetera, vt Bur.*

V. 19.

V.19. debere quemquam) *debere quemque, malo, vt in quibusd. libris est.*

V.21. perpetrauerat) *perpetrauerit, vetus liber. perpetrauit, alius.*

Ibid. Deinde praecepit, vt portet ignominiam depositionis suae, lugens cum humilitate, quod peccauerat. Sic quoq. reuocari et c.) *In veteri est. Deinde praecepit, vt post ignominiam, id est, deiectionem nominis, siue dignitatis, reuertatur ad antiquitatem. Ergo dum quisq. post opus confusionis suae confunditur, atq. ignominiam portat, & depositionem suam luget cum humilitate, reuocari & c. In epist. edita. Deinde praecepit, vt portet ignominiam, id est, dehonorationem nominis suae dignitatis. Ergo dum quisq. post opera confusionis suae confunditur, atque ignominiam depositionis suae lugens cum humilitate portauerit, reuocari & c. pro suae dignitatis, est in veteri, siue dignitatis; cetera vt in edita. Sicq. reuocari & c. Bur. cetera, vt Raba. sic etiam Iuo d.c.57. Deinde praecepit, vt post ignominiam, et deiectionem sui nominis, siue dignitatis, reuertatur ad suam antiquitatem. Ergo dum quisq. post opus confusionis suae confunditur, atque ignominiam portans, depositionem suam cum humilitate lugat, reuocari & c. Iuo in Panor. Deinde praecepit, vt post & c; Ansel. cetera, vt*

 in pri-

in primo veteri. quisquam pro quisq. Tarra. cetera, vt in eod. veteri. opus confeßionis, Grat. pro opus confusionis, cetera, vt Panor.

Ver. 29. In Angelo et c.) *Refert Burch. lib. 19. c. 81. & Iuo parte 15. c. 94. decr.*

V. 31. custodiunt scientiam, et legem exquirunt de ore eius, quia Angelus Domini est) *ex pro de, vetus liber, in quo additur vox exercituum, ante verbum est. requirunt ex ore, habet Isid. in edita epist. custodiunt sapientiam, & legem exquirunt ex ore, vetus epist. exquirent ex ore, habet Bur. & exercituum est. requirunt ex ore, Iuo d. c. 94. & exercituum est. In libro Tarrac. vt in primo veteri.*

Pag. 12. v. 9. iustitiae claritate fulgebat) *luce iustitiae, & caritatis fulgebat, vetus epist.*

V. 18. si praeuenerit paenitentia, delicti vtiq. sequitur et venia) *si praeuenerit paenitentia delicti, vtiq. sequitur & reparatio meritorum, vetus liber. si praeuenit paenitentia delicti, vtiq. sequitur reparatio meriti, Isid. in epist. edita. praeueniret, vetus, et sequeretur. meriti pro meritor. Ansel. cetera, vt prior vetus. sic etiam liber Tarrac.*

Vers. 22. Nam et ipsum, quod canonum censura et c.) *Refert Burch. li. 19. c. 82. et Iuo par. 6. c. 398. & par. 15. c. 95. decr.*

V. 26.

V.26.ob detractiones) *obtrectationib. vetus liber. et Tarr. obtrectationis, Isid. in epist. & Bur. & Iuo d.c. 95. & Ans. detractionis, Iuo d.c. 398. & Grat.*

V.30. in castra admitti) *sic etiam Grat. in castris admitti, vetus liber, & epist. Isidori. & Ans. & Tarr. castris reuerti,* Burc. *& Iuo d.c. 95. intra castra admitti, Iuo d.c. 398.*

V.32. cogitationum) *sic Iuo d.c. 398. & Grat. corruptionum, vetus liber, & Isid. in epist. & Bur. & Iuo d.c. 95. & Ans. & Tarr.*

Pag. 13. v. 1. contagiis maculatur) *sic etiam Isid. & Ans. & Tarr. maculatur contagiis, Grat. maculatur erroribus. Bur. & Iuo d.c. 95. illecebris maculatur, d.c. 398. & in marg. contagiis.*

Vers. 4. Ecce in quantum valuimus, concilii antiquam plane, et plenam auctoritate sententiam) *valui, concilii Anquiritani antiquam &c. vetus liber, & Iuo in Panor. & Ans. & Tarr. valui consilio, antiquam &c. Isid. in epist. edita. valui, concilii Anquiritani plene auctoritatem, vetus. Ancyritani, Gratian. d.c. 28. & plenam auctoritatem, cetera, vt prior vetus. Verba Ancyrani concilii, quae suspicor Isidorum vidisse, sunt haec. Si quis adulterium commiserit, septem annis in paenitentia completis, perfectioni reddatur secundũ pristinos gradus. Vid. c. 3. Rabani.*

Ver.

Ver. 6. ostendens eum posse restaurari proprio honore) *in proprio ordine, vetus liber, & Iuo in Panor. & Ans. & Tarr. in proprio gradu, Grat. ostendens eum proprio honori posse restaurari, Isid. in epist.*

V. 8. eum vero non posse restaurari, qui nec luget, quae egit, et lugenda sine vllo pudore religionis, vel timore iudicii diuini committit). *qui vero nec luget, quae gessit, sed lugenda & c. diuini iudicii committit; eum nullo modo posse ad pristinum gradum restaurari, vetus liber, et Ans. et Tarrac. gessit pro egit, Isid. in epist. cetera, vt Raban. qui vero negligit, nec luget, quae gessit, nec lugenda & c. committit; eum nullo modo posse ad pristinum gradum restaurare cognoscas. Iuo in Panor. et lugenda & c. diuini iudicii committit & c. restaurari cognoscas, Grat. cetera, vt Iuo.*

V. 11. epistolae) *huius, addit vetus lib. & Isid in epist. et Iuo in Panor. huius epistolae, Ans. et Tarr. et Grat.*

Ver. 13. illius magis teneatur sententia, cuius antiquior, et potior extitit auctoritas) *illa quippe teneatur opinio, cuius antiquior, aut potior extat aucto ritas. vetus liber. illius concilii magis teneatur sententia, cuius aut antiquior, aut potior extat auctoritas. Data prid. Kal. Mart. anno tertio Uuiterici Regis. Isid. in epist. cuius antiquior, aut potior existat aucto*

ritas

ritas. Iuo in Pan. cetera, vt Isid. exceptis Data & c. extat pro extitit, Iuo d par. 6. c. 398. cetera vt Raba. illius concilii teneatur sententia, cuius antiquior, aut potior extat auctoritas. Ans. maius teneatur, Tarr. cetera, vt Ans. illius concilii sententia magis teneatur & c. & potior & c. Grat. cetera vt Ans.

Ver. 15. In concilio igitur Ilerdensi cap. v. de his, qui altario et c.) *Rabani verba sunt. vox igitur superuacanea est. pro de his qui, scribe, Hi qui, ex conciliis, & post vocem altario, addo Dei. Refert Burc. lib. 19. c. 74. & Iuo par. 15. c. 87. decr. & Grat. dist. 50. c. 51. hi qui. & 15. q. 8. c. 2.*

V. 16. carnis) *in flenda carnis, conc. flenda carnis, B. & Iuo.*

V. 23. reuersi fuerint) *& veluti sues in volutabris luti iacuerint, additur in concil. immersi pro luti, habet Bur. & Iuo. Vide Prou. 26. & 2. Pet. 2.*

V. 26. Item in concilio Carthagin. cap. XXVII.) *sumitur ex Corpore canonum. idem numerus est in concil. Graecis. at in Latinis est cap. 11. concilii Carthag. 5. Refert Capitulare Caroli, & Ludouici lib. 5. c. 66. Burch li. 19. c. 72. Iuo par. 15. c. 85. decr. Ansel. li. 11. c. 29. & Grat. dist. 50. c. 64. confirmandum.*

V. 32. paenitentib. laicis) *paenitentib. vel tamquam fidelib. laicis, Corp. can. & concil. & Bur. & alii.*

CAP.

CAP. II. de inceſtis coniunctionib.

Inceſtis coniugiis et c.) *De inceſtis coniunctionib. nihil & c. concil. & Burc. li. 7. c. 4. & Iuo par. 9. c. 40. decr. & Anſel. li. 11. c. 82. & Grat. 35. q. 2. c. 8. de inceſtis. Inceſtis coniunctionib. nihil, Capitul. lib. 7. c. 200. in addit. Sic etiam eſt in concil. Epaunen. c. 30. quod refertur in conc. Turon. 2. c. 22. De inceſtis coniunctionib. ſicut a ſanctis Patrib. inſtitutum eſt, nihil & c. Arelaten. ſub Carolo c. XI. De inceſtis autem coniunctionib. vnde multimodis fines regionis noſtrae circumquaque inſtigante diabolo polluuntur, ſecundum Agathen. concilium cap. 61. nihil & c. Colonien. ſub Carolo 3. c. 6.*

P. 14. v. 6. Inceſtos vero et c.) *vidend. Gregor. lib. 12. epiſt. 31. regiſt. Iuo parte 9. c. 25. & 26. decr. Anſel. li. 10. c. 71. in addit. c. 40. in Rom. Capitul. d. c. 200.*

V. 9. violauerit) *ſic etiam Epau. & Turon. & Arel. polluerit, concil. Agath. & Iuo d. c. 25. & Grat.*

Ibid. Si quis fratris germanam) *ſic etiam Arel. frater pro fratris, concil. & Iuo, & Grat. neutrum Epaun. Si quis inſuper germanam, Turon.*

V. 11. Si quis conſobrinae et c.) *Si quis conſobrinae, ſobrinaeq. ſe ſociat, ab eccleſia ſegregetur. Turon.*

Ibid. Quod ita et c.) *Haec clauſula ponitur in concil. Agathen. ante clauſulam Sane quib. & c. in fine huius*

ius capitis. sed in Epaun. hoc loco. Quod vt a praesenti & c. & in Turon.

V. 12. vt ita ea) *vt ea, concil. Agath. ita ea, Epau. & Turon.*

V. 13. relictae, vel filiae) *relictae, Epau. & Turon.*

V. 14. aut patris filiae) *sic etiam Arel. patrui pro patris, concil. Agath. et Iuo. aut patrui, Epau. et Turon.*

V. 15. concubitu polluatur) *sic etiam Epaun. & Turon. & Arel. aut qui ex propria consanguinitate aliquam, aut quam consanguineus habuit, concubitu polluat, aut duxerit vxorem. quos omnes et olim, atq. sub hac constitutione incestos esse non dubitamus, & inter catechumenos vsq. ad legitimam satisfactionem manere, et orare praecipimus. conc. Agath. In Arel. post vocem polluatur, est: vel si quid est huiusmodi, quod et hic adnotare longum est & c. Apud Iuon. vt in Agath. vsq. ad verbum polluat. pro quo est, polluerit, aut duxerit vxorem.*

V. 16. habebunt) *non habebunt, Epaun. sed in Turon. refertur idem Epaun. sine negatione.*

Ver. 18. Aurelianensi cap. XIV.) *sic est in collectione Isidori Mercatoris. in Colonien. cap. XX.*

V. 20. Ne quisquam et c.) *Nec se quisquam amissae vxoris sorori audeat sociare. concil.*

Ver. 22. Ilerden. cap. IV.) *Exstat in concil. et refert*

con-

concil. Colonien. ſub Carolo 3.c.6. et Burch. lib. 7.c.3. et Grat. 35.q.2.c.9. de his.

V.26. permittantur) *admittantur, concil. Ilerd. et Colon. & Bur. & Grat.*

V.28. Ancyrano concilio cap. XXIV.) *Ex interpretatione Dionyſii Exigui, vt conſtat ex Corpore canonum. Graecis eſt caput* XXV.

P.15.v.2. iuſsi ſunt ſuſcipere gradus) *iuſſi ſunt ſuſcipi ſecundum gradus, Corp. can. ſic etiam eſt Graece.*

V.3. Neocaeſarien. concil. cap. 11.) *Dionyſii etiam interpretis verba ſunt in Corpore canonum, & in concilio Triburien. c.44. Refert etiam* Burc. li. 17. *c.* 1. *& Iuo par. 9.c.67. decr. & Anſel. lib.* 11. *c.95. Viden. Mart. Brac. c.80. de quo poſtea.*

V.9. conſequatur) *& communio ei concedatur, addit Iuo.*

V.10. permanenti) *Epiſcopus vero poteſtatem habeat, ſecundum conuerſationem ipſius, aut adicere negligenti, aut minuere paenitenti. Tamen vlterius continens, & a viro diſiuncta permaneat, addit Tribur.*

V.12. in Eliberitano concilio cap. LXI.) *Exſtat in concil. Sunt, qui putent, Eliberritanum ſcribendum eſſe. Et apud Rabanum ſemper eſt Heliberritanum, in veteri editione. Eſt autem in Baetica, non in Gallia Narbonenſi habita haec ſynodus.*

V.18.

V.18. in concilio Martini Episcopi cap. LXXVIII.) *Exstat in collectione Martini Episcopi Bracaren. ex synodis Orientis cap. 80. Refert* Burch. *lib. 17. c. 2. et Iuo par. 9. c. 68. decr. Sumitur ex cap. 2. Neocaesar. concilii, de quo supra.*

V.20. duxerit) *habuerit, concil. duxerit, Bur. & Iuo.*

V.21. pro misericordia) *non sunt in conc. habet Bur. & Iuo. qui habent, viaticum accipiant, pro illis, eis communio detur.*

V.25. in canone Apostolorum cap. XIX.) *Ex Dionysii interpretatione in Corpore canon. idem numerus est in Graecis conciliis.*

CAP. III. de his, qui adulterium committunt.

Pag. 16. v. 1. in Ancyrano concilio cap. XVIII.) *Cap. XIX. est in Corpore canonum, & verba sunt Dionysii interpretis. Graecis est cap. 20. & in collectione Isidori Mercatoris. Uiden. Martin. Brac. c. 77. & quae dicta sunt cap. 1. Rabani ex Isidoro.*

V. 3. paenitentiam agentem, oportet eum persequi) *paenitentia oportet eum perfectionem consequi, Corp. canon. perfectioni reddatur, Isidor. Mercat.* δοκεῖ αὐτὸν τοῦ τελείου τυχεῖν. *Isidorus in epist. ad Masonem de clericis lapsis, vt restituantur peracta paenitentia, putat canonem censuisse. Ego mentionem clericorum nullam video.*

V.4.secundum pristinos gradus) *κατὰ τοὺς βαθμοὺς τοὺς πρέποντας. gradus paenitentiae interpretor, non ordinem, aut dignitatem. Viden. Gregor. Thaumat. Ut perinde sit, ac si diceret, per gradus ad plenam communionem perueniat. sic cap. 21. eiusd. conci..., κατὰ τοὺς βαθμοὺς τοὺς ὡρισμένους πληρῶσαι, vt in veteri libro est, & Triburien. c. 54. Adde cap. 23. eiusd. Ancyr.*

V.6.in Africano concilio cap. LXIX.) *sic est in Corpore canon. in concilio Mileuit. c. 17. In Carthagin. Graeco c. 105. Refert Burc. lib. 9. c. 64. & Iuo parte 8. c. 200. decr. & Ansel. li. 10. c. 15. & Grat. 32. q. 7. c. 5. placuit.*

V.10.vt ita maneant) *sed pro vt, Corp. can. & concil. & Bur. & alii. ἀλλ' ἤ, sed aut, Graece.*

V.13 in decretis Innocentii Papae cap. XXIV.) *sic est in Corpore canon. At in conciliis est epist. 3. c. 4. ad Exuper. Tolosan. Episcopum. Refert Gratia. 32. q. 5. c. vlt.*

V.28. in eiusdem decretis cap. XXVII.) *scribe XXVI. vt est in Corp. can ex ead. epist. 3. c. 6. in concil.*

Pag. 17. v. 3. in tantum etiam, vt hae) *in tantum, vt etiam hae, Corp. can. & conc.*

Ver. 8. a communione) *fidelium, addit Corp. can. & conc.*

Ver. 12. Eliberitano cap. IX.) *sic est in concil. Refert Bur-*

Burch.lib.9.c.63.Iuo par.8.c.199.decr. Ansel.lib. 11.c.92.& Grat.32.q.7.c.8.fidelis.

V.16.nisi quem) *quam is, quem, conc.& Bur.& alii.*

CAP. IV. de his, qui moechantur.

Eliberitano cap. xxx.) *Est in concil. cum aliqua varietate.*

V.22.eo quod per subreptionem ad altiorem gradum promouebantur) *eo quod post modum per subreptionem ad altiorem gradum non sit promouendus. concil.*

V.25.in eodem concilio cap.xxxi.) *sic est in concil.*

V.30.in eodem concilio cap. XLII.) *In conciliis est cap. XLVII.*

Pag.18.ver.5. in eodem concilio cap. XIII.) *sic est in concil. Refert synodus Colonien. sub Carolo 3.c.6. et Magun. 3. sub Arnulfo c.vlt.& Grat.27.q.1.c.25. virgines.*

V.8.quid admiserint) *quid amiserint, concil.Elib.et Colon.& Magun. & Grat.*

Ibid. nec in finem) *nec in fine, conc.Elib. & Colon. & Magun. & Grat.*

V.9. Quod si semel persuasu suo et c.) *Quod si semetipsas paenituerint, quod infirmitate corporis lapsae fuerint, & toto tempore & c. concil.& in marg. persuaserunt pro paenituerint. In veteri libro est.*

Quod si semel persuasae, aut infirmi corporis lapsu vitiatae toto temp. & c. quod etiam est in Colon. synodo. Quod si semel persuasae, ad infirmi corporis vitia lapsae, toto tempore & c. Magun. & in marg. lapsu vitiatae. Quod si sibimet persuaserint, quod infirmitate corporis lapsae fuerint, et toto tempore & c. Grat.

V. 12. vt abstineant) *sic Colon. et Magun. et abstinuerint, Elib. et a coitu se abstinuerint, Grat.*

Ibid. placuit eas in finem) *sic etiam Colon. eo quod lapsae potius videantur, placuit eas in fine, Elib. fine pro finem, Magun. cetera vt Raba. item Grat.*

V. 14. in eodem concilio cap. XIV.) *sic etiam est in con.*

V. 22. in Ancyrano concilio cap. XVIII.) *Dionysii Exigui verba sunt, vt constat ex Corp. canon. Graecis est caput 19. Refert Iuo parte 6. c. 351. decr. & Tarrac. li. 1. c. 110. & Grat. 27. q. 1. c. 24. quotquot.*

CAP. V. de his, qui sacris virginib. se sociant et c.

Item in decretis Gelasii Papae cap. 20.) *sic etiam est in Corpore canon. & in concilio Triburien. c. 23. ex epist. 1. ad Episcopos Lucaniae cap. 22. in concil.*

incesta committunt) *incesta commiscent, Corp. can.*

P. 19. v. 4. quas protinus) *quos pro quas, Corp. can. & concil.*

V. 7. aut his certe) *sic est in marg. Corp. can. sed tamen his, in contextu. sed his certe, concil.*

V. 9.

Ver.9. in decretis Innocentii Papae cap.xx.) *sic est in Corpore canon. ex epist.2.c.vlt.ad Victoricum Rotomagen. Episcopum, in concil. Refert concil. Turon. 2.c.21. Burch.li.8.c.12. & Iuo par.7.c.18.decr. et Grat.27.q.1.c.2.p.hae vero. & c.9.hae vero.*

V.17.pepigit, quomodo solui sine vindicta poterit?) *pepigerunt, solui sine vindicta non poterit, Corp. can. et concil. et Iuo. non potest, Turon. cetera, vt Corp. can. pepigit, solui sine vindicta non poterit, Grat.d.c. 2. non debet, idem c.9.*

V.21.fidem frangere sunt conatae?) *sic etiam Corp. can. et Bur. fidem minime seruauerunt, Innoc. in concil. & Grat.d.c.9.*

CAP. VI. de his, qui irrationabiliter fornicantur.

In concilio Ancyrano cap.xv.) *sic est in Corpore canon. ex interpretatione Dionysii, & in Paeniten. Romano tit.3.c.16. Est autem Graecis caput 16. Refert Burch.li.17.c.30. Iuo parte 9.c.88.decr. Ansel.li. 11.c.96. Vide notas d.c.16.*

Pag.20. ver.13. Item in eodem et c. cap. XVI.) *sic etiam est in Corpore canon. ex eiusd. Dionysii interpretatione. Graecis est cap.17. Refert Burc.li.17.c. 31. et Iuo par.9.c.89.decr. Viden. Mart. Brac.c.82.*

V.16.inusti criminis) *iniusti pro inusti, Corp.can. & Bur. & Iuo.*

CAP. VII. de coniugatis, si quis eorum ductus fuerit in captiuitatem.

In decretis quoq. Innocentii Papae cap. XXXVII.) *Idem numerus est in Corpor. canon. ex epist. 9. ad Probum in concil. Refert Iuo li. 6. tit. 6. c. 4. Panor. et par. 8. c. 245. decr. & Grat. 34. q. 1. c. 2. cum in captiuitate.*

P. 21. v. 1. diffidente) *sic Iuo in Panor. diffitente, Corp. can. & conc. & Iuo in decr. & Grat.*

V. 5. reiectae) *eiectae, Corp. canon. & in marg. eiecta, aptius eiectae, conc. eiecta, Iuo vtrubiq. & Grat.*

CAP. IIX. Quod aliud sit vxor, aliud concubina etc.

In decretis Leonis Papae cap. XIX.) *cap. XIIX. est in Corpore canon. & in concil. Triburien. cap. 38. ex epist. Leonis 90. ad Rusticum Narbon. c. 4. in concil. Refert Burch. lib. 9. c. 1. & Iuo li. 6. tit. 2. c. 1. Panor. & par. 8. c. 139. decr. & epist. 240. ad Ebroicen. Episcopum, et Ansel. lib. 10. c. 57. in addit. et Caesaraug. li. 10. c. 16. & Grat. 32. q. 2. c. 12. non omnis.*

Ver. 12. qui habuit concubinam) *sic est in conc. concubinam habenti, Corp. can. & Bur.*

V. 19. Apostolus) *ad Gala. 4.*

V. 22. Vnde cum societas etc.) *Refert Iuo lib. 6. tit. 1. c. 21. Panor. & par. 8. c. 74. decr. & Caesaraug. li. 10.*

*li.*10.*c.*40. *& Grat.*27.*q.*2.*c.*16.*cum societas.*

V.24.haberet in se Christi) *sic in conc. & Burc. & Iuo d.c.* 139. *quae haberet in Christi, Corp. can. non habent in se nuptiae coniunctionis Christi, Iuo d.c.*21. *haberet etiam in se Christi , Iuo d. c.* 74. *& Caes. non habeant, Grat. cetera, vt Iuo d.c.*21.

V. 26. in qua docetur nuptiale non fuisse mysterium) *sic etiam Corp.can.in qua non docetur nuptiale fuisse mysterium, concil. Bur. vt Raba. & Iuo d.c.* 21.*et d.c.*139.*&* 74.*et Ans. & Caes. ministerium, Grat. cetera vt Raba.*

V.27.cuiuslibet loci clericus) *sic etiam conc.et Ans. et Grat.et Corp. can.sed in marg. laicus.si quis, Tribur. laicus, Bur. & Iuo in Pan. & in decr.*

P.22.v.1.paterno) *sic conc. & Gratia: quia paterno, Corp.can. & Bur. & Iuo in Pan. & in decr.*

V.2.habeantur) *habebantur, Corp.can. & conc. & B. & Iuo in decr. & Grat. habeantur, Iuo in Panor.*

V.5. in eiusdem decretis cap. xx.) *cap.*xix. *est in Corpore canonum, ex d. epist.*90.*c.*5.*in concil. Refert Grat.*32.*q.*2.*c.*11.*ancillam.*

V.9. Culpanda sit) *sic Grat. est pro sit, Corp.can. & conc.*

V.12.Nemo enim et c.) *Refert Grat. de paenit. dist.* 7.*cap.*1.

V.14. in matrimonio videtur esse) *haec non sunt in Corp.can.neq. in conci.neq. apud Grat.et aliena sunt.*

CAP. IX. de eo, qui vxorem capti sortitus est in matrimonio.

Item in decretis Leonis Papae cap. XLIII.) *sic etiam est in Corpore canon.ex epist.77.cap.2.ad Nicetam Aquileien. Episcopum in concil. Refert Burc.li.9.c.56.& Iuo li.6.tit.6.c.2.Panor.& par.8.c.191.& 244.decr.& Ansel.li.10.c.22.& Caesaraug.li.10.c.67.& Tarrac.li.4.c.49.*

CAP. X. de illo, qui concubinam super vxorem habet.

In Toletano concilio cap.VII.) *cap.XVII.Toletani primi est in conciliis. Refert Iuo li.6.tit.3.c.6.Panor.et parte 8.c.64.decr.& Grat.dist.34.c.4.is, qui.*

CAP. XI. de parricidio, et his, qui partus suos necant.

Pag.23.ver.vlt.in Ancyrano concilio cap.XX.) *sic est in Corpore canon.ex Dionysii interpretatione.cap.21.est Graecis. Refert Burc.lib.17.c.54.Iuo parte 8.c.314.& parte 10.c.181.decr. Ansel.lib.11.c.40.liber Tarrac.li.5.c.32.& Paenit.Rom.tit.1.c.28. Uiden. Martin.Brac.c.78.Magunt.sub Raba.c.21.*

P.24.v.1.qui partus) *sic est in Corp.can.quae pro qui, malo.*

V.8.

V. 8. in concilio Eliberitano cap. LXIII.) *sic est in concil. Refert conc. Magun. sub Raba. c.* 21. *Burc. li.* 17. *c.* 51. *& Iuo parte* 9. *c.* 102. *decr.*

V. 11. vix in fine) *nec in fine, concil. sed Magun. & Burc. & Iuo vt Raban.*

V. 13. in concilio Ilerdensi cap. 11.) *sic etiam est in concil. Refert conc. Magun. d. c.* 21. *Burc. li.* 17. *c.* 52. *& lib.* 19. *p.* 277. *& Iuo par.* 10. *c.* 182. *decr. et Ansel. li.* 11. *c.* 56.

V. 15. factos) *fetus, concil. et Iuo. factos, Bur. et Ans.*

V. 19. insistant) *adduntur alia in conciliis, & apud Ans. non contemnenda.*

CAP. XII. de homicidiis voluntarie commissis.

In concilio Neocaesariensi cap. XXI.) *sic etiam Magun. sub Raba. c.* 22. *Ancyrano pro Neocaesariensi scribendum ex Corpore canonum, & ex concilio Triburien. c.* 54. *Est autem interpretatio Dionysii Exigui. Refert Burc. lib.* 6. *c.* 13. *& Iuo par.* 10. *c.* 142. *decr. & Ansel. li.* 11. *c.* 46. *Viden. Martin. Bracar. c.* 79. *Epaun.* 31. *Tribur. c.* 52. *&* 55. *Trosle. c.* 13.

Cap. XIII. de homicidiis, et falsis testib.

Item in concilio Agathensi cap. XXXIV.) *c. XXXVII. est in cōcil. Ead. verb. sunt in conc. Venetic. c.* 1. *et Trosle. c.* 13. *Refert conc. Mag. d. c.* 22. *B. li.* 6. *c.* 29. *et Iuo par.* 10. *c.* 38. *et* 158. *decr. et Grat.* 24. *q.* 3. *c.* 20. *itaq.*

CAP. XIV. de his, qui ſeruos ſuos extra iudicem necant et c.

Item in concilio Agathenſi cap. LXII.) *ſic etiam in concil. Refert conc. Magun. d. c. 22. Burch. lib. 6. c. 18. Iuo par. 10. c. 147. decr. & Anſel. li. 11. cap. 55. Vide conci. Vorma. c. 38.*

Pag. 25. v. 5. iudicis) *ſic etiam conc. iudicum, qui tale quid commiſerit, quod morte ſit dignum, Vorm.: vel iudicio iudicis, Bur. & Iuo, & Anſ.*

Ibid. excommunicatione et c.) *ſic etiam Vorm. vt homicidium ſponte commiſſum, lugeat,* Burc. *et Iuo, & Anſel.*

V. 8. in concilio Eliberitano cap. v.) *ſic eſt in conciliis, & in concilio Vormacien. c. 39. & Magun. ſub Raba, c. 22. Refert* Burch. *lib. 6. c. 19. Iuo parte 10. c. 22. &* 148 *decr. Anſel. li. 11. c. 35. Paenit. Roma. tit. 1. c. 4. & Grat. diſt. 50. c. 43. ſi qua.*

V. 12. occiderit) *ſic Elib. & Mag. & Burc. & alii. acciderit, Vorm.*

CAP. XV. de homicidiis non ſponte commiſsis et c.

In concilio Neocaeſarienſi cap. XXII.) *ſcribendum Ancyrano. Sunt autem verba Dionyſii interpretis in Corpore canonum. Refert concil. Triburien. c. 52. & Magun. ſub Raba. c. 23. & Burc. li. 6. c. 15. Iuo par.*

10. c.

10.c.25.& 144.*decr.& Ansel.li.* 11. *c*.47.*ex alio interprete Grat.dist.*50.*cap*.42.*eos. Uiden.Martin. Bracar.cap*.79.

V.24.explere) *plura verba sunt in Corp.can.et in Tribur.quae Graeca non habemus.neq. in conc.Magun. neq. apud Bur.sunt, neq. apud Iuo. neq. Ans. neque Grat. neq. Martin.*

Ver.25. Quod autem quidam et c.) *Rabani verba sunt.*

Cap. XVI. de administratorib. et his, qui preces criminales dictant.

P.28.v.1. in decretis Innocentii Papae cap. XXIII.) *sic etiam est in Corpore canonum, ex epist.* 3. *ad Exuperium Tolosan.Episcopum c.*3.*in concil.Refert Bur. li.*6.*c*.44.*& Iuo par*.10.*c*.94.*decr.& Ansel.li*.13. *c*.14. *& Tarrac.lib*.6.*c*.31. *& Grat*.23.*q*.4.*c*.45. *quaesitum.*

V.6.Meminerant et c.) *Rom*.13.

V.8.promissum) *permissum, Corp.can. et conc.& B. & alii.*

Ibid. vindicem in huiusmodi) *in huiusmodi vindictam, Corp.can. vindicem, in marg. vindicem pro vindictam, conc.& Bur.& alii. vindices, Grat.*

V.10.viderunt) *viderent, Corp.can. & conc.& Bur. & alii. videtur, Grat.*

V.11.

V.11.habemus) *habeamus, conc. & Iuo, & Tarrac. & Grat.*

V.13.Ipsi) *Ipsis, Corp.can. & conc. & Burch. & alii.*

V.14.seruabunt) *seruabuntur, Corp.can. & conc. & Burc. & alii.*

Ver.15.in eiusdem decretis cap. xxx.) *cap. xxv. in Corpore canon. ex d. epist. 3.c.5 in concil. Refert Gratian. d.q.4.c.46. illud.*

V.18.concedatur. Vtiq. propter) *concedatur, vtiq. post, Corp.can. & Grat. concedatur. Vtiq. post, conc.*

V.21.Et dum legum et c.) *Refert Iuo par. 10. c.94. in fine, decr.*

CAP. XVII. de populi necessario commissu.) *Vox necessario, non placet.*

idem Papa quibusdam Episcopis de Macedonia et c.) *Est in Corpore canon. cap. 56. ex epist. 22. c.6. in concil. Refert Grat. 1.q.7.c.14. quotiens.*

Ver.vlt.mansisse) *transisse, Corp.can. & conc.*

P.29.v.1.non posse praesumere) *sic etiam Corp.canon. non praesumere, conc.*

V.6. Non enim hic et c.) *Rabani verba sunt.*

CAP. XIIX. de furto.

in concilio Agathensi cap.v.) *sic est in concil. Refert Grat. 13.q.2, c.11. clerici. in fine.*

peregrina ei communio tribuatur) *hoc est, inter pere*

grinos

grinos communionem accipiat, non inter clericos eiusdem ecclesiae. Vide Agath. c. 2. & Regien. c. 3. et Ilerden. c. 16. sic laica communio est inter laicos data. Apost. c. 15. Eliber. c. 76. Agathen. c. 50. Aurel. c. 6. Aurel. 3. c. 2. Syric. ep. 1. c. 11. Innoc. ep. 22. c. 4. Pelag. 2. epist. 2. Felix 3. in syn. Rom. c. 2. Hadr. 2. in syn. Rom. c. 2. & in epist. lecta in syn. 8. CP. *act. 7. Basil. ad Amphilo. c. 32.*

V. 16. in eodem concilio cap. XXVI.) *sic etiam in concil. Refert Burc. li. 3. c. 183. Iuo par. 3. c. 156. decret. Ansel. li. 5. c. 76. Caesaraug. li. 7. c. 99. et Grat. 12. q. 2. c. 33. si quis. & cap. 40. si quis.*

V. 20. per abstinentiam) *per absentiam, conc. et Bur. & alii.*

CAP. XIX. de coniuratione, vel conspiratione.

in concilio Chalcedonensi cap. XIV.) *cap.* XIIX. *est in Corpore canon. ex interpretatione Dionysii. Refert concil. Tullense post epist. synodi, & Grat. 11. q. 1. c. 22. conspirationum. ex alio interprete.*

Si qui ergo clerici et c.) *Refert Burc. li. 10. c. 68. & Iuo par. 12. c. 87. decr. & Ansel li. 8. c. 16. & Paeniten. Rom. tit. 6. c. 18. & Grat. 11. q. 1. c. 24. si qui.*

CAP. XX. de his, qui sacramento se obligant, ne ad pacem redeant.

in concilio Ilerdensi cap. VII.) *sic est in concil. Re-*

fert

fert Burch.li.12.c.17. & Iuo par.12.c.74.decr. & Grat. 22.q.4.c.11. qui sacramento. Uide Trosle.c. 11. Paenit.Rom.tit.2.c.11.

vt litiget) *vt litigans, conc. & Grat.*

Ad caritatem et c.) 1.*Pet.4.b.*

CAP.XXI. de his, qui noxia iuramenta conficiunt et c.

in Toletana synodo cap.11.) *Toletana octaua capite secundo, ex concil. Refert Burch.lib.12.c.29. & Iuo par.12.c.16. & 84.decr. & li.8.tit.8.c.30.Panor. Caesaraug.li.6.c.13. & Grat.dist.13.c.1.*

P. 30. v. 20. vt proximis impia crudelitate noceamus) *sic etiam Bur. et pro vt, & nocemus pro noceamus, concil. & Iuo d.cap.16. & 84. & in Panor. & Caes. & Grat.*

V.21.mortis gladio) *sic etiam Bur. & Iuo d.c.16.et 84. & in Pan. & Caes. & Grat. gladio, conc.*

V.23.vt eo) *vt hac, conc. Bur. vt Raba. & Iuo d.c.84.*

V.24.quo) *qua, conc. quo, Bur. & Iuo.*

Ver.vlt.miserandi) *sic Bur. miserendi, conc. & Iuo.*

P.31. v.2. ita sit, quatenus) *sit aliquatenus, conc. ita sit, Bur. & Iuo.*

V.3. vt nusquam) *et pro vt, conc. vt, Burch. vt et nusquam, Iuo.*

V.6.quia) *quaecumq. conc. que, Bur. ceterum, Iuo.*

Ibid.

Ibid. vel constitutione) *et contutatione, conc. Bur. vt Raba. & Iuo.*

V. 8. extiterunt) *extiterint, conc. & Bur. & Iuo.*

V. 14. Patrum) *Patrum asserta, conc. Patrum, Burc. & Iuo.*

V. 15. innectenda) *adduntur alia in conc. ea non habent Bur. & Iuo. habet Grat. 22. q. 4. c. 9. incommutabilis.*

V. 20. per Ezechielem) *Ezech. 33. c.*

V. 29. Nineuitarum) *Niniuitarum.*

V. 30. sedatur) *adduntur alia in concil. ex Ambrosio lib. 1. de officiis cap. 50. non sunt apud* Bur. *& Iuon.*

V. 31. Ambrosius in libro tertio de officiis cap. XII.) *refert Iuo par. 12. c. 17. decr. Caesar. lib. 6. c. 14. & Grat. 22. q. 4. c. 8. vnusquisq.*

P. 32. v. 3. inducat) *sic Burc. & Iuo, & Caes. & Grat. seducat, conc.*

V. 5. Saepe pleriq. et c.) *Iuo li. 8. tit. 8. c. 16. Panor.*

V. 7. sacramentum, tamen) *sacramenti tamen, conc. & Iuo d. c. 17. & Caes. & Grat. d. c. 16. & ius sacramenti, tamen, Bur.*

V. 13. de Iephthe) *Iudic. 11. f. g.*

V. 14. non uouere) *quam vouere, additur in conc. & apud Grat. non habet Burch.*

V. 16. Non semper et c.) *Gr. 22. q. 4. c. 12. non semper.*

V. 19.

V. 19. acutus: Inueniendi aditus patet) *Mendosus locus ex conciliis sanandus, item ex Burch. laudatur principio B. Augustinus: vestigationis acumine cautus, inueniendi arte praecipuus & c. mox eius verba ponuntur. Duo sunt omnino genera mendaciorum et c. postea ex libris moralib. B. Gregorii referuntur illa; Quia ergo Beemoth & c. Nerui testiculorum & c. vt apud Grat. dist. 13. c. 2. Postea additur. Ut cum mens inter minora; & maxima peccata constringitur, si omnino nullus sine peccato aditus euadendi patet, & c. inuestigationis acumine acutus*, habet Bur. *qui verbor. Gregorii initium facit ab illis: Cum mens & c. euadendi aditus patet.*

V. 22. Hinc et Isidorus ait) *sic etiam Burch. d. c. 29. in libro sententiar. secundo, additur in concil. vbi laudes Isidori scriptae sunt. Vide lib. 2. c. 31. senten. de summo bono. Refert Burch. lib. 12. c. 10. & Iuo li. 8. tit. 8. c. 25. p. 1. Panor. & par. 12. c. 36. & 67. decr. et Grat. 22. q. 4. c. 13. non est.*

V. 24. in synonymis) *Refert Iuo d. par. 12. c. 12. & Caesaraug. lib. 6. c. 11. & Grat. c. 5. in malis. d. q. 4.*

Ver. 27. Vnde necesse est et c.) *Rabani verba sunt, quae habet etiam Bur. d. c. 29. & c. 7. li. e. 12. & Iuo par. 12. c. 64. decr. & Grat. d. q. 4. c. 14. & 15.*

V. 29. in vano) *in vanum, Bur. & Iuo, & Grat.*

V. 31.

V.31. in Leuitico) *Leuit.* 19. *c.*

CAP. XXII. de his, qui ad ecclesiae patrocinium confugiunt etc.

in concilio Arausico cap. v.) *sic etiam est in concil. Refert Burch.li.3.c.195. & Iuo par.3.c.112.decr. & Grat.dist.87.c.6.eos.*

P.33. v.10. in concilio Aurelianensi cap. 1.) *sic est apud Isidor. Mercatorem. cap. 3. in Colonien. editione. Refert Bur.li.3.c.190. & Iuo par.3.c.107.decr. & Grat.17.q.4.c.36.id constituimus.*

V.14. eos abstrahere) *reos pro eos, conc. vel a claustro, quia haec pro emunitate habentur, eos abstrahi, Bur. immunitate, Iuo, & abstrahere, cetera, vt Bur. Grat. vt Raban.*

V.15. altari) *alteri consignare, conc. & Iuo, vt Gra. alteri consignari, Bur.*

V.22. sibi intentione) *intentione, conc. Bur. vt Raba. & Iuo, & Grat.*

V.25. in eodem concilio cap. 11.) *sic etiam Isidor. Merc. cap. 4. Colon. Refert Burc. lib. 3. c. 191. & Iuo lib.2.tit.7.c.1.Panor. & par.3.c.108.decr. Ansel. li.10.c.57. Caesaraug.li.10.c.88. & li.15.c.69. et Grat.36.q.1.c.3. de raptorib.*

V.28. conuenerit) *confugerit, conc. & Bur. & alii.*

V.vlt. ad seruiendum) *aut seruiendi condicioni, conc.*

ff *& Cae-*

& Caes.d.c.69.liberam habeat eundi facultatem. Si vero parentes mulieris ecclesiasticis viris obedire noluerint, excommunicentur. Bur. & Iuo in Pan. & in decr. aut ad seruiendum, Ans. & Grat. aut seruitutis, Caes.d.c.88.

P.34. v.5. in eodem concilio cap. III.) *sic etiam in collect. Isid. Merc. cap. 5. in Colon. edit. Refert Bur. d. li.3.c.192. & Iuo li.2.tit.8.c.2. Panor. & d. par.3. c.109. decr. & Grat. 17.q.4.c.36. id constituimus.*

V.7. omissa culpa) *pro admissa culpa, conc. & Grat. pro commissa culpa, Bur. & Iuo.*

V.13. sicut superius comprehensum est) *his carent concilia, & Grat. Bur. vt Rubr. & Iuo.*

CAP. XXIII. de his, qui diuinationes expetunt etc.

In Ancyrano concilio cap. XXIV.) *cap. XXIII. in Corpore canon. ex interpretatione Dionysii Exigui. caput 24. est Graecis. Refert Bur. li.10.c.5. Iuo li.8. tit.5.c.2. Panor. & parte 11. c.2. decr. Paeniten. Roman. tit.6.c.1. et Grat. 26.q.5.c.2. qui diuinationes. Viden. Martin. Bracar. c.71. & concil. Trosle. c.15. & Leo 4. in epist. ad Episcopos Britanniae c.4. & Capitul. li.7.c.21. in addit.1.*

V.24. secundum gradus paenitentiae definitos) *apertius haec Graeci scribunt, qui triennio subiectos esse*

esse definiunt, biennio in oratione sine oblatione. Vide Gregor. Thaumatur. κατὰ τοὺς βαθμοὺς τοὺς ὡρισμένους, τρία ἔτη ὑποπτώσεως, καὶ δύο ἔτη εὐχῆς χωρὶς προσφορᾶς. Vide supra cap. 3.

V. 26. In concilio Laodicensi cap. XXXVI.) *sic etiam est in Corpore canon. ex Dionysii interpretatione. Refert Iuo li. 8 tit. 5. c. 3. Panor. & par. 11. c. 3. decr. & Grat. 26 q. 5. c. 4. non oportet. Viden. Martin. Brac. c. 60. et concil. Agathen. c. 68. & Capitul. li. 1. c. 21.*

P. 35. v. 1. In concilio Agathensi et c. cap. XLII.) *sic est in concil. Refert Bur. li. 10. c. 27. & Iuo lib. 8. tit. 6. c. 11. Panor. & par. 11. c. 4. decr. & Grat. d. q. 5. c. 6. aliquanti. Vide conc. Venet. c. 16.*

Ibid. de sortilegiis) *de sortilegiis, conc. aptius.*

V. 3. Ne de eo) *Ac ne id, conc. Agath. At ne fortasse id, Venet. Nec illud est praetereundum, Bur.*

V. 6. quia Sanctorum sortes) *per eas, quas Sanctorum sortes vocant, conc. Agath. et Iuo in Panor. et in decr. et Grat. per eas, non est in Venet. cetera vt in Agath. quam sortes Sanctorum vocant. Bur.*

V. 7. aut quarumcumq.) *scripturarum, addunt conc. Agath. & Ven. & Bur. & alii.*

V. 10. In concilio Toletanensi cap. XXIX.) *Toletano 4. cap. 28. in concil. Refert Bur. li. 10. c. 48. et Iuo li. 3. tit. 15. c. 3. et li. 8. tit. 5. c. 4. Panor. et par. 11. c. 5. et 73.*

decr. et Ansel. li. 11. c. 122. & Grat. d. q. 5. c. 5. si quis.
V. 12. aut ariolos) *sic etiam Bur. & Ansel. aut certe augures, addunt concilia, & Iuo, & Grat.*
Ver. 13. artem aliquam curiosam) *artem magicam, conc. & Iuo, & Grat. vox curiosam, omittitur à Bur.*
V. 14. aut aliquis eorum similia exercentes consulens) *aut aliquem eorum sublimia exercentem consuluisse, conc. aliquos pro aliquis, Bur. et Ans. cetera vt Raba. aliquos, Iuo, et Grat. et consuluisse, cetera, vt R.*
V. 16. curam) *censuram, conc. monasterium ingressus, Bur. & Ans. curam, Iuo, & Grat.*
V. 18. in synodo Martini cap. LIX.) *cap.* LX. *in collect. Isidori Mercat. cap.* LXI. *in Colon. non est autem synodus Martini, sed Martini Episcopi Bracarens. collectio ex Orientis conciliis. Hoc vero caput sumpsit ex Laodicen. c. 36. de quo supra dictum est.*

CAP. XXIV. Quod non liceat Christianis, seruare traditiones Gentilium et c.

Item in eadem synodo cap. LXXII.) *Martini Bracar. cap.* LXXII. *&* LXXIII. *apud Isid. Merc. cap.* LXXIII. *in editione Colonien. Refert Burch. lib.* 10. *c.* 13. *& Iuo par.* 11. *c.* 40. *decr. & Grat.* 26. *q.* 5. *c.* 3. *non liceat.*
V. vlt. Omnia, quae facitis et c.) *ad Coloss.* 3. *c.*
P. 36. v. 2. agentes Deo) *addit alia Bur. & Iuo.*

V. 3.

V.3. in eodem concilio cap. LXXII.) LXXIV. *Martini, in concil. Refert Burc. li.* 10. *c.* 15. *& Iuo parte* 11. *c.* 42. *decr. & Grat.* 26. *q.* 7. *c.* 13. *non licet.*

V. 5. et otiosis vacare rebus) *& otiis vacare gentilibus, concil. vocem gentilib. omittit Burch. & Iuo, & Grat.*

Ver. 6. circuire) *cingere, concil. &* Burch. *& Iuo, & Grat.*

V. 8. in eodem concilio cap. LXXIII.) *cap.* LXXV. *Martini, in concil. Refert Burch. lib.* 10. *cap.* 20. *Iuo parte* 11. *c.* 47. *decr. & Grat.* 26. *q.* 5. *c.* 3. *non liceat. p.* 1.

V. 9. aliqua) *cum aliqua, conc.*

V. 11. intendere) *attendere, conc. & Burch. & Iuo, & Grat.*

Ver. 15. In concilio Laodicensi cap. XXXIX.) *sic etiam est in Corpore canonum ex interpretatione Dionysii Exigui.*

CAP. XXV. Quod non sit cum Paganis conuiuandum.

In concilio Africano cap. XXVII.) *sic etiam est in Corpore canon. Graecis est cap.* 61.

P. 37. v. 5. In decretis Leonis Papae cap. XXX.) *sic etiam est in Corpore canon. ex epist.* 90. *ad Rusticum Narbonensem Episcopum c.* 17. *in concil.*

CAP. XXVI. de Christianis, qui cum Iudaeis vescuntur etc.

In concilio Eliberitano cap. LV.) *cap.L. est in conc.*

V.20. abstinere) *sic est in conc. editis. abstineri, in veteribus.*

Ibid. emundari) *emendari, conc.*

V.21. In concilio Toletanensi cap. XIV.) *Toletano* IV. *cap.* XIV. *in conc. Refert Grat. dist. 54. c. 14. nulla.*

V.22. Dominus noster) *Rex, addunt conc.*

V.25. filii) *filios, conc.*

V.27. eos opus est agere) *eis iniungantur, conc. et Gr.*

V.29. Iudaeis in ritu) *Iudaismi ritu, conc. in Iudaismo ritu, Grat. non recte.*

CAP. XXVII. Quod non congruat Christianis, comessationib. interesse etc.

In concilio Laodicensi cap. LV.) *sic etiam est in Corpore canon. ex interpretatione Dionysii Exigui. Graecis est cap. 54. Refert ex alio interprete Grat. dist. 44. c. 10. non oportet. Viden. Martin. Bracar. c. 62.*

P.38. v.9. In concilio Africano cap. XXX.) *sic est in Corpore canon. Graecis est Carthag. c. 64.*

V.15. In concilio Laodicensi cap. LIII.) *sic etiam est ex Dionysii interpretatione in Corpore canon.*

V.17. plaudere, vel saltare) βαλλίζειν ἢ ὀρχεῖσθαι, *Graeci. ballare, vel saltare, Isid. Merc.*

CAP.

CAP. XXIIX. Vt ad mensam Episcopi scripturae diuinae legantur et c.

In concilio Toletanensi cap. VII.) *Toletano tertio cap.* VII. *in concil. Refert Burch.lib.2.c.169. et Iuo par.6.c.260.decr.et Gr.dist.44. c.II. pro reuerentia.*

V.vlt. In canone Apostolorum cap. XLII.) *sic est in Corpore canon.ex Dionysii interpretatione. Refert Bur.li.14.c.5. Iuo li.3.tit.15.c.4.Panor.et par.13. c.73.decr. Caesaraug. lib.8.c.50. & 100. & Grat. dist.35.c.1.*

P.39.v.3. damnetur) καθαιρείσθω, *Graeci, hoc est, deponatur.*

CAP. XXIX. de continentia, et castitate clericorum.

In concilio Carthaginensi cap. III.) *sic est in Corpore canon. & Graece. Carthagin. 2.c.2.in concil. Refert Grat.dist.84.c.3.cum in praeterito.*

V.10. Episcopos et c.) *Refert Iuo li.3.tit.8.c.10.Panor. & Grat.dist.31.c.3.*

V.15.custodiamus) *adduntur alia in concil. et apud Grat. quorum pars est in Corp.can.c.4.et Graece c.4.*

CAP. XXX. Quod non debeant sacerdotes quaslibet in ecclesiae familiis truncationes facere et c.

In concilio Toletanensi cap.VI.) *Toletano* XI.*cap.* VI. *in concil. Refert Burch.lib.1.c.201. Iuo par.5. c.315.*

c.315.decr. Ansel.lib.11.c.60.in Rom. Caesaraug. lib.5.c.62.Tarrac.li.4.c.69. et Grat.23.q.8.c.30. his, a quib.

V.26. quaslibet personis) *quibuslibet personis, conc. & Bur. & alii.*

Ibi. inferenda) *inferendas, conc. & Bur. & alii.*

P.40.v.1. priuatus) *sic Tarr. priuetur, conc. & Bur. & alii.*

V.5.non vult et c.) *Ezech.18.g.33.c.*

CAP. XXXI. de clericis, qui in mutuam caedem prorumpunt.

In concilio Ilerdensi cap.XI.) *sic est in concil. Refert Grat.17.q.4.c.19.nullus. in fine.*

excessus contumelia) *excessu contumeliam, conc. & Grat.*

CAP. XXXII. de auaritia, et cupiditate et c.

In concilio Carthaginensi cap. v.) *sic etiam est in Corpore canon. & Graece. Vide Carthagin.1.c.13. & Capitul. li.1.c.33.*

V.29. In concilio Toletanensi cap.XXXIII.) *Toletano* IV. *cap.* XXXIII. *in concil. Refert Burch.li. 3.c.203. Iuo par.3.c.255.decr.*

Ver.30. Auaritia radix et c.) *adde, est. Vide 1.Timoth.6.b.*

P.41.v.2.in amore) *in honorem, conc. B. vt Rab. et Iuo.*

V.8.

V.8 constitutum est et c.) *Grat.* 16.*q.*1.*c.*60.

V.11. quam de tributis) *quam de decimis, tributis, concilia Colonien. sed Isid. Merc. vt Raban. & Grat. quam de decimis, & de tributis, Bur. & Iuo. In veteri concilior. libro, vt Raban.*

V.15. Nouerint et c.) *Refert Iuo lib.* 2.*tit.*1.*c.*4. *Panor. & Grat.* 10.*q.*1.*c.*6.

V.20. In concilio Nicaeno cap. XVII.) *sic etiam est in Corpore canon. ex Dionysii interpretatione. Refert Bur. li.* 2.*c.*120. *Iuo par.*6.*c.*196. *et par.*13.*c.*8. *decr. Ansel. li.*7.*c.*153. *in addit. Caesaraug. lib.*8.*c.*77. *& Grat. dist.*47.*c.*2. *Uiden Martin. Bracar. c.*62. *& Grat.*14.*q.*4.*c.*4. *&* 8. *& Capitul. li.*1.*c.*5.

V.21. Quod multi) *Quoniam multi, Corp. canon. & Bur. & alii.*

V.23. Qui pecuniam et c.) *psal.*14.

V.24. centesimos) *centesimas, Corp. can. & B. et alii.*

V.31. In decretis Leonis Papae cap. III.) *sic est in Corpore canon. ex epist.* 1. *ad Episcopos Campaniae cap.*3. *in concil. Refert Burc. lib.*2.*c.*123. *Iuo par.*6. *c.*65. *decr. Ansel. li.*7.*c.*149. *in addit. & Grat.*14. *q.*4.*c.*7. *nec hoc.*

P.42.v.2. vsuras iam exercere) *vsurariam exercere pecuniam, Corp. can. & concil. in quib. additur, et feuore velle ditescere. & apud Bur. & alios.*

CAP. XXXIII. de apostatis.

In decretis Syricii Papae cap. III.) *sic est in Corpore canon. & in concil. epist. 1. ad Eumerium Tarracon. Episcopum.*

V. 18. Nolo) *Nolumus, Corp. can. & conc.*

Ibid. tantum) *sed tantum vt, Corp. can. sed vt, conc.*

Ver. 19. In concilio Arelatensi cap. XXII.) *cap. XXIII. in concil.*

V. 25. nisi reuelauerint) *nisi reualuerint, conc.*

V. 26. Item in eodem concilio cap. XXV.) *Arelatensi secundo cap. XXV. in concil. Refert Burch. li. 19. c. 67. & Iuo par. 15. c. 81. & Grat. dist. 50. c. 68. hi qui. Vid. Capitul. li. 6. c. 139.*

P. 43. v. 1. ille) *ille sit, conc. ille est, Bur. & Iuo. sed Gratian. vt conc.*

CAP. XXXIV. de professione monachi.

In synodo Toletana cap. LIX.) *Toletana IV. cap. XLVIII. in concil. Refert Burch. lib. 8. c. 6. Iuo par. 7. c. 30. decr. Ansel. li. 7. c. 193. in addit. Tarrac. li. 5. c. 15. & Grat. 20. q. 1. c. 3. monachum. Vide conc. Vormacien. c. 23.*

interdicimus aditum) *intercludimus aditum, conc. et Bur. & alii. recludimus aditum, Tarr.*

CAP. XXXV. de paenitentiae temperamento et c.

In Africano concilio cap. X.) *sic etiam Corpus cano.*

ex

ex concilio Carthaginen. 3.*c.*31.*&* 32.*in concil. Carthagin.c.*43.*Graecu. Refert concil. Trosle.c.*13. *Capitul.li.*5.*c.*53.*& li.*7.*c.*30. *Bur.li.*19.*c.*40.*et* 70. *Iuo par.*15.*c.*3.*decr. Ansel.li.*11.*c.*20.*Caesaraug. li.*15.*c.*46.*Paeniten.Rom.tit.*9.*c.*9.*et Grat.*26.*q.*7.*c.*5.*paenitentib. & q.*6.*c.vlt.*

nisi absentia Episcopi) *nisi absentiae Episcopi, Corp. can. nisi absente Episcopo, et, conc. Bur. vt Raban. & Ans. nisi absente Episcopo, Grat.* ἐν τῇ ἀπουσίᾳ τοῦ ἐπισκόπου. *Graeci.*

ante absidam) *ante absidem, Corp.can. & conc. & Capit.et Ans. ante absida, id est atrium ecclesiae, Grat.* πρὸ τῆς ἀψῖδος, *Graeci. Absis fornix esse dicitur Graecis, & in Pontificali.*

P.43.v.19. In decretis Innocentii Papae cap.VII.) *sic est in Corpore can. ex epist.* 1. *ad Decentium Episcopum Eugubinum c.*7.*in concil. Refert Bur.li.*18.*c.*18.*Iuo par.*15.*c.*40.*decr. Ansel.li.*11.*c.*26.*Caesaraug.li.*15.*c.*29.*Tarrac.li.*4.*c.*36.*et Grat.de consecr.dist.*3.*c.*17.*de paenitentib. Vide Capitul.lib.*5.*c.*67.*totidem verbis.*

CAP. XXXVI. de his, qui in paenitentia positi vita excesserunt.

In concilio Arelatensi cap. XII.) *Arelatensi secundo cap.*XII.*in concil. Vide cap.*13.*concilii Nicaeni.*

ora-

orauit paenitendo) *honorauit paenitentiam, concil.*
In concilio Arausico cap. III.) *sic etiam est in concil. Refert Burc. lib. 18. c. 17. Iuo par. 15. c. 39. decr. & Grat. 26. q. 6. c. 7. qui recedunt.*
P. 44. v. 10. eis communicare) *eos pro eis, concil. eis, Bur. & Iuo, & Grat.*
Ibid. quod morienti sufficit consolationis) *quod morientis sufficit consolationi, concil. & in marg. reconciliationi. sic etiam Iuo. quod in moriente suffecit, consolatione, B. reconciliationi, Grat. cetera, vt conc.*
Ver. 11. secundum definitionem congruentem) *Mendosus locus. secundum definitiones Patrum, qui huiusmodi communionem congruenter, concil. & Iuo. congruentem. Bur. cetera, vt conc. definitionem, Grat. & congrue, cetera, vt conc.*
Vt si) *Quod si, conc. & Grat. vt si, Bur. & Iuo.*

CAP. XXXVII. de his, qui paenitentiam violantes spernunt etc.

In concilio Aurelianensi cap. IV.) *cap.* VII. *in Isidori Mercat. collectione. cap.* XIII. *in Colonien. editione. Refert Grat. de paenit. dist. 5. c. 5. de his.*
Eos vero etc.) *De his, qui suscepta paenitentia religionem suae & c. conc. & Grat.*
In concilio Toletano cap. LV.) *Toletano quarto cap.* LIV, *in concil.*

qui

qui se totondere) *se totonderant, conc.*

per paenitentiam) *sic etiam in conc. sed in marg. per potentiam.*

vere vt postea coram) *vt vere apostatae, coram, conc. melius.*

P. 45. v. 2. missis) *scribe, amissis, vt est in conc.*

V. 6. Quod si reuerti et c.) *Quod si conuerti non possunt, velut apostatae & c. conc. & in marg. Quod si reuocantur, & reuerti nolunt.*

V. 7. sententia abiiciantur) *sententiae subiiciantur, concil.*

V. 9. sanctum monialem habitum induere) *sanctimonialem habitum induerunt, conc.*

CAP. XXXIIX. Quod nulli sit vltima paenitentia deneganda.

In decretis Caelestini Papae cap. xv.) *sic etiam est in Corpore can. ex epist. 2. c. 2. ad Episcopos Galliae, in concil. Hoc etiam caput* xv. *appellatur in Triburien. concilio capite* 31. *extremo. Refert verba Burc. li.* 18. *c.* 22. *Iuo par.* 15. *c.* 44. *decr. Ansel. li.* 11. *c.* 19. *Tarrac. li.* 6. *c.* 55. *& Grat.* 26. *q.* 6. *c.* 13. *agnouimus.*

non denegari) *denegari, Corp. can. & conc. aptius. & Bur. & alii.*

abnui, quod) *adnui, qui, Corp. can. & conc. rectius, & Bur. & alii.*

ani-

animae) *hoc animae, Corp. canon. & concil. & Tarrac. & Grat.*

V. 20. sub horrore) *sub onere, Corp. can. & conc. & Bur. & alii.*

V. 21. pondere) *perdere, Corp. can. redimere, conc. & Grat. sed in veteri libro concil. est, pondere, & apud Bur. & alios. ponere, Tarr.*

Ibi. expedire desiderat, liberare) *expediri desiderat, & liberari, Corp. can. & conc. & Grat. sed in veteri libro, vt Raba. & apud Bur. & alios. expediri deside rat, liberare, Tarr.*

V. 23. absoluta esse) *absolui, conc. sed in veteri libro, vt Raba.*

V. 29. desperauit) *desperat, Corp. can. & conc. et Gra. desperarit, Burc. desperauerit, Iuo, & Ans. desperauit, Tarrac.*

V. 31. credidit) *credit, Corp. can. & conc. et Ans. credidit, vetus conc. liber, & Bur. & alii. credit, Grat.*

P. 46. v. 3. promissionem) *professione, vetus liber, in quo vix per, omittitur. professionem, Burch. & alii. confessione, Grat.*

V. 6. quam tempore) *non tempore, vet. liber.*

V. 7. Cum conuersus) *Ezech. 3. & 18. & 33.*

V. 9. cum ille) *cum illi, Corp. canon. & vetus liber, & Tarr. cum ille, conc. edita, & Grat.*

CAP.

CAP. XXXIX. Quod oporteat eum, qui pro illicitis veniam poſcit, etiam a multis licitis abſtinere et c.

In decretis Leonis Papae cap. XXII.) *ſic etiam eſt in Corpore cano. ex epiſt. 90. ad Ruſticum Narbonen. Epiſcopum cap. 8. in concil. Refert Anſel. li. 11. c. 133. et Grat. 11. q. 1. c. 35. aliud. & de paenit. diſt. 1. c. 64. aliud.*

V. 22. expedit eis) *expetit quis, Corp. can. expetit, concil. & Anſ. melius eſt illi, vt expetat, Grat. d. c. 35. melius expectet, idem d. c. 64.*

V. 24. Item in eiſdem decretis cap. XXIII.) *ſic eſt in Corpore canon. ex ead. epiſt. c. 9. in concil. Refert Burch. li. 2. c. 128. & li. 19. c. 95. Iuo par. 6. c. 202. & par. 13. c. 25. et par. 15. c. 107. decreti. Anſel. li. 11. c. 131. Caeſaraug. li. 8. c. 80. & Grat. de paenit. diſt. 5. c. 2. qualitas.*

V. 27. inhoneſtus) *honeſtus, Corp. can. et Bur. et alii. & honeſtus, conc. & Iuo d. c. 25. & Anſ. & Grat.*

CAP. XL. Quod ad militiam ſaecularem poſt paenitentiam rediri non debeat.

Item in eiſdem decretis cap. XXIV.) *ſic eſt in Corp. can. ex ead. epiſt. 90. c. 10. in concil. Refert Bur. li. 19. c. 66. Iuo par. 15. c. 80. decr. Anſel. li. 11. c. 139. Tarrac. li. 5. c. 19. & Grat. de paenit. diſt. 5. c. 3. contrarium.*

EPISTVLA CANONICA SANCTI GREGORII NYSAENI EPISCOPI AD SANCTVM LETOIVM MELITENES EPISCOPVM.

VNVM hoc quoque est eorum, quae ad sanctum festum spectant, vt nos intelligamus legitimam, et canonicam in his, qui peccarunt dispositionem, quo pacto curetur omnis morbus animae, qui ex aliquo peccato nascitur. Quoniam enim hoc etiam est vniuersale festum creationis, quod in praestituto annui circuli ambitu, singulis annis in vniuerso mundo impletum propter eius, qui ceciderat resurrectionem, peragitur; casus autem est peccatum, resurrectio vero ex peccati casu erectio; recte hodie habebit, si non solum eos, qui ex regeneratione per lauacri gratiam transmutati sunt, adducamus; sed eos etiam, qui per paenitentiam, et conuersionem a mortuis operibus ad viuentem viam rursus ascendunt, ad salutarem spem manu ducamus, a qua per peccatum alienati sunt. Neq. vero paruum opus est, ea, quae de his dicenda sunt, in recto, et probato iudicio disponere, iuxta praeceptum Prophetae, quod iubet oportere sermones disponere in iudicio, vt quemadmodum habet ipsum oraculum, non moueatur in aeternum, et in memoria aeterna sit iustus. Quemadmodum enim etiam in corporis curatione vnus quidem est medicinae finis, sanare eum, qui laborat, varium autem est curationis genus; pro morborum enim varietate conuenienter quoq. ratio curandi vnicuiq. morbo adhibetur; ita cum multa sit in morbo quoq. animae af- Psal.cxi.

Aa fectio-

fectionum varietas, multiformis quoque necessario erit medica curatio ad affectionis rationem medicinam exercens.

CAP. I. VT sit autem arte aliqua procedens propositae quaestionis ratio, sic disputationem complectemur. Tria sunt, quae in anima nostra considerantur secundum primam diuisionem; ratio, concupiscentia, et ira. In his sunt et recte facta eorum, qui ex virtute viuunt; et casus eorum, qui in vitium delabuntur. Quamobrem oportet eum, qui aegrotanti animae parti conuenientem medelam est adhibiturus, prius quidem considerare, in quonam consistit affectio; deinde sic male affectae conuenientem medicinam facere; ne propter imperitiam rationis curandi, alia quidem sit pars, quae aegrotat; alia vero, quae medicinam recipiat: sicut certe multos videmus medicos, qui propter primo laesae partis ignorationem morbum suis medicamentis protrahunt. Cum enim saepe existat morbus ex caloris magnitudine: quoniam iis, qui propter frigidi abundantiam male affecti sunt, vtile est, quod calefacit, et refouet, quod illis ex ratione contulit; inconsiderate idem iis, qui immoderata caliditate succenduntur, applicantes, effecerunt, vt esset morbus curatu difficillimus. Quemadmodum ergo medicis in primis necessaria existimata est elementorum proprietatis cognitio, vt vniuscuiusque eorum, quae bene, vel male affecta sunt, id quod praeter naturam tale est, ad suum statum reuocetur. Sic et nos ad hanc recurrentes diuisionem, eorum, quae in animā cōsiderantur, quae est principium, et fundamentum conuenientis affectionū curationis, generalem faciamus diuisionem. Trifariam ergo, vt diximus, diuisa proprietate motionum animae in illud, quod habet vim ratiocinandi, quod concupiscendi, et quod

quod irascendi; rationis quidem compotis animae partis rectum officium est, pia de Deo existimatio, boni, et mali discernendi scientia, et quae habet veram, ac sinceram de rerum subiectarum natura opinionem; quid est quidem in his, quae sunt, expetendum, quid vero respuendum, et abiciendum: et rursus ex contrario, quod in ea parte est vitium, omnino considerabitur, quando circa res quidem diuinas fuerit impietas, nullum autem circa id, quod vere honestum est iudicium; peruersa autem, et corrupta de rerum natura opinio, vt lucem tenebras ducat, et tenebras lucem, vt dicit Scriptura. Concupiscentis autem partis motus ex virtute quidem est, si ad id, quod est re vera concupiscendum, et vere pulchrum, erigatur desiderium; et si qua est in nobis amatoria facultas, et affectio, tota in illo versetur; vt credamus, nihil aliud esse sua natura expetendum, praeter virtutem, et naturam, vnde virtus emanat. Huius autem partis declinatio est, et peccatum, si quis cupiditatem transtulerit ad inanem, quae non potest consistere, gloriam; vel ad florem eum, qui in corporum, quasi cute nitet. Vnde nascitur cupiditas pecuniae, gloriae, et voluptatis, et ceterarum omnium rerum eiusmodi, quae ab hoc vitii genere dependent. Rursum vero habitus iracundi rectum officium est, cum malo inimicitiae, et bellum cum animi perturbationibus, et ad fortitudinem habere animum optime munitum, vt ea non metuat, quae multis terribilia videntur; sed vsque ad sanguinem contra peccatum consistat: mortis autem minas, et grauia supplicia contemnat, et rerum iucundissimarum auocatione, et omnium, vt dicam vno verbo, quae consuetudine aliqua, et anticipata opinione multos detinent in voluptate, pro fide, et virtute depu-

Isa. v. c.

Aa ij gnans

gnans, fiat ſuperior. Huius autem partis prolapſiones omnibus apertae ſunt, inuidia, odium, ira, conuicia, certamina, contentioſae, et vltionis appetentes affectiones, quae acceptae iniuriae recordationem longe extendunt, et multi ad caedem, et ſanguinem perueniunt. Dum enim non inueniret inerudita ratio, quo modo armis ſuis vtiliter vteretur, ferri aciem in ſe conuertit, eaq. arma, quae nobis a Deo data ſunt; ei, qui male vtitur, exitium afferunt.

c. 11. His itaque, quo modo dictum eſt, diſtinctis, quaecumque quidem peccata ratiocinantem animae partem attingunt, eſſe difficiliora a Patribus judicata ſunt, et maiore, et pleniore, et laboroſiore conuerſione digna: quemadmodum ſi quis fidem in Chriſtum negauit, vel ad Iudaiſmum, vel idolorum cultum, vel Manichaeiſmum, vel aliud quid tale impietatis genus deſciuiſſe viſus ſit, qui ſuapte quidem ſponte ad eiuſmodi malum irruens, deinde ad ſe rediens, totum vitae ſuae habet paenitentiae tempus. Numquam enim ſi myſtica peragatur oratio, Deum vna cum populo adorare dignus cenſetur, ſed ſeorſum precabitur; a ſacramentorum autem communione omnino erit alienus: in hora autem ſui exceſſus tum ſacramenti parte dignus cenſebitur. Sin autem contigerit, vt is praeter ſpem viuat, in eodem iudicio rurſus vitam traducet, myſticorum ſacramentorum ad exitum vſq. expers. tormentis autem, et grauib. ſuppliciis excruciati, praeſtituto tempore poenas dent, ſanctis Patribus in eo clementia ſic vſis, tamquam anima non lapſa ſit, ſed corporalis imbecillitas, tormentis non reſiſtens. Quare menſura eorum, qui in fornicatione peccarunt, et vi, doloreq. expreſſa tranſgreſſio in conuerſione commenſurata eſt.

Qui

Qui vero ad praestigiatores, vel vates abierunt, vel eos, c. III.
qui per daemones se piacula quaedam, et auersiones operaturos pollicentur, ii examinantur, vtrum in fide in Christum permanentes, a necessitate aliqua ad illud peccatum impulsi sunt, cum afflictio aliqua, vel intolerabilis iactura hunc illis animum indidisset; an omnino neglecto, quod a nobis creditum est testimouio, ad daemonum auxilium confugerunt. Si enim ad fidem tollendam, et quod Deum esse non crederent, qui a Christianis creditur, et adoratur, illud fecerunt; transgressorum scilicet iudicio subicientur. Sin autem non ferenda necessitas aliqua pusillo eorum animo superato, eo deduxit falsa aliqua spe impulsos, eodem modo erit et in ipsos clementia, instar eorum, qui tormentis in tempore confessionis resistere non potuerunt.

Eorum autem, quae propter cupiditatem, et voluptatem fiunt, peccatorum talis est diuisio: hoc enim vocatur adulterium, illud vero scortatio, siue fornicatio. Ac nonnullis quidem eorum, qui sunt subtiliores, placuit etiam fornicationis peccatum adulterium esse existimare, quoniam vna est legitima coniugatio, et vxoris cum marito, et mariti cum vxore. Quidquid ergo non legitimum, est omnino praeter legem: et qui habet non proprium, habet omnino alienum. Homini enim vna data est a Deo auxiliatrix: et mulieri vnum appositum est caput. Ergo siquidem quis proprium vas suum, vt diuinus Apostolus nominat, sibi ipsi possederit, concedit lex naturae iustum vsum. Si quis autem extra proprium versus fuerit, erit omnino in aliena: est autem vnicuiq. alienum, quidquid non proprium, etiam si non habeat confitentem dominum. Non longe ergo a peccato adulterii et ipsa fornicatio ab his, qui rem paullo accuratius exami-

(margin, c. IV.: beside "Eorum autem"; 1. Thess. 4. b.: beside "Apostolus nominat")

nant, suscepta est, cum dicat etiam scriptura diuina, Ne multus sis cum aliena: sed quia imbecilliorum fuit Patribus cura habita, distinctum est peccatum hac generali diuisione, vt fornicatio quidem dicatur libidinis expletio alicuius, quae fit sine alterius iniuria: adulterium vero, insidiae, et iniuria, quae alteri infertur. In eo autem, et cum animalibus coitum, et cum pueris tum esse putant, quoniam et haec sunt naturae adulterium. In id enim, quod est alienum, et quod est praeter naturam, fit iniuria. Cum haec ergo diuisio in hac etiam peccati specie facta sit, vniuersale est remedium; vt a concitata in eiusmodi voluptates rabie per paenitentiam homo purus efficiatur. Sed quia eorum, qui in fornicatione polluti sunt, iniuria aliqua cum hoc peccato non commixta est; propterea duplum conuersionis tempus iis praescriptum est, qui in adulterio inquinati sunt, et in aliis itidem vetitis malis, animalium initu, et rabie in masculum. In iis enim peccatum, vt dixi, duplicatur. Vnum quidem in nefaria voluptate: alterum autem, quod in iniuria, quae fit alteri, consistit. Est autem quaedam huiusmodi differentia in ratione paenitentiae in peccatis, quae sunt secundum voluptatem. Qui enim ex se ipso ad sua proferenda peccata impulsus est, eo, quod sua sponte occultorum accusator esse voluerit, vt qui iam morbo medicinam adhibere coeperit, et signum in id, quod est melius, mutationis ostenderit, in mitiorib. poenis versatur. Qui autem in malo deprehensus est, vel propter aliquam suspicionem, vel accusationem ingratis conuictus est, longius illi conuersionis tempus datur, vt ipse perfecte purgatus, sic ad sacramentorum communionem recipiatur. Est ergo canon eiusmodi, vt qui in fornicatione polluti sunt, in tribus quidem annis ab oratione omnino expellan-

lantur: in tribus autem sint solius auditionis participes: in tribus autem aliis annis, cum his, qui in conuersione substernuntur, adprecentur, et tunc sint sacramentorum participes. In his autem, qui studiosius conuersione vsi fuerint, et vita ipsa ad id, quod bonum est, reditum ostenderint, licet ei, qui dispensat, pro ecclesiasticae oeconomiae vtilitate tempus auditionis contrahere, et celerius ad conuersionem deducere, et rursus hoc quoque tempus contrahere, et celerius communioni reddere, vt sua probatione eius, qui curatur, constitutionem iudicet. Quemadmodum enim porcis margaritas proicere est vetitum, ita et pretiosa margarita priuare eum, qui per vacuitatem perturbationis, et purgationem homo iam factus est, absurdum est. Quae autem in adulterio, et in reliquis immunditiae generibus fit legis transgressio, vt dictum est, eodem iudicio sanabitur omnino, quo et fornicationis scelus, sed tempore duplicabitur. In eo autem eius etiam qui curatur, affectio considerabitur, quo modo et in his, qui fornicationis inquinamento illaqueati sunt, vt vel citius, vel tardius eis sit boni participatio.

Restat ad haec, vt irascentem animae partem examinandam proponamus, quando lapsa a bono irae vsu, in peccatum ceciderit. Cum autem multa sint, quae per iram fiunt peccata, et omnis generis mala, placuit nostris Patrib. in aliis quidem non nimium subtiliter agere, neq. multae operae pretium putare, omnia, quae ex ira nascuntur delicta curare; quamuis Scriptura non simplicem, vel ipsum ictum tantummodo prohibeat, sed etiam omne conuicium, vel maledictum, et si quid aliud eiusmodi ira efficit, sed solam caedis poenis cauerunt. Diuiditur autem hoc malum differentia voluntarii, et inuoluntarii. in quib. voluntaria quidem primum est caedes, quae ex C. v.

composito suscepta est audacter ex apparatu eius. Deinde illa quoque in voluntariis existimata est, quando quis in congressu verberans, et verberatus plagam per iram mortiferam intulerit. Qui enim ira semel victus est, et irae impulsioni indulgens, nihil eorum, quae malum possent amputare, ei in mentem venerit. Quare et illic quoq. qui ex concertatione profectus est, caedis euentus in factum praeoptationis voluntarium, non in casum confertur. Inuoluntariae autem habent manifesta indicia, quando quis alicui alteri rei studium applicans, casu aliquid incurabile patrauerit. In his ergo caedes quidem in triplex tempus extenditur iis, qui per conuersionem voluntario facinori remedium afferunt. Ter noueni enim sunt anni, nouenario in vnoquoq. gradu praefinito, vt in perfecta quidem segregatione nouennale tempus perduret ab Ecclesia prohibitus: alios autem totidem annos in auditione permaneat, sola doctor. et scripturarum auditione dignus habitus: in tertio autem nouenario cum substratis in conuersione orans, sic veniat ad communionem sacramenti scilicet; et in eodem eadem erit obseruatio ab eo, qui ecclesiam administrat, et pro ratione conuersionis illi quoq. poenae extensio contrahetur, vt pro nouem annis in vnoquoque gradu, octo, vel septem, vel sex, vel quinque soli fiant. siquidem magnitudo conuersionis tempus vincat, et superet correctionis studio eos, qui in longo tempore praestituto susceptas a se maculas segniter eluunt. Inuoluntarium autem venia quidem dignum, sed non laudabile iudicatum est. Hoc autem dixi, vt sit apertum, quod etiam si quis inuoluntarie fuerit in scelere homicidii, eum tamquam iam profanum piaculo redditum a sacerdotali gratia eiiciendum canon pronuntiauit. Quantum autem est expiationis tem-

tempus in simplici fornicatione, tantum etiam recte habere existimatum est in iis, qui caedem inuoluntariam fecissent; scilicet in iis quoq. paenitentis consilio examinato, vt si sit fide quidem digna conuersio, non seruetur annorum numerus, sed tempore contracto ad ecclesiae restitutionem, et boni participationem deducatur. Si quis autem tempore non expleto a canonib. praestituto vita excedat, iubet Patrum clementia, vt effectus sacramentorum particeps non viatico vacuus ad extremam illam, et longam peregrinationem mittatur. Sin autem postquam sacramenti particeps factus fuerit, rursum ad vitam reuersus sit, statutum tempus expectet in illo gradu existens, in quo erat ante communionem illi ex necessitate datam.

Altera autem idololatriae species, sic enim diuinus Apostolus auaritiam appellat, nescio quo modo absq. vlla poenae medela a Patribus nostris praetermissa sit. Atqui hoc malum quidem videtur esse triplicis animi constitutionis affectio. Nam et ratiocinatio ab eius, quod pulchrum est, iudicio aberrans, esse in materia, quod pulchrum est, existimat, non ad pulchritudinem quandam a materia separatam respiciens. Et cupiditas ad ea, quae sunt inferiora, fluit, ab eo, quod vere est expetendum, praeterfluens. Iam vero, et contentiosa, animosaq. affectio ex hoc peccato multas occasiones accipit, et vt dicam semel, concinit hic morbus auaritiae definitioni Apostolicae. Diuinus enim Apostolus eam non solum idololatriam, sed etiam omnium malorum radicem pronuntiauit; et tamen tale genus morbi neglectum, inconsideratum, et absq. vlla eius cura praetermissum est: quo fit, vt hic morbus valde in Ecclesia abundet, et nemo in his, qui ad clerum adducuntur, inquirit, num aliquo modo qui

c. VI. Gal. 5. c. Ephes. 5. b.

1. Tim. 6. b.

do qui eo idololatriae genere polluti sint. Sed de his quidem, quoniam a Patribus nostris praetermissum est, sufficere existimamus publica doctrinae oratione ea quo modo fieri potest, curare; veluti quosdam morbos ex repletione ortos, ex cupiditate amplius habendi aegritudines oratione purgantes. Solum autem furtum, et sepulchrorum effosionem, et sacrilegium vitium existimamus, quod sic Patrum successione haec nobis traditio facta sit. Atqui apud diuinam Scripturam et fenus, et vsura sunt prohibita, et per alicuius potentiam ad suam possessionem aliena traducere, etiam si negotiationis praetextu tale fieri contigerit. Quoniam ergo nostra quidem ad canonum potestatem auctoritas inest satis, id quod in confessis prohibitum est, canonicum iudicium his, quae iam dicta sunt, adiiciemus. Diuiditur autem furtum in latrocinium, et in murorum effosionem. Idem autem vtrisq. finis est aliena auferre: consilii autem ipsorum magna est inter se differentia. Latro enim etiam homicidium ad id, quod studet assequi, assumit, ad hoc ipsum paratus et armis, et multa manu, et opportunitatib. locorum, adeo vt is homicidarum iudicio subiciatur, si per paenitentiam ad Dei Ecclesiam vltro reuersus fuerit. Qui autem clam auferendo alienum vsurpat, deinde per enuntiationem peccatum suum sacerdoti aperuerit, vitii studio in contrarium mutato aegritudinem curabit; dico autem largiendo quae habet pauperibus: vt dum quae habet, profundit, se ab auaritiae morbo liberum aperte ostendat. Sin autem nihil aliud, praeterquam solum corpus habeat, iubet Apostolus per fatigationem corporis ei morbo mederi. Dictio autem ita habet, Qui furatur, non amplius furetur, sed potius laboret bonum operans, vt possit ei largiri, qui indiget.

Eph. 4. c.

Sepul-

Sepulchrorum autem effosio, ipsa quoq. diuiditur in id, quod veniam meretur, et id, quod non meretur. Si enim quis mortuorum parcens religioni, et tectum corpus intactum relinquens, vt nec Soli ostendatur naturae feditas, lapidib. aliquot ex his, qui sepulchro iniecti sunt, ad aliquod opus construendum vtetur, ne hoc quidem est laudabile, sed vt esset dignum venia, effecit consuetudo, quando ad aliquid praestantius, et Reipub. vtilius materia traducta sit: sed carnis conditae, postquam terra iniecta est, puluerem perscrutari, et ossa mouere, spe aliquem ex defossis lucrifaciendi ornatum; id eodem iudicio condemnatum est, quo simplex fornicatio, quemadmodum in praecedente oratione diuisio facta est; considerante scilicet oeconomo, ex ipsa vita eius, cui medela adhibetur, medicinam, vt spatium a canonib. paenitentiae praestitutum possit contrahere. c. VII.

Sacrilegium autem in antiqua quidem Scriptura nihilo caedis condemnatione visum est tolerabilius. Similiter enim et in caede deprehensus, et qui res Deo dicatas abstulerat, lapidationis supplicium subibat. In ecclesiastica autem consuetudine de poenae grauitate nescio quo modo aliquid detractum, et eo lenitatis descensum est, vt illius morbi existimetur tolerabilius piaculum. In minori enim tempore, quam adulterium, hi a Patrum traditione poenam susceperunt. Vbiq. autem hoc in peccati genere ante omnia videndum est, qualis sit eius, cui medela adhibetur, affectio, et non existimare tempus ad medelam sufficere. quaenam enim fuerit ex tempore medicina? sed eius, qui sibi per conuersionem medetur, animum, et institutum. c. VIII.

Haec tibi o homo Dei ex his, quae erant ad manum multo studio composita, quod oporteat fratrum mandatis. c. IX.

tis parere, studiose misimus. Tu vero consuetas pro nobis preces Deo offerre ne intermittas. Debes enim, vt gratus filius ei, qui te secundum Deum genuit in senectute, per tuas orationes alimentum, conuenienter praecepto, quod iubet honorare parentes, vt tibi bene sit, et sis longaeuus super terram. Clarum est autem, quod vt symbolum sacerdotale litteras accipies, neque munus hospitale contemnes, etiã si sit minus, summa tui ingenii bonitate.

Exo. 20. b.

EX EPISTVLA CANONICA SANCTI GREGORII THAVMATVRGI

Episcopi Neocaesariensis de his, qui in Barbarorum incursione idolothyta comederunt, et alia peccarunt.

Canon XI. *et vltimus.*

FLETVS, seu luctus est extra portam oratorii: vbi peccatorem stantem oportet fideles ingredientes orare, vt pro se precentur. Auditio est intra portam in ferula, vbi oportet eum, qui peccauit, stare, vsq. ad cathecumenos etiam illinc egredi. Audiens enim, inquit, scripturas, et doctrinam eiciatur, et precatione ne dignus censeatur. Subiectio autem, seu substratio est, vt intra templi portam stans cum cathecumenis egrediatur. Congregatio, seu consistentia est, vt cum fidelibus consistat, et cum cathecumenis non egrediatur: postremo est participatio sacramentorum.

IN EPISTVLAM CANONICAM SANCTI GREGORII NYSAENI EPISCOPI NOTAE.

HAEC *Graece scripta est a B. Gregorio; Latinam fecit Gentianus Heruetus; mutauit quaedam Petrus Galesius in Latina interpretatione, cum eam contulisset cum Graecis libris. Fuit autem Gregorius Basilii Episcopi frater. Obitus huius festus dies celebratur in Graecia* IV. *Idus Ianuar. vt constat ex Nouella Manuelis Comneni, quam refert scholiast. Balsamonis tit. 7. c. 1. nomocanonis Photii. In synodo Constantinop. quam ipsi sextam dixerunt, hi canones approbantur. cap. 2. in Trullo. Refert Iuo lib. 2. tit. 11. c. 29. Panor. & parte 4. c. 134. decret. liber. Caesaraug. lib. 2. c. 8. & Grat. dist. 16. c. 7. quoniam. in fine. Idem Gentianus Theodoro Balsamoni Antiocheno Patriarchae tribuit huius epistulae scholia, siue interpretationem, quam etiam Latinam fecit: ego eam Ioannis Zonarae fuisse, in libris meis Graecis inueni. Exstant etiam Graece Alexii Aristeni breuiora scholia. Pars huius epist. ad Letoium exstat lib. 60. Basil. vt dicemus capite quinto.*

Pag. 1. vers. 25. Quemadmodum enim etiam in corporis curatione et c.) *Hac de re agitur in Timaei Locrensis libro de anima mundi, & in Platonis*

Bb dia-

dialogo Timaeo inſcripto, & lib. 3. & 4. Tuſculanar. quaeſtionum Ciceronis. Stoicorum autem eſſe hanc comparationem, docet Cicero d. lib. 4. his verbis. Hoc loco nimium operae conſumitur a Stoicis, maxime a Chryſippo, dum morbis corporum comparatur morborum animi ſimilitudo. Videndus Ioan. Caſsianus collatione 24. c. 15.

CAP. I.

Tria ſunt, quae in anima noſtra conſiderantur, ſecundum primam diuiſionem, ratio, concupiſcentia, et ira) τό τε λογικὸν καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν καὶ τὸ θυμοειδές. *Haec etiam Timaei ſunt, & Platonis in eiſdem libris, & ex Platone lib. 9. de repub. Ciceronis lib. 1. de diuinatione. Idem lib. 1. Tuſcul. quaeſt. ſic ait. Plato triplicem finxit animam, cuius principatum, id eſt, rationem, in capite, ſicut in arce poſuit; & duas partes ſeparare voluit, iram, & cupiditatem; quas locis diſcluſit, iram in pectore, cupiditatem ſubter praecordia locauit. Et lib. 4. In his explicandis veterem illam equidem Pythagorae primum, deinde Platonis deſcriptionem ſequar; qui animum in duas partes diuidunt: alteram rationis participem faciunt, alteram expertem. in participe rationis ponunt tranquillitatem, id eſt placidam, quietamq. conſtantiam. in illa altera motus turbidos tum irae, tum cupiditatis contra-*

trarios, inimicosq. rationi. Adde Caßian. collat. 24. c. 15. & 16. & 17.

CAP. II.

Si quis fidem in Christum negauit et c.) *Photius tit. 13. c. 20. nomocan. de apostatis, immolatoribus, magis, incantatoribus, mathematicis, diuinatoribus, & annuleta appendentib. refert Gregorii Nysaeni cap. 1. & 2.*

Pag. 4. v. 24. in eodem iudicio rursus vitam traducet) πάλιν γὰρ ἐπὶ τῷ αὐτῷ κρίματι διαβιώσεται. *Hoc Zonaras apertius interpretatur:* πάλιν ἀκοινώνητος ἔσται. *sine communione iterum erit.* μένει πάλιν ἀμέτοχος, *Alexius ait. expers, inquit, rursus manet. Id igitur appellat iudicium, hoc est, paenitentis statum.*

V. 30. Quare mensura et c.) *vide caput 4.*

CAP. III.

Qui vero ad praestigiatores et c.) *Partem esse hanc capitis secundi, apparet ex Photio, & ex libro 60. Basilicor. in locis mox adferendis. Caput etiam secundum est in Alexii Aristeni libro.*

CAP. IV.

Caput tertium appellatur a Photio tit. 13. cap. 5. nomocanonis de fornicatione, adulterio, & stupro, & paedicatione. & tit. 14. cap. 2. de his, qui cum brutis animantib. commercium habent. & tit. 9. c. 39. de paeniten-

nitentia. & apud Alexium Aristenum.

Pag. 5. v. 30. etiam si non habeat confitentem dominum) κἂν μὴ ὁμολογούμενον ἔχῃ τὸν κυριεύοντα. *Zonaras interpretatur,* κἂν μὴ ἔχῃ τὸν κυριεύοντα. *quamuis non habeat dominum. confitentem significat certum, et apertum, omnibusq. notum. Gentianus interpretatur; etiam si id non confiteatur, qui est dominus. quasi dicat, etiam si non agat, vel persequatur ius suum dominus.*

P. 6. v. 1. Ne multus sis cum aliena) *Ecclesiasti. 9.*

Ver. vlt. ab oratione omnino expellantur) *non solum ab oratione, sed etiam a loco orationis, quasi diceret, a proseucha; quae vox vtrumque significat: vt Act. 6. & Epipha. haeresi 68. contra Massalianos.*

P. 7. ver. 3. et tunc) καὶ τότε, *hoc est, & postea, siue post haec, non vero interea. neque enim paenitentes offerunt, aut sacram eucharistiam accipiunt ante expleta tempora constituta.*

CAP. V.

Hoc est caput 4. Alexio Aristeno, et Photio tit. 14. c. 3. de homicidis, & latronib. & Leoni lib. 60. tit. 39. c. 27. Basilicor.

V. 30. Diuiditur autem hoc malum et c.) *Haec verba inuenies d. cap. 27. Basil. vbi caedes, pro hoc malum, est.*

V. 32.

V.32.quae ex compoſito ſuſcepta eſt audacter ex apparatu eius) *quae fit meditato, Baſil.*

P.8.v.3. in congreſſu) *in conflictu, ac pugna, Cuiac. in Baſil.*

V.5. irae impulſioni indulgens) *affectioni manu indulgens, Cuiac.*

Ibid. nihil eorum, quae malum poſſent amputare) *nihil in ea animi perturbatione eorum, quae malum praecidere poſſent, Cuiac.*

V.6. Quare et illic et c.) *quamobrem effectus caedis ex conflictu, voluntati, non caſui deputatur. Cuiac.*

V.11.aliquid incurabile patrauerit) *nefas quoddam admiſit, Cuiac.*

V.12. per conuerſionem) *per paenitentiam, Cuiac.*

V.15. vt in perfecta et c.) *ita vt nouem annis omnino ſeparatus communione, & eccleſia prohibitus degat. Cuiac.*

V.17.in auditione permaneat) *auditor exiſtat, Cuia.*

V. 18. auditione dignus habitus) *auditione, etiam ſi conſiſtentiam acceperit, dignus, Cuiac.*

V. 19. cum ſubſtratis in conuerſione orans) *cum ſubmiſſis reſipiſcens oret, Cuiac.*

V.21. ab eo, qui eccleſiam adminiſtrat) *a diſpenſatore eccleſiae, Cuiac.*

V.22.conuerſionis) *reſipiſcentiae, Cuiac. & v.25.*

V.25.et ſuperet correctionis ſtudio) *et maiori ſtudio ad emendationem feratur, Cuiac.*

Ver. 30. tamquam iam profanum piaculo redditum) *quaſi ex ſcelere iam factum profanum, Cuiac.*

V.31. a ſacerdotali) *ſacerdotali, Cuiac.*

P.9.v.1.in ſimplici fornicatione) *in nuda ſcortatione, Cuiac.*

V.4.conuerſio) *reſipiſcentia, Cuiac.*

Ver. 6. Si quis autem et c.) *hoc dicitur eſſe caput 5. Alexio Ariſteno, & Photio tit.* 14.*c.*4.

V.10. longam peregrinationem) *longum iter, Cuia.*

CAP. VI.

Caput etiam 6. eſt Alexio Ariſteno, & Photio tit. 14. *c.* 1. *de auaritia.*

abſq. vlla poenae medela a Patrib. noſtris praetermiſſa) *Zonaras contra hanc Gregorii opinionem obicit Gregorii Thaumaturgi cap.* 3. *quod alius eſt cap.* 2. *item Theophili Alexandr. Epiſcopi epiſt. ad Menam. Item de vſuris aperte concilii Nicaeni canon exſtat* 17. *praeter canonem Apoſtolor.* 44. *& Carthagin. c.* 5. *& ſextae ſynodi repetitae cap.* 10.

P. 10. v. 12. Quoniam autem etc.) *caput* 6. *circa medium appellatur a Photio tit.* 1. *c.* 4.

V.15. Diuiditur autem furtum in latrocinium, et in muror. effoſionem) *ſub hac ſpecie effoſionis compre-*

prehenduntur alia furtorum genera, quae clam fiunt, vt effractiones horreorum, siue domorum, vestium, & pecuniarum clandestinae rapinae.

CAP. VII.

Sic etiam Alexius, & Photius tit. 9. c. 39. de paenitentia. & tit. 13. c. 23. de furib. sepulchrorum violatorib. latronib. & sacrilegis.

P. 11. v. 14. occonomo) *hoc est sacerdote, qui dispensare potest.*

CAP. IIX.

Sic etiam Alexius, & Photius d. c. 39. & c. 23.

IN EPISTVLAE CANONICAE GREGORII THAVMATVRGI CAP. XI. NOTAE.

Fletus, seu luctus est extra portam oratorii et c.) *Hic Gregorius superiori Gregorio antiquior est, cognomen ex admirandis signis, atq. operib. habuit. Latina verba Gentiani Herueti interpretis sunt. qui etiam Theodori Balsamonis scholion Latine conuertit. Apud Leonem libro* LX. *Basilicor. eadem fere inueniuntur omisso Gregorii nomine; varietatem indicabimus. Fletus, siue luctus ἡ πρόσκλαυσις a Gregorio vocatur.*

 Iaco-

Iacobus Cuiacius lib.60.tit.37.cap.18.Basil.ita scribit. Sciendum vero quinq. locos, & gradus esse paenitentium. Adploratus, qui hic est, vt consistat reus extra velum ecclesiae, & ingredientib. flens dicat: Orate pro me: accidens etiam pedib. eorum. Auditio et c. Et tit.39.cap.1. post submissionem, consistentiam, & participationem scribit. Adploratus est, consistere delinquentem extra velum ecclesiae, & singulis, qui ingrediuntur, dicere cum gemitu: Orate pro me: accidentem etiam pedib. eorum.

Auditio est intra portam in ferula et c.) ἡ ἀκρόασις ἔνδοθεν τῆς πύλης ἐν τῷ νάρθηκι. *Auditio, vt audiat sacras scripturas stans in ostio basilicae. Submissio & c. Cuiac. d.c.18. Ferula locus prope ostium esse videtur, de quo quaerendum.*

Audiens enim inquit et c.) *Cuius sint verba haec, ignoro. & fortasse haec sola Gregorii sunt; cetera alicuius interpretis.*

Subiectio autem, seu substratio est et c.) ἡ δὲ ὑπόπτωσις. *Submissio, vt intra velum ecclesiae in extrema parte ambonis consistat ad catechumenorum preces concurrens. Consistentia & c. Cuiac. d.c.18. Submissio est statio intra velum ecclesiae, in extrema ambonis parte, cum ipse ad catechumenorum preces concurrit. Consistentia & c. Cuiac. d.c.1.*

intra

intra templi portam ſtans) *vox ſtans, pugnare videtur cum ſubſtratione, vel ſubiectione, vel ſubmiſſione. vnde exiſtens, vel conſiſtens magis placeret, niſi Graece quoq. eſſet ἱστάμενος. ſed aut mendo non caret, aut ita intelligatur oportet.*

Congregatio, ſeu conſiſtentia eſt et c.) ἡ σύστασις: *Conſiſtentia, vt ſtet cum fidelib. quoad diuina functio peracta ſit. Participatio & c. d.c. 18. Conſiſtentia eſt cum fidelib. ſtatio, quoad diuina functio peracta ſit. Participatio & c. d.c. 1.*

Poſtremo eſt participatio ſacramentorum) ἡ μέθεξις τῶν ἁγιασμάτων. *Participatio ſacrorum, vt viuificantis panis conſors, & particeps fiat. Cuiac. d.c. 18. Participatio ſacramentorum, viuificantis panis communio. Adploratus & c. Idem d.c. 1. Hic locus paenitentium non eſt, vt ſuperiores. ſed ſtatuitur differentia inter conſiſtentes, et participantes: quod illi experces ſunt oblationum, hi vero participes.*

IN CANONES PAENITENTIALES, QVI CVM GRATIANI LIBRO EDI SOLENT, NOTAE.

QVIA *prodesse omnib. cupimus, & non omnes eadem sapiunt, neq. eodem modo discunt, pro singulorum scilicet ingeniis, & institutionib. hos canones vulgo notos praeterire noluimus. Sumuntur autem ex summa Astensi lib. 5. tit. 32. Ante hunc librum Ostiensis Cardinalis eadem paucis exceptis collegit in summa titulo de paeniten. & remission. Addidit quaedam sanctus Bonauentura in confessionali. Item beatus Antoninus Archiepiscopus Florentinus in summa, tertia parte, articulo 17. cap. 21. Nos tantum errata quaedam librariorum correximus.*

CANONES PAENITENTIALES, QVORVM NOTITIA EST VIRIS ECCLESIASTICIS

valde necessaria. Sunt autem quaedam regulae directiuae ad paenitentias delinquentibus imponendas.

Onsiderandum est de canonibus paenitentialibus. Ad quorum intelligentiam praenotandum est, quod sicut est in scientiis practicis, quae versantur circa opera, quod sermo in vniuersali est incertus, et dubius; sed cum applicatur ad singularia, incipit quodammodo habere certitudinem: vt qui non consi-

considerat circunstantias particulares, potius deuiet, quam se rectificet: vt patet in Medicina, et scientia morali. Sic est intelligendum in proposito, quod canones instruant in generali, quomodo est paenitentia imponenda; sed descensum ad singularia presbyteris discretis relinquant, qui considerant circunstantias personarum, attendentes ad canones, sicut ad regulas† directiuas: quia si contra canones imponunt, non recte imponunt. Nulli ergo presbytero licet facere aliquid, quod possit Patrum regulis obuiare. dist. 38. nulli. In canonibus autem maxime determinatur paenitentia quo ad tempus; et magis, quam quo ad modum: quia illa determinatio est certior, et communior. Haec Bonauentura 4. dist. 20. q. 3. Vt ergo scias, qualiter debet procedere arbitrium presbyteri, nota, quod regulariter, sicut dictum est supra, septennis est pro peccato mortali paenitentia imponenda: et hoc non tantum propter temporis diuturnitatem, sed magis propter significationem. In veteri enim lege Maria soror Moysi lepra percussa, separata fuit extra castra septem diebus. Numeri 12. Maria significat paenitentem; interpretatur enim amarum mare. Haec paenituit septem diebus. sed nunc paenitet septem annis, quod significatum est Ezech. 4. Diem pro anno dedi tibi. Si quaeratur, quare paenitentia sit aggrauata, cum lex noua sit lex misericordiae? Respondeo, quod hic est maior ingratitudo propter maiorem gratiam; et maior contemptus propter maiorem dignitatem nouae legis, in qua Christi sanguis est effusus; et grauius peccatum propter statum peccantis, qui debet esse perfectior. Et vlterius satisfactio in lege noua debet esse perfecta, vt in pristinum statum reducat. Et quia sol in vna die non redit in idem punctum, sed in anno; ideo dies conuersus est in annum. Rursus, quia perfe-

† vias

perfectum remedium est in lege noua, ideo annus multiplicari debet per septem, propter septem dona Spiritus sancti recuperanda, et propter septem dotes, scilicet tres animae, et quattuor corporis obtinendas. Huiusmodi autem paenitentia non est omnib. imponenda, nec tamen est infirmanda: sed est insinuanda, vt cognoscat, quam grauis est culpa. haec Bona. vbi supra. Licet autem pro singulis peccatis criminalibus sit statuta talis paenitentia, debet tamen imponi magis, vel minus aspera, prout maioritas, vel minoritas criminis cum ceteris circunstantiis hoc exposcit: vt in sequentibus patet. A praedicta namq. regula excipiuntur plurimi† casus, in quibus propter dignitatem peccantis, vel criminis enormitatem imponitur paenitentia maior, aliquando etiam ex variis causis minor. Ad hoc ergo, quod presbyter circa paenitentias disponendo† cautius arbitretur, notandi sunt casus, in quib. per canones certae paenitentiae imponuntur: quos scilicet canones tenetur presbyter scire, vt dictum est supra. Sunt autem isti.

† pleriq.

† dispensando

Primus est, quod si presbyter fornicationem fecerit, paenitentiam decem annorum faciat hoc modo. scilicet, quod sit inclusus, siue a ceteris in aliquo loco remotus, sacco indutus, et humi prostratus, misericordiam Dei iugiter implorans. primis tribus mensibus continuis a vespera in vesperam pane, et aqua vtatur. exceptis Dominicis diebus, et festis praecipuis, in quibus modico vino, pisciculis, et leguminibus recreetur. Elapsis autem sic tribus primis mensibus, de illo loco exeat; non tamen in publicum procedat, ne populus in eum† scandalizetur. Et per hoc videtur, quod in publico crimine loquatur. Post hoc resumptis viribus aliquantulum, vnum annum et dimidium in pane, et aqua expleat: exceptis Dominicis, et aliis prae-

† eo

praecipuis festis; in quibus vino, sagimine, ouis, et caseo poterit vti. Finito sic primo anno et dimidio, particeps fit corporis Domini, et ad pacem veniat; et ad psalmos cum aliis fratribus canendos in choro vltimus recipitur. Ad cornu tamen altaris non accedat, sed minorum ordinum tantum officia gerat. Deinde vsque ad completionem septimi anni tres legitimas ferias, scilicet secundam, quartam, et sextam, exceptis diebus paschalibus, qui sunt quinquaginta, in pane, et aqua ieiunet. secundam tamen feriam vno psalterio, vel denario, si sit operarius, redimere poterit. Et cum sic septimum annum compleuerit, potest eum Episcopus ad gradum pristinum reuocare: ita tamen, quod in tribus annis sequentibus, sine vlla redemptione omni sexta feria in pane, et aqua ieiunet. Et eadem paenitentia imponenda est presbytero de omnibus alius peccatis, quae depositionem inducunt. Probantur autem haec omnia 82. dist. presbyter si fornicationem. quod intelligunt quidam de simplici fornicatione. alii, forte melius, secundum Rai. de adulterio, vel incestu: puta, quia cognouit coniugatam, consanguineam, vel affinem.

11 † canon Secundus casus† est, quod si presbyter cognouit filiam suam spiritualem, quam scilicet baptizauit, vel in baptismo, vel in confirmatione tenuit, vel quae sibi confessa fuit; debet paenitentiā agere duodecim annis: et etiā debet deponi, si crimen sit manifestū: et peregrinando quindecim annis paeniteat, et postea monasterium intret, tota vita sua moraturus ibidem. Episcopus vero, qui talia commisit, paeniteat quindecim annis. Ipsa vero mulier debet omnia sua relinquere, et res suas pauperibus dare, et conuersa vsq. ad mortem in monasterio Deo seruire. 30.q.1.si quis sacerdos. et cap.non debet.

Ter-

Tertius est,quod quicumque filiam suam spiritualem, III
vel matrem cognoscit, septem annis paeniteat; et similiter ei consentientes. 30.q.3.non oportet.

Quartus est,quod qui contrahit cum aliqua alii despon IV
sata per verba de praesenti; ipsa dimissa quadraginta diebus ieiunet in pane,et aqua, et sequentibus septem annis paeniteat. extra.de spon.duo.accepisti.

Quintus est, quod qui cognoscit duas commatres, vel V
sorores,siue vxor viuat,siue non; ad minus septem annis paeniteat,licet plus deberet. 30.q.4.si pater.

Sextus est,quod qui cognouerit monialem,siue deuo- VI
tam, decem annis paeniteat: et similiter ipsa, secundum formam traditam 27. q. 1. de filia.et c.deuotam. In quorum primo cap.dicitur,quod si filia Episcopi,vel presbyteri,vel diaconi post votum sollemne contraxerit matrimonium; non admittatur ad communionem,nisi marito defuncto paenitentiam egerit:si autem eo viuente decesserit,et paenitentiam egerit, et communionem petierit, tantum in fine vitae recipiet eam. In secundo capite dicitur,quod deuota peccans non est recipienda in ecclesia, nisi peccare desierit, et desinens egerit paenitentiam decem annis:postea recipiatur ad communionem.et antequam in ecclesia admittatur ad orationem, ad nullius conuiuium Christianae mulieris accedat.

Septimus est, quod qui ignoranter cognoscit duas so- VII
rores; vel matrem,et filiam;vel amitam,et neptem: paeniteat septem annis.si autem scienter,perpetuo priuetur† † careat
coniugio. 34.q.3. si quis cum duabus.

Octauus est,quod qui duxit in vxorem eam,quam pol IIX
luit per adulterium,paeniteat quinque† annis. 31. q. 1. si † septem
qua vidua.

Nonus est,quod qui contra naturam peccauit,si sit cle IX

ricus

ricus, debet deponi, vel religioni tradi, si corrigibilis appareat, ad perpetuam paenitentiam peragendam. Si vero sit laicus, a coetu fidelium vsq. ad cōdignam satisfactionem debet fieri alienus. extra. de exceſſ. Praela. cleri. Hoc enim vitium maius est quam cognoscere matrem. 32. q. 7. adulterii. et est Aug. Adulterii, inquit, malum vincit fornicationem: vincitur autem ab incestu. Peius enim est; cum matre, quam cum aliena vxore concūbere; sed omnium horum pessimum est, quod contra naturam fit: vt si vir membro mulieris non ad hoc concesso voluerit vti. haec Aug. Quocumq. autem modo tale factum exerceatur, praeterquam inter virum, et feminam ordinate, in vase debito; vitium contra naturam iudicatur: vt dicit Rai.

X Decimus est, quod qui coierit cum brutis, paeniteat plus quam septem annis: et similiter pro incestu. 33. q. 2. hoc ipsum. et p. seq.

XI Vndecimus est, quod presbyter qui interest clandestinis nuptiis, triennio suspenditur: et si culpa exegerit, grauius puniatur. extra. de clan. despon. cum inhibitio.

XII Duodecimus est, quod qui votum simplex violauerit, paeniteat tribus annis. 27. dist. si vir.

XIII Decimus tertius est, quod qui excommunicatus celebrauerit, debet triennio paenitere; et feria secunda, quarta, et sexta a vino, et carnib. abstinere. 11. q. 3. de illis. De poena vero degradati celebrantis habetur 50. dist. accedens.

XIV Decimus quartus est, quod homicida voluntarius sine spe restitutionis deponitur: et paeniteat septem annis. distin. 50. miror.

XV Decimus quintus est, quod homicida casualis paeniteat quinq. annis: et hoc, secundum Rai. si culpa casum praecessit. aliter non, nisi forte ad cautelam. dist. 50. eos. et duobus capit. sequentibus.

Deci-

Decimus sextus est, quod si quis fecerit homicidium XVI propter necessitatem euitabilem, paeniteat duob. annis. dist.50. c. de his clericis. quae licet si ineuitabilis esset, in nullo sibi imputaretur. 50. dist. quia te. Quod verum est quo ad culpam; sed bonum esset, quod paeniteret quo ad cautelam, et innocentiam suam ecclesiae ostendendam. extra. de homi. c. 2. p.vlti. Et secundum Rai. forte distingui potest in homicidio necessario sict in casuali: † sicut scilicet, vtrum culpa praecesserit necessitatem, vel non. ar. dist.50.de his no.† extra.de homi.interfecisti. Sed et si † vero quis per insaniam committit homicidium,non ei imputatur. 3. q. 9. indicas. Quin etiam qui intuitu disciplinae incaute percutiendo occiderit, deponitur. extra. de homi.presbyterum. 15.q.1.si quis non iratus. Sed et qui ligatum latronem internecit,deponitur. extra.de homici.suscepimus. Qui autem latronem occultum occidit, quem viuum comprehendere potuit; quadraginta diebus non intret ecclesiam:et alias paenitere debet. extra.eo.c.2.vbi de hoc dicitur. Qui vero Paganum, vel Iudaeum occidit,paeniteat quadraginta diebus. dist.50.qui vero odii.

Decimus septimus est,quod matricida paeniteat decem XVII annis, secundum formam satis apertet traditam 33. q. 2. † asperam latorem. Vxoricidae vero grauior paenitentia debet imponi. Talis enim,et qui dominum occidit,numquam equitat,nec vehiculo portatur,nec matrimonium contrahit: vsque ad decem annos carnes non comedit, nec vinum bibit; et alia,quae habentur 33.q.2.admonere. et ca. quicumq. Imponitur autem paenitentia maior vxoricidae,non quia illud peccatum sit grauius isto:sed quia homines proniores sunt ad occidendum vxores,quam matres. Maius enim peccatum est,occidere matrem, quam vxorem,vt dicit Bonauen. in 4. sententiar. et communi-

Cc ter

ter omnes doct. Guil. vero Durand. tenet contrarium in repertorio, pro eo quod vxoricidae imponitur paenitentia maior. Mihi autem magis placet sententia aliorum. Sed qualem paenitentiam agere debent qui filios occidunt? Respondeo. Aut est certum, quod ipsimet scienter interfecerunt; et sic debet eis imponi paenitentia maior, quam pro alio homicidio. ar. extra. eo. c. vl. in tex. et glo. et de homi. cum iuramento. de paeni. dist. 1. aut facta. In hoc tamen casu vir vxorem recuperat, quam coactus abiurauerat. et ipsa paenitentiam agit secundum arbitrium Episcopi, ita quod si habet alios filios, pacifice gubernare possit eos. extra. c. intelleximus. quod si virum non habet, induci debet, vt intret religionem. ad quod si non potest induci, tutius est, ei dare licentiam nubendi. vt extra. eo. veniens. Et hoc, quando timetur de incontinentia, alias non. vt patet 33. q. 2. in adolescentia. Et si pater sit clericus, ab officio altaris debet perpetuo abstinere: et ei grauior quam laico, non tamen publica, nisi veniat *in publicū*, paenitentia debet imponi. vt extra. de pae. quaesitum. Aut certum est, quod non interfecerunt sponte, nec in culpa fuerunt, sed casu fortuito contigit. et sic districto iure in nullo tenentur. ar. extra. de homi. ex litteris. 2. et c. Ioannes. et c. vlt. nisi velint ad cautelam paenitere. In dubio tamen praesumitur, quod non hoc ex certa scientia, sed potius ex incuria prouenerit. extra. de praesum. afferte. Aut certum est, quod non adhibuerunt omnem diligentiam, quam potuerunt, et debuerunt: et sic culpa praecessit casum. Et si sit grauis culpa, vt si posuit puerum in medio vtriusq. secundum arbitrium paenitentiam imponitur paenitentia quinq. vel septem annorum. 50. dist. si qua femina. et c. se. et c. si quis sponte. occulta, si sit occultum; publica, si sit publicum. et maior, si in lecto suffocetur,

quam

qũam si in cunis: et maior presbytero Graeco, quam laico. vt habetur extra. de pae. quaesitum. Et licet dispẽsetur quo ad paenitentiam, quae est arbitraria, vt dicitur ibidẽ: non tamen quo ad ordines, propter homicidium, quod est delictum enorme, et indispensabile. dist. 50. miror. Si autem culpa, quae praecessit casum, sit leuis: vt si posuit puerum in eodem lecto, longe tamen a se; imponitur paenitentia trium annorum. Secundum hoc intellige illud extra. eo. de infantibus. Monendi ergo sunt parentes, quod tam tenellos secum in vno non collocent lecto; ne qualibet negligẽtia interueniẽte, opprimãtur, et suffocentur. vt 2. q. 5. consuluisti. Et hoc modo distinguit Osti. et Ber. extra. eo. de infantibus. Quid de illis, qui filios, vel seruos suos; infantes, vel etiam adultos languidos relegata pietate exponunt, id est, extra se ponunt ante ecclesias, vt aliqui moti misericordia colligant eos? Respondeo. Tales grauiter peccant. quia cum ignoretur saepe consanguinitas expositorum, contrahere possent matrimonium cum sorore, vel cum consanguinea. ideo exponens tenetur de hoc peccato paenitere, et est puniendus: sicut expositus si scienter cum tali contraheret, puniretur. extra. de pae. et rem. officii secundum Osti. Talis enim secundum Rai. est tamquam homicida iudicandus, qui hominem sibi ita coniunctum periculo mortis exponit. Consideratis tamen circumstantiis, et vtrum ob hoc mors secuta fuerit, vel non fuerit; paenitẽtia moderanda erit. Erunt autem tales irregulares, secundum Rai. si mors inde sit secuta: quia scilicet fuerunt in culpa, eos exponendo, vel alimenta negando. Tamen secundum Rod. si in nulla culpa fuissent, quia forte nec eleemosynas quaerendo, nec aliter eos alere possent; irregulares non essent, nec peccarent.

XIIX Decimus octauus est,quod qui presbyterum interficit, paeniteat duodecim annis.extra.de pae.et re.c.2. De paenitentia vero eius,qui occidit monachum,vel clericum, subdiaconum,vel diaconum,habetur 17.q.4.qui occiderit.De paenitētia autem eius,qui machinatur in mortem domini sui,vel in regimen eius,habetur 23.q.vlti.si quis.

XIX Decimus nonus est,quod qui iniuste alium ad mortem accusat,quadraginta dieb. in pane,et aqua per septem annos ieiunet,et paeniteat:et hoc,si accusatus sit occisus. Si autem tantum membrum perdiderit,triennio paeniteat. extra. de accu.accusasti. Osti.vero, et Io. de Deo intellexerunt,quod primus paeniteat per septem annos, quolibet anno ieiunando quadraginta diebus in pane,et aqua. secundus vero per tres annos. G. vero Durand. intellexit prout littera magis sonat: scilicet,quod primus ieiunabit quadraginta diebus in pane, et aqua , siue continue, siue interpollate:et per septem annos ieiunabit, et paenitebit, non tamen in pane,et aqua, sed ad arbitrium presbyteri. secundus vero per tres quadragesimas: prima ante Natalem Domini , secunda ante Pascha , tertia ante sanctum Ioannem Bapt. has enim instituit beatus Petrus,vt habetur in chronicis . Ieiunabit autem tunc in pane , et aqua. Probantur haec secundum Osti.22. q.5.c.1.2.et 3.et 4.

XX Vigesimus,quod periurus quadraginta diebus in pane, et aqua ieiunet,et septem annis sequentibus paeniteat: et semper debet esse in paenitentia , scilicet interiori. 6. q.1. quicumq.

XXI Vigesimus primus,quod qui compulsus condicionaliter a domino,scienter peierat;si liber sit,quadraginta diebus in pane, et aqua. et hoc secundum glo. intellige, vel continue , vel interpollate paeniteat : et septem annis sequentib. non tamen in pane,et aqua,vt dicit glo.Si vero

seruus

seruus sit eius, qui eum coegit, trib. quadragesimis, et legitimis feriis, scilicet secunda, quarta, et sexta. 22.q.5.qui compulsus.

Vigesimus secundus, quod qui peierat in manu Episcopi, vel in cruce consecrata; paeniteat tribus annis. Si vero in cruce non consecrata, vno anno. Qui vero coactus, et ignorans ignorantia iuris, et postea cognoscit; paeniteat tribus quadragesimis. 22.q.5.c.2. Qui vero coactus pro vita redimenda, vel qualibet causa, vel necessitate peierat, quia corpus plus quam animam dilexit, tribus quadragesimis paeniteat. ea.q.c.si quis coactus. Alii inducunt tres annos, et vnum ex his in pane, et aqua. XXII

Vigesimus tertius est, quod qui falsum scienter iurat, vel alium iurare cogit, diebus quadraginta paeniteat in pane, et aqua: et septem sequentibus annis: et numquam sit sine paenitentia, scilicet interiori. Alii, si conscii fuerint, similiter paeniteant. 22.q.5.si quis peierauerit. XXIII

Vigesimus quartus, quod qui mensurat in falsa mensura, triginta diebus in pane, et aqua ieiunet. extra. de empt. et ven. vt mensurae. De poena vero falsarii litterarum habetur extra. eo. ad audientiam. et c. dura. et c. ad falsariorum. et de verb. signi. nouimus. XXIV

Vigesimus quintus est, quod qui frangunt paenitētiam sollemnem, siue redeundo ad crimina priora, vel similia; siue redeundo ad negotiationem, vel militiam saecularem, quae sibi fuerant interdicta, sola intra ecclesiam fidelibus oratione iunguntur: a communione suspenduntur, a catholicorum conuiuiis separantur, et paenitere debent decem annis, et communicent in fine vitae. 33.q.2. de his vero. et de pae. dist.5. si quis vero. XXV

Vigesimus sextus est, quod qui canit Missam, et non communicat, debet vno anno paenitere, et interim Mis- XXVI

ſas non cantare. de conſec. diſt.2.relatum.

XXVII Vigeſimus ſeptimus eſt, quod presbyter qui mortuum clericum inuoluit in palla altaris, paeniteat decem annis, et menſibus quinq. diaconus vero triennio, et dimidio. de conſe.diſt.1.nemo per ignorantiam.

XXIIX Vigeſimus octauus, quod qui committit ſacrilegium eccleſiam violando; vel chriſma, ſiue calicem ſacrum pollutis manibus accipit, vel ſimilia ſacrilegia committit: paeniteat ſeptem annis. Primo anno extra coemeterium, quod violauit, conſiſtat: ſecundo anno ante fores eccleſiae: tertio in eccleſia. Et in hoc triennio carnes non comedat, vinum non bibat, niſi in Paſcha, vel Natali: non offerat, nec communionem accipiat. Quarto anno communicabit: et in illo, et in quinto, et in ſexto, et in ſeptimo tribus feriis a carnibus, et vino abſtineat ieiunando. 12. q. 2. de viro. Comburens autem eccleſiam, quindecim annis paeniteat, et eam reſtituat. 17.q.4.p.ſi quis. et in verſi. maius. De poena vero raptoris, ſiue furis rei eccleſiaſticae, et de poena furis, et effractoris tam clerici, quam laici, habetur eadem q.p.peccata.et c.ſi quis clericus.

XXIX Vigeſimus nonus, quod ſi parentes frangunt ſponſalia filiorum, a communione triennio ſeparantur; et ſimiliter filii, ſi ſint in culpa. ſi tamen filii ſecundum promiſſionem factam contraxerint, excuſantur vtiq. ſcilicet quo ad poenam eccleſiae, ſed non quo ad reatum, ex quo dederunt operam in contrarium. 31.q.3.ſi qui parentes.arg. de paeni.diſt.1.ſi cui.

XXX Trigeſimus eſt, quod qui blaſphemauerit publice Deũ, vel aliquem Sanctorum, et maxime beatam Virginem, illi debet Epiſcopus hanc paenitentiam iniungere: ſcilicet, vt ſeptem diebus Dominicis prae foribus eccleſiae in manifeſto, dum Miſſa cantatur, exiſtat; et vltimo illorum

dic-

dierum Dominicorum pallium, et calciamenta deponat,et corrigiam ligatam circa collum habeat: et ſeptem praecedentibus ſextis feriis in pane,et aqua ieiunet, eccleſiam nullatenus ingreſſurus: et quolibet praedictorum dierum tres pauperes,vel duos,vel ſaltem vnum reficiat, ſi poteſt:et ſi non poteſt,haec poena in aliam commutetur.quod ſi renuerit agere omnia ſupradicta,interdicatur ſibi eccleſia, et in morte priuetur eccleſiaſtica ſepultura. extra.de maledi.ſtatuimus.Item blaſphemus,ſi diues fuerit,quadraginta; alioquin,triginta,vel viginti; et ſi ad hoc non ſufficit, quinque ſolidorum vſualis monetae poena multetur: nullamq. miſericordiam in hoc habiturus, vt dicitur ibidem, ſcilicet, quin ſoluat quinq. ſolidos. quos ſi non habet, currat per ciuitatem, vel commutetur in poenam aliam temporalem.haec autem poena ſoluetur ei,qui condemnat, id eſt, poteſtati ſaeculari. Hanc enim poenam temporalem praecepit Papa imponi per poteſtatem temporalem. quod ſi neglexerit, per Epiſcopum praecipit cogi. haec Oſti. Habet autem praedicta poena locum,ſecundum Gof. cum quis blaſphemat non ex ira, vel ebrietate, vel dementia; quia tunc cum eo benignius ageretur. 2.q.3. ſi quis iratus. p. notandum. Secundum vero Oſti. haec poena eſt ſpecialiter inducta contra eos,qui Deum blaſphemant ex ira. Non enim aliquis de leui blaſphemat Deum, niſi iratus. Tanta tamen poſſet eſſe iracundia, quod aequipararetur dementiae: et tunc illud,quod dicit Gof. locum poſſet habere.haec Oſtien. Quid ſi quis iuret per caput, vel per ventrem, vel capillum? Reſpondet Oſti. quod ſi faciat hoc affirmando,vel iurando,non habet locum haec poena.ſecus eſt,ſi faciat hoc deteſtando,vel vituperando,licet iratus. Item ſecundum Gof. et Oſti. haec, quae dicuntur de poena

†corporali.f. temporali,† vel pecuniaria, fiunt iudice pro tribunali ſedente.in iudicio autem animae presbyter diſcretus molliendo rigorem, diſpenſare poterit ex cauſa circa poenam ſpiritualem ſuperiorem. 26.q.7.paenitentibus. haec Hoſti. Item blaſphemus clericus, maxime presbyter,cogatur ad veniam poſtulandam. quod ſi noluerit, degradetur. diſt.46.clericus. Notandum vero,quod blaſphemus ſecundum leges eſt decapitandus. vt in authen. vt non luxu.contra natu.circa medium colla.6. Secundum vero canonem antiquum clericus erat degradandus, et laicus excommunicandus.22.q.1.ſi quis per capillum.Hodie vero laicus aget paenitentiam ſupradictam,ſcilicet,illius canonis ſtatuimus.et hoc,ſi publice blaſphemauit.Si enim occulte, non paenitebit publice, vt puto. Clericus vero hodie eſt corrigendus poena arbitraria, et occulta, non illa, quae eſt publica. clericus enim publice non debet paenitere. Si autem rebellis fuerit, vel ſaepius hoc commiſerit, locum habet poena legis; ſcilicet vt laicus decapitetur in foro ciuili, et in canonico anathematizetur,id eſt,eccleſiae ingreſſus ſibi interdicatur, et in morte priuetur eccleſiaſtica ſepultura:clericus vero degradetur. haec Hoſtien.titu.de maledicis.

xxxi Trigeſimus primus, de presbytero, qui reuelat confeſſionem,quod de iure antiquo debet deponi,et omnibus diebus vitae ſuae ignominioſus peregrinari. de pae. diſt. 6.ſacerdos.

xxxii Trigeſimus ſecundus eſt,quod qui in dicendis horis canonicis, et aliis officiis diuinis diſcrepat a conſuetudine propriae metropolitanae eccleſiae, ſex menſibus priuatur communione,ſi hoc accidat ex contemptu.12.diſtin. de his.

xxxiii Trigeſimus tertius, quod Epiſcopus, qui ordinat ſine

cauſa

causa iusta clericum inuitum, aut reclamantem, vel penitus inuitum; absolute suspenditur anno vno. 74. dist. c. 1.

Trigesimus quartus, quod Episcopus qui correctionem de venditione ministeriorum dissimulat, duobus mensibus, presbyter quattuor, diaconus trib. subdiaconus, et ceteri ad arbitrium iudicis paenitere debent. 1. q. 1. quidquid inuisibilis. XXXIV

Trigesimus quintus, quod sortilegus quadraginta dieb. paeniteat. extra. de sortile. c. 1. XXXV

Trigesimus sextus, quod qui videt in astrolabio, paeniteat duobus annis. extra. de sortile. ex tuarum. XXXVI

Trigesimus septimus est de stilla sanguinis altaris cadentis super terram, vel aliquid aliud, propter negligentiam presbyteri; debet presbyter paenitere quadraginta dieb. Si cecidit super pallio altaris, paeniteat quattuor diebus. de conse. dist. 2. c. si per negligentiam. XXXVII

Trigesimus octauus est, quod si aliquis euomit eucharistiam propter ebrietatem, vel voracitatem; si laicus, paeniteat quadraginta diebus: si clericus, vel monachus, vel presbyter, vel diaconus, paeniteat septuaginta diebus: si Episcopus, paeniteat nonaginta dieb. et debet euomitura comburi, et iuxta altare collocari. Si vero causa infirmitatis euomuerit, septem diebus paeniteat. de consecr. dist. 2. si quis propter ebrietatem. XXXIIX

Trigesimus nonus est, quando mus corrodit, vel comedit corpus Christi. De paenitentia huius casus inquire vbi sit notata. de consecra. dist. 2. circa finem. c. qui bene. XXXIX

Quadragesimus, quod qui domum, vel aream voluntarie incendit, sublata, vel incensa omnia restituat, et tribus annis paeniteat. extra. de iniuriis. si quis domum. Canon tamen dicit, quod si ex odio, vel iniuria hoc fecerit, excommunicari debet; nec absolui, donec satisfecerit, et XL

 iura-

iurauerit, quod ignem de cetero non apponet. Imponitur autem sibi, vt Hierosolymam, vel in Hispaniã vadat, in Dei seruitio, anno integro ibi moraturus. Si quis autem Archiepiscopus, vel Episcopus hoc relaxauerit, damnum restituat, et ab officio episcopali per annum abstineat. 23.q.8. pessimam. Hodie autem postquam sunt denuntiati, non possunt citra sedem Apostolicam absolui. extra. de senten. excommuni. tua nos. Immo tex. loquitur de incendiariis indistincte, postquam sunt publicati.
† Gratianus Et Ber. hoc idem dicit expresse, et Gra.† extra. de sen. excommuni. quicumq. et Gof. licet Rod. contrarium dicat. Secundum autem leges, qui in ciuitate data opera incendium fecerit, si sit humilis, subiicitur bestiis: si sit in aliquo gradu, decapitatur, vel in insulam relegatur. D. de incen. rui. nau. l. fi. Qui vero alibi, vt in villis, vel castris ibidem aedes positas combusserit; si hoc dolo fecerit, comburitur. Et hoc intelligendum secundum Osti. si sit humilis. Si autem hoc ex sua negligentia contigerit, resarciet damnum: vel si minus idoneus sit, parum, vel leuiter castigetur. Et nomine aedium omne aedificium continetur, vt ibidem dicitur. l. qui aedes.

XLI Quadragesimus primus est, quod qui dederit, vel acceperit communionem ab haeretico, et nescit hoc esse prohibitum ab ecclesia, et postea intelligit, paeniteat vno anno. Si autem sciuit, et neglexit; paeniteat decem annis: vel secundũ quosdã, septem: vel secundum alios, quinq. Qui vero permittit haereticũ Missam celebrare in ecclesia catholica, per ignorantiã iuris; paeniteat quadraginta dieb. si pro reuerentia eius, per annũ paeniteat. si pro dãnatione ecclesiae catholicae, et pro consuetudine Romanorũ, proiiciatur ab ecclesia, sicut haereticus, si sit impaenitens: alioquin paeniteat decem annis. Si autem relicta ecclesia

ad

ad haereticos trāsierit,et alios ad hoc induxerit;paeniteat duodecim annis:trib. extra ecclesiam,septē inter audientes,duob. extra cōmunionem;et duodecimo anno communionē sine oblatione percipiat. 24.q.1.si quis dederit.

Quadragesimus secundus,quod patronus,qui res ecclesiae dilapidat,vno anno paeniteat. 16.q.7.c.filiis. XLII

Quadragesimus tertius, quod qui domum suam magicis,et incantatorib. lustrat;vel aliud facit; et qui ei hoc consulit,annis quinq. paeniteat. 26.q.5. qui diuinationes. et c.non liceat. XLIII

Quadragesimus quartus, quod qui pacem cum proximo suo non facere iurat, vno anno paeniteat, et ad pacem redeat. 22.q.4.qui sacramento. XLIV

Quadragesimus quintus,quod pro periurio,adulterio, homicidio,dantur pro paenitentia regulariter septem anni;et simul pro fornicatione,licet non ita aspera paenitentia iniungatur. 22.q.1.praedicandum.33.q.2.hoc ipsum.et p.seq. XLV

Quadragesimus sextus est,quod qui scienter rebaptizatur,septem annis paeniteat: et feria quarta, et sexta in pane,et aqua ieiunando tres quadragesimas faciat:et hoc,si fecit pro haeresi introducenda. si autem pro munditia, vel pro salute corporis obtinenda,vt extra.de apostā.c.2. tribus annis paeniteat. de conse.dist.4.qui bis. et talis,qui bis baptizatur,vel confirmatur,fit de foro ecclesiae,et cogitur fieri regularis. distin.84. dictum est. De poena autem talium habetur de conse. dist. 4. eos. Cuius capituli sententiam praetermitto gratia breuitatis. XLVI

Quadragesimus septimus,quod qui vxorem adulteram cognoscit ante quam paeniteat, tribus annis paeniteat. 32.q.1.si quis secundo. Qui vero cognoscit eam paenitentem ante paenitentiam peractam,paeniteat duob. annis. XLVII

ea.q.

ea. q. si quis primo. Quomodo vero paenitentia iniungenda sit mulieri partum alterius supponenti, vel etiam de non viro suo concipienti, habetur extra. de paenit. et rem. officii.

Ad regulas igitur praedictas inspiciendo potest studiosus indagator procedere ad paenitentias pro diuersis criminibus secundum canones imponendas: et ex causa, consideratis circunstantiis, vt dictum est supra, moderari poterit eas. Et licet ab ipso omnes circunstantiae sint diligenter attendendae, principaliter tamen qualitates personae; et praecipue, vtrum sit persona obnoxia alicui aliquo vinculo seruitutis. nam circa tales personas cauere debet pro posse presbyter, ne talem paenitentiam eis imponat, per quam illis, quibus sunt astrictae, praeiudicium fiat: maxime circa coniugatos. vnde si seruus sit, et timore peccauerit obediens domino suo; in atrociorib. est mitius puniendus. 22. q. 5. qui compulsus. obedire tamen non tenebatur in talibus. 11. q. 3. si dominus. Si autem voluntarie peccauerit, corpore punietur etiam acrius quam alius. 24. q. 1. qui contra pacem. Nec est seruo iniungenda peregrinatio, per quam dominus eius, qui non est in culpa, illius seruitio defraudetur. extra. de sen. excom. relatum. Si vero liber sit, totam paenitentiam canonis, si fieri potest, facere debet: sed ex causa poterit eam presbyter moderari.

Considerandum etiam erit, vtrum sit persona noua in fide: quia nouis in fide minor debet etiam paenitentia imponi. extra. de pae. et rem. Deus qui. Et similiter considerandae erunt aliae personarum circunstantiae: de quibus ad praesens supersedeo gratia breuitatis.

Sciendum autem, quod in foro paenitentiali dicuntur legitimae feriae, secunda, quarta, et sexta feria. distin. 82. pres-

presbyter. de conſe.diſt.3. ieiunia. Aliqui tamen, vt dicit Rod.pro ſecunda feria ponunt ſabbatum.

Inſuper notandum eſt, quod ſi paenitentia in pane, et aqua imponatur non habenti panem; poteſt loco panis leguminibus,et piſciculis veſci, et etiam aliis,ſi neceſſitas illud requirat. extra.de pae.et rem.licet.in tex.et glo.alias non licet.

No. etiam, ſecundum Io. ſi paenitentia ſit impoſita a canone, liberatur quis a ieiunio dando denarium, vel legendo pſalterium propria auctoritate. Inno. vero dicit, quod ieiunia neceſſaria,vt quattuor temporum,et huiuſmodi, non poſſunt redimi, niſi ſubſit rationabilis cauſa. voluntaria vero redimi poſſunt,etiam ſine auctoritate ſuperioris.

Hoc etiam nota, quod vbi imponitur paenitentia aliquot annorum,ſiue quadrageſimarum,nec additur, quo modo quis debet paenitere;hoc relinquitur arbitrio preſbyteri,cum paenitentiae ſint arbitrariae,vt dictum eſt ſupra. ipſe enim presbyter arbitrabitur eam per ferias legitimas faciendam,ſecundum canones. 50.diſtin.de his clericis. extra.de homici. c.2. et in multis aliis iuribus. Et ſic intelligitur illud extra.de accu.accuſaſti. et de ſponſa. dilectus. et ſimilia.